

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

KARAIŞALI (MERKEZ) HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Zeynep KÖK

DANIŞMAN: Prof.Dr.ERMAN ARTUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2006

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Erman ARTUN
(Danışman)

Üye: Yard. Doç Dr. Refiye OKUŞLUK-ŞENESEN

Üye: Yard. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

....../...../2006

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

KARAIŞALI HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Zeynep KÖK

Yüksek Lisan Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erman ARTUN

Eylül 2006, 262 sayfa

Bu çalışmada Adana'nın Karaisalı ilçesindeki geçiş dönemleri olan doğum, evlenme, ölüm âdetleri ve bunlara bağlı inanışlar, bayram tören ve kutlamalar, halk inanışları, halk mutfağı, halk hekimliği ve anonim halk edebiyatı ürünleri üzerinde durulmuştur.

Halk kültürü ile ilgili olan birinci bölümde ele alınan konularda yazılı kaynaklardan elde edilen bilgilerin verilmesinin ardından sözlü kaynaklardan edinilen âdet ve inanmalar aktarılmıştır.

Anonim halk edebiyatı ile ilgili olan ikinci bölümde; manzum, manzum-mensur, mensur anonim halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir. Her bölümün sonunda biçim ve içerik yönlerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın son bölümünde metinler içerisinde geçen yerel kelimeleri kapsayan bir de sözlük hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın sonucunda Karaisalı halk kültüründe, hem Orta Asya'nın hem de Anadolu'nun inanç ve kültür yapısının izlerinin bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Karaisalı, Halk Kültürü, Geçiş Dönemleri, İnanışlar, Anonim Halk Edebiyatı.

ABSTRACT**INVESTIGATION OF KARAIŞALI FOLK CULTURE****Zeynep KÖK****M. Thesis, The Turkish Language and Literature Department****Supervisor: Prof. Dr. Erman ARTUN****September 2006, 262 sayfa**

In this paper, products of transition periods of times like; birth, marriage, death traditions and believes, fasts, ceremonies, folk cuisine, folk profession of doctor and anonymous literature are mentioned.

In the first section which is connected with folk culture, informations which are taken from written source are informed in the first part about folk culture has been guoted some information sources, folowing that customs and believings colleccted from verbal sources have been guoted.

In the second section which includes anonymous folk literature; product of writen in verse, writen in verse-prose and prose, anonymous folk literature are explained. At the end of the each section, forms and contents are evaluated. At the end of the working as well as a dictionary had been prepared that includes local words.

At the end of this search, it is understood that Feke folk culture is inspired from Middle Asia and Anatolian believes and cultures.

Key Words: Karaisalı, Folk Culture, Transition Periods, Beliefs, Anonymous Folk Literature.

ÖN SÖZ

Kültür, tarihi, toplumsal gelişme süreci içinde yaratan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere sözlü veya yazılı aktarmada kullanılan, insanın doğal ve etoplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Kültür ülkeler arasında, coğrafyalar arasında hatta aynı şehrin insanları arasında bile farklılıklar göstermektedir. Zaten bu farklılıklar kültürün çıkış noktasıdır. Milletlerin diğer milletlerden ayrılan inançları, gelenek ve görenekleri, sosyo – kültürel anlayışları vardır. Halk kültürü de tüm bunların esas kaynağını teşkil etmektedir.

Halk kültürü yüzyıllarca kuşaktan kuşağa aktarılan deneyimlerin tamamının bir süzgeçten geçirilmiş şeklidir. Sözlü gelenekte doğan ve yaşatılan halk kültürünün özünü içinde bulunduğu toplumun günlük hayatı, sağ duyusu, ahlak anlayışı, yaşam tarzı, dünyaya bakışı oluşturmaktadır.

Kültür, bayrak, vatan, millet, din, tarih gibi temel kavramlar üzerine kurulmuştur. Bu temel değerlerin üzerine yukarıda bahsettiklerimizi de ekleyince halk kültürü kavramını daha iyi anlamaktayız.

Şunu diyebiliriz ki kültür, bir milleti millet yapan temel kavramların harmanlanmasıyla oluşmuş bir bütündür.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, ulaşım imkanlarının gelişmesi halk kültürünün dış etkenlere açık olmasına ve deformasyona uğramasına neden olmaktadır. Yaptığımız bu çalışmayla unutulma yolunda ilerleyen halk kültürü öğelerini derleyip kayıt altına alarak sonraki kuşaklara aktarmayı amaçladık. Yaptığımız çalışmada sözlü ve yazılı kaynaklardan bilgiler toplamaya çalıştık. Başvurduğumuz kaynak kişi sayısını fazla tutarak topladığımız bilgilerin tutarlılığı açısından doğru tespitlerde bulunmayı amaçladık. Bu çalışmamızda Türk kültürüne katkıda bulunacağımızı umut etmekteyiz.

Çalışmam sırasında bilgilerine başvurduğum kaynak kişilere, bu uzun süre içerisinde beni aydınlatan, bana yol gösteren ve benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Erman ARTUN'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR	XI
0.GİRİŞ	1
0.1.Çalışmayla İlgili Genel Bilgiler.....	1
0.1.1.Konu.....	1
0.1.2.Amaç.....	1
0.1.3.Kapsam ve Sınırlar.....	1
0.1.4.Yöntem.....	2
0.2.Araştırma Alanıyla İlgili Genel Bilgiler.....	2
0.2.1.Araştırma Alanının Tarihi.....	3
0.2.2.Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri.....	3
0.2.3.Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı.....	3
0.2.4.Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı.....	7
BİRİNCİ BÖLÜM	
KARAIİSALİ HALK KÜLTÜRÜ	9
1.1.Geçiş Dönemleri.....	9
1.1.1.Doğum.....	9
1.1.1.1.Doğum Öncesi.....	10
1.1.1.1.1.Kısırlığı Giderme.....	10
1.1.1.1.2.Gebelikten Korunma.....	12
1.1.1.1.3.Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması İçin UygulananPratikler.....	12
1.1.1.1.4.Aşerme.....	13
1.1.1.1.5.Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme.....	14
1.1.1.1.6.Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları.....	15
1.1.1.2.Doğum Sırası.....	16
1.1.1.2.1.Göbek Kesme/Yıkama/Tuzlama.....	17
1.1.1.2.2.Çocuğun Eşi/Göbeği.....	18
1.1.1.3.Doğum Sonrası.....	18

1.1.1.3.1.Loğusa Bakımı/Loğusa Ziyareti/Loğusa Şerbeti.....	18
1.1.1.3.2.Loğusa Sütü/İlk Meme/İlk Giydirme.....	20
1.1.1.3.3.Albasması.....	20
1.1.1.3.4.Kırk Basması.....	21
1.1.1.3.5.Kırklama ve Kırk Gün İçinde Yapılan Diğer İşlemler.	22
1.1.1.3.6.Ad Koyma.....	23
1.1.1.3.7.İlk Gezme.....	23
1.1.1.3.8.Aydaş Çocuk (Hastalıklı, Sıksa Çocuk).....	24
1.1.1.3.9.Yürüyemeyen Çocuk/Konuşamayan Çocuk/Köstek Kesme.....	25
1.1.1.3.10.Huy Kesme.....	26
1.1.1.3.11.İlk Diş/Tırnak Kesme/Saç Kesme.....	26
1.1.1.3.12.Kız Çocuklarında Kulak Delme.....	27
1.1.1.3.13.Sünnet.....	27
1.1.2.Evlenme.....	29
1.1.2.1.Evlendirme Biçimleri.....	29
1.1.2.2.Evlilik Çağı/Evlilik Yaşı/Evlenme İsteğini Belirtme.....	31
1.1.2.3.Evlilik Öncesi.....	32
1.1.2.3.1.Gelin/Güvey Seçimi.....	32
1.1.2.3.2.Kismet Açma.....	33
1.1.2.3.3.Görücülük/Kız İsteme.....	33
1.1.2.3.4.Söz Kesme/Tatlı Yeme/Başlık.....	35
1.1.2.3.5.Nişan.....	36
1.1.2.3.6.Nişanlılık.....	36
1.1.2.3.7.Davet ve Okuntu.....	37
1.1.2.4.Düğün.....	38
1.1.2.4.1.Bayrak / Saba / Sağdıç.....	39
1.1.2.4.2.Çeyiz.....	40
1.1.2.4.3.Gelin Hamamı.....	42
1.1.2.4.4.Kına / Kırkım.....	42
1.1.2.4.5.Gelin Alma.....	44
1.1.2.4.6.Gelin İndirme.....	45
1.1.2.4.7.Damat Tıraşı.....	46

1.1.2.4.8.Özne Övme.....	46
1.1.2.4.9.Nikah/Gerdek.....	47
1.1.2.5.Düğün Sonrası.....	48
1.1.2.5.1.Duvak.....	48
1.1.2.5.2.Diğer Uygulamalar.....	49
1.1.3.Ölüm.....	49
1.1.3.1.Ölüm Öncesi.....	50
1.1.3.1.1.Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler.....	50
1.1.3.1.2.Kaçınmalar.....	51
1.1.3.2.Ölüm Sırası.....	52
1.1.3.2.1.Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler.....	52
1.1.3.2.2.Ölüm Olayından Sonra Yapılan İşlemler.....	52
1.1.3.2.3.Ölünün Bekletilmesi.....	53
1.1.3.2.4.Ölünün Gömülmeye Hazırlanması.....	53
1.1.3.2.5.Yıkama ve Kefenleme.....	53
1.1.3.2.6.Cenazenin Taşınması.....	55
1.1.3.2.7.Cenaze Namazı.....	55
1.1.3.3.Ölüm Sonrası.....	56
1.1.3.3.1.Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler.....	56
1.1.3.3.2.Cenaze Evi.....	57
1.1.3.3.3.Belirli Günler/Ölü Yemeği.....	58
1.1.3.3.4.Ölünün Eşyaları.....	59
1.1.3.3.5.Devir/İskat.....	60
1.1.3.3.6.Yas Tutma/Ağıt Söyleme.....	61
1.1.3.3.7.Mezar Ziyaretleri/Mezarlar ve Ruhlarla İlgili İnanmalar.....	62
1.2.Bayram Tören ve Kutlamalar.....	62
1.2.1.Sünnet.....	62
1.2.2.Askerlikle İlgili Adet ve İnanmalar.....	63
1.2.3.Dini Bayramlar.....	65
1.2.4.Milli Bayramlar.....	67
1.2.5.Kutsal Aylar, Günler.....	68

1.2.6.Diğerleri (Hıdrellez).....	69
1.3.Halk İnanışları.....	69
1.3.1.Yatırırlar/Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar.....	70
1.3.2.Kurban/Adak.....	71
1.3.3.Ocaklar.....	72
1.3.4.Nazar/Nazarlık.....	73
1.3.5.Büyü.....	75
1.3.6.Uğur-Bereket.....	77
1.3.7.Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar.....	78
1.3.8.Hayvanlarla İlgili İnanışlar.....	79
1.3.9.Günlerle İlgili İnanışlar.....	81
1.3.10.Rüya ile İlgili İnanışlar.....	81
1.4.Halk Mutfağı.....	82
1.4.1.Yiyecek Türleri ve Yapılışları.....	83
1.4.2.İçecek Türleri ve Yapılışları.....	92
1.4.3.Yiyecek ve İçeceklerin Korunması.....	94
1.4.4.Kışlık Hazırlanan Yiyecekler.....	93
1.4.5.Mutfak Araç ve Gereçleri ve Bunların Kullanılışları.....	95
1.4.6.Sofra Gelenek ve Göreneklere.....	97
1.5.Halk Hekimliği.....	98

İKİNCİ BÖLÜM

KARAIŞALI ANONİM HALK EDEBİYATI.....	105
2.1.Manzum Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri.....	105
2.1.1.Türkü.....	105
2.1.2.Mani.....	120
2.1.3.Ninni.....	145
2.1.4.Ağıt.....	146
2.1.5.Çocuk Sevmeleri.....	158
2.2.Manzum-Mensur Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri.....	159
2.2.1.Bilmece.....	158
2.2.2.Atasözü.....	174
2.2.3.Deyim.....	186
2.2.4.Alkış-Kargış.....	211

2.3.Mensur Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri.....	218
2.3.1.Fıkra.....	218
2.3.2.Efsane.....	221
SONUÇ.....	222
KAYNAK KİŞİLER.....	227
KAYNAKÇA.....	231
YEREL KELİMELER SÖZLÜĞÜ.....	236
FOTOĞRAFLAR.....	248
ÖZGEÇMİŞ.....	261

KISALTMALAR

1. Genel Kısaltmalar

AB:	Ana Britannica
BL:	Büyük Larousse
c:	Cilt
ÇÜ:	Çukurova Üniversitesi
K:	Kaynak Kişi
KB-HAGEM:	Kültür Bakanlığı-Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Merkezi
MÖ:	Milattan Önce
TDK:	Türk Dil Kurumu
TFA:	Türk Folklor Araştırmaları
TS:	Türkçe Sözlük
TTK:	Türk Tarih Kurumu
YÖK:	Yükseköğretim Kurulu

2. Metin Kısaltmaları

KA:	Karaisalı Ağıt
KAL:	Karaisalı Alkış
KAT:	Karaisalı Atasözü
KB:	Karaisalı Bilmece
KD:	Karaisalı Deyim
KE:	Karaisalı Efsane
KF:	Karaisalı Fıkra
KK:	Karaisalı Kargış
KM:	Karaisalı Mani
KN:	Karaisalı Ninni

0. GİRİŞ

0.1. Çalışmayla İlgili Genel Bilgiler

0.1.1. Konu

Karaisalı yöresi halk kültürü araştırması tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Karaisalı yöresinin doğum, evlenme, ölüm, halk inanışları ve anonim ürünlerine tezimizde yer verdik. Karaisalı yöresinin gerek doğası, gerek insanlarıyla kendini dış etkilere koruduğunu düşünmekteyiz.

Tezimizin konuları içerisinde yer alan başlıkları Anadolu'da görülen benzer ve farklı yönleriyle göstermeye çalıştık.Yaptığımız bu çalışmada kültürel değerlerimizi bugünden yarına taşıdığımızı düşünmekteyiz.

0.1.2. Amaç

Çalışmamızda zengin bir halk kültürünü barındıran Karaisalı ilçesinin adet, inanış ve anonim halk edebiyatı ürünlerini derleyip incelemeyi amaçladık.

Bu çalışmamızla Karaisalı yöresinin zengin kültürünün gelecek kuşaklara aktırılacağını umut ediyoruz.

0.1.3. Kapsam ve Sınırlar

Araştırma alanımız Karaisalı merkez, merkez mahalleleri ve çevre köylerle sınırlıdır. Karaisalı'da altmış sekiz köy bulunmaktadır. Bunlar:

Merkez (Karapınar, Saypınar, Selampınar, Yeni Mahalle), Çatalan (Cevherli Mahallesi, Sarımehtmetli Mahallesi), Salbaş (Esentepe Mahallesi, Kocatepe Mahallesi, Yeni Mahalle), Akçalı, Aktaş, Altınova, Aşağıbelemedik, Aşağıyirikler, Ayakkıf, Barakdağı, Başkık, Beydemir, Bekirli, Bolacah, Bozcalar, Boztahta, Bucak, Çakalh, Çevlik, Çocuklar, Çorlu, Çukur, Demirçit, Dörtler, Döşekevi, Durak, Eğlence, Emelcık, Etekli, Fadıl, Gildirli, Gökhasanlı, Gökkuşu, Güllüslü, Güvenç, Hacılı, Hacımusalı, Kaledağı, Kapıkaya, Karahasanlı, Karakılıç, Karakuyu, Kaşoba, Kiralan, Kırıklı, Koca Veliler, Körüklü, Kuşçusofulu, Kuyucu, Kuzgun, Küçükçınar, Maraşlı, Memişli,

Murtçukuru, Nergizlik, Nuhlu, Ömerli, Örcün, Pirili, Sadıkali, Sarıkonak, Söğütlü, Tatık, Topkaralı, Torunsolaklı, Topaktaş, Tümenli, Yazıbaşı'dır.

Biz sınırimızı ; Boztahta, Çukur-Çömelek, Döşekevi, Eğlence, Karaisalı merkez, Kızıldağ, Kaşoba, Kocalı, Pirili, Reyhanlı, Salbaş ve Söğütlü olarak belirledik.

1.4. Yöntem

Çalışmamızda halk kültürü ürünleri ile ilgili kullanılan alan araştırması, örnek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemlerini kullandık. Gözlem, görüşme, anket, kılavuz ve çok sayıda kaynak kişiden yararlanma yöntemiyle Karaisalı halk kültürüne ve anonim halk ürünlerine ulaşmaya çalıştık.

Gözlem tekniklerinden katılımlı gözlem yoluyla araştırılan topluluğun içerisinde zaman zaman yaşanarak sağlıklı ve ayrıntılı bilgiler edinmeye çalıştık.

Katılımlı gözlemin yanı sıra görüşme tekniğinden de yararlandık. Görüşme öncesinde kaynak kişilere sorulacak soruları önceden hazırlayıp mümkün olduğunca kaynak kişileri sıkmadan, sohbet havasında sormaya çalıştık.

Kaynak kişilerin belirlenmesinde yörenin kültürel değerlerini bilen kişilerden yararlanılmıştır. Derleme çalışmalarımızda doğru bilgiye ulaşmak için yaşlı, köyünden hiç ayrılmamış veya çok az ayrılmış, öğrenimi olmayan ya da öğrenimi düşük olan kişilerden mümkün olduğunca yararlanmaya çalıştık.

Derleme esnasında ses kayıt cihazı ve fotoğraf makinesini teknik malzeme olarak hazır bulundurup konuşmalar ve görüntüleri en doğal ve doğru şekliyle kaydetmeye çalıştık.

Yazılı kaynaklardan yararlanma yönteminde konuyla ilgili süreli ve süresiz yayınlardan, YÖK Dokümantasyon Merkezinden, KB HAGEM Arşivi'nden, Milli Kütüphane'den, Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi'nden yararlandık.

0.2.Araştırma Alanıyla İlgili Bilgiler

Bu bilgiler Karaisalı Kaymakamlığı'na ait bazı raporlarla kaynakçada yer alan bazı internet sitelerinden alınmıştır.

0.2.1. Araştırma Alanının Tarihi

Karaisalı'nın tarihi Roma dönemine kadar uzanmaktadır. Karaisalı'nın o dönemdeki adı kaynaklarda “Midilli” olarak geçmekte, nüfusunun 60000 – 70000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Türkler Anadolu'ya geldikten sonra şehrin ismi “Çeçeli” olarak değişmiştir. Karaisalı halkının Yüreğir ve Menemencioğulları soyundan geldiği bilinmektedir. Karaisalı ismi de Ramazanoğulları'ndan Kara İsa Bey'e atfen verilmiştir.

Çeçeli yanı Karaisalı 1835 yılında kaza olmuştur. İlk kaza merkezinin de bugünkü “Hacılı köyü” olduğu sanılmaktadır.

Karaisalı Kurtuluş Savaşı döneminde işgale hiç uğramamanın verdiği gururu taşımaktadır. Karaisalı işgal yıllarında işgalden kaçanların sığındığı bir üst görevini üstlenmiştir. Mustafa Kemal Paşa Batı Kilikya denilen bölgenin korunması amacıyla Yüzbaşı Ali Ragıp Bey ve üsteğmen Mustafa Besim'i görevlendirmiş böylelikle Milli mücadele 1 Nisan 1920'de Karaisalı'da başlamıştır.

Karaisalı Roma dönemine ait Miluan Kalesi, tarihi İpek Yolu üzerinde bulunan Kesri Hanı, Hacıkırı dolaylarındaki Alman (Varna) Köprüsü gibi görülmeye değer pek çok tarihi mekanı barındırmaktadır.

0.2.2. Coğrafi Özellikleri

Karaisalı coğrafi özellikleri yönüyle keşfedilmemiş, bakir olan nadir yerlerden biridir.

Karaisalı ilçesi Adana'nın kuzeyinde olup Adana'ya 47 km uzaklıktadır. İlçenin büyük bölümü dağlık ve ormanlık araziden oluşmaktadır. Halk tarım, hayvancılık ve ormancılıkla uğraşmaktadır. İlçe sınırları içinde Çatalan Barajı ve Nergizlik Barajı bulunmaktadır. İlçenin Çatalan ve Salbaş olmak üzere iki beldesi 70 köyü olup yüzölçümü 1517 km² ve denizden yüksekliği 250 metredir.

0.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

Karaisalı (Adana)

İdari Yapı: İlçe

Bağlı İl: Adana

Rakımı : 250 metre

Alanı : 1517 km²

Nüfus : 34.509

Merkez: 7000

Yetiştirilen Tarla Bitkileri:

Buğday, pamuk, mısır, arpa, yer fıstığı, nohut, ayçiçeği gibi tarla bitkileri yetiştirilmektedir.

Yetiştirilen Sebzeler:

Salçalık biber, soğan, domates, patlıcan, marul, ıspanak, baklagiller, lahana, turp, tere gibi sebzeler yetiştirilmektedir.

Yetiştirilen Meyveler:

Şeftali, narenciye, kiraz, nar, kayısı, armut, ayva, incir, Bağdat hurması, erik, gibi meyveler yetiştirilmektedir.

Bölgede yetiştirilen meyve sebzeler daha çok ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak içindir. Bu ürünlerin ticari bir getirisi yoktur.

Salçalılık: Salçalık biberle ilgili verilere bakıldığında 6000 dekar alanda üretimin yapıldığı görülür. Salçalık biber yetiştiriciliği Salbaş, Çakıt, Körkün, Eğlence vadilerinde ve Seyhan Irmağının kıyılarında yoğun olarak görülür. Salbaş'ta bir salça fabrikası vardır.

Seracılık: Birim alanda alınan verimi artırmak amacıyla yapılan seracılık Karaisalı bölgesi için de ihtiyaç haline gelmiştir. Özellikle nüfusun artması buna karşılık tarım alanlarının daralması, Çatalan Barajının yapılmasıyla birlikte birçok verimli arazinin sular altında kalması gibi sebepler bu ihtiyacı doğurmuştur. Bu nedenle Adana Valiliği, İlçe Kaymakamlığı, İlçe Tarım Müdürlüğü ve Ç.Ü. Karaisalı Meslek Yüksekokulu'nun girişimleriyle bölgede seracılık faaliyetleri başlamıştır.

Hayvancılık:

2002 Verilerine Göre Büyükbaş ve Küçükbaş Varlığın Mevcut

Durumu

Koyun : 40.000

Kılkeçisi : 70.000

Yerli sığır : 2.500

Saf Kültür Sığır: 300

Kıl keçisi yöre en çok beslenen hayvandır. Arazi şartlarına uyum göstermesi nedeniyle kıl keçisi yaygın olarak beslenir.

Büyükbaş hayvancılık pek yaygın olmayıp ailelerin ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir.

Sanayi: Sanayi ilçede fazla gelişmemiştir. çırçır fabrikası, un değirmenine rastlanır.

Karaisalı ilçesi konumu itibarı ile etrafında akarsuların ve ormanlık alanların yanında Çatalan barajının da bölgede bulunması ile Adana ilinden biraz içerde olmasına rağmen iklim olarak tipik Akdeniz iklimin hüküm sürdüğü bir ilçemizdir. Dolayısıyla bölgede bu iklim kuşağında yetişebilecek tüm tarım ürünleri de kolaylıkla yetişebilmektedir. Bölgede temel geçim kaynağı olarak tarım, hayvancılık ve orman işçiliği ön plana çıkmaktadır. Tarımsal alanlarda genellikle tarla bitkileri ve salçalık biber yetiştiriciliği yapılmaktadır. Özellikle bölgenin ormanlık alan olması ve Çatalan barajının yapımından sonra verimli arazilerin de su altında kalması geniş tarım alanlarının azalmasına ve çiftçinin gelir düzeyinin düşmesine neden olmuştur. Bu nedenle özellikle Adana Valiliği ve Karaisalı Kaymakamlığının teşvik kredileri ile Tarım İl Müdürlüğü ve Çukurova Üniversitesi Karaisalı Meslek Yüksekokulu'nun da katkıları sayesinde son iki yılda üreticilere sera yaptırılarak bu üretim şeklinin bölgeye uygun olabileceği ve burada da seracılığın yapılabileceği konusunda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Böylece birim alandan daha fazla gelir elde etme yöntemlerinden bir olan seracılığa doğru geçiş hedeflenmiştir.

Karaisalı bölgesinde yetiştiriciliği yapılan salçalık biber üretimi bölgeye özgü bir ekol yaratmış olup, ilçede salçalık biber potansiyelinin verimli bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla ilçe Pirili köyüne günlük biber işleme kapasitesi 105 ton olan salça fabrikası kurulmuştur ve 2000 yılı içerisinde faaliyete geçmiştir. Bu nedenle ilerleyen yıllarda fabrikaya gerekli olan biber miktarını sağlamak amacıyla yetiştirme alanlarının artması beklenmektedir.

Yine bölgede daha önce değerlendirilmesinde sorunlar yaşanan zeytincilik Salbaş ilçesine kurulan zeytin yağı fabrikası ile çözümlenmiş olup bunun yanında kapama bahçe seklinde daha bilinçli üretim yapılması için İlçe Tarım Müdürlüğünün girişimleri ile yeni bahçeler tesisi için girişimler yapılmaktadır.

Arazi Kullanımı :

Tarım yapılan arazi	: 301,0000 da
Tarla bitkileri	: 272,180 da
Bahçe Bitkileri	: 28,820 da

İlçede tarım yapılan alanlar ormanlık alanlara doğru engebeli nehir kenarları ise daha düz yapıya sahip araziler şeklindedir. Tepelik arazilerde daha çok susuz tarım yapılırken düz yerlerde ise sulu tarım yapılmaktadır. Sulu tarım bölgede Nergizlik baraj göletinden sağlanacak suyun tam olarak tarım alanlarına verilmesi ile birlikte artacak ve buna paralel olarak bölgede birim alandan elde edilecek verimde artışlar beklenmektedir.

Bahçe Bitkileri Ürünleri

Karaisalı ilçesi Akdeniz iklim kuşağında üretimi yapılan bir çok meyve sebze ve süs bitkileri türlerinin yetiştirilmesine elverişlidir.

Tarla Bitkileri

Karaisalı'da öncen beri tarla bitkileri yetiştiriciliğinin ağırlıklı olduğu halen de bu alışkanlık devam ettiği gözlenmektedir.

Tarla bitkilerinin yetiştiriciliği yapılan alan 272,180 da olup bu alan tüm tarım alanları içerisinde %92'lik bir kısmı oluşturmaktadır.

Karaisalı ilçesinde yetiştiriciliği yapılan başlıca tarla bitkileri ürünleri

Ürünler	Alan (da)	Verim (kg/da)	Üretim (ton)
Buğday	206.000	300	61.800
Pamuk	37.000	150	5.580
Mısır	12.000	700	8.400
Arpa	15.000	200	3.000
Yerfıstığı	6.000	325	1.950
Nohut	2.000	100	200
Fasulye	800	200	160
Ayçiçeği	400	150	60

Toplam bahçe bitkileri alanı: 28,820 da olup, bu alanın büyük çoğunluğunu sebze yetiştiriciliği oluşturmaktadır. Meyvecilik ise daha çok sınır yetiştiriciliği şeklinde yapılmaktadır.

0.2.4. Araştırma Alanının Sosyo – Kültürel Yapısı

Araştırmamızda Karaisalı ilçesi ve çevre köylerde eski gelenek ve göreneklerin izlerine rastlanmıştır. Kitle iletişim araçların ulaşımın hızla gelişmesi ve yaygınlaşması ilçenin sosyo – kültürel yapısında değişikliklere sebep olmuştur. ilçenin Adana'ya yakın olması bu değişimi hızlandırmıştır. Buna rağmen ilçe ve ilçenin insanı bu dış etkilere çok fazla etkilenmemiştir.

İlçe gerek doğasını gerekse insanlarını doğal bir şekilde barındırmaktadır.

İlçe insanı yazın yaylalara çıkmaktadır. İlçe sınırları içinde Yerköprü mesire yeri ve Kızıldağ yaylası eşsiz güzellikteki yerlerdir. Adana'yı Anadolu'ya bağlayan ve Hacıkır (Kıralan) köyünden geçen tren hattı üzerinde bulunan tarihi Alman Köprüsü de (Demiryolu köprüsü – Almanlar tarafından yapılmış olduğu için bu isimle anılır – 210 m uzunluk, 99 m yükseklik) görülmeye değer güzelliklerdendir.

Kurtuluş savaşı sırasında ilçenin hiç işgal görmemiş olması ilçe halkının gurur kaynağı olmuştur. Buna bağlı olarak yüksek tepelerin üzerine Türk bayrağı dikmişlerdir.

İlçede 1 Nisan'da Kuva-i Milliye Teşkilatı'nın kuruluşu ve Çukurova'da milli mücadelenin başlatılması sebebiyle kutlamalar yapılmaktadır.

13 – 19 Ağustos tarihleri arasında Kızıldağ'da güreş şenlikleri yapılmaktadır. Güreşler yapılmakta, sıkmalar, ayrılar dağıtılmaktadır.

Her yıl nisan ayının son haftası veya mayıs ayının ilk haftası Salbaş Güreş Turnuvası yapılmaktadır.

Alman Köprüsü, Surlu Han, Kubbeli Cami, Tekkeli Çeşme, Kemerli Han, Mirvan Kale gibi yapılar Karaisalı ilçesinin görülmeye değer tarihi yerlerindendir.

İlçe genelinde 175 derslikli toplam 30 ilköğretim okulu bulunmaktadır. Bu okullardan, Şehit Mehmet Çalışkan İlköğretim okulu, Beydemir İlköğretim Okulu, Bucak İlköğretim Okulu, Çatalan İlköğretim Okulu, E. Erkeğin İlköğretim Okulu ve Salbaş İlköğretim Okulundaki taşınmalı eğitim uygulaması yapılmaktadır. Taşınan köy ilkokul sayısı 61'dir.

İlçede, Karaisalı Lisesi, Salbaş Lisesi, Karaisalı İmam Hatip Lisesi ve Karaisalı Sağlık Meslek Lisesi bulunmaktadır. Ayrıca ilçe merkezinde Pratik Kız Sanat Okulu da mevcuttur.

İlçede Çukurova Üniversitesi'ne bağlı bir Meslek Yüksekokulu vardır. Karaisalı Meslek Yüksekokulu 1995 yılında kurulmuştur. Yüksekokulda Maden, Makine,

Bilgisayar Teknolojisi ve programlama, Seracılık, Harita Kadastro, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Programları bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAIŞALI (MERKEZ) HALK KÜLTÜRÜ

1.1. Geçiş Dönemleri

Bilindiği gibi insan yaşamının başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar doğum, evlenme, ölümdür. Her birinin kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, adet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu geçişleri bağlı bulundukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutlamak, kutsamak aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre insan bu tür dönemler sırasında güçsüz ve zararlı etkilere karşı açıktır. (Örnek, 2000:131)

1.1.1. Doğum

Doğum, hemen her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Doğum, toplumda ana babaya duyulan saygıyı artırır. Dünyaya gelen her çocuk sadece ana babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu sopu da sevindirmiştir. Çünkü her doğum ailenin, akrabaların sayısını artırmaktadır. Özellikle küçük topluluklarda aileler nüfuslarının çokluğuyla kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. “Çocuk ocağı tüttürür.” sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını bize açıkça göstermektedir. (Santur, 2000:a:1)

Geçiş dönemlerinin ilk aşaması bilindiği gibi doğumdur. Her toplumda olduğu gibi bizim toplumumuzda da çocuğa büyük değer verilir. Salt, çoluk çocuğa karışmak; erkek özellikle de kadın için çok önemlidir. Dünyaya getirilen her çocuk aile kurumunu güçlendirir. Akrabalık ilişkilerini ve bu ilişkilerden doğan dayanışmayı pekiştirir. Aile kurumunun temel işlevi de budur. Aile toplumu ayakta tutan temel öğelerdendir. İnsan türünü üretmek ve sürdürmek geleneklerinden doğmuştur. (Tezcan, 2000:13)

1.1.1.1. Doğum Öncesi

Doğum öncesi adet ve inanmalar bugün de varlığını sürdürmekte, gebelikten doğuma kadar pek çok adet ve inanmayı gözlemlemekteyiz.

Evlilik, doğuma izin veren bir geçiş olduğuna göre, çevreleri tarafından evli çiftlere özellikle çocuk sahibi olmaları için telkinlerde bulunulur. (Güvenç, 1999:243)

Doğum sadece anne ve babayı değil, komşuları ve akrabaları da sevince boğmaktadır. Doğum yapan her kadın sürekli çevresindeki insanlardan saygı görmüş, korunmuş ve kollanmıştır. (Başçetinçelik, 1998:27)

1.1.1.1.1. Kısırlığı Giderme

Toplumumuzda kısırlık bir özür, kusur sayılmakta kısır olduğu düşünülen kimse “eksik insan” olarak düşünülmemekte toplumda saygı görememektedir.

Eskiden beri Türklerde gebelik ve gebe kalmak ve kısırlıkla ilgili çeşitli uygulamalar görüyoruz. Manas destanında Yakup Han, hatunun kısırlığından şikayet ederek “Bu hatun mezarlı yerleri ziyaret etmiyor, elmalı yerlerde yuvarlanmıyor, kutlu pınarlar yanında gecelemiyor.” diyerek Eski Türklerdeki kısırlığı giderme ve çocuk sahibi olmayla ilgili ipuçları veriyor. Kırgız Kazaklarda kısır kadınların sahrada tek başına biten bir ağaç, bir pınar yanında koyun kesip gecelediklerini, Yakutlarda çocuk isteyen kadınların kutsal bir ağacın dibinde ağlayıp sızlayarak dua ettiklerini yazılı kaynaklardan öğreniyoruz. (İnan, 1995:167-168)

Çarşamba ve Terme’de çocuğu olmayan aileler, kurban adadıktan sonra tekkelere giderler. Tekkenin bahçesindeki ağaçlardan kestikleri ince bir çubuğu yay şeklinde bükerek. Bu yayın iki ucunu ipe bağlarlar. Bu yayla ipin arasına yine tekkenin bahçesinden kesilmiş bir değnek geçirirler. Bu yaylı oku tekkenin bahçesindeki ağaçlardan birine asarlar. Zamanla ok yaydan ayrılırsa o kişinin çocuğunun olacağına, aksi halde çocuğunun olmayacağına inanırlar. (Basri, 1960:2238).

Artvin / Yusufeli / Demirkent’te ziyaret yerlerine götürülen kadın orada uykuya yatırılır, gördüğü rüya ile çocuğunun olup olmayacağı yorumu yapılır. (Özder, 1967: 4390-4392).

Zile’de çocuğu olmayan kadın evliyaya götürülür. Başına ip ve yular takılarak yatırın etrafında “Sana satılık kurban getirdik, kaç alıyorsun?” diyerek üç kere gezdirilir. (Öztelli, 1951:436 – 438).

Gelin olacak kızın çeyizi serilip yatağı düzenlendiğinde yatakta bir erkek çocuk yuvarlatılır. “Al sana bir göbek, ver bana bir bebek.” sözlerinden oluşan tekerlemeyi söylerler. (Çağınlar, 1995: 139)

Karaisalı ve çevresinde çocuğu olmayan kadınların başvurdukları bazı ade ve inanışlar vardır.

- Allah’a duada bulunulur. (K3, K8, K9, K23, K37, K80, K87, K90)
- Doktora gidilir. (K3, K8, K9, K23, K37, K80, K87, K90)
- Süt buharına oturtulur. (K3, K8, K9, K23, K25, K30, K31, K37, K45, K46)
- Kadının karnı sabunlu, sıcak suyla ovulur. (K3, K8, K12, K30, K31, K32, K37)
- Kadına ve kocasına fındık, fıstık, pekmez, bal gibi yiyecekler düzenli olarak yedirilir. (K3, K8, K12, K23, K25, K30, K31, K32, K37, K31, K51, K67, K83)
- Türbelere gidilir, dilek tutulur, adak adanır. (K3, K8, K12, K23, K25, K31, K41)

Tekke, türbe ve mezarlarda şifa arama görülen diğer davranış şekillerinden

- Rahim eğriyse bir ebe tarafından rahim düzeltilmeye çalışılır. (K3, K8, K12, K23, K25, K30, K37, K41)
- Maydanoz sütte kaynatılarak buhara oturtulur. (K3, K8, K12, K23, K25, K30, K37, K41)
- Kiremit ateşte kızdırılır, üzerine sıcak süt dökülür. Kadın buharına oturtulur. (K3, K8, K23, K25, K30, K37, K41)
- İltihapları dökülsün diye içmeye ya da kaplıcaya götürülür. (K3, K8, K12, K30, K31, K32, K41)
- Kadının karnı ovulur. (K3, K8, K30, K31, K37)
- Kadının ayaklarından çekilir, göbeği üstüne oturulur. (K3, K8, K30, K31, K37)
- Kadının göbeği zeytinyağı ile ovulur. (K3, K8, K30, K31, K37, K45, K51)
- Köylerde bulunan otlardan yapılan merhem kadının rahmine konur. (K3, K8, K12, K23, K25, K37, K42)
- Bamya, soğan pişirilir, zeytinyağına batırılır, tülbente sarılıp rahme konur. (K3, K8, K12, K23, K25)

- Köyde biten otlardan kaynatılıp içilir. (K3, K8, K12, K23, K25, K37)
- Tuğla ısıtılır üzerine su serpilir, buğusuna oturtulur. (K3, K8, K12, K23, K25, K37, K51)
- Maydanoz suyu kaynatılıp içirilir, rahme, maydanoz konur. (K3, K8, K12, K23, K25, K37, K51)

1.1.1.1.2. Gebelikten Korunma

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde gebelikten korunma ile ilgili uygulamaları yazılı kaynaklarda görmek mümkündür. Yusufeli / Demirkent'te gebe kalmak istemeyen kadına bir parça katır tırnağı yedirilir. (Çağınlar, 1995: 139)

Erzurum'da gebe kalmak istemeyen kadının kedi yavrusunu atın üzengisinden geçirmesi, yılan kabuğu adı verilen bitkinin tütsüsüne oturması, rahmine ebe gümeci veya yumurta sarısı ile çiriş unundan yapılmış hamuru koyması ile gebelikten korunacağına inanılır. (Özder, 1967: 4390)

Karaisalı ve çevresinde gebelikten korunmak için uygulanan bazı adet ve inanışlar vardır.

- Ebeye gidilip kasık çektilir. (K30, K37, K41, K51, K67, K76)
- Eskiden hazneye tavuk tüyü sokarlarmış. (K3, K8, K12, K25, K67, K76)
- Hastane ve sağlık kuruluşlarından sağlanan çeşitli korunma yöntemleri uygulanır. (K3, K8, K12, K23, K31, K32, K41, K67, K83)
- Koca korunur. (K27, K28, K29, K39)
- Bebek ana rahmine düşmüşse kadın ağır işler yapar, yük kaldırır. (K3, K8, K12, K23, K25, K31, K32, K41, K67, K83)
- Eskiden hazneye patlıcan sapı sokarlarmış. (K3, K8, K12, K25, K37, K67, K76)

1.1.1.1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşamaları için Uygulanan Pratikler

Eski Türklerden günümüze kadar gerek şamanist Türklerde, gerekse Müslüman Türklerde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşamaları için çeşitli pratikler uygulanmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir. Yakutlar, aileye musallat olan ölüm ruhunu aldatmak için çocuğu komşulardan birine satarlar. Urenhalar çocuğu doğduğu gibi kazanın altına sokarlar. Müslüman Başkurtlarda çocuk doğduktan sonra, ebe çocuğu

eline alır, dışarı çıkar, birkaç ev gezdikten sonra babasının evine geri getirir. Ebe kadın “yabancı ülkeden bir çocuk getirdim satın alan var mı?” der. Pazarlık başlar çocuğu ağırlığı kadar demir karşılığında satın alırlar. Çocuğa Demir Yakut salıpdı satılmış gibi bir ad verirler. Çocuğun yaşaması için Yaşar, Dursun, Ölmezbey, Taştan, Kurç gibi adları verildiği gibi kimi zaman kötü adlar da verilir. Böylece adı kötü olduğu için ölüm meleğinin gelmeyeceğine inanırlar. Kırgızlarda İtalmas, Coşkabey (Domuzbey), Karanbey (Yabani Domuz) bu inanca göre verilmiş adlardır. (İnan, 1995:174-175)

Anadolu’da çocuğun yaşaması için yapılan işlemler Orta Asya’daki Türk toplumlarının uyguladığı işlemlerdir. Doğumdan sonra çocuk sokağa, çok defa cami önüne bırakılır. Oradan biri alır gider. Anababa onu yalancıkdan satın alır. Böylece çocuk geçici olarak ana – baba değiştirmiş olur. Erkek ise adı satılmış, kız ise satı olur. Gaziantep yöresinde bu sözde alışveriş işlemi Araplarla veya Kürtlerle yapılır ve çocuğa Arap ya da Kürt adı verilir. Çocuğun yaşaması için adların büyüklük işlevi olduğuna inanılır. Dursun, Durmuş, Durdu, Duran, Yaşar ... gibi adlar yanında peygamber adları veya sıfatlarına bağlanan ya da tanrının adı ve sıfatlarına bağlanan Abdullah, Abdurrahman, Mehmet, Ahmet, Mahmut gibi adlar ile kadın- erkek Müslüman uluların Ömer, Ali, Hazma, Hasan, Hüseyin, Fatma, Zehra, Zeynep gibi adları verilir.

Karaisalı ve çevresinde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için bazı pratikler uygulanır.

- Hocaya gidilip dua yazdırılır. (K30, K31, K32, K37, K40, K47)
- Adak adanır, çocuk yaşarsa kurban kesilir. (K1, K3, K5, K10, K11, K25)
- Sık sık çocuk düşüren “tıbıkali” kadın hocaya gidip muska yazdırır. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K47, K54, K59, K68)
- Gebe kadın ağır işler yapmaz. (K17, K20, K21, K22, K24, K26, K27, K38)
- Çocuk adak adandıktan sonra doğarsa Eshab-ı Kehf’te adına kurban kesilir. (K1, K2, K7, K8, K40, K41, K50, K51, K57, K60)

1.1.1.1.4. Aşerme

Kadın hamile kaldıktan sonra aşerme aşamasına gelir. Halk arasında aşerme adıyla anılan sözcüğün aslı “aş yerme” şeklinde olup, yiyecek şeylerden tikslenme demektir. Beğenmemek kötülemek anlamındaki aş yerme giderek halk arasında anlam değiştirerek, hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini

alamaması anlamına gelmiştir. Bu bölümde kadının istediği her şey verilmeye gayret edilir. Kimi zaman bu istekler çok münasebetsiz de olsa, yerine getirilmediğinde annede veya çocukta zararlı etkilerin meydana geleceğine inanılır. (Boratav, 1984: 146)

Karaisalı ve çevresinde aşeren kadınla ilgili adet ve inanmalara rastlanmaktadır.

- Aşeren kadının isteği mutlaka yerine getirilir, yoksa çocuğun bir tarafı eksik doğar. (K3, K15, K17, K23, K25, K30, K31)
- Aşeren kadın canının istediği bir şeyi yiyemez ve vücudunda herhangi bir yere dokunursa çocuğun da aynı yerde izi olur. (K3, K30, K31, K37, K41, K51, K54, K57, K59)
- Aşeren kadınlara “ye tatlıyı doğur Hakkı’yı, ye ekşiyi doğur Ayşe’yi” denir. (K10, K26, K39, K44, K46, K65, K73)
- Aşeren kadın mevsimi olmayan bir yiyecek isterse ona benzer başka yiyecek verilir. (K30, K31, K32, K54, K67)

1.1.1.1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

Hamile kadının vücudunun şekli ve yemek istediği yiyeceklere göre çocuğun cinsiyeti hakkında tahminlerde bulunmaktadır.

Zile’de kadın hamile kaldığında, kocası kadının karnına elini koyarak üç kez özel duasını okursa çocuğun altı aylık kız da olsa oğlana dönüşeceğine inanılır. Hamile kadın rüyasında parmağına yüzük takarsa, kiraz veya fasulye toplarsa kızının olacağına; rüyasında bıçak görür armut toplarsa oğlunun olacağına inanılır. (Öztelli, 1952: 437)

Erzurum’da tandıra hamur atılır, hamur ortadan kabarırsa oğlu, içe çökerse kızı olacağına inanılır. (Sezen, 1993: 58)

Karaisalı ve çevresinde çocuğun cinsiyetini belirlemede uygulanan adet ve inanmalar şunlardır.

- Hamile kadının göğüsleri büyür, kalçası genişlerse kızı olur. (K30, K31, K37, K41, K51, K54, K67, K76, K103)
- Hamile kadın şekerli yiyecekleri çok yerse oğlu; acılı, ekşili yiyecekleri çok yerse kızı olur. (K3, K23, K25, K37, K41, K51, K54, K67, K76, K103)
- Hamile kadının karnı sivri olursa oğlu olur. (K1, K3, K5, K23, K25, K30, K31)

- Hamile kadın çirkinleşirse kızı olur. “Kız annenin güzelliğini alır.” derler. (K1, K3, K5, K23, K25, K30, K31)
- Kız ya da erkek isteniyorsa hocaya gidilir, dua okunur. (K40, K41, K50, K51, K54, K57, K60, K65, K76)
- Hamile kadının yüzünde çillenme olursa kızı olur. (K26, K27, K28, K38, K39, K41, K51, K54, K57)
- Gebe kadının canı ağır olursa kızı olur, canı hafif olursa oğlu olur derler. (K30, K37, K40, K41, K51, K54, K57, K59, K67)

1.1.1.1.6. Gebe Kadının Kaçınmaları / Uygulamaları

Eskiden olduğu gibi günümüzde de gebe kadın, hamileliği boyunca davranışlarına dikkat eder bebeğin olumsuz yönde etkilenmemesi için yediklerine, içtiklerine ve bulunduğu ortama dikkat eder.

- Gebe kalmış kadına özen gösterilir, elden geldiğince yorulmamasına çalışılır. (K1, K3, K7, K8, K9, K25, K28, K31, K37, K39, K41)
- Gebe kadının düşük tehlikesi varsa hocaya gidilir. (K40, K41, K47, K50, K51, K66)
- Doğan bebek yaşamıyorsa, bebekleri yaşayan bir anne bebeği temsilen elbisesinin üstünden geçirip altından çıkararak doğuruyormuş gibi yapar. Böylece bebek yaşar. (K1, K7, K8, K41, K51, K67, K83)

Karaisalı ve çevresinde doğacak çocuğun sağlıklı olması için bazı uygulamalar yapılmaktadır:

- Gebe kadına ağır iş yaptırılmaz. (K60, K68, K74, K77, K78)
- Yakın akraba evliliği yapılmaz. (K1, K3, K5, K10, K11, K17, K30, K37, K42)
- Acı, turşu yenmez. (K77, K78, K79, K86, K87, K89, K102)
- Mecbur kalmadıkça hap içilmez, iğne vurdurulmaz. (K61, K62, K64, K65, K70, K76)

Karaisalı ve çevresinde gebe kadın çocuğu güzel olsun diye bazı uygulamalarda bulunur:

- Çocuk güzel olsun diye ayva yenir. (K1, K3, K5, K10, K11, K17, K30, K37, K42)

- Çocuk güzel olsun diye hamile kadın güzel insanlara bakar. (K77, K78, K79, K86, K87, K89, K102)
- Faydalı yiyecekler yer. (K1, K2, K3, K11, K40, K50, K65)
- Gözleri güzel olsun diye zeytin yer. (K60, K68, K74, K76, K77, K78)
- Sigara gibi zararlı şeylere dokunmaz. (K60, K68, K74, K76, K77, K78)
- Öyle ortamlardan uzak durur. (K30, K31, K37, K40, K41, K50, K51, K54, K57, K59)

1.1.1.2. Doğum Sırası

Kadının doğum sırasında güçlüklerini gidermek kolay doğum yapmasını sağlamak amacıyla bir dizi pratik uygulanır. Dokuz aydır anne ve çevresi sağlıklı bir çocuğun dünyaya gelmesi ve doğumun sağlıklı olması için çaba harcamışlardır. Gebeliğin ilk gününden itibaren bebek için başlayan hazırlıklar artık tamamlanmıştır. Doğacak çocuk ilk torunsa her iki tarafın ailesi de hazırlıklara büyük önem verirler. Çocuğun giyeceklerinden yatacağı yere kadar pek çok şey doğumdan önce hazırlanır. (Başçetinçelik, 1998: 46)

Doğum yaklaştıkça yapılan hazırlıklar arasında doğumu yaptıracak kişinin seçimi başta gelir. Geleneksel kültürde bu kişi ebedir. (Alp, 1964: 35,37)

Karaisalı ve çevresinde doğum sırasındaki adet ve uygulamalara baktığımızda şunları görmekteyi.

- Doğuma yakın çocuğun ve annenin gerekli olan bütün eşyaları ayrıntısıyla önceden hazırlanır. (K30, K31, K33, K34, K37, K41, K51, K59)
- Eskiden evde doğum yapılırdı, şimdi herkes hastaneye gidiyor. Sezeryan yaptırıyor. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K46, K54, K66)
- Doğumu kolaylaştırmak için gebe kadının beli sıcak sabunlu suyla ovulur. (K3, K8, K23, K30, K31, K32, K37, K42, K45, K46, K52)
- Gebe kadın için dua edilir. (K3, K8, K23, K25, K67, K83)
- Odada az kişi bulunur, çocuğu ölenler veya hiç olmayanlar odada bulundurulmaz. (K3, K15, K25, K27, K68)
- Doğum bilinen bir ebe tarafından yaptırılır. (K30, K31, K33, K34, K37, K41, K51, K59)

1.1.1.2.2. Göbek Kesme / Tuzlama / Yıkama

Göbek kesme, doğumdan hemen sonra yapılan bir işlemdir. Göbekbağının kesilmesiyle anne ile bebek arasındaki fizyolojik bağ sona erer.

Anadolu’da geleneksel kültürümüze baktığımızda çocuğun göbeği ebe tarafından dualarla kesilir. Çocuğa göbek adı verilir. Bazı bölgelerde göbeğin kanı çocuk al olsun diye yanaklarına sürülür. (Aydınoğlu, 1968: 5108)

Kars ve çevresinde çocuğun göbeği küçük çakı ile kesilir. Çakı yıkanmadan doğum yapan kadının yastığının içine konur. Çocuğun göbeği kuruduğunda çakı yastıktan çıkarılarak yıkanır. Bu inancın temelinde koruyucu ruhu memnun etme yatmaktadır. Çakı, çocuk ve anne için alkarasından korunmak içindir. Kötü ruhun etkisinden korunmak için çakı yastık altına konmaktadır. (Kalafat, 1995: 92)

Çocuk canlandıktan sonra göbeği kesilir. Göbek kesilmeden önce göbekbağı anneden çocuğa doğru sıvanır. Üç parmak ölçüldükten sonra sıkıca bağlanıp, üç parmak yukarıdan makas veya bıçakla kesilir. Göbek kesildikten sonra kesilen yer mikrop kapmasın diye yakılır. (Santur, 2004 a:9)

Adana ve çevresinde göbek kordonu kesildikten sonraki işlem çocuğu yıkama ve tuzlamadır. Çocukta pişiğin olmaması, içeride terinin kokmaması amacıyla yapılan tuzlama işlemi kimi zaman çocuk doğar doğmaz yapılırken kimi zaman yıkamadan sonra yapılmaktadır. Her durumda çocuğun bedeni doğduktan sonra tuza maruz kalmaktadır; ancak tuzlu kalınmamakta, çocuğun tatlı dilli olması hayatının tatlı geçmesi amacıyla da vücuduna bal sürülmekte ya da tuzlama suyuna şeker veya bal katılmaktadır. (Başçetinçelik, 1998: 54)

Tekirdağ’da ise bebek doğunca yıkanır, teri kokmasın diye tuzlanır. Ebenin bebeği yıkadığı suya para atılır. Ebe bebeğin damağını üç kez kaldırır. Çocuk yıkanırken nazar deymesin diye bütün komşular sırayla su dökerler. Çocuk doğunca göbeğine bir miktar kahve ve çörek otu konur ve çocuğun göbeği okul ve cami damına atılır. (Artun, 1998: 4 – 28)

Karaisalı ve çevresinde göbek kesmeyle ilgili uygulamalara rastlanmaktadır:

Doğumdan hemen sonra göbekbağı göbeğin tam dibinden iple sıkıca bağlanır – yoksa kanama olur – temiz bir makas ya da kullanılmamış bir jilette köy ebesi tarafından kesilir. K3, K7, K8, K9, K19, K16, K29, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K50, K51, K54, K60, K61, K67, K70, K81, K93, K95, K110, K113)

Tuzlama, toplumumuzda eskiden bugüne kadar gelmiş inanmalardan biridir.

Bebek doğar doğmaz yıkanır, yıkandıktan hemen sonra bir tas tuzlu su hazırlanıp her yerine dökülür. Özellikle koltuk altına dökülür. Bu işlem kırkı çıkana kadar her yıkanmada devam eder. (K30, K31, K32, K35, K36, K40, K41, K50, K51, K57, K59, K67, K76)

1.1.1.2.3. Çocuğun Eşi / Göbeği

Toplumumuzda yeni doğmuş çocuğun eşine büyük bir özen gösterilmektedir. Çocuğun eşi çocuğun kaderini belirlemede büyüsel bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Karaisalı ve çevresinde çocuğun göbeği ve eşi ile ilgili yapılan pratiklere rastlanmaktadır:

- Çocuğun eşini, loğusanın yakını gömer. (K40, K41, K42, K43, K50, K51)
- Eş temiz bir toprağa gömülür. (K100, K101, K102, K103, K110)
- Göbekbağı okul bahçesine gömülür. (K25, K26, K26, K28, K29, K39)
- Göbekbağı evde saklanır – ileride çocuk evine bağlı olsun diye – (K20, K21, K22, K23, K25)
- Çocuk hangi meslekten olsun isteniyorsa göbekbağı, o meslekle ilgili bir yere gömülür. (K1, K2, K3, K5, K9, K11, K17, K23)
- Eş ve göbek uygun bir yere gömülür veya göbek saklanır. (K1, K2, K3, K5, K6, K9, K11, K17, K23)

1.1.1.3. Doğum Sonrası

Doğumdan önceki döneme, doğum sırasına toplumumuzda çok önem verildiği gibi doğum sonrasına da çok önem verilmektedir.

Doğum sonrasını göbek kesme, bebeği tuzlama ve yıkama gibi işlemler takip etmektedir.

1.1.1.3.1. Loğusa Bakımı / Loğusa Ziyareti / Loğusa Şerbeti

Anadolu’da yeni doğum yapmış kadına loğusa, loğsa, doğazkesen, emzikli, nesre gibi adlar verilir. (Örnek, 2000: 143)

Bunlar içinde en yaygın olarak bilinen ve söyleneni “loğusa”dır.

Loğusanın kırkı çıkana kadar evde kaynar kaynatılır. Kaynar günümüzde çerçilerde kaynatılmak üzere hazırlanmış şekliyle satılmaktadır. Tarçın bahar, karanfil gibi bitkilerden oluşan kaynar pembeleşinceye kadar kaynatılır, üzerine bol ceviz atılarak loğusaya (süt yapması için) ve gelen konuklara ikram edilir.

Doğumdan sonra loğusanın yatakta kalması dinlenmesi istenir. Bu süre üç gün veya bir hafta olabileceği gibi kimi yerlerde yirmi gün de olabilir. Doğum zor olmuşsa veya loğusaya bakacak yakınları varsa bu süre uzun olur. Doğum yapan kadına ailesi ve çevresi saygı gösterir ve dinlenmesi için yardımcı olurlar. Loğusaya yatakta kaldığı sürece özel bakım uygulanır. Yemesine, içmesine, sağlığına, çevreden gelebilecek zararlardan korunmasına dikkat edilir. Sütün bir an önce gelmesi ve bol olması için özel şerbetler hazırlanır. (Başçetinçelik, 1998: 59)

Tekirdağ'da loğusa kadına bir hastalık gelmemesi için herhangi bir yerine kırmızı kurdele takılır. Çocuk doğunca loğusa kadına çorba içirilir. Loğusa kadın kırk gün dışarıya çıkarılmaz. Loğusa kadın yalnız bırakılmaz. Loğusa kadını ziyarete gelenler süt, sütlü yiyecekler ve çorba götürürler. Ziyarete gelenlere kırmızı renkli loğusa şerbeti ikram edilir. (Artun, 1998: 4 – 28)

Zile'de doğum yapan kadın yatağında üç gün hiç hareket etmeden yattıktan sonra süslü bir yatağa alınır. Loğusa görmeye bir hafta sonra gelir. Çocuğa ancak çok yakınları bakar. (Öztelli, 1952: 506)

Karaisalı ve çevresinde loğusa için bazı uygulamalar yapılmaktadır:

- Loğusanın morali yüksek tutulmaya çalışılır. (K40, K41, K50, K51, K52, K54, K57)
- Loğusaya süt yapıcı, şekerli yiyecekler yedirilir. (K3, K8, K17, K23, K25, K26, K30, K31, K32, K41, K51, K55)
- Eskiden loğusanın sütü bol olsun diye bulgur pilavı yedirilirdi. (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9)
- Loğusanın sütü olsun diye süt içirilir. (K30, K31, K32, K33, K34, K55)
- Loğusanın başına kırmızı kurdele veya tülbent bağlanır. (K3, K8, K17, K23, K25, K26, K30, K31, K37, K41, K51, K55, K57)

1.1.1.3.2. Loğusa Sütü / İlk Meme / İlk Giydirme

Kültürümüzde loğusa sütü ile ilgili pek çok inanma ve uygulamaya rastlanmaktadır.

Zile’de ilk memeden önce çocuğun ağzına zezem suyu ve Kuran’ın kağıt tozları kazınarak sürülür. (Öztelli; 1953: 693 – 695)

Loğusaya karaciğer, tahin helvası, pekmez yedirilir. İlk meme verilmeden önce, ebe abdest alır, çocuğu kucağına alır, kibleye döner. Kuran’ın herhangi bir sayfasını açar, başparmağını bu sayfalarda gezdirir, parmağını çocuğun ağzına sürdükten sonra çocuğu emzirmesi için annesine verir. (İlgaz, Kadriye: 1338 – 1339)

Karaisalı ve çevresinde loğusanın sütü için yapılan uygulamalar şunlardır:

- Tereyağı ile bulgur pilavı pişirilip yedirilir. (K23, K25, K30, K41, K57, K59, K64, K67, K75, K76)
- Ciğer yedirilir. (K1, K2, K3, K17, K18, K21)
- Şekerli yiyecekler yedirilir. (K30, K31, K32, K33, K34)
- Loğusanın canı ne isterse “vücut istiyor.” denip yedirilir. (K30, K31, K32, K33, K36, K40, K41, K50, K51)
- Loğusanın sütü kesilmesin diye streten ve üzüntüden uzak durulur. (K6, K7, K8, K12, K14, K16, K29)
- İlk meme “üç ezan” duyulduktan sonra verilir. (K40, K41, K42, K43, K44, K45, K50, K51, K56, K67)

1.1.1.3.3. Al Basması

Eski Türklerden günümüze kadar alkarası, albastı, abis, almis adlarıyla loğusaya musallat olduğuna inanılan bu kötü ruh hakkında bütün Türk topluluklarında aynı inanmalar mevcuttur. Bunlara göre yalnız kalan loğusanın yanına peri kızları gelerek ciğerlerini alır giderlermiş ve bu suretle loğusayı al basarmış, bu ruh loğusanın ciğerini alıp suya bırakırsa loğusa ölmüş. İnanışlarda albasması tüfek sesinden, ocaklı adamlardan, demirden ve kırmızı renkten korkar. Bunun içindir ki, loğusa yatakta iken başına kırmızı kurdeleli altın takarlar, loğusaya kırmızı şeker götürürler. (İnan, 1995: 171)

Halk kültüründe birtakım olağanüstü halleriyle insanların yaşamında etkileri olduğuna inanılan esrarengiz yaratıkların varlığına inanılır. Olağan dışı kimi şartlar

içinde onları gördüklerini öne sürenler vardır. Ancak onlar hiçbir zaman iki kişi bir arada iken görünmemişlerdir. Cin, peri, mekir gibi adlarla anılan bu varlıkların bütün işlerini gece yaptıklarına, horoz sesi ya da sabah ezanı duyulur duyulmaz dağılıp konaklarına çekildiklerine; yaşadıkları yerlerin değirmenler, hamamlar, terk edilmiş tekin olmayan yerler, örenler, mezarlıklar, hanlar olduğuna inanılır. (Boratav, 1984: 74 – 75)

Karaisalı ve çevresinde albasmasına karşı bazı önlemler alınmaktadır:

- Loğusa kadının odasına soğan kabuğu koyulur. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K10)
- Evdeki ışık söndürülmez. (K30, K31, K32, K37, K38)
- Loğusanın başucunda Kuran bulundurulur. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K10)
- Evden dışarıya ateş verilmez. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27)
- Loğusanın kırkı çıkana kadar ağzı açık kaplarda su bulundurulmaz. (K30, K31, K32, K33, K37, K38)

1.1.1.3.4. Kırk Basması

“Kırk basması”, loğusa kadın ve çocuğun doğumdan sonraki kırk gün içinde hastalanması olarak bilinmektedir. Buna karşı bazı önlemler alınmaktadır.

Tekirdağ’da kırk basmaması için çocuğun kırk gün dışarı çıkarılmaması, loğusa kadınların yeni gelenleri ziyaret etmemesi, loğusaların karşılaşmamaları, karşılaştıkları taktirde iğne değiştirmeleri gerekir. Bunun yanında loğusanın yastığının altına soğan, bıçak, makas; bebeğin yanına ayna ve süpürge konur. (Artun, 1998: 10)

Kırk gün evden dışarıya ateş, maya, tuz, sirke, ekmek verilmez. (Gürcan, 1967:4507- 4509)

Karaisalı ve çevresinde anne ve bebeğin kırkı çıkana kadar uygulanan bazı kaçınmalar vardır:

- Loğusa kadınlar birbirlerini ziyaret etmezler. (K3, K7, K8, K9, K15, K17)
- Loğusa kadınlar karşılaşırlarsa üzerlerinde takılı olan iğneleri değiştirirler. (K3, K7, K8, K9, K15, K17)
- Tıbıklı kadınlar anne ve bebeğin kırkları çıkana kadar ziyaret etmezler. (K40, K41, K42, K43, K50, K51, K54)

- Bebeğin başucunda küçük uran bulundurulur. (K1, K3, K7, K8, K9, K103, K105, K106)

1.1.1.3.5. Kırklama ve Kırk Gün İçinde Yapılan Diğer İşlemler

Çocuğun kırk gün dolduktan sonra yıkanmasına kırklama adı verilir. Bu uygulama bölgelere göre değişiklikler gösterir. buna kırk hamamı da denmektedir. Kırklama, loğusa ile çocuğu, gebeliğin ve loğusalığın kirlerinden arıtma özelliği olan pratiktir. (Acıpayamlı, 1974: 77)

Tire’de kırklama suyuna kırk tane çakmak taşı atılır. Artvin / Yusufeli / Demirkent’te kırklamayı 39. günü yapmak iyi sayılır. Kırklama suyunda 40 tane ufak taş ya da buğday tanesi (kulhüvallah okunmuş) konur. Uşak / Karahallı, Çolaklı’da, 40 gün sonra evdeki bütün kırklı çamaşırlar yıkanır. Posaf’ta kırkı dolan kadını ebe yıkar. Kulhüvallah okunmuş 40 taşın konduğu suyla anne ve çocuk yıkanır. Mardin’de çocuk 40. günü kalbura konur, mum eritilir, tabaktaki erimiş mumun aldığı şeklindeki cinin, çocuğa o şekilde görüldüğü ve artık kaçtığına inanılır. Naldöken Tahtacıları 40. gün çocuğa yeni giysiler giydirebilirler. Horoz veya kurban kesilir, içkiler içilir, eğlenceler yapılır. (Yetişen 1973: 6722)

Karaisalı ve çevresinde “kırklama” ile ilgili yapılan adet ve uygulamalara rastlanmaktadır:

- 40 çeşit taş, 40 çeşit ot, çiçek bebeğin ve annenin banyo suyuna atılır. (K23, K25, K30, K31, K37, K41, K51)
- Kırklama suyuna altın koyulur. (K40, K41, K44, K50, K51, K52, K54, K57)
- Çiçeklerle dolu suyla önce bebek, daha sonra da anne yıkanır. (K30, K31, K32, K33, K38, K39)
- Bebek ve anne yıkanırken “kelime-i şehadet” getirirler. (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K9, K10)
- Kırklama için hazırlanan sudan kalırsa anne ve bebeğin üzerlerinden çıkan çamaşırları yıkanır. (K30, K31, K32, K33, K38, K39)

1.1.1.3.6. Ad Koyma

Dede Korkut boylarında, çocuğu ad kazanması için ya bir olağanüstü iş başarması, yahut düşmana karşı baş kesip kan dökmesi, yani bir kahramanlık göstergesi gerekir. (İnan, 1966: 145)

İslamdan önceki dönemlerde her Türk boyunda ad verme ile ilgili değişik uygulamalar oluyordu. Türk destanlarının en eskisi Oğuzname’de Oğuz Han’ın kendi adını bizzat aldığı yazılır. Oğuz Han daha beşikte iken konuşmaya başlamış ve – Benim adım Oğuz’dur- diyerek herkesi şaşırtmıştır. Manas Destanı’nda da Manas doğunca babası Yakup Han ziyafet veriyor ve bu ziyafet sırasında çocuğa ad veriliyor. (İrgin, 2000:143)

Eski Türklerde çocuklara doğduğu sırada, çevrelerinde gördükleri eşyalardan öğrendikleri insanlardan veya o sıralarda olan olaylardan birinin adını verirlerdi. Örneğin; güneşin doğduğu sırada dünyaya gelenlere Gündoğmuş, Güngördü, Akkoyaş, Akgün gibi isimler verilirken; kurtların köyleri bastığı doğan çocuklara Kurt, Kutgeldi, Kurtbağ, Börübeg, Börübay gibi isimler verilirdi. (İvgin, 2000: 143 – 144)

- Verilen ad Kuran-ı Kerim’de geçmelidir. (K1, K2, K3, K7, K46, K67, K76)
- Kuran’da geçen ad verilirse çocuk cennette o adla çağrılır. (K26, K27, K28, K31, K32)
- Çocuk ismine çeker diye manalı isimler koyulur. (K1, K2, K3, K7, K8)
- Bebeğe dedesinin veya nenesinin ismi verilir. (K1, K2, K3, K7, K8)
- Ailede çocuğu olmayan biri varsa onu teselli etmek için o kişinin adı verilir. (K30, K31, K37, K38, K39)
- Çocuğa ad üç ezan geçtikten sonra kulağına ezan sonra da üç kez adını okuyarak koyulur. (K1,K7, K8, K9, K40, K41, K76)

1.1.1.3.7. İlk Gezme

Çocuk kırkı çıktıktan sonra gezmeye götürülür. Çocuğun ilk kez toplum içine çıktığı bu gezmede birtakım adet ve inanmalar uygulanır. Gölpazarı’nda çocuk ilk gezmeye ebesine götürülür. Ebeye giderken sabun, yemeni, şeker ve kahve ile birlikte gidilir. (Öztelli, 1952: 663 – 664)

Tire’de çocuk kırklandıktan sonra ilk kız başından tek nikah geçmiş zengin bir kadının evine götürülür. Eli şeker tabağına batırılır. Ev sahibi yumurta ve pamuğun yanında tuz ve soğan da verir. (Artan, 1973: 6724)

Toplumumuzda yeni doğan bebekler evden dışarı hemen çıkarılmaktadır. En azından bebeğin “yarı kırkının” çıkması beklenir. Bebeğin kırkının çıktığı gün “kırkını uçurmak iin” evden çıkılır.

Karaisalı ve çevresinde ilk gezme ile ilgili adet ve inanmalar şunlardır:

- Bebek ilk gezmeye kırkından veya yarı kırkıdan sonra çıkar. (K3, K7, K8, K9, K10, K30, K31)
- Bebeğin kırk günün sonunda ilk gezmeye çıkmasına “kırkını uçurmak” denir. (K18, K13, K20, K21, K22)
- Bebeğin ilk gittiği yerdekiler hediye verir. (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8)
- Bebeğin ilk gittiği yer genellikle yakın akrabalarıdır. Yakın akrabalar bebeğe yelek, hırka, pantolon vs. hediye ederler. (K309, K31, K32, K37, K41, K51, K54, K57, K67, K76)
- Bebek ilk gezmeye götürüldüğünde yakın akrabalarından biri bebeğe “maşallah” takabilir. (K30, K31, K32, K37, K41, K51, K54, K57, K67, K76)

1.1.1.3.8. Aydaş Çocuk (Hastalıklı, Sıska Çocuk)

Yeni doğan çocuğun gün geçtikçe büyümesi, bağışıklık sisteminin güçlenmesi her annenin isteğidir.

Cılız çocukların güçlenmesi için Anadolu’da bazı uygulamalar yapılmaktadır.

Bazı kaynaklarda aydaş çocuk ve tedavisi ile ilgili bilgilerde, çocuğun kırk karışması ya da nazar değmesi sonucu aydaş olabileceği, tedavi etmek için kırklıysa mahalleyi dolaştığı, nazardan aydaş olmuşsa aydaşlık türbelerine götürüldüğü ve mezarlıklarda yatırıldığı görülmektedir.

Nazarlıdere’de cılız, hastalıklı çocukları güçlendirmek için; iki yaşlı kadın karşılıklı konuşmadan sonra çocuğu bir kazanda kaynatma taklidi yaparlar. (Boratav, 1984: 119)

Karaisalı ve çevresinde “aydaş çocuk” için bazı uygulamalar yapılmaktadır:

- Çocuğun aydaş olduğu zayıflığından kafasının büyüklüğünden anlaşılır. Aydaş çocuk, yaşamaz genellikle ölür. (K3, K18, K23, K25, K41, K51, K57, K59)
- Aydaş çocuk hocaya götürülür, hamaylı yazdırılır. (K3, K18, K23, K25, K57, K59)
- Aydaş çocuk ocağa götürüldükten sonra bıçak veya makasla eklem yerlerine bastırılır. (K1, K2, K12, K13, K15, K17, K20, K21)
- Üç çarşamba, yufka ekmek daha önce “aydaş” geçirmiş biri tarafından çocuğun atletinden geçirilir. (K6, K7, K8, K9, K10, K12, K16)
- Aydaş çocuğun düzelmesi için adak adanır, dua edilir. (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8)
- Çocuk aydaş olmuşsa loğusaya cin çarpmış denir. (K3, K5, K6, K7, K8, K12, K15, K17)
- Çocuk aydaşsa loğusa kapı eşikliğine oturmuş denir. (K26, K27, K28, K29, K30, K31)
- Aydaş çocuğun aslında kafası büyük değildir; fakat zayıflıktan dolayı büyük gibi görünür. (K40, K41, K42, K43, K47, K52, K63, K67)
- Aydaş çocuk ocağa götürülür, parpılanır. (K1, K3, K7, K8, K11, K54, K100, K101, K103)

1.1.1.3.9. Yürüyemeyen Çocuk / Konuşamayan Çocuk / Köstek Kesme

Vaktinde yürüyemeyen, konuşamayan çocuğa çeşitli pratikler uygulanmaktadır. Bu pratikler dinsel, büyüsel nitelikler taşımaktadır. Çocuğa eşitli yiyecekler yedirilir, içirilir, bazı karışımlar çocuğun vücuduna sürülür. bu işlemlere “köstek kesme” veya “köstek kırma” adı verilir.

Tire’de yürüyemeyen çocuklar akarsudan atlatılır. Çocuğun çabuk yürümesi için “saldım, salmaya yalvardım mevlaya, yürüsün cumaya” denir ve yeni doğan aya karşı çocuk sallanır. Konuşmayan çocuklara deve çanından su içirirli. (Tacemen, 1995: 313)

Zile’de çocuk kolay yürüsün diye, kasıklarına yumurta beyazı sürülür. Çocuk “Helvalı” ve “Arap Dede” yatırırlarına götürülür. Kolay konuşsun diye “Kömeci Hoca”nın kaşığından su içirilir. Geç konuşan çocukların “dil altı” kesilir. (Öztelli, 1952: 693 – 695)

Narlıdere’de yürümesi geciken çocuklara “duşsak kesme” işlemi uygulanır. Çocuk oğlan ise bir erkek, kızsı bir kadın çocuğun ayağına bağlanmış ipleri keser. Konya’da bu işlemdeki kesme işini bir çocuk yapar. Yürürken ayakları dolaşan çocuklara uygulanır. (Boratav, 1985: 155)

1.1.1.3.10. Huy Kesme

Karaisalı ve çevresinde çok ağlayan, huysuz çocuk için uygulanan bazı pratikler vardır:

- Çok ağlayan çocuğun ağzına üç cuma babasının ayakkabısıyla vurulur. (K30, K31, K32, K33, K37, K38, K40)
- Çok ağlayan çocuğun ağzına cuma günü terlikle vurulur. (K37, K50, K51, K54, K55, K57, K60)
- Ağıdı dursun diye hocaya muska yazdırılır. (K1, K2, K3, K7, K8, K56, K63)
- Şimdilerde çocuk “vik” dese doktora götürüyorlar. (K5, K6, K7, K8, K10, K26, K28, K29)

1.1.1.3.11. İlk Diş / Tırnak Kesme / Saç Kesme

Doğumdan sonra çocuğa uygulanan adet ve inanmaların bir kısmı da ilk dişin çıkmasında ve ilk tırnağın kesilmesinde uygulanır. Çocuğun ilk dişinin çıkması ile aile ve çevresi tarafından sevinçle karşılanır. Çıkan bu dişle birlikte çıkacak diğer dişlerin de sağlam olması için törenler uygulanır. Anadolu’da bu törenler diş buğdayı, diş hediği, diş bulguru gibi adlarla anılır. Çocuğun ilk tırnağının kesilmesinde de birtakım adet ve inanmalar uygulanır. Çocuğun eli, tırnakları kesildikten sonra, içinde altın paralar bulunan bir keseye sokturulur; ondan aldığı paralar, erkekse büyüdüğü zaman tutacağı işin sermayesine, kızsı çeyizine “maya” olarak saklanır. (Boratav, 1984: 155)

Karaisalı ve çevresinde ilk diş ile ilgili adet ve inanmalar ve uygulanan pratikler şunlardır:

- Çocuk ilk dişini çıkardığında hedik denilen buğday kaynatılır, tuzlanır, dağıtılıp yenir. (K84, K85, K100, K101, K103, K110)

- Çocuğun dişini ilk gören kişi çocuğa hediye verir. (K1, K2, K3, K17, K50, K51, K76, K84)
- Diş çıkaran çocuğa havuç, elma gibi sert yiyecekler verilir. (K38, K39, K46, K50, K51, K63, K67, K96)
- Hedikle birlikte nohut, mısır da kaynatılır. (K40, K41, K50, K51, K65, K76)
- Çocuğun saçını ilk kesen çocuğa hediyeler verir. (K1, K2, K3, K17, K50, K51, K76, K84)
- Çocuk adaklıysa saçının ağırlığı kadar altın fakirlere dağıtılır. (K31, K32, K33, K37, K54, K57, K59)
- Çocuğun tırnağı kırk gün kesilmez, kesilirse çocuk hırsız olurmuş. (K1, K2, K3, K17, K50)

1.1.1.3.12. Kız Çocukların Kulak Delme

Eski çağlardan beri insanlar güzelliğe, güzel olmaya düşkün olmuşlardır. Bunun için de süslenme, güzel görünme ihtiyacını her zaman hissetmişler, birçok nesneyi vücutlarına takmışlardır.

- Karaisalı ve çevresinde eli yatkın bir kadın yorgan iğnesini ateşte iyice ısıtıp kulak deler. (K8, K9, K10, K67, K76, K103)
- Kulak delinmeden önce sarımsağın bir dişi ortadan ikiye ayrılır, kulağa sürülür, böylece kulak delinirken fazla acımaz. (K26, K27, K28, K29, K39, K41)
- Kulak delindikten sonra delik kapanmasın diye ip halka şeklinde bağlanır, çocuk bir zaman öyle gezer. (K30, K31, K37, K38, K73, K74)
- Kulak deliği belirginleştikten sonra kulağa altın küpe takılır. (K3, K15, K17, K41, K51, K57)

1.1.1.3.13. Sünnet

Çocuğunu sünnet ettirecek olan aile çocuklarının yaşı ve ekonomik durumlarına göre sünnet töreninin tarihini önceden belirleyerek hazırlıklara başlar. Aile, tören günü belirledikten sonra törenin bir hafta on gün öncesinden konuklara davetiye göndererek ya da okuyucu elçi göndererek törenin tarihini duyurur.

Sünnet töreni hazırlıklarında diğer önemli bir nokta da sünnet olacak çocuk için yapılan hazırlıkların boyutudur. Çocuk törenden birkaç gün öncesinden hazırlanmaya başlanır. Sünnet giysisi tören hazırlıklarının en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Şehirlerde varlıklı aileler çocuklarını mücevherlerle süslemektedir. Kent merkezlerinde ön tarafında “maşallah” işlemeli mavi bir başlık geleneğin en yaygın giyim biçimidir. Köylerde ise sünnet çocukları yeni giysiler giymekte, boyun ve omuzlara çevre ve yağlık asılmakta, şapkanın arkasından ise gelin teli sarkıtılmaktadır. Yine sünnet olacak çocuklar törenden birkaç gün önce veya aynı gün ata, arabaya, otomobile bindirilerek dolaştırılmaktadır ki bu geziye mahallenin öteki çocukları da katılmaktadır. Böylece sünnetin olacağı, bu gezintiyle halka duyurulmuş olur. (Artun, 2005:143)

Genel olarak kirve seçiminde göz önünde bulundurulacak hususlar şunlardır:

1. Sünnet çocuğunun babası, kirve seçerken kendi dengi veya kendisinden üstün bir aile ile ilişki kurma gayretindedir.
2. Daha önceki kirvelerin çocuklarının birbirlerine kirve olması tercih edilir. Mesela Osman Bey'in oğluna Ali Bey kirvelik yapmışsa Ali Bey'in torununa da Osman Bey'in oğlu kirvelik yapmalıdır.
3. Baba, malvarlığına bir nevi koruyucu olsun diye “bitirimler (kabadayılar) den kirve seçer. Bazen iki kabadayı birbirine kirve olur.
4. Baba, politik yatırım ve yaklaşım için politikacılardan kirve seçer. Özellikle de politikacılar böyle bir teklifi asla reddetmezler.
5. Kirve, akrabalıktan öte baba ile arkadaşlık kuracağı için seçimde yaşların denk olmasına özen gösterilir.
6. Kirve, kendi ailesinin en seçkin kişilerinden biri olmalı, evli ve askerliğini yapmış bulunmalıdır.
7. Fakir baba, zengin eşraftan birine kirvelik teklifinde bulunmaz, ancak zengin kendi isteğiyle kirvelik teklifinde bulunabilir. Bu ikinci derecede bir kirveliktir, sanal akrabalık devam etmez.
8. Kirve akrabadan seçilmez. Zira acı içinde kıvranan çocuğu gören amca veya dayı, çocuğun ellerini bırakır ve birçok komplikasyonlar ortaya çıkar. Sünnetçinin elindeki ustura başka yerlere değebilir. O yüzden kirve, akraba dışardan biri seçilir. (Köksel, 1993: 501 – 502)

1.1.2. Evlenme

Türkiye’de kültürel değişimlerin yoğun olarak görüldüğü büyük kentlerde doğrudan tanışıp anlaşarak evlenmeler giderek yaygınlaşırken geleneksel kesimlerde evlenme biçimlerinin başında görücülük başta gelmektedir. Görücülükte, erkeğin aile bireyleri ile akraba ve komşulardan seçilen birkaç kadın, daha önce düşündükleri ya da komşularca önerilen kızın evini ziyaret ederek, kızı yakından incelemeleri ve niyetlerini kızı ve ailesine belli etmeleri sözkonusudur. Buna kız bakma, görücü çıkma, dünür gezme gibi adlar verilir. Görücüler kızı görüp olumlu bir yargıya vardıktan sonra daha ayrıntılı bilgiler edinmek için ziyaretlerini bitirirler. Böylece, kız ailesine di düşünme payı bırakılmış, damat adayı hakkında bilgi edinmeleri için zaman tanınmış olur. Her iki tarafın olumlu karara varması sonucu görücülerin işi bitmiş olur. Görücülük yoluyla evlenmede, evlenecek erkek veya kızdan çok ailelerin girişimi, isteği ve beğenisi ön plandadır. (Örnek, 1995: 185)

1.1.2.1. Evlendirme Biçimleri

Evlenme çağına geldikleri halde çeşitli nedenlerle evlenemeyen oğlan ile kız kaçmak için anlaşılır. Yaşlıca bir kadın arabulucu seçilir. Kadın, kaçacakları günü ve yeri ayarlar, sonra aradan çekilir. Ev sahibi onları himaye eder. Aradan birkaç gün geçince ev sahibi yanında üç beş kişiyle kız evine gider, kızın babasına durumu uygun bir dille anlatır. Babanın istediği başlık konuşulur, ardından oğlan evine gidilir iş tatlıya bağlanmaya çalışılır. (Şentürk, 1971: 6072)

Ülkemizde görülen evlenme biçimlerinden biri de “Beşik Kertme”sidir. Dede Korkut hikayelerinde de adı geçen beşik kertme yoluyla çocukların nişanlanmaları çok eski bir gelenektir. Çocuklar daha beşikte iken aileler, ileride çocuklarını birbirleriyle evlendirmek için, beşiklere birer kertik atarak, karşılıklı söz vermektedirler. Böylece çocuklar daha çocuk yaşta iken, kendi istekleri dışında nişanlanmış olurlar. Genellikle ekonomik ilişkilerini daha da pekiştirmek isteyen aileler arasında bu tür evlilikler olmaktadır. Ama kimi zaman gençler büyüdüklerinde (kız veya oğlan) böyle bir evliliğe karşı olabilmekte ya da ailelerden biri sözünden dönebilmektedir. Bu durumda, aileler arasında sürtünmelere ve gerginliklere yol açmaktadır. (Örnek, 1995: 186)

Karaisalı ve çevresinde beşik kertmesiyle ilgili adet uygulamalar şunlardır:

- Gençler anlaşmışsa kızın evine dünürçü gidilir, aileler de onay verir. (K3, K8, K12, K31, K32, K41)
- Gençler anlaşsalar dahi her şey görücü usulünde oldu gibi yapılır. (K3, K8, K12, K15, K21, K28, K39, K54)
- Eğer iki genç birbirini sevip anlaştıysa, onay vermemek, sevenlere mani olmak güney sayılır. (K1, K4, K5, K23, K51, K68, K72, K100, K108)
- Anlaşan gençlere aileleri razı gelmezse, gençler kaçar. (K17, K21, K83, K88, K92, K93, K101)
- Kaçan gençler aracılar yoluyla ailelerini razı etmeye, aileleriyle barışmaya çalışırlar. (K33, K34, K38, K42, K47, K50, K73, K88)
- Kızın kaçması ailede utanç yaratır. (K8, K12, K37, K41, K51, K95, K96)
- Gençlerin çocuğu olması durumunda aileler arasındaki gerginlik zamanla yok olur.
- Kaçan kız ailesi çeyizini vermez. (K40, K42, K48, K50, K54, K70, K83, K95)
- Biz çok küçükken beşik kertmesiyle evlenenler olurdu; fakat şimdilerde böyle evlenen yok. (K1, K2, K7, K52, K56)
- Köylerimizde beşik kertmesine rastlanmaz. (K13, K14, K18, K23, K33, K39, K47, K54, K92)
- Köylerimizde akraba evliliğine de rastlanmaktadır. (RK1, K3, K18, K36, K51)
- Akraba evliliğinde malın dağılmaması sağlanmış olur. (K1, K3, K17, K18, K22, K23, K36, K39, K41, K52, K95)
- Tanıdık bildik diye akrabaya kız verilir. (K1, K3, K17, K18, K22, K23, K36, K39, K41, K52, K95)
- Kızı isteyenler arasında akraba olan tercih edilir. (K3, K17, K20, K36, K43, K48)
- Şimdilerde akraba evliliği sakatlık olur diye tercih edilmiyor. (K3, K13, K19, K22, K38, K44, K51, K63, K72, K83, K91)
- Gençler birbirini isterse akraba evliliği yapılır. (K25, K30, K31, K32, K37, K42, K46, K51)

1.1.2.2. Evlilik Çağı – Evlilik Yaşı – Evlenme İsteğini Belirtme

Geleneksel kesimde kız ve erkeğin biyolojik ve fizyolojik gelişmelerle buluş çağına girmesiyle evlilik çağı başlar. Bu belirtilerle birlikte kişisel sorumluluklar da başlar. Kızlar ev işlerine katılarak aile ve grup içerisinde genç kızlığın gerektirdiği rollere bürünür, karşı cinsle ilgilenmeye başlarlar. Erkek çocuk da, aynı toplumsal role bürünerek evin ekonomisine katkıda bulunmaya başlar. Bu arada erkeğin askerliğini yapması, iş bulması, evlenmesi için geçerli sayılan ölçülerdir. Evlenme işinde, ağabeylerin, ablaların daha önce evlenmelerine dikkat edilir. Aba veya ağabeyinin izni olmadan, küçük kardeşe evlenme sırası verilmez. Kırsal alanda evlenme, kentlere göre daha erken yaşlarda olmaktadır. Yasalarımıza göre çocuğun reşit sayıldığı yaş 18'dir. Medeni Kanuna göre evlenebilmek için kızın 15, erkeğin 17 yaşını doldurması gereklidir. Ancak 14 yaşını doldurmuş kızla 15 yaşını doldurmuş erkek yargıç kararıyla ve ana baba vesayetiyle evlenebilir. (Örnek, 1995: 187)

Evlenme çağına gelen gençler evlenmek istediklerini çeşitli davranışlarla ailelerine belli ederler. Çankırı'da evlenmek isteyen delikanlı eve geç gelir, sabah geç kalkarmış, yemek beğenmez, her şeye kusur bulurmuş. Daha olmazsa anasının ayakkabısını nal çivisiyle eşiğe çakarmış. (Koşay, 1944: 2)

Karaisalı ve çevresinde gençler evlenmek istediklerini çeşitli şekillerde belli ederler:

- Gençler eskiden pilavın ortasına kaşık saplarlar, evlenmek istediklerini belli ederlermiş. (K8, K10, K23, K26, K27, K60, K72, K73)
- Gençler evlenmek istediklerini genellikle anneleriyle konuşarak gösterirler. (K3, K23, K25, K31, K41, K56, K81)
- Gençler anlaşmışsa aracı, gençlerin evlenmek istediklerini ailelerine duyurur. (K10, K12, K15, K18, K23, K42, K65, K92, K101, K109)
- Gençlere ailesi evlenmek isteyip istemediğini sorar. (K3, K8, K10, K15, K20, K25, K36, K54)
- Evlenecek gençlerin önlerindeki ablaları veya ağabeyleri evlenmemişse sıra kendilerine geldiği için aileleri gençlere evlenmek isteyip istemediklerini sorar; ya da gençler, evlenmek istediklerini ailelerine söylerler. (K3, K8, K11, K21, K33, K55, K66, K81, K93, K100)

1.1.2.3. Evlilik Öncesi

Karaisalı ve çevresinde evlilik öncesi kız – erkek seçiminden çeyizin serilmesine kadar pek çok adet ve uygulamayı peşinde getirmiştir. Görücülük, kız isteme, söz kesimi ve nişan evlilik öncesi uygulanan pratiklerdendir.

1.1.2.3.1. Gelin Güvey Seçimi

Karaisalı ve çevresinde gelinlik kız seçiminde bazı nitelikler aranmaktadır:

- Kızın ailesinin inançlı, temiz, namuslu olmasına bakılır. (K3, K30, K31, K32, K101, K107, K108, K110)
- Kızın temiz, iffetli olmasına bakılır. (K3, K25, K27, K30, K31, K35, K39, K54, K57, K61, K94, K98)
- Kızın becerikli olmasına bakılır. (K3, K4, K7, K11, K25, K27, K30, K31, K32)
- Kızın boyu posu yerinde, güzel olmasına bakılır. (K1, K5, K18, K32, K26, K34)
- Kızın kaşlı gözlü olmasına bakılır. (K1, K10, K12, K23, K26, K29, K36, K44, K60, K73, K86, K101, K103, K110)
- Kızın ailesinin durumunun iyi olmasına bakılır. (K1, K5, K20, K36, K38, K40, K63, K75, K101)
- Damadın boyu kısaysa kısa boylu gelin, damadın boyu uzunsa uzun boylu gelin adayı aranır. (K1, K5, K20, K36, K38, K40, K63, K75, K101)

Karaisalı ve çevresinde gelin adayında olduğu gibi damat adayında da bazı özellikler aranmaktadır.

- Damat adayı askerliğini yapmış olmalı. (K18, K19, K21, K23, K24, K26, K27, K28, K29)
- Damadın mesleğinin olmasına bakılır. (K3, K8, K15, K26, K34, K51, K63, K75)
- Damadın baba eline bakmamasına bakılır. (K3, K15, K23, K25, K31, K39, K54, K57, K63)
- Damadın maddi durumunun iyi olmasına bakılır. (K1, K2, K5, K18, K27, K38, K65)

- Damadın eli yüzü düzgün olmasına bakılır. (K3, K23, K25, K28, K30, K31, K54)
- Damadın kötü alışkanlıklarının olmamasına bakılır. (K8, K10, K11, K26, K27, K54, K60)
- Damadın gelinle aynı mezhepten olmasına bakılır. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K52, K74)

1.1.2.3.2. Kısmet Açma

Karaisalı ve çevresinde evlenme çağına gelmiş ya da evlenme çağını biraz geçmekte olan gençlerin kısmetini açmak için bazı uygulamalar yapılmaktadır:

- Cuma günü namaz çıkışı kilit açtırılır. (K1, K3, K5, K7, K8)
- Hocaya gidilir, hocaya kısmet açma duası yazdırılır. (K23, K36, K38, K44, K63, K68)
- Hocaya muska yazdırılır. (K8, K24, K29, K30, K31, K41, K51)
- Kurşun döktürülür. (K1, K2, K3, K5, K29)
- Düğünde gelinin telinden koparılıp saklanır. (K8, K24, K27, K28, K29, K30, K31, K60, K71, K86)
- Evlilik çağına gelmiş gençler düğünlere götürülür. (K8, K10, K24, K36, K48, K54)
- Nişanı olmuş gençlerin nişan kurdelasından ince bir parça kesilir. (K8, K10, K24, K30, K31, K48, K54, K65, K107, K110)

1.1.2.3.3. Görücülük / Kız İsteme

Eski düğünlerin en önemli ve ilginç yanı kız isteme idi.

Evlenme çağına gelen genç, bu isteğini babasına söyleyemediği için daha önce sözünü ettiğimiz birtakım eylemlerde bulunur, sonuç almazsa, istediğini anası yoluyla duyurur, bir manicikle dokundururdu. (Ataman, 1992: 12)

Hey hızara hızara

Dalda kiraz kızara

Ana benim çağım geldi

Durma bana kız ara

Görücülük, daha çok şehir ve kasaba ortamlarının bir göreneği olarak belirir. Köy çevresinde, görücülük ile kız isteme töreleri birbirine karışmıştır. Aynı köyde veya aynı mahallelerde yaşayan gençler ve aileleri zaten birbirlerini gördükleri ve tanıdıkları için bu çevrelerde görücülüğe gitmek yerine doğrudan dünürcülüğe gidilmektedir. Gelenegin devam ettiği yerlerde kız görmeye kadınlar gider. Bunlar oğlanın anası ile yakın akraba ve yaşlı kadınlardır. Kadınlar önce kızın güzelliği, törelerine uygun davranışları üzerinde durur, yargıya varırlar. Daha sonraki aşamalar kızın ve ailesinin soruşturulmasıdır. Bu arada kız tarafına da düşünme süresi tanınmış olur. İki taraf karşılıklı olumlu değerlendirmeye varınca görücülerin işi sona erer. (Boratav, 1984: 173)

Geleneksel kesimde evlenme işi kız bakma, kız arama, kız soruşturma ile başlar. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler, akrabalarından, komşularından ve yakın çevrelerinden başlayarak kız aramaya başlarlar. Bu konuda arkadaşlar, komşular da yardımcı olur. (Örnek, 2000: 190)

Türkiye’de evlenecek gence kız bakmak, kız görmek için başvuru olan bu adete, ağız arama, dünür düşme, dünür gezme, dünür gitme, el basma, elçilik, görücülük, görücüye çıkma, kız arama, kız bakma, kız beğenme, kız sarraflama, kız isteme, söz taşlama gibi adlar verilir. Kız istemeye giden kişilere ise, arabulucu, aracı, saye kılğan, büyük dünür, dilekçi, düğür, dünür, tüngür, dünürcü başı, dünürbaşı, görücü, elçi, kılavuz gibi adlar verilir. (Kaya, 1996: 148-157)

Kaynaklarda yer alan görücülük ve kız istemeyle ilgili bilgilerin bazılarını göz gezdirecek olursak: Tire’de kız istemeye ilk gidiş cuma, ikinci gidiş pazartesi günü olur. İkram edilen kahve şekerliyse cevabın olumlu olduğu düşünülür. (Artan, 1975: 7191) Kırşehir’de kız evine dünür gidildiğinde, öteberi çalmak uğurdur. Eğer kız vermezlerse kızın evde kalması için evin bir yerine çivi çakarlar. (Arseven, 1955: 1069-1072) Yörüklerde kız verilmeden önce, oğlan tarafı soğukluk olmasın diye kız evinde su içmez. (Artun, 1996: 25)

- Karaisalı ve çevresinde kız istemeye genellikle perşembe günü gidilir. Mübarek gün olduğu için perşembe tercih edilir. (K1, K7, K8, K9, K50, K75, K83, K87)
- Kız istenecek aileye haber yollanır. Aile “buyursunlar” derse kız istenmeye gidilir.

- Kız istemeye giderken tatlı, baklava, lokum, cezeriye, şeker sucuğu, çiçek, çikolata gibi çeşitli hediyeler götürülür. (K3, K8, K11, K18, K23, K27, K31, K36, K51, K54, K63, K71, K86, K100, K102)
- Kız istemeye anne, baba veya bir aile büyüğüyle gidilir. (K5, K8, K23, K25, K39, K50)
- Kız görmeye sadece kadınlar gündüz vakti gider. (K3, K23, K25, K29, K30, K31, K67, K84, K92)

1.1.2.3.4. Söz Kesme / Tatlı Yeme / Başlık

Söz kesimi kız isteme aşamasından sonra gelir. Dönürcülük yoluyla anlaşılan ailelerin bu anlaşmalarını geniş bir çağrılı huzurunda sözle iyice pekiştirmelerine “söz kesimi” ya da “söz kesme” denir. Söz kesiminde başlık ve hediyeler konuşulur, söze bağlanır. (Örnek, 2000:191)

Kırşehir’de söz kesildikten sonra ağırlık verilir. Erkekler ve birkaç kadın şerbet içerler. Buna küçük şerbet denir. (Arseven, 1955: 1069) Tire’de söz kesildikten sonra oğlan evi bir kilo tuz alır. Bu tuz evde bitinceye kadar, işler düzenli giderse, kızın uğurlu olacağına inanılır. (Artan, 1975: 7191)

Karaisalı ve çevresinde söz kesimi ve sonrasında uygulanan gelenekler:

- Dönürcüler “Allah’ın emri peygamberin kavliyle” kızı isterler. Kahveler içilir, tatlılar yenir. (K1, K2, K5, K8, K9, K10, K12, K23, K25, K36, K42, K54, K61, K63, K70, K86, K91)
- Söz kesiminde nişan tarihine karar verilir. (K1, K2, K5, K8, K9, K10, K15, K25, K33, K43, K48, K54, K61, K70, K87)
- Söz kesiminde tatlılar yenirken kız ve erkek tarafı nişan, düğün için neler alacaklarını kararlaştırırlar, plan yaparlar. (K3, K4, K11, K14, K26, K32, K44, K55, K60, K69, K90)
- Şimdilerde söz ile nişan birlikte yapılıyor. Hem daha masrafsız oluyor hem de uzak yerden gelinmişse zahmet azalıyor. (K26, K27, K28, K30, K31, K41, K42, K66, K75, K108)

1.1.2.3.5. Nişan

Karaisalı ve çevresinde nişan söz kesildikten sonra yapılmaktadır. Son zamanlarda daha az zahmetli olması ve daha ekonomik olması bakımından söz – nişan birlikte yapılmaktadır. (K1, K8, K23, K28, K36, K45, K60, K73, K78, K92)

Nişan törenleri mevlitli ya da çalgılı olabilmektedir. Yörüklerde nişan “toy” denilen büyük bir yemek ve eğlenceyle yapılır. (Artan, 1983: 1808-1809)

Türkmen köylerinde zengin aileler, bir hafta süren davullu zurnalı nişan yaparlar. Yakın komşulara ve köylere mum ile davet gönderilir. (Kalkanoğlu, 1954: 3193)

Karaisalı ve çevresinde nişana okuntu ile davet edilir. Okuntu mendil, çorap, havlu, şalvarlık, elbiselik kumaş olur. (K1, K3, K8, K15, K25, K27, K30, K31, K32, K41, K50, K54, K57, K83, K100, K101, K110)

Ailenin maddi durumuna göre nişanda çeşitli takılar takılır. (K1, K2, K10, K27, K41)

1.1.2.3.6. Nişanlılık

Karaisalı ve çevresinde nişan ailelerin düğün hazırlıklarını yaptıkları ve gençlerin birbirlerini tanıdıkları, ailelerin kaynaştıkları bir dönemdir. (K3, K12, K17, K23, K27, K36, K42, K65, K72, K99, K100)

Gençler nişan töreninden sonra artık nişanlıdırlar. Nişanlılık, gençlerin birbirini tanıdıkları ve ailelerin de düğün için hazırlıklarını tamamladıkları bir dönemdir. Geleneksel kesimde nişanlılık döneminde gençler, ya aileleri yanında birbirleriyle görüşürler, ya da saklı gizli görüşmeye, çalışırlar. Kars / Göle’de nişanlanan gençler, nişan günü yeni gelenler aracılığıyla odada bir araya gelirler (Artan, 1958: 1808-1809). Posofta nişanlı genç gizli gizli geceleri kız evine yatmaya gider (Aydınoğlu, 1968, 6224-6228). Suşehri Köylerinde nişandan sonra dini nikah kıyılır (Polat, 1958: 821 – 823). Divriği’de nişanlılık süresi içinde, kız ve oğlan taraftan birbirlerine bayramdan önce kıza bayramlık kurban gönderilir (Aslanoğlu, 1972: 6175-6178)

- Nişanda pasta, tatlı ve meyve suyu ikram edilir. (K11, K23, K24, K25, K36, K40, K63)
- Uzaktan gelenler için mevsimine göre yemekler kazanlarda ya da büyük tencerelerde pişirilir. (K2, K13, K23, K25, K29, K30, K31, K41, K60, K83)

- Nişan günü veya birgün öncesinde ailenin durumu müsaitse koç kesilir ve yemekler yapılır. (8K2, K13, K23, K25, K26, K29, K30, K31, K41, K83)

Nişanlılık döneminde gençler, ya aileleri yanında birbirleriyle görüşürler, ya da saklı gizli görüşmeye çalışırlar. (Artan, 1958)

- Nişanlılar yalnız görüşmez, ya da odada yalnız kalırlarsa yanlarında bir kız çocuğu ya da bir erkek çocuğu durur. (K23, K26, K31, K42, K45, K50, K65, K73, K86, K94)
- Nişanlılar aileleri birbirlerine gelip gitmişse görüşürler (K22, K27, K30, K68, K69, K80, K99, K101)
- Nişanlılık kurban bayramına rastlarsa nişanlı kıza koç, ramazan bayramına rastlarsa nişanlı kıza bayramlık kıyafetler erkek tarafınca hediye edilir. (K8, K16, K20, K23, K36, K45, K63, K74, K80, K81, K94, K100, K111)

1.1.2.3.7. Davet / Okuntu

Anadolu'nun hemen her yöresinde nişan veya düğünden birkaç gün önce davetlilere çağrı yapılır. Bu çağrı kimi zaman küçük kimi zaman büyük hediyelerle yapılır. Çağrıyı bu iş için görevlendirilenler yapar. Mut'ta nişan törenine ve düğüne davet okuntu ile yapılır. Davet edilen kişiye önemine göre gelinin önceden hazırladığı mendil, çevre, çorap gibi el işlemleri ya da bir basma parçasından kesilmiş ufak mendil gönderilir. (Soylu, 1973: 6663-6664)

Karaisalı ve çevresinde okuntu ile ilgili uygulamalar:

- Okuntu olarak mendil, şeker dağıtıldı, şimdilerde yapan yok. (K3, K23, K25, K30, K31, K41)
- Durumu müsait olanlar davetiye bastırıyor, durumu müsait olmayanlar az sayıda davetiye bastırıp ev ev dolaşarak davetiyeyi okutuyor. (K3, K26, K27, K28)
- Okuntu olarak çorap, peşkir, yağlık, havlu, şalvarlık dağıtılır. (K3, K51, K54, K57, K59, K76)

1.1.2.4. Düğün

Düğün toplumsal bir olaydır. Düğüne katılım, daha önce yapılmış olan söz ve nişan törenlerinden daha fazla olur. Düğün töreni ile gençlerin kuracağı yuva ve ailelerin hısımlık bağları davetlilerin de katılımıyla onaylanmış olur. Özellikle köylerde, düğüne bütün köy halkının katılması istenir. Düğüne çağrı pek çok yerde okuntu ile yapılır. Düğünler sosyal yardımlaşmanın en fazla görüldüğü törenlerdir. Bu törenin başından sonuna kadar köylüler düğün evine destek olur. Anadolu’da düğünler üç gün ile bir hafta arasında değişir. Ancak günümüzde bu süre iyice kısalmıştır. Sinop’ta düğünün kararlaştırıldığı gün, kız evi ve oğlan evi karşılıklı birbirlerine börek gönderirler. Buna ekmek “değiştirme denir.” (Ülkütaşır, 1963: 2974-2976)

Anadolu’nun pek çok yöresinde düğünden önce düğün ekmeği pişirilir. Yozgat’ta oğlan evinin yaptığı ekmeğe “düğün ekmeği”; kız evinin yaptığı ekmeğe “kına ekmeği”denir. Düğün ekmeğinde hamur açıcı olarak şen tabiatlı, güzel sesli, şen kadınlar çağrılır. Def çalarak türkü söyleyerek hamur yoğrulur. Aşçılar bir döküm ekmek açtıktan sonra ekmek tahtalarını kenara çeker, kalan bezeler etrafında halay çekerler. Damar geldiğinde ona yağlı bazlama pişirir, bahşiş alırlar. Düğün ekmeği hamur az da olsa çabuk bitirilmez. Akşama kadar oyunlarla manilerle devam eder. Kız evinde yapılan ekmekte de oyunlar, şenlikler olur. Bolluk olsun diye gelin oynatılır. Damada yağlı bazlama gönderilir. (Özbaş, 1962: 2650-2651)

Karaisalı ve çevresinde Anadolu’nun pek çok yerinde olduğu gibi düğün için hazırlıklar yapılmaktadır.

- Erkek tarafına düşen kız çeyizi alınır. Bunu alırken kız tarafından bir kişi ve gelin de gider. (K1, K3, K5, K10, K21, K33, K34, K40, K73, K86, K90, K92)
- Düğünler ekinlerin kalktığı güz döneminde yapılır. (K1, K11, K26, K40, K52, K65, K76, K79, K92)
- Düğünde pişirilmek üzere Adana’dan veya uzaktan gelecekler için birkaç gün öncesinden yemeklikler hazırlanmaya, çorbalar dökülmeye başlanır. (K3, K8, K12, K23, K25, K33, K36, K44)
- Düğün yemeğini yapan orta yaşın üzerindeki beş altı kişilik kadınlar kümesine “aşanacı” denir. Köylerde hemen hemen bu tür kadınlar “aşanacı” olurlar.

- Eskiden düğünlere gidilirken gelin süslenmiş ata bindirilirdi. Gelinin başında gelin teli olurdu. (K1, K2, K3, K5, K6, K7, K8, K9, K10)
- Gelinlerin yanında düğünü, yemekleri ayarlayan yengeler gider. Gelin atla gider, yengeler onun yanında eşek ya da katırla gider. (K30, K31, K32, K54, K57, K67, K73, K76)
- Eskiden gelin kırmızı elbise giydirilirdi, beyaz gelinlik sonradan çıktı. (K3, K7, K8, K23, K25, K41, K51, K67, K76)

Genellikle aşanacıların pişirdiği düğün yemekleri, döğme pilavı, kuru fasulye, sulu patates, topalak, yüksük çorbası gibi yemeklerdir.

Düğün süresince öğle vaktince bütün konuklara yemek verilir. Yemek verme işini köyün gençleri düzenlerler. Sofraya oturan konuklara, yemek, ekmek getirirler herkesin karnının doyması sağlanır. (Atılğan, 2002: 375)

- Düğün için yemek pişiren kadınlara “aşanacı”, “aşganacı” denir. (K81, K82, K95, K103, K110)
- Oğlan evinin maddi durumu müsaitse davar keser. Kız evine gönderir. (K23, K27, K28, K33)
- Düğünde sarma, dolma, topalak, yüksük çorbası, dövme pilavı, kuru fasulye, bulgur pilavı, yazsa sebze yemekleri kazanlarla yapılır. (K18, K19, K36, K41, K42, K56, K73, K85, K90, K103)

1.1.2.4.1. Bayrak / Saba / Sağdıç

Anadolu’da düğünler pazartesi veya perşembe günü düğün evine bayrak dikilmesiyle birlikte başlar. Düğün bayrağı ay yıldızlı Türk bayrağı olduğu gibi kimi yerlerde şah, nahıl, şimşir, gelbere, yom adları alan, çeşitli süslerin takıldığı değişik adlardaki ağaç dallarından oluşur. Kars ve çevresinde “şah” bezenir, 60 – 70 santim uzunluğunda, bilek kalınlığında bir sopa, bir atlığa dikilir. 7 – 9 dal çakılarak ağaç görünümü verilir. Dallara 7 / 9 türden üçer adet on tane meyve ve şekerli yiyecek maddesi asılır. En son pişmiş yumurta, şahın tepesine bağlanır. Bu işleme şah bezeme adı verilir. Bu işi uzmanlaşmış kadınlar yapar. Şah, hem oğlan, hem kız evinde ayrı ayrı bezenir. Masrafları sağdıçlar karşılar. Kız evine gelenlere kız şahından, oğlan evine gelenlere oğlan şahından ikram edilir. Oğlan şahı gerdek odasına törenle getirilir, gerdek odasında üzerine de üç mum yakılır. (Bozyiğit, 1995: 259-263)

Düğün perşembe veya pazar günü öğleye doğru başlar.

Düğünü genellikle köyün gençleri yönetir. Aralarında bir baş seçerler. Ona “Yiğitbaşı” derler. Diğer gençler yiğitbaşı ne derse onu yaparlar.

Yiğitbaşı, trenle istasyona gelen davulcuları karşılar. Alır köye getirir. Davulun ve zurnanın sesi duyuldu mu bütün köylüler toplanır. Artık düğün başlamış olur.

Ev içinde de düğünü, damadın akrabalarından kızlar yönetir. Kızların başkanına da “sağdıç” adı verilir.

Düğünde görev almış her yaşta insan düğünün işlevini kolaylaştırır. Neşesini artırır. Bütün köycek herkesin mutlu olması sağlanır. Herkes düğüne katılır, kendine düşen payımı alır. Kimi oynar, kimi seyreder.

Eğer düğün perşembe günü başlamışsa pazar günü öğleyin; pazar günü başlamışsa perşembe günü öğleyin biter. (Atılğan, 2002: 375)

- Perşembe günü bayrak dikilir. (K50, K51, K52, K53, K60, K62, K67, K84, K92)
- Bayrak dikilirken koyun ya da davar kesilir. (K8, K11, K36, K43, K51, K52, K60, K63, K70, K84, K90)
- Bayrak direğine zakkum, murt dalı bağlanır. (K11, K13, K25, K36, K42, K43, K54, K65)

Adana ve çevresinde düğünler, özellikle kırsal kesimde, perşembe veya cuma günü oğlan evine bayrağın dikilmesiyle başlar. Ancak son yıllarda geleneksel kültürü yaşayan kesimlerin köy veya kasaba dışında yaşaması, akrabaların göçler nedeniyle başka illerde bulunması, düğünlerin başlangıç gününü ve süresini de değiştirmiştir. Günümüzde kent merkezinde ve kırsal bölgelerin çağında düğünler, katılımın çok olabileceği pazar günü başlamakta, aynı gün çeyiz getirmekte bir hafta sonra pazar günü de gelin oğlan evine getirilmektedir. (Başçetinçelik, 1998: 173)

1.1.2.4.2. Çeyiz

Çeyiz kelimesi dilimize Arapça “cihaz” kelimesinden geçmiştir. Bugün bile kız ve erkek çocukları daha küçük yaşta çeyiz hazırlıklarına başlanır. Günümüzde kızın alacağı eşyalar, erkeğin alacağı eşyalar şeklinde bir ayırım yapılmış olsa da bazı aileler bugün bu paylaşım zorunlu bakmamak maddi durumları el verdiği müddetçe alabildiklerini almaktadırlar.

Adana ve yöresinde, aileler arasında düğün tarihi belirlendikten sonra hazırlıklara başlanır. Bölgede düğünler, köylünün paralı olduğu eylül, ekim, kasım, aralık aylarında yapılır. Önce akraba ve yakın dostlara okuntular, uzakta olanlara davetiyeler dağıtılır. Ardından kız ve yakını birkaç kişi ile oğlan tarafı, bazen oğlan da birlikte çarşıya çıkılır. buna “asvap kesme”, “pırtı kesme” denir. Çarşıda çeyiz malzemeleri satan iş yerlerine gidilir. Adana ve çevresinde eskiden beri “havlucular” adıyla yaygın olarak bilinen bu işyerleri köyden veya kasabadan gelen düğün yapacak geleneksel kesim insanının, her tür çeyiz ihtiyacını karşılayabilecekleri bir yer olmuştur. Buradan kıza çamaşır, parfüm, makyaj malzemeleri, havlu – bornoz, gecelik, sabahlık, oğlana; pijama, traş takımı ve sabahlık alınır. Daha sonra kıza ve oğlana elbise ve elbiselik kumaşlar, terlik ayakkabı ve kıza çanta alınır. Bu arada oğlan tarafı, kız tarafının dağıtacağı okuntu için gerekli malzemeleri ve kıza takacağı takıları da alır. (Başçetinçelik, 1998: 174)

- Kız tarafı yorgan, yastık, çarşaf gibi eşyaları süslemeli, işlemeli olarak hazırlar. (K8, K12, K15, K20, K26, K34, K41, K53, K73)
- Eskiden şimdiki gibi çeyiz olmazdı, iki divan bir sandık çeyizlik eşyaydı. (K27, 28, K29, K30, K31, K41)
- Şimdi herkes bütçesine göre üzerine düşen eşyayı alıyor. Erkek tarafı buzdolabı, yatak odasını, kız tarafı oturma odası için gerekli eşyaları alır. (K15, K23, K27, K46, K54, K63, K79, K80)
- Perdeleri, halıları, buzdolabını erkek tarafı alır. (K3, K11, K12, K20, K30, K36)
- Kap – kaçak, cam eşya, havlu, çarşaf hazırlar. (K30, K42, K46, K50, K51, K63)
- Çeyiz serilir, gelenler çeyizi inceler, evlenecek genç kızlar dantel, yazma, namazlığa modellerini alıp kendi çeyizlerine yaparlar. (K3, K23, K25, K30, K31, K32, K41, K43, K84, K100, K110)
- Çeyiz serilirken gelenler görür, çeyiz asma yoktur. (K21, K34, K37, K41, K54, K63)

Eskiden kızın becerisinin ve emeğinin sergilendiği malzeme olan çeyiz, günümüzde ailelerin ekonomik durumlarının göstergesi haline gelmiştir. elbette çağımız insanının gelişen yaşam koşullarından faydalanması en doğal hakkıdır. Ancak, kimi zaman çevreye karşı bir yarışla, kıza ve oğlana yapılan çeyizler abartılmakta, bu

ailelerin ekonomik çöküntüye uğramalarına yol açmaktadır. Kızının ve oğlunun rahat yaşamasını isteyen aileler, bu fedakarlığa katlanmaktadırlar. Ayrıca zengin bir çeyiz götüren kızın da kendine olan güveni artmaktadır. (Başçetinçelik, 1998: 174-175)

1.1.2.4.3. Gelin Hamamı

Karaisalı ve çevresinde gelini düğünden önce hamama götürme uygulamasına rastlanmamaktadır.

Divriği’de kız hamama en güzel elbisesini giyerek ve takılarını takarak gelir. Yüzünü eliyle kapar, kimseye göstermez. Hamamda konuklara şekerli kahve ikram edilir. (Aslanoğlu, 1972: 6175-6178) Kırşehirde kız hamamda davetliler huzurunda üstündekileri çıkarır oğlan evinden elen giysileri giyer, ihtiyarların ellerini öper. Köçekler oynarken alınlarına para basar. Çalgıcılara bahşiş verir. (Arseven, 1955: 1069-1072)

1.1.2.4.4. Kına / Kırkım

Ülkemizin hemen her yerinde evlenecek kız için düğünden önce kına yapılır.

Tekirdağ’da cuma günü kız evinde “ana kınası” yapılır. Kız evinin çok yakınları gelir. Bir kadın erkek kılığına girerek çeşitli şakalar yapar, beğendiği kızları öper. Gecenin sonuna doğru kıza kına yakılır. Ertesi gün “kız kınası” yapılır. Kız gelinlik giyer. Kaynana gelinin yüzünü açar, başından bozuk para şeker serper. (Artun, 1983: 13-18) Eskişehir’de kınada genç kızlar bulunmaz. Hatay’da gelin kınası yakacak kadın, oğlan evinden gönderilir. Isparta’da genç kızlar gelinle aynı giyimlidir. Gelinin belinde gümüş kemer, saçlarında sırma teller, başında poşu olur. Çivril’de kına gecesi eğlencelerinde “Arap Oyunu” gibi oyunlar oynanır; sabaha karşı acıkanlara “yat geber” yemeği verilir. Kastamonu’da kınada geline para ve eşya hediye edilir. Elazığ’da davetliler, kınaya ve defçiye para atarlar. Bolu’da kına gecesinde herkes dağıldıktan sonra kalan akrabalarla kına yakılır. (Koşay, 1944: 148-177)

Kına gecesi kültürümüzde bir bakıma kızın yuvadan uçuşunu simgeleyen bir ağıt gecesidir. Geçmişte uzak yerlere kız verme ve teknolojinin bu kadar gelişmemesinden ötürü aylarca hatta senelerce kız ailesinden uzak kalmaktaydı. Bu yüzden kına gecesi kız tarafının ağıt gecesiydi fakat şimdilerde kına gecesindeki ağıt elbetteki aileden

kopuşun verdiği üzüntüyü çağrıştırmaktadır; ancak kına gecesi yakılan ağıt adeta bu süreci devam ettirmek için uygulanan bir gelenektir.

- Kına düğünden bir gün önce yapılır. (K1, K13, K46, K51, K63, K65, K66, K70)
- Kına kız evinde yakılır. (K1, K3, K17, K23, K25, K32, K56, K63, K91)
- Kına gecesinde gelen konuklara kuruyemiş dağıtılır; geline kına yakıldıktan sonra küçük bezeler halinde kına da dağıtılır. (K23, K34, K35, K36, K37, K38, K41, K51, K103)
- Kına gecesi köyde kızın arkadaşları ya da eli yatkın olan birileri kızın saçlarını yapar, kaşlarını alır, gözlerine kalem çeker. (K3, K15, K23, K25, K29, K30, K31, K42, K51, K60)
- Kızın saçına kırmızı bir yazma örtülür ellerine ağıt türküsü, geline dokunacak türküler söylenerek kına yakılır. (K3, K8, K12, K22, K23, K25, K31, K37, K41, K45, K57)

Kız anası kız anası

Başında mumlar yanası

İşte koyup gidiyorum

Hani bunun öz anası

Güvereni ekin sandım

Ekin değil burçak imiş

Kız anadan ayrılması

Yalan değil gerçek imiş

Atladım geçim eşiği

Sofrada gümüş kaşığı

İşte koyup gidiyorum

Büyük evin yakışığı

Türküsü yörede tüm kınalarda kadınlarca söylenmektedir. (K3, K8, K12, K22, K23, K25, K31, K37, K41, K45, K57)

1.1.2.4.5. Gelin Alma

Karaisalı ve çevresinde geleneksel kültürümüzde olduğu gibi gelin alma düğünün yaklaşık üçüncü gününe rastlamaktadır. Kız evi kına gecesinden gelen bir sessizlik ve hüznün içindeyken oğlan evinde neşe hakimdir.

Tekirdağ'da genç kızlar kaynanadan “tel parası” isterler. Kaynana gönlünden koparı verdikten sonra, kızlar mani söyleyerek kaynananın oynamasını isterler. Kaynana gelini aldıktan sonra cebinden şeker çıkarır, şekerin yarısını geline ısırtır, kalan yarısını evlenmeyen gençlere verir. (Artun, 1983: 19) Tire’de düğün günü gelin sahura kaldırılır o gün oruç tutar. Gelinin babasına duvağının içine bal veya tatlı bulaştırılmış teneke konur. (Artan, 1975: 7191)

- Gelen süslenir, allanır, pullanır damadın alması için hazır edilir. (K15, K30, K44, K45, K56, K57, K58, K65, K73, K81)
- Eskiden süslenen deve ya da beyaz atla gelin alınırdı, şimdi süslenen otomobille gelin alınıyor. (K3, K18, K23, K36, K71, K85)
- Gelin süslenmiştir, belinde kuşak, saçlarında telle damadı bekler. (K30, K41, K44, K45, K56, K59, K75, K103)
- Kız tarafı gözyaşlarını tutamaz. (K3, K23, K25, K31, K41, K44, K56, K80)

Gelinin arkasından su dökerler. Bu, su gibi aydınlık, berrak olması içindir. (Atılğan, 1998: 375)

- Kız evine sataşan, şaka niteliğindeki sözlerle kız alınır. “Aldık kızınızı, itler yalasın yüzünüzü”. (K3, K11, K12, K20, K21, K35, K36, K44, K46, K60, K67, K74, K88)
- Gelinin kuşağını kızın erkek kardeşleri bağlar. (K1, K5, K13, K24, K31, K51, K56, K89, K93, K103)
- Gelin Çakıt’tan (akarsu) geçirilir. (K17, K18, K24, K27, K36, K65, K73, K100, K102, K103, K110)
- Gelin bekar kızlar da evlensin diye ayakkabısının altına bekar kızların isimlerini yazar. (K3, K15, K23, K27, K30, K31, K32, K41, K43, K47, K51)
- Gelin oğlan evine giderken köyün mezarlığından geçirilir.

Karaisalı ve çevresinde gelinin sudan geçirilmesi arkasına su dökülmesi gibi uygulamaların “su kültü”nün günümüze kadar gelmiş bir pratiği olarak görmekteyiz.

Ayrıca gelinin kız evinden çıkıp mezarlığı ziyaret ettirilmesi de ‘atalar kültü’nün bir yansıması olarak varlığını bugüne kadar getirmiştir.

1.1.2.4.6. Gelin İndirme

Eski Türklerden günümüze kadar, Türk topluluklarında gelinin geldiği gün başına “saçı” saçılır. Her devirde bu saç topluluğun ürettiği mahsullerden olmuştur. Avcılık devrinde avın kanı, yağı ve eti, çobanlık devrinde süt, kımız ve hayvanların yağı, çiftçilik devrinde darı, buğday ve çeşitli meyveler saç olarak kullanılmıştır. Saçı, yabancı bir soya mensup olan bir gelinin, kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için yapılan bir kurban ayininin kalıntısıdır. (İnan, 1995: 167)

Geleneksel kültürde, Anadolu’nun hemen her yöresinde gelin oğlan evine getirilirken ya da geldikten sonra çeşitli pratikler uygulanır. Bunlarda amaç yeni kurulan aileyi her türlü zararlı dış etkilerden uzaklaştırmak gelinin huyunu, iş gücünü, dayanıklılığını etkileyerek onu istenilen şekle sokmaktır. Anadolu’da gelin alma günü uygulanan pratiklerde kullanılan büyüsel nesnelerden bazıları şunlardır: Buğday, para, şeker, testi, ekmek – maya, Kuran, ayna, post, kazan, demir, yağ, oğlan çocuğu, su, kendir, kızgın saç, ateş, kaynananın bacak altından geçirme, ivi, cami, mezar – türbe gibi. Böylece bu nesneler yardımıyla uygulanan büyüsel pratiklerle evlilik garanti altına alınmak istenmektedir. (Santur, 1998: 194-207) Tire’de gelin inince evine bağlı olsun diye, önce mutfağa oturtulur. Odanın açıkınca da koyun postuna oturtulur.

Karaisalı ve çevresinde gelin indirilirken,

- Eskiden gelin at veya deve üzerinden indirilirdi, gelin inmeden önce gelinin eşyaları indirilirdi. (K1, K3, K7, K9, K64, K72, K85)
- Gelin oğlan evine gelince hemen inmez atın üzerinde süzülür. Gelin inmeden önce kırkım atılır. (K2, K5, K6, K13, K15, K22, K33, K36, K39, K45, K46, K53, K57, K59, K65, K70, K110)
- Kırkım atıldıktan sonra davulcu ‘gelin indirme’ havası çalar, gelin indirilir. (K2, K5, K6, K13, K15, K59, K65, K70, K110)
- Gelin kaynana ve kayınbabasından kırkım aldıktan sonra attan iner. (K22, K23, K26, K36, K65, K72, K91)
- Gelinin başına bereket getirmesi için kuru üzüm, nohut, şeker, leblebi atılır. (K6, K8, K19, K21, K26, K35, K65, K69)

- Gelin indirme havası çalınır ve gelinin başından bozuk para, buğday, küncü (susam), nohut, üzüm serpilir. (K3, K6, K7, K18, K21, K22, K34, K69, K73, K86, K88)
- Gelin eve girerken uğur ve bereket getirsin diye kapının üzerine hamur yapıştırılır. (K17, K18, K23, K26, K28, K31)
- Gelin inince, yanına bir kız bir erkek çocuk getirilir, gelinin duvağını hangisi açarsa gelinin o cinsten çocuk doğuracağına inanılır. Çocuklara küçük hediyeler verilir.
- Gelin indikten sonra aşanacıların yaptığı yemekler gelenlere ikram edilir, yemekler yenilir, dualar edilir, evliliklerinin hayırlı olması temenni edilir. (K6, K12, K15, K20, K36, K37, K39, K43, K46, K57)

1.1.2.4.7. Damat Tıraşı

- Güveyin yakınları tıraşı için berber çağırırlar, berbere bahşiş verilir, güvey tıraş edilmeye başlanır. (K1, K2, K5, K9, K10, K17, K22, K39, K50, K54)
- Berber güveyi tıraş etmeden önce orada bulunanlara kolonya ikram eder. (K64, K66, K68, K73, K77, K110)
- Gençlerden biri berberin tıraş tepsisini alır, güvey de bahşiş atar. (K1, K2, K5, K17, K39, K40, K54, K66, K77)
- Damat tıraş edilirken arkadaşlarıyla şakalaşır. (K3, K5, K22, K23, K26, K28, K29, K40, K54, K63)
- Güvey tıraş olurken köyün orta yaşlıları türküler söylerler, şakalaşırlar. (K17, K20, K21, K22, K26, K27, K54, K58, K62, K70)

1.1.2.4.8. Özne Övme

Kırşehir’de gerdek akşamı olan evine gençler “güvey başı”na davet edilir. Yemekten sonra arkadaşları damadı kaçıırır, bir odaya kilitler, bahşiş alırlar. (Arseven, 1955: 1069-1072)

Damat gerdeğe girmeden önce “özne övme” töreni yapılır. Evlilerle bekar gençler toplanır. Bekar gençler özneyi kaçıırırlar. Amaçları bir bekar daha eksiliyor diye, güya zorluk çıkarmaktır. Yeni evli gençler, biri daha bize karıştı diye mutludurlar.

Bunun için öznenin bir an önce övülmesini isterler ve saklanan özneyi ararlar. Özne bulup meclise getirilir. Köyün ileri gelenleri toplanır. Öznenin yanına, küçük bir oğlan çocuğu damat gibi süslenerek getirilir ki, damadın da oğlu olsun. Özne ve zıpçık (çocuk) ayakta dururlar. Taklit yapan kişiler çeşitli muzipliklerle çocuğu güldürmeye çalışırlar. Önceden öğretilmiş çocuk gülmemeye gayret eder. Sonunda çocuk güldürülür ve evli gençler ceza çekerler. Özne, artık evliler sınıfına dahil edilmiştir. Bir hoca kuran okur dini nikah kıyar, damada öğütler verir. Herkes dağılır. Yeni evliler özneyi alarak gelinin yanına getirir, yengelerine teslim edilirler. (Adana İl Yıllığı, 1991: 111)

Karaisalı ve çevresinde damat gerdeğe girmeden önce gezdirilir ve eğlendirilir. (K26, K27, K28)

1.1.2.4.9. Nikah / Gerdek

Düğünden sonra gençlerin bir araya gelmelerine “gerdek” denir. Gerdek medeni ya da dinsel nikahtan sonra gerçekleşir. Böylece gelin ve güveyin evliliği yasa, din ve toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur. Yasalarımız, ancak devletin bu işle görevlendirdiği yetkili memurun huzurunda ve usulüne uygun olarak kıyılan nikahı evlilik için gerekli saymaktadır. Yasalara göre geçersiz olmasına rağmen, imam nikahı denilen dini nikahı, yaygınlığını sürdürmektedir. Kimi aileler, medeni nikahın yanı sıra bir de dini nikah yaptırarak evlilik bağına kutsamış olurlar. (Örnek, 1995: 197)

Güvey önce, gelinin boynuna altın gerdanlık takar veya ona altın ve benzeri şeylerden armağan sunar. Buna “yüz görümlüğü” denir. Bundan sonra gelinin yüzünü örten alı açar... Böylece çoğu kez olduğu gibi ilk tanışma başlamış olur. Gelinin alına bir hoş geldin öpücüğü kondurur, oturur konuşurlar, çerez gibi benzeri şeyler yerler. Bu ısınma, tanışma başlangıcıdır. Sonra güveyi giyinir dışarı çıkar, annesi babası ve orada bulunan büyüklerinin elini öper. Bunun anlamı “Zifaf başarılı olmuştur.” demektir. (Atılğan, 1998: 375)

Karaisalı’da gerdekle ilgili adet ve inanmalara rastlanmaktadır:

- Gelin ve damat eskiden gerdekte tanışırlardı. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K34, K54)
- Damat, arkadaşları, tarafından sırtına yumruk vurularak gerdek odasına girer. (K3, K12, K15, K23, K30, K37, K52, K63, K65, K66, K67, K70)

- Gerdekten önce iki rekat namaz kılınır. (K1, K2, K3, K5, K10, K15, K20, K21, K31, K54, K56, K73, K101)
- Damat kızın kırmızı duvağını kaldırmadan önce geline yüz görümlüğü altın takar. (K1, K2, K5, K9, K10, K13, K17, K20, K24, K36, K54)
- Gerdekten sonra aileden biri bir tüfek ya da tabancayla gerdeğin gerçekleştiğini bildirmek için havaya birkaç el ateş eder. (K1, K5, K8, K10, K12, K24, K36, K44, K63, K67)

1.1.2.5. Düğün Sonrası

Anadolu’da gerdeğin ertesi günü çeşitli adlarla anılır. İstanbul’da ve pek çok yerde “paça günü” adı verilen bu günde o gün gelen konuklara paça ikram edilir. Bugünün adı Toroslar bölgesinde çarşaf Mudurnu ve Çivril’de duvak, Hatay ve Kerkük’te suple, Isparta’da gelin ertesi, Maraş ve Kütahya’da gerdek ertesi, Kastamonu ve Sinop’ta samet, samat, semet Kayseri’de güvey başı Yörüklerde kakül günüdür. Evlenme gelenekleri dizisi bu günle sona erer. Ondan sonraki günler gelin ve güveyin el öpme gezileri, oğlan eviyle kız evinin karşılıklı ziyafetleri ve hediye alıp verme gelenekleri ile devam eder. (Boratav, 1984: 188)

1.1.2.5.1. Duvak

Karaisalı çevresinde Anadolu’nun pek çok yerinde olduğu gibi gerdekten sonraki günlerde duvak mevliti yapılır.

Divriği’de, gelin başı duvaklı bir şekilde bütün ev halkının elini öper. Konuklar toplanır. Bir oğlan çocuğu gelinin duvağını başından alır. Akrabadan bir kadın zülfünü keser. Gerdekten on beş gün sonra “gelin hamamı” yapılır. Gelin orada büyükleri yıkar, keseler. (Aslanoğlu, 1971: 6202-6204)

Karaisalı ve çevresinde duvakla ilgili adet ve inanmalara rastlanmaktadır:

- Duvak mevlidine gelenlere düğünde kesilen koyun ya da davarın sakatatından mutlaka kelle paça yapılır, ikram edilir. (K3, K23, K25, K29, K30, K31, K32, K41, K43, K54, K65, K71, K72)
- Duvak mevlidine gelenlere bal kabağından kabak yemeği yapılır. (K3, K23, K25, K29, K30, K31, K32, K41, K43, K54, K65, K71, K72)

- Duvak mevlidine gelenlere kızın çeyizi için hazırladığı tülbentler dağıtılır. (K1, K2, K3, K7, K17, K21, K23, K29, K30, K31, K37, K41, K42)
- Mevlide sadece kadınlar katılır. Bu kadınlar, akrabalar ve komşular oluşturur. (K39, K40, K41, K57, K63, K67, K75, K84)
- Mevlitle gelin gelinlik giyer, daha sonra gelinliği çıkarır, güzel bir kıyafet giyer. (K3, K15, K23, K25, K30, K31, K37, K41, K43)
- Mevlitteki çocuklardan bir kız, bir erkek çocuk seçilir, gelinin duvağını hızlı yürüyen kaçıtır ve bahşiş alır. (K3, K8, K13, K25, K30, K42, K56, K65, K72)
- Duvak mevlidinde Kuran okutulur. Kuran okuyan hocaya ya da kadına hediyeler hazırlanır. (K33, K36, K37, K41, K42, K43, K51, K70, K73, K92, K103)

1.1.2.5.2. Diğer Uygulamalar

- Düğünden sonraki günlerde hısım ve akrabalar yeni evlenen çifti sırayla yemeğe davet ederler. (K1, K2, K5, K17, K18, K20, K35, K36, K41, K42, K55, K62, K75, K82, K83, K84)
- Gelin bir hafta sonra annesinin ve babasının elini öpmek için gider. (K1, K4, K16, K17, K22, K23, K25, K33, K34, K37, K41, K47, K52)
- Kızın anne ve babası düğünün üzerinden haftalar geçtikten sonra kızlarının evini ziyarete giderler. (K1, K3, K7, K11, K13, K23, K36, K44, K73, K74, K86)

1.1.3. Ölüm

İnsanoğlu varolduğu günden beri yaşam ve ölüm sırlarını öğrenmeye ve anlamaya çalışmış ve insanı yaratan nesneyi nefes, tın, rüzgar, esinti anlamlarına gelen sözcüklerle ifade etmiştir. Eski Türkler can ve ruh kavramı karşılığında tın (nefes) sözcüğünü kullanmışlardır. Yakutlar tın kut ve sür, Altaylılar tın – süne ve kut sözcükleri ile bu kavramı ifade etmişlerdir. Altaylılara göre tın, süne ve kuttan başka insanın yula adı verilen bir de eşi vardır. İnsana göre insan uyurken yulası her yerde dolaşabilir. Düş yulanın gördüğü şeylerden ibarettir. Ölülerin serseri dolaşan ruhlarına

Altaylılar üzütlü, Yakutlular üör demişlerdir. Şamanistlere göre can, kanda ya da yürekte bulunur. (İnan, 1995: 176)

1.1.3.1. Ölüm Öncesi

İnsanoğlu, dünyaya geldiğinden bu yana ölümü anlamaya çalışmış, farklı kültürler ölümü farklı şekilde yorumlamışlardır. Asırlar boyu yapılan gözlemlerine dayanarak insanoğlu bazı davranışların ölümü haber verdiğini düşünmüştür.

1.1.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Halk inanmalarında ölümü önceden haber veren belirtiler arasında hayvanlarla ilgili olanlar büyük bir yer kaplar. Evcil ve yabani hayvanların ötüşleri, ulumaları, kişnemeleri, böğürmeleri, belli hareketleri, uçuş yönleri alışılmışın dışındaki davranışları, yaklaşan bir ölümün ön belirtisi olarak yorumlanmaktadır. Ev, ev eşyası, araç – gereç ve yiyecekler çevresinde de ölümle ilgili birtakım inanmalar kümelenmiştir. Hayvanların insanlarda bulunmayan kimi yetenekleri, sezileri, biçimsel özellikleri, uğurlu ya da uğursuz sayılmaları, bu türden inanmaların oluşmasında büyük rol oynar. Bu türden hayvanlar içerisinde, özellikle köpek ve baykuşla ilgili inanmalar yaygındır. Köpeğin sadece ulumasıyla değil, uluma biçimi, zamanı ve yönü ile de yaklaşan ölümü haber verdiğine inanılır. Baykuşun da yıkık ve terkedilmiş yerlerde yuva yapması “ölüm kuşu” olarak bilinmesinin temelinde yatan nedendir. Baykuş da tıpkı köpek gibi ölüm habercisi olarak görülür. Bunlardan başka evcil hayvanlardan kedi, at, koyun, keçi, inek ve öküz yabani hayvanlardan tilki kurt, çakal, yaras, yılan, kümes hayvanlarından tavuk, kaz ile yabani kuşlardan yaras, karga ve leylek kimi davranışları ve bağırımlarıyla ölüm habercisi olarak kabul edilirler. Birtakım rüyalar da ölüm veya felaket haberi olarak yorumlanır. Hastada görülen psikolojik ve fizyolojik değişiklikler dikkatle gözlenir. Buna göre, hastanın davranışlarına ya da isteklerine göre sonunun yaklaştığı düşünülür ve hazırlıklara girilir. (Örnek, 1995: 208 – 211)

Karaisalı ve çevresinde hastadaki bazı belirtiler ölümü düşündürmektedir.

- Köpek vakitsiz ulursa köyden cenaze çıkacağına inanılır. (K30, K31, K32, K37, K41, K54)

- Bir evin çatısına baykuş konarsa orada o evden cenaze çıkacağı düşünülür. (K1, K3, K5, K7, K8, K9, K54, K56, K73)
- Rüyada insan çıplak birini görürse birinin öleceğini düşünülür. (K23, K25, K26, K27, K39, K52, K91)
- Hasta insanın rengi solar, iştahı açılırsa onun öleceği düşünülür. (K1, K3, K7, K8, K17, K23, K25, K26, K37, K41, K43, K47, K64, K68, K73, K90, K91, K102)
- Hasta sevdiği kişileri sayıklamaya başlarsa, uzaktaki birini görmek isterse öleceği düşünülür. (K26, K27, K28, K31, K39, K40, K51, K63, K75)
- Hasta öleceğini hisseder, yakınlarıyla, hısımları ve akrabalarıyla helalleşmek ister. (K6, K8, K11, K17, K19, K20, K35, K44, K49, K54)
- Ayakkabı ya da terliğin ters dönmesi birinin öleceğini düşündürür, bu yüzden terlik hemen düzeltilir. (K3, K8, K12, K23, K25, K30, K31, K37, K54, K57, K59)

1.1.3.1.2. Kaçınmalar

Anadolu'nun pek çok yerinde "iyi değildir" diye yapılmasından kaçınılan davranışlar vardır. Yapılmaması gereken bu davranışlar yapıldığında, bir felaket veya ölüm olayının gerçekleşeceğine inanılır. Reşadiye'de akşamdan sonra komşuya ağartı (ayran, süt ve ateş) verilmez. Ağartı verilirken içine kömür atılır. Geceleyin tırnak kesilmez ölü çıkan evdeki bütün sular dökülür. (Bolu, 1974: 7180, 7181)

Karaisalı ve çevresinde yapmaktan kaçınılan davranışlar:

- Akşam kimseye süt ve yoğurt verilmez, yoksa cenaze olacağına inanılır. (K3, K7, K12, K15, K20, K21, K22, K25, K36, K41, K48, K60, K65)
- Çarşamba günü çamaşır yıkanmaz. (K3, K7, K12, K15, K20, K23, K25, K30, K31, K36, K41, K47, K60, K65)
- Cenaze defnedildikten sonra hemen el yüz yıkanır. (K7, K11, K12, K15, K20, K21, K23, K25, K36, K63, K65, K73)
- Ardından başka biri daha ölmesin diye ölünün yıkanması için kaynatılan suyun kazanı ters çevrilir. (K1, K3, K5, K12, K14, K19, K21, K24, K26, K30, K36, K41, K47, K45, K61, K67, K72, K84)

1.1.3.2. Ölüm Sırası

Ölümün gerçekleşmesinden sonra ölümün duyurulması, yıkama, kefenlemesi, cenaze namazının kılınması ve ölünün gömülmesi sırasıyla yapılır.

1.1.3.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler

Karaisalı ve çevresinde ölümü beklenen kişinin;

- İstekleri yerine getirilir. (K1, K5, K11, K15, K17, K27, K31, K46, K53, K74)
- Görmek istediği sevdikleri çağrılır. (K3, K8, K9, K19, K26, K44, K49, K50, K58)
- Şeytan onu suyla kandırmasın günahkar gitmesin diye bir mendille dudakları ıslatılır. (K3, K7, K8, K15, K20, K23, K37, K54, K56, K65, K66, K71, K86, K103)
- İmanlı gitsin diye başında Kuran okunur. (K63, K64, K69, K77, K78, K100, K104, K106, K107)
- Hastanın yakınları ölmek üzere olan hastayla helalleşir. (K11, K13, K14, K21, K27, K28, K31, K32, K36, K39, K40, K45, K50, K51, K52)

1.1.3.2.2. Ölüm olayından Sonra Yapılan İşlemler

- Ölünün çenesi çatılır. (K1, K6, K10, K12, K16, K17, K20, K23, K25, K47, K56, K65, K72)
- Ölünün üzerine şişmesin diye bıçak konur. (K8, K14, K20, K26, K27, K28, K41, K49, K51, K66, K69, K70, K75, K79, K82)
- Ölünün bulunduğu oda havalandırılır. (K1, K2, K7, K11, K12, K25, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K40, K47, K50, K55, K59, K63, K63)
- Ölünün gözleri açıksa kapatılır sağ eli sol elinin üstüne getirilir. (K1, K9, K10, K17, K20, K21, K24, K28, K29, K30, K31)
- Ölünün ayakları birleştirilip bağlanır. (K3, K4, K7, K11, K12, K24, K6, K40, K47, K51)
- Yakınlara haber verilir köyde sela verilerek ölüm duyurulur. (K1, K2, K3, K5, K11, K12, K24, K29, K30, K39, K41, K42, K47, K54, K55, K61, K73, K78, K80, K88, K90, K100)

1.1.3.2.3. Ölünün Bekletilmesi

Geleneksel kültürde ölünün bekletilmemesi hemen gömülmesi gerekir. Bu nedenle ölü, Çubuk ve Lalahan'da kokmasın diye, Ayaş'ta öte dünyaya bir an önce gitsin hesap versin diye, Sivas'ta beyni soğumasın, sorgucu meleklerle daha iyi cevap verebilsin diye, Nallıhan'da çilesi daha fazla sürmesin diye, Kayseri'de şişmesin diye, Balören'de acı bir an önce unutulsun diye, Kayseri'de bir an önce toprağına kavuşsun diye bekletilmek istenmez ve hemen gömülür. (Örnek, 1977: 48)

Karaisalı ve çevresinde ölü;

- Gece ölmüşse sabaha kadar bekletilir. (K1, K5, K12, K18, K19, K21, K25, K36, K44)
- Yakınları uzaktaysa onların gelmesi için bekletilir. (K61, K62, K63, K76, K77, K90, K100)
- Hastanedeyse morgda bekletilir. (K1, K2, K5, K12, K20)
- Hemen gömülmeyecekse morga götürülür. (K1, K2, K3, K5, K11, K12, K209)
- Yaz günüyse damda ya da serin bir yerde bekletilir. (K1, K10, K11, K12, K20, K22, K24, K36, K39, K44, K50, K65)
- Şişmesin diye üzerine bıçak konur. Çenesi düşmesin diye çatılır, ayak başparmakları bir ipile bağlanır. (K1, K10, K11, K13, K15, K17, K20, K24, K36, K44, K55)
- Gömülürken güzel koksun diye murt dalları üzerine konur. (K1, K3, K7, K8, K9, K46, K56, K64, K66, K71, K77, K82, K95, K99, K100, K102)

1.1.3.2.4. Ölünün Gömülmeye Hazırlanması

- Ölen kişi mümkün olduğunca çabuk gömülür. Uzaktan gelen olmadıkça bekletilmez. (K70, K71, K72, K73, K75, K80, K88, K100)
- Cenaze gün batımından sonra gömülmez sabah olması beklenir. (K69, K70, K72, K73, K75, K81, K82, K88, K90, K92)

1.1.3.2.5. Yıkama ve Kefenleme

Ölüm olayından ölünün gömülmesine kadar geçen işlemler arasında yıkama ve kefenleme de yer alır.

Ölünün kefenleme işlemi islami geleneklere göre yapılır. Kefenlik bezin rengi beyazdır. Beyaz renk imanın belirtisi olarak kabul edilir. Erkek kefeni üç parça olarak omzundan ayağa kadar örtülen bez (gömlek), baştan ayağa kadar örtülen bez (izâr) ve yine baştan ayağa kadar örtülen bez (himâr) göğse konulan bez (dir), göğüsten göbeğe ya da diz kapağına kadar örtülen geniş bez (hırka) izâr ve lifâfeden oluşur. Halk arasında öldüğü zaman başkasına yük olmasın, kefen telaşı olmasın ya da kendi helal parasından olsun düşüncesiyle kişinin sağlığında kefenini alıp bir köşeye saklaması ya da bunun için para ayırması adetine rastlanır. Hac ziyareti yapanlardan çoğunun zemzem suyu ile ıslatılmış ve kurutulmuş kefenliklerini beraberlerinde getirdikleri ya da gidemeyenlerin Hacca gidenlere kefen ısmarladıkları görülür. (Örnek, 1971: 52 – 54)

Karaisalı ve çevresinde ölünün yıkanması ve kefenlenmesinde uygulanan işlemler şunlardır:

- Su büyük bir kazana konup kaynatılır. (K1, K4, K5, K8R, K23, K26, K31, K44, K88)
- Kaynatılacak olan suya murt dalı konulur. (K1, K4, K5, K8, K23, K26, K31, K44, K88)
- Kişi kefen, havlu, tas, sabun gibi cenaze malzemeleri önceden hazırlayabilir hazırlanmamışsa bu malzemeler hemen temin edilir. (K2, K4, K5, K11, K22, K36, K42, K45)
- Ölü yıkanırken cenazenin başının altına ve etrafına murt dalı konur. (K3, K7, K11, K20, K36, K42, K43, K46)
- Ölü camide veya mezarlıkta yıkanabilir. (K3, K8, K11, K26, K27, K29, K75, K83, K84)
- Cenaze evde yıkanabilir. (K17, K23, K25, K41, K44, K56)
- Ölü yıkanırken gusül abdesti aldırılır. (K3, K5, K11, K30, K31, K83, K90, K91, K95, K100)
- Cenazenin üstüne gül suyu dökülür. Murt dalı konulur, kolonya dökülür. (K1, K3, K4, K5, K11, K15, K30, K39, K50, K51, K63, K65, K72, K80)

Karaisalı ve çevresinde ölü yıkamadan sonra uygulanan bazı pratikler vardır:

- Tekrar biri ölmesin diye ölü için kaynatılan suyun kazanı ters çevrilir. (K1, K5, K12, K16, K22, K34, K40, K59)

- Kazan yıkanır, temizlenir, sahibine verilir. (K3, K23, K26, K28, K31, K54, K60)
- Cenazenin elini çocukları veya yakınları öper. (K1, K3, K4, K5, K11, K15, K25, K36, K41, K48, K54)
- Ölen kişi zemzem suyunu önceden hazırlamışsa cenazenin üzerine dökülür. (K41, K43, K54, K57, K63, K90, K91)

1.1.3.2.6. Cenazenin Taşınması

Karaisalı ve çevresinde tabutun üstüne murt dallarının, reyhan çiçeğinin konularak taşındığı gözlemlenmiştir.

Tokat ve Zile’de cenaze giderken salın önünde söğüt ve kavak dalları, renkli bez parçalarıyla süslenerek götürülür. Harput’ta baharlarda ve yazın ölenlerin cenazelerini önlerinde iki söğüt dalı mezarlığa kadar götürülür. Definden sonra bunlardan birisi mezarın başucuna, diğeri ayakucuna dikilir ve sulanır. Kayseri’de genç ölüm için, bir ağaç dalına elma takılır. Bu elmalı dal tabutun önünden mezarlığa kadar birisi tarafından taşınır. Tahtacılar, genç ölenin akranları, ipekli ve renkli kumaşlardan yaptıkları bayraklarla tabutun ardından giderler. (Örnek, 2000: 218 – 219)

Karaisalı ve çevresinde cenazenin taşınmasında bazı uygulamalar gözlemlenmiştir:

- Genç bir kişinin ölümü gerçekleşiyse üzerine Türk bayrağı örtülür. (K41, K49, K54, K57, K72, K81, K93)
- Cenaze tabuta konur, tabut omuzlarda taşınarak mezarlığa götürülür. (K50, K51, K56, K63, K72, K83, K91, K100, K110)
- Tabutun üstüne Kuran yazılı yeşil örtü örtülür. (K10, K11, K15, K26, K30, K40, K53, K65)
- Ölen genç kızsı tabutun üzerine çeyizlik yazmaları, eşyaları konur. (K31, K37, K41, K47, K53)

1.1.3.2.7. Cenaze Namazı

İslam dinine göre, Müslüman olan herkesin cenaze namazı kılınır. Cenaze namazının kılınması için; ölünün Müslüman olması, islami kurallara göre yıkanmış olması, cemaatin olması, cemaatin tabutun önünde olması, ölünün vücudunun tabutun

içinde olması, namazı kıldırarak imamın kibleye karşı, yere yakın bir yere konmuş olan tabut içindeki ölünün göğüs hizasında durması gerekir. Cenaze namazı dört tekbirden meydana gelir. Cenazenin önünde imam, imamın arkasında cemaat sıralanır. Cenazenin kadın, erkek, erkek çocuk ve kız çocuk oluşuna göre namazda okunması gereken dualar değişir. Cenaze namazı ile namazı kılanın ölü hakkında bir çeşit “aklama” yapılır. (Örnek, 1979: 54 – 55)

Karaisalı ve çevresinde cenaze namazı ile ilgili adet ve inanışlar:

Cenaze namazı camide, mezarlıkta veya camideki mezarlıkta kılınır. (K3, K8, K11, K13, K14)

- Cenaze namazına erkekler gider. (K1, K4, K5, K28, K54, K73, K82, K83)
- Cenaze namazı kılınırken kadınlar arkada yer alırlar. (K3, K5, K6, K31, K36, K39, K40, K41)

1.1.3.3. Ölüm Sonrası

Ölüyü mezara koyduktan sonra mezarın üstü örtülür, sulanır, hoca ölüye talkını verir. Cenaze sahipleri ve yakınları cenaze evine dönerler. Ölü gömüldüğü gün ve sonrasındaki yapılan bir dizi adet ve inanmalar vardır. bu uygulamalarda, ölünün yeni hayatında rahat etmesi, huzur içinde olması günahlarından arınması, geride kalanları tedirgin etmemesi amaçlanırken diğer taraftan da, geride kalanların acılarının hafifletilmesi ve ölünün ardından gelen bu hayata alışmaları amaçlanmıştır. Bundan sonra, ölünün ruhu için yemekler verilir, ölünün eşyaları dağıtılır, ölünün dünyada iken ödeyemeyeceği borçlar yerine getirilir. (Başçetinçelik, 1998:274)

1.1.3.2.8. Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler

Cenaze namazından sonra ölü halk arasındaki adıyla “ebedi istirahatgahı” olan mezarlığa götürülür. Mezar yeri, köylerde ölüm olayının hemen duyulmasından sonra eş dost tarafından kazılarak hazırlanır. Şehirde bu iş belediyeler tarafından yapılmaktadır. Ölüm olayından sonra, ölünün yakınları belediyeye haber verir ve mezar yeri hazırlanmasını ister. Ülkemizde ölünün üstüne toprağı erkekler atar. Pek çok yerde kadınlar mezarlığa bile gelmez. Konya / Ermenek / Bastayla’da mezarlıkta cemaat, eline birer küçük taş alarak bu taşa “külhüvallah” suresini okur ve mezara atar. (Yıldız, 1968: 4744)

- Cenaze mezarlığa gelmeden önce kazılıp hazırlanır. (K10, K11, K15, K17, K23, K25, K40)
- Cenaze saldan indirilir, sağ tarafına yatırılır. (K1, K3, K5, K8, K9)
- Mezarın üstüne yeşil ağaç dalları atılır, mezarın üstü sulanır. (K1, K3, K5, K8, K9)

1.1.3.3.1. Cenaze Evi

Eski Türkler ölü gömüldükten sonra mezarın sağ tarafına ateş yakıp ölü aşı için kesilen hayvanların kemiklerini yakarlar, ateşe rakı serperler, yemek atarlar, ateş tanrısının bu rakı ve yemekleri ölüye ulaştıracağına inanırlardı. Sonra mezarlardan dönenler ölünün çıktığı eve gelir, topluca yemek yer ve rakı içerlerdi. En yakın dost ve akrabalarından birkaçı bu evde misafir olur, geceleri kimse uyumazdı. Her yemekten önce ateşe yemek ve rakı atılırdı. (İnan, 1995: 185 – 186)

Karaisalı ve çevresinde ölünün gömülmesinden sonra uygulanan adet ve inanmalara rastlanmaktadır:

- Ölen kişi gömüldükten sonra hoca Kuran okur. Ölen kişi için cenaze evinde dualar okunur, yemekler verilir. Ölen kişinin vasiyeti varsa yerine getirilmeye çalışılır. (K1, K3, K5, K21, K31, K32, K39, K41, K54, K63)
- Ölen kişinin borçları varsa kapatılır. (K17, K18, K21, K26, K27, K63, K72, K84)
- Cenaze evine gelenlere çay, yemek dağıtılır. (K1, K17, K21, K23, K27, K39, K41, K54)
- Cenaze evine gelenler şeker, çay, süt gibi mutfak ihtiyaçları getirirler. (K24, K25, K26, K27, K54, K58, K81)
- Cenaze evinde ışıklar sabaha kadar yanık tutulur. (K1, K4, K5, K54, K57, K63)
- Ölen kişinin ayakkabısı kapının önüne konur. (K30, K31, K42, K46, K69, K70)
- Kuran okunur, hatim indirilir. (K3, K7, K11, K18, K23, K26)
- Cenaze evine gelenler tencerelerle yemek getirirler. (K42, K45, K52, K53, K55)

- Başsağılığına gelenler “Allah sabır versin”, “Allah rahmet eylesin” der. duada bulunurlar. (K60, K61, K66, K72, K73)
- Bu uygulamalardan eski Türklerdeki korku ve saygıyla karışık atalar küllünün izlerini hala görmekteyiz.

Bu inanca göre ataların öldükten sonra da ruhlarının yaşadığına ve cemaatle ilişkilerini kopartmadıklarına inanılır. Yine bu inanışa göre insan ölümle bedeni kaybetmekte; fakat benliği daha doğrusu manevi varlığı yeryüzünde kalmakta, geride bıraktığı kimselerin hayatlarını etkileyebilmektedir. Onlara göre ölüm hayatın bitişi değildir. Böyle bir inançtan çıkış bulan Atalar Kültünde ancak belli kişiler özellikle kabilesi atası, ünlü savaşçılar, din adamları vb. gibi insanlar ölümlelerinden sonra da kaybolmamaktadır. Birtakım mistik güçlerle dolu bulunan bu gibi kimselerin gönüllülerini hoş tutmak, anılarını tazelemek, kurban ve adaklarla anmak yoluyla bitkilerin, hayvanların çoğalmasını sağlamak mümkündür. Bu amaçla ataların figür ve maskeleri yapılmakta, adlarına bayram ve törenler düzenlenmektedir. Diğer taraftan atalar, dinsel ve toplumsal buyrukların, gelenek ve göreneklerin yerine getirilmesi onları sevindirmekte tersi ise öfkeliendirmektedir. (Örnek, 1988: 94 – 95)

Bu külte göre çok yaşayan bilgili; yönetici insanlar öldüğünde onların ruhları, ailesine, toplumuna yardım eder ve onları korurdu. (Ocak, 2000: 61)

1.1.3.3.2. Belirli Günler / Ölü Yemeği

İslamiyet öncesi Türk topluluklarında ölünün belirli günlerinde “ölü aşısı” verilmekte, “aş töreni” (yağ töreni) yapılmaktadır. Belirtilerde, ölünün üçüncü günü çadırın güneyine bir sofraya kurulur. Bu aşta fazla kalabalık toplanmaz. Hazırlanan yemek ve içkilerin yarısı, ölünün ruhu için ateş ruhuna kurban edilir. Ölünün yedinci günü, bütün oba ve köy halkı, kadın erkek mezarlığa gidilir. Mezarın sağ tarafında bir ateş yakılır. Getirilen yemek ve içkilerden mezarın üstüne konur, kendileri de yer, içerler. Ölünün kocası veya karısı mezarı üç defa güneşin seyri yönüne göre dolaşır ve “Ben seni bırakıyorum” der. Bundan sonra dul kadın veya erkek evlenebilir. (İnan, 1995: 1989 – 1993)

İslam dini, halk tarafından yerine getirilen ölümle ilgili adet ve inanmaların pek çoğu gibi, ölü yemeğine de karşı çıkmış, baş sağlığı için toplananlara yemek hazırlamayı, kederli olayla çelişkili görmüş, İslamiyete aykırı olduğunu söylemiştir. (Örnek, 1979: 91)

Karaisalı ve çevresinde ölümün ardından gelen belirli günlerde yapılan adet ve inanmalara rastlanmaktadır:

- Cenaze evinde yemek sürekli hazır bulundurulur, gelenlere ikram edilir.
- Cenaze evine komşular yemek yapıp getirir.
- Cenaze evine çay, kahve, şeker, yağ gibi malzemeler getirilir. (K70, K84, K86, K87, K110)
- Son yıllarda çabuk oluyor,1 bulaşık derdi olmuyor diye lahmacun yaptırılıp paketlerle gelenlere dağıtılıyor. (K13, K17, K23, 25, K30)
- Ölünün üçüncü gününde pekmez ve susamdan yapılan un helvası (K1, K7, K10, K23, K25)

1.1.3.3.3. Ölünün Eşyaları

Ölünün üst – baş eşyası ile ilgili en yaygın görenek, bunları fakir fukaraya bağışlamaktadır. Birçok yerlerde, “soyka” denilen giysi, çamaşır, yatak çarşafı gibi bu eşya, bağışlanmadan önce bir arınma işleminden geçirilir. Sadece bir simge anlamında bir arındırma da olabilen (su serpme, dışarıda ayazlandırma gibi) bu törenlerin ölümün dönüp gelerek, eşyasını kullanarak olanlara zarar vermesini önleme tedbiri olduğu, bu konuda yapılan açıklama ve yorumlardan anlaşılıyor: Ölünün çamaşır, yıkandıktan sonra, birine bağışlanır, “ruhu, üstünde dönmesin” diye (Ankara); giysileri üç gün içinde yıkanır, ya da üstüne su serpilir, “Dönüp gelmesin” diye (Ankara, Çubuk), Siverek’te giysileri arındırdıktan sonra yoksullara verilmesi, gömleğin yakılması töredir. Değerli eşyaların silahlarının bağışlandığı üzerine bilgi yok elimizde; ancak kimi mezar taşlarında (örneğin, Erzincan’ın alevi Başköy bucağında gördüklerimizde), ölünün mesleği ile ilişkili olsun, olmasın bazı eşyalarının kendisiyle birlikte gömülmesi, bu arada atının kurban edilmesi gibi çok eski, İslam öncesi geleneklerin izleri olsa gerek. (Boratav, 1997:200)

Ülkemizde ölünün giyim eşyalarıyla ilgili adet ve inanmalardan bazıları şunlardır. Ankara ve Çubuk’ta ölen döner gelir düşüncesiyle giysileri üç gün içinde yıkanır veya üzerine su serpilir. Rize ve Hopa’da ölü evden çıktıktan sonra, bu artık son olsun diye, eskisi yenisi ardından atılır. Haymana’da ölenin giysileri yıkanmak üzere dışarı çıkarılır, yıkandıktan sonra içeriye alınır. İçel’de, ölünün temiz ve yeni giysisi salının üzerine atılır. (Örnek, 1995:75 – 76)

Karaisalı ve çevresinde ölünün eşyalarıyla ilgili uygulamalardan bazıları şunlardır:

- Mezarlıktan sonra ölünün eşyaları yıkanır ve fakirlere dağıtılır. (K1, K4, K5, K8, K12, K27, K28, K29, K39)
- Ölünün eşyaları evde bırakılmaz. (K1, K8, K9, K10, K15, K17, K23, K27, K41)
- Ölünün birkaç eşyası hatıra olarak saklanır. (K1, K8, K10, K15, K17, K23, K27, K41, K50, K53)
- Ölünün ayakkabısı yol ayrımına konur. (K3, K8, K12, K15, K34, K54, K57, K65, K76)

1.1.3.3.4. Devir – İskat

İslam inancında ölen bir kişinin sağlığında kılamadığı namazları, tutamadığı oruçları ve yerine getiremediği yeminleri için fakire para verilmektedir. Bu olaya “iskat” denir. (Artun, 2005:178)

Müslümanlar arasında “devir” gelenek haline gelen bir uygulamadır. Ölenin yaşadığı döneme ait olan kılmadığı namazlar ve tutmadığı oruçlar hesaplanarak bir ya da birkaç fakire “fitre” verilir. Eğer mirasından ayrılan mal ya da para, borcunu karşılamıyorsa, eldeki malın tutarı kadar para veya altın en çok yoksulun bulunduğu “devir işlemi” ile elden ele gezdirilir. Bu işlem bütün malların karşılığı iskat tutarına ulaşınca kadar devam eder. Devir bittikten sonra dualar edilir, iskat tutarına ulaşınca kadar devam eder. Devir bittikten sonra dualar edilir, “iskat akçesi” devire katılan fakirler arasında paylaştırılır. (Bl, 1986:5492)

Karaisalı ve çevresinde devir iskat uygulamalarına rastlanmaktadır:

- Ölen kişinin günahları affolsun diye para verilir, para elden ele dalaşır, bir fakire verilir.
- Ölen kişinin kılmadığı namazlar, tutmadığı oruçlar için Allah’a duada bulunulur.
- Ölen kişi adına kesemediği kurbanlar için kurban kesilir. (K15, K23, K25, K30, K39, K50, K51, K67)
- Ölen kişi adına hacca gidilebilir. (K1, K4, K5, K9, K33, K40, K41, K43, K50, K51, K60, K72, K86)

- Ölen kişinin dini vazifeleri vasiyet etmese de yerine getirilmeye çalışılır. Vasiyeti varsa mutlaka gerçekleştirilir. (K20, K21, K27, K28, K29, K39, K50, K51)
- Ölen kişi malının mülkünün vasiyetinde satıldığını belirtmişse malı mülkü satılır. (K17, K22, K27, K28, K33, K40, K53, K54, K60, K76, K94, K108, K110)

1.1.3.3.5. Yas Tutma / Ağıt Söyleme

Ölen kişinin ardından ağıt söylendiği gibi yas da tutulur, ancak islamiyete göre ölünün ardından ağlamak, yas tutmak doğru değildir. Ahıska Türklerinde yas 3 veya 7 gün sürer. Dağıstan Türklerinde ise ölenin akrabaları yas tutar. Yasın süresi akrabalık derecelerine göre değişmektedir. Yakın akrabalar için yas süresi bir yılken diğer akrabalar için bu süre kırk günle sınırlı olabilir. Anadolu’da ise en yaygın yas süresi 3, 7, 40 gün – en fazla 7 – 8 senedir. (Altun, 2004: 953)

Ölenin dinsel törenle ve yemekle anıldığı belli günler vardır. Bunlar kırkinci ve elli ikinci günleriyle yıldır. Az olmakla birlikte üçü ve yedisi de anılır. Belirli sayılarla karşılanan bu tür günler; söz konusu sayılara kazandırılmış olan dinsel, büyüsel ve geleneksel niteliklerden dolayı önemsenmişler giderek birtakım adetlerin bünyelerine ana öge olarak yerleşmişlerdir. (Örnek, 2000:220)

Ölünün arkasından yas tutulur. Bu süreyi dinsel, geleneksel ve toplumsal etmenler belirler. Yas ölenin yakınlığına ölüm biçimine, yaşına, ölümün sıralı olup olmamasına ve baş sağlığına gelenlere göre belirlenir. Baş sağlığına gelindiği sürece ölünün yakınları eski düzenlerine dönmezler. Bu süre içinde bazı şeylerden kaçınırlar. Bunlardan birkaçını şöyle sıralayabiliriz. Renkli, süslü giysiler giyilmez, eğlencelere katılmaz. Makyaj yapılmaz. Varsa düğün, sünnet, nişan ertelenir veya törensiz yapılır. Yasta evde beklenir. Ölünün ardından şerbet yapılır, para dağıtılır. (Artun, 1998: 4 – 28)

Karaisalı ve çevresinde yasla ilgili uygulamalar şunlardır:

- Yas süresi diye bir şey yoktur. Yas ölen kişiye ve ölüm şekline göre değişik. (K1, K5, K8, K15, K17, K23, K25, K33, K47)
- Cenaze evinde ölen kişinin elli ikisine kadar evde televizyon açılmaz, müzik dinlenmez. (K30, K31, K40, K41, K47, K51, K54, K67, K76, K92)

- Ölen kişi yakınsa ve ailede nişan, düğün yapılacaksa bir süreliğine ertelenir. (K41, K42, K46, K50, K51, K65, K68)
- Yakını ölen kişi kına, düğün gibi kutlamalara gitmez. (K50, K51, K63, K67, K94, K102)
- Genç ölenin acısı yıllar geçse de unutulmaz. (K30, K31, K42, K46, K50, K56, K72, K85, K88)
- Ölen kişinin ardından feryat figan ağlanmaz, yas uzun süre tutulmaz. Günah sayılır. (K2, K8, K9, K10, K37, K41, K50, K57, K53, K56, K66)

1.1.3.3.6. Mezar Ziyaretleri / Mezarlar ve Ruhlarla İlgili İnanmalar

Türk boyları arasında en eski ve köklü inançlardan biri “atalar kültü”dür. Eski Türklerde, atanın öldükten sonra ruhunun birtakım üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede ailesine yardım edebileceği inancı vardır. Korku ve saygı karışık bir duyguyla ataların ruhlarına kurbanlar sunulur, mezarları kutsal kabul edilirdi. (Ocak, 1992: 10 – 14)

- Mezarlıktan geçerken yüksek sesle gülünmez, radyo açıksa kapatılır. (K41, K47, K51, K54, K67, K76, K92)
- Mezarlıkta hal ve hareketlere dikkat edilir, ölmüslere rahmet dilenir, büyük saygı gösterilir. (K41, K42, K46, K50, K51, K65, K68)
- Arife günü ve onu takip eden bayramlarda mezarlıklar ziyaret edilir. (K2, K8, K9, K10, K37, K41, K50, K51, K53, K56, K66)
- Mezarlığa gidildiğinde mezarın başındaki otlar temizlenir. (K1, K5, K8, K15, K17, K23, K25, K33, K47)

1.2. Bayram Tören ve Kutlamalar

1.2.1. Sünnet

Sünnet, erkek çocukların hayatlarındaki önemli törenlerden biridir. Sünnet çocuğunun yaşı ve törenin mevsimi (ay ve günü) üzerine kesin bir kural yoktur. Çocuklar çoğunlukla, dul çağına yakın veya ilkokul yıllarında, herhalde 13 – 14 yaşını geçmeden, ergenlik çağına ermeden, ama kimi hallerde çok erkenden (2 yaşından başlayarak) sünnet edilir. (Boratav, 1984: 160)

Karaisalı ve çevresinde sünnet töreni için hazırlıklar yapılmaktadır.

- Bazı yerlerde sünnette çok para toplanır. Burada sünnet gösterişsiz olur. En fazla bir iki çeyrek takılır. (K1, K3, K5, K11, K23, K25, K67)
- Karaisalı ve çevresinde sünnet genellikle ilkokul çağı ve öncesinde yapılır. (K1, K3, K7, K11, K20, K24, K36, K40, K48)
- Erkek kardeşlerin arasında yaş farkı varsa da büyük olan sünnet ettirilirken diğerleri de sünnet edilir. (K5, K17, K18, K23, K29, K39, K50, K54, K67)
- Sünnetten önce kına gecesi yapılır. (K71, K75, K82, K83, K84, K96, K100, K101, K102, K110)
- Sünnet düğünü için kirve seçilir. (K3, K5, K9, K10, K13, K27, K39, K47, K50, K63)
- Sünnet olacak çocuğa özel sünnet kıyafetleri alınır. (K10, K11, K29, K30, K31, K32, K41, K51, K67, K76, K84, K106)
- Kına gecesinde yemekler yenir, sünnet olacak çocuk ve yakınları oynarlar. (K3, K14, K18, K24, K30, K40, K47, K50)
- Çocuğun kirvesi ve gelen misafirler çocuğa altın, saat veya para takarlar. (K3, K11, K40, K54, K57, K60, K76, K81, K85, K100, K109)
- Sünnet olan çocuk erkekliğe adım atmış olur. (K36, K37, K40, K43, K50, K63, K65, K76, K80, K92, K95, K96, K97)

1.2.2. Askerlikle İlgili Adet ve İnanmalar

Köyde gençleri askere uğurlamak önemli bir olaydır. Askere gidecek olan delikanlı askere gitmeden on, on beş gün önce bütün işlerden el çektirilir. Delikanlı bu süre dinlenir gezer, eğlenir. Tüm tertipler son günlerinde birbirlerini evlerine davet ederek ziyafet çekerler. Davetlilere çerez ikram edilir, çalıp oynanır. Ailesinin maddi durumu iyi olanlar ise davar kesip mevlit okuturlar. Askere gidecek olan delikanlı askere gitmeden önce bütün akrabalarını ve yakın dostlarını ziyarete gider. Ziyarete çıkmasa bile akraba ve yakın dostlar, genci yemeğe davet ederler. bu yemeği veda yemeği şeklinde düzenlerler. Ziyaret ettiği akrabalar askere uğurlama sırasında belli bir miktar para verilir. Bu paranın miktarı önemli değildir, önemli olan verilmesidir. bu bir gelenektir. Delikanlının askere gideceği yerin belli olacağı gün köydeki bütün gençler toplanarak giderler. Askere gidecek genci yalnız bırakmazlar. (Artun, 2000: 84)

Asker adayı yola çıkmadan bir veya iki gün önce davetlilerle birlikte türbe ziyaretine gidilir. Bu ziyaretlere asker adayının götürülüş amacı, askerden sağ salım gelmesi için yardım dilemektir. Delikanlı kurban adar. Bazı aileler kına törenini yönetecek kına bayraktarını çağırır, bayraktar kına yakılırken kına ve asker duası okur. (Kerte, 1999: 456:465)

Askere gidecek delikanlının askere gideceği gün davul zurna getirilir, askere gidecek delikanlının arkadaşları evin önünde oynarlar. Evden ayrılırken üç el ateş edilir. Genci şehre götürecek akraba gelin arabası gibi süslenir. Oğlanın koluna kırmızı kurdele bağlanır. Genci genellikle akşam gönderirler, otogarda herkes toplanır. Genç ailesi, yakın akrabaları, dostları ve köyün gençleri tarafından davul zurna eşliğinde uğurlanır. Gençler toplu halde halay çekerek genci oynatırlar. Vedalaşılırken gencin cebine para veya mendil konur. Delikanlının uzun süre ailesinden uzak kalacağı için her isteği yerine getirilir. otobüse binmeden önce herkesle vedalaşılır. Annesiyle vedalaşırken annesi oğluna simitten bir parça ısırttırır, simidi saklar. Simit evde bir odaya asılarak delikanlı askerden gelene kadar saklanır. Kısmetin onu geri getireceğine inanılır. Genç askerden döndüğünde simit suda ıslatılarak kuşlar yesin diye atılır. Delikanlı eğer sözlüyse sözlüsü ona bir mendil hediye eder. Bu dantelli mendili genç geldikten sonra da saklar; bu gelenektir. Askere gidecek gencin durumu iyi değilse köyde para toplanarak gence asker harçlığı verilir. (Artun, 2000: 85)

Askere gidecek gencin ailesinin durumu uygunsa mevlit okutur. Mevlit gencin askerliğini kazasız, belasız bitirmesi için okutulur. Mevlit sırasında da bu niyetle dualar edilir. Adete öre bir kurban kesilir. Kesilen kurbandan yemekler yapılır ve gelen misafirlere ikram edilir. Misafirlerle askere gidecek genç ilgilenir. Askere gidecek gencin askere gitmesine birkaç gün kala sağ serçe parmağına kına yakılır. Halk kültüründe kına yakılması yaygındır. İnanişâ göre koçlara yakılan kına; Allah'a kurban etmek için; kızların saçlarına gelinin ellerine yakılan kına; kocasına kurban etmek içindir. Kınada davul zurnayla akraba, yakın dostlar ve köyün gençleri eğlenirler. Kınaya gelenler askere gidecek gence hediye getirirler. Kınadan sonra askere gidecek genç ve arkadaşları köyde erkeklerin toplu halde bulunduğu yerlere gidecek herkesle tek tek vedalaşıp, helallik ister. (Artun, 2000: 85)

Karaisalı’da askerlikle ilgili adet ve inanmalara rastlanır:

- Askere gidecek olan gence simit ısırtılır ve simit evin duvarına asılır. Böylece askerin kısmeti için geri döneceğine inanılır. (K8, K9, K13, K46, K82)
- Askere gitmeyen eksik adam sayılır, kız verilmek istenmez. (K25, K26, K27, K28, K38, K39)

1.2.3. Dini Bayramlar

Bayramlar bir dizi gösteriden oluşur, onların biçimlenişini, kurallarını gelenek belirlemiştir. Bayram bir topluluğun bütünü için ve bütününe düzenlenen uygulanan törenlerin bileşimidir. Dini bayramlar bilindiği gibi Ramazan ve Kurban bayramlarıdır. Bu bayramların başlıca özelliği dost ve akrabaların birbirlerini karşılıklı bayramlaşmak için ziyaret etmelidir. Ama şimdilerde Kurban Bayramında da aynı yolda ikramda bulunuluyor. 10. yüzyılın Harzem’li bilgini Biruni’nin verdiği bilgilere göre, bayramlarda şeker ikramı, Cem’in şeker kamışındaki tatlı özsuğunu bir nevrüz günü bulması ve bundan şeker çıkarmayı yaymış olmasına bağlanır. İlk zamanlarda nevrüz günü tatlı şeyler ikram edilirmiş, sonradan töre başka bayramlara da uygulanmış. (Artun, 2005: 204)

Ramazan ve Kurban Bayramıyla ilgili adet ve inanmalara baktığımızda islami kültürden pek fazla ayrılmadığını görüyoruz. Bayram namazına gitme namazdan çıkınca bayramlaşma, Kurban Bayramında kurban kesme, etlerin üç parçaya bölünüp dağıtılması, bayram ziyaretlerine gitme islamiyetin gereğindendir. (Artun, 2005: 204)

Bayram, bir sıra gösterilerden meydana gelir, onların biçimlerini, kurallarını gelenek belirlemiştir. Dini bayramlarımız olan Ramazan ve Kurban bayramlarının başlıca özelliği dostların, hısım ve akrabaların karşılıklı ziyaret gezileridir. Gençler yaşlıların ellerini öperler, onların hayır dualarını alırlar. Çocuklara para ya da ufak hediyeler vermekde töredendir. (Boratav, 1984: 204 – 207)

Karaisalı ve çevresinde bayram yaklaşınca bazı hazırlıklar yapılır:

- Bayram gelmeden bir hafta önce dip – köşe temizlik yapılır: camlar, kapılar, halılar silinir; perdeler yıkanır. (K3, K23, K25, K31, K32, K41, K51, K54, K67, K76)
- Arife günü mezar ziyaretleri yapılır. (K1, K5, K8, K9, K40, K57, K67, K76, K101)

Dini bayramlardan bir önceki gün olan arife gününde bayram için hazırlıklar yapılır. Arife günü bayram gününün yemekleri hazırlanır. Çörek ve lokma yapıp komşulara dağıtılır. Arife günü mutlaka peksimet ve kolaç pişirilir. (Artun, 2005: 205)

Ramazan Bayramı, şevval ayının ilk üç gününde kutlanan dini bayramdır. Bu bayramın kutlamalarına günümüzde de önem verilmekte ve halkın geleneklerinde canlılığını korumaktadır. Ramazan bayramında dostlar, akrabalar birbirlerini ziyaret ederler. Gençler, yaşlıların ellerini öperler, onların hayır dualarını alırlar ve onlardan para ufak eşyalar gibi hediyeler alırlar. Çok yaşlılar evlerinden çıkmaz, herkes onların elini öpmeye gider. Ziyarete gelenlere Ramazan Bayramında şeker ikram edildiğinden bu bayrama “Şeker Bayramı” da denir. (Boratav, 1997: 206)

Arife günü hazırlanan ufak somun ekmekler komşulara dağıtılır. Erkekler camiden eve gelince evde bayramlaşılır, yemek yenir. Herkes önce akrabaları sonra komşu ve hastaları ziyaret ederek bayramlaşır. Bayram sabahı mezarlık ziyaret edilir. Ramazanda herkes tatlı yapar. Daha çok baklava yapılır. Eğer o evin damadı varsa sabah tatlıyı ilk olarak o açar. Bazen baklavanın içine para koyarlar. (Artun, 1998: 81 – 82)

Karaisalı ve çevresinde Ramazan bayramı için bazı hazırlıklar yapılır:

- Ramazan bayramında karakuş, kadayıf gibi tatlılar yapılır, şeker ve lokum gelen konuklara ikram edilir. (K3, K15, K17, K23, K27, K31, K41, K54, K60, K62, K67, K106)
- Bayramda küsler barışır veya barışmalarına vesile olunur. (K1, K7, K8, K9, K11, K40, K55, K57, K66, K84, K86)
- Orucu hayırlı bir şekilde tamamlamanın verdiği mutlulukla bayram geçirilir. (K2, K6, K11, K33, K40, K47, K95, K106, K110)

Kurban bayramı Türkiye’de eğlenceler yönünden Ramazan Bayramına göre sönük geçer. İbrahim Peygamber’in oğlunu, Tanrı’ya kurban etmek üzere keseceği sırada gökten inen bir koçun Tanrı’nın emriyle oğlunun yerine geçmesinin bir anısı olarak İslam dinine geçmiştir.

Kurban, İslam dini yasasına göre farz kadar kesin ve kaçınılmaz olmakla beraber, mali gücü olan her kul için “borç” (vacib)tur. Kurban olarak koyun, sığır ve deve kesilebilir. Sığır ile devenin “ödeme” gücü koyuna üstündür; ama Türkiye’de kurbanlık olarak hemen hemen yalnız koyun kesilir. Hayvanın erkek olması, sakatlığı bulunmaması şarttır. Kurbanın kesilmesinde de gözetilmesi gereken birtakım töreler

vardır. Bunlardan bir bölümü İslam dinine oradan geçmiş ya da İslam öncesi Sami kavimlerin dini geleneklerinin bir kalıntısı sayılabilir. Tellerde hayvanı süsleme ve Orta Asya'dan gelme bir töredir. Moğollarda Tanrı'ya adanan kurban hayvanlarına kurdeleler bağlanırdı. (Boratav, 1997: 207 – 208)

Karaisalı ve çevresinde Kurban bayramı için bazı hazırlıklar yapılır:

- Yöremizde kurban olarak genellikle keçi tercih edilir az yağlı olduğu ve yörede çok yetiştirildiği için (K1, K8, K16, K24, K32, K65, K66, K70, K94, K110)
- Kurban derileri köyün camiine kuran kurslarına ya da Türk Hava Kurumu'na bağışlanır. (K1, K3, K5, K10, K11, K16, K88, K110)
- Kesilen kurbanın üçte birine kurban kesenin evinde yemek, üçte birini komşulara ve hısım akrabaya, üçte birini fukaraya dağıtmak gerekir. (K7, K10, K15, K16, K20, K26, K33, K41, K44, K60, K75, K88, K90)
- Kurban Bayramında, Ramazan Bayramında olduğu gibi yeni alınan veya dikilen bayramlıklar giyilir. (K8, K10, K11, K13, K20, K27, K30, K44, K45, K63, K71, K88, K96)

1.2.4. Milli Bayramlar

Şehir ve kasabalarda bir şenlik havası içinde kutlanan milli bayramların (30 Ağustos, Cumhuriyet Bayramı ...), askeri geçitler fener alayları vb. “resmi” gösterilerde geleneklik tek öge, seymenler, zeybekler, vb. gibi bugün artık yaşamayan eski kuruluşlar temsilcilerinin özel kıyafetleriyle katılmalarıdır. Ama bu bayramlar vesilesiyle, resmi gösteriler bittikten sonra, kimi yerlerde gece geç vakitlere kadar işçilerin, esnafın kendi aralarında, hükümet ya da belediye meydanında düzenledikleri eğlenceler, bu şenliklere öteki bayramların yerli renklerini verir. Eğlenceler, en çok davul, zurna takımlarının katılması ile canlandırılan oyun toplantılarıdır. Anadolu kasabalarında, her yerin kendi oyunlarının oynanmasına karşılık, İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde toplantılara yurdun çeşitli bölgelerinden gelmiş kimseler katıldığı için ayrı ayrı kümelerin, ayrı ayrı gösterileri ile eğlenciler bir türlü “halk oyunları festivali” görüntüsü alır. Milli bayramlarda da birçok yerlerde, resmi törenlerden sonra, bayram yeri diye nitelendirebileceğimiz çayırarda güreşler, koşular ve başka çeşit yarışmalar düzenlenir. Yarışmaların bir özelliği, “ciddi”lerinin yanında “güldürücü”lerinin yer almasıdır. Yumurta yarışı, çuval yarışı, eşek koşuları gibi. (Boratav, 1997: 210)

- Yöremizde milli bayramlarımızı anmak için evlerimize “Türk bayrağı”mızı asarız. (K1, K3, K7, K8, K9, K23, K25, K26, K27, K72, K86, K101, K110)
- Dini bayramlardaki gibi bir kutlama yapılmaz. (K18, K33, K35, K39, K63, K70, K71)
- Kurtuluş savaşı gazileri törenle geçer. (K26, K27, K28, K29, K39, K41, K55, K57)
- Okullarda saygı duruşunda bulunulur ve ardından İstiklal marşı okunur. Köylü de bu törenlere katılır. (K5, K11, K17, K23, K24, 27, K28, K32, K33, K54, K88)

1.2.5. Kutsal Aylar, Günler

Ramazan ayı da her ne kadar “bayram” diye adlanmazsa da, hele büyük şehirlerin geleneğinde kimi yönleriyle bayram nitelikleri gösteren bir dönemdir. Eskiden oruç tutanlar, hele gecelerin kutsal olduğu yaz mevsimine rastlayan ramazanlarda, yapıt uyumayıp, sabaha karşı yenen sahur yemeğini beklerlerdi; böyle olunca da gecenin teravih namazından sahur namazını arasındaki süresi türlü eğlencelerle geçirilirdi. İstanbul’un, Şehzadebaşı’nda Direklerarası Çemberlitaş tarafında Divanoğlu adeta bayram yeri görüntüsü alırlardı. Ramazan gecelerine özgü gösterilerin başında Karagöz, orta oyunu gelirdi. Taşra kasaba ve şehirlerinde de, evlerde düzenlenen toplantılardan başka, kahvelerde aşıkların çalıp çağırmaları dinlenirdi. Erzurum, Kars gibi doğu şehirlerinde günümüze kadar sürüp gelmiştir bu gelenek. Oralarda ramazan ayı boyunca kahvehane toplantılarında aşıklar, saz ve türkü fasıllarından başka, çoğu kez birkaç gece süren uzun halk hikayelerini anlatırlar. (Boratav, 1997: 207)

Kandiller günümüzde bayram olarak kutlanmamaktadır. Geleneklere bağlı ailelerde kandil çöreği yeme, “kandiliniz kutlu olsun” diyerek el öpme görenekleri sürdürmektedir. Eskiden bu günleri kutlamaya hazırlanma işlemleri ve kandil gecesi şenlikleri çocuk toplulukları için bir bayram anlamı taşırdı. (Boratav, 1997: 210)

Karaisalı ve çevresinde kandillerde gerçekleştirilen adet ve inanmalara rastlanmaktadır:

- Köyümüzde kandillerde irmiş tatlısı, kadayıf, incir reçeli, lokma tatlısı gibi tatlılar yapıp komşulara dağıtılır. (K1, K4, K7, K8, K9, K67, K93)
- Kandillerde oruç tutulur. (K1, K7, K8, K9, K62, K70, K80, K87, K90, K94)

- Bütün kandiller mübarektir; ama Kadir gecesinde daha çok ibaret edilir. (K10, K14, K16, K20, K33, K46, K75, K100, K102)
- Kandillerde kaza namazları kılınır, kaza oruçları tutulur, günahların affı için duada bulunulur. (K3, K5, K9, K12, K16, K20, K24, K35, K42, K53, K65, K66, K70, K81, K82)

1.2.6. Diğerleri (Hıdırellez)

Hıdırellez bahar bayramı niteliğinde kutlanan mevsimlik bayramlarımızdandır. Türk kültürü içinde canlılığını koruyan geleneklerden biri de “Hıdırellez”dir.

Hıdırellez geleneği, bir bayram olarak bütün Türk milletinin topluca katıldığı, kutladığı, birtakım töreleri yerine getirdiği bir bahar bayramıdır. Bu tarih kışın bitişi yazın başlangıcı, yılbaşı olarak kabul edilir. Rûz-ı Hızır (Hızır’ın günü) olarak adlandırılan Hıdırellez günü, Hızır ve İlyas sözcüklerinin birleştirilmesiyle halk ağzında Hıdırellez şeklini almıştır. (Özdemir, 1999: 31)

“Ab-ı hayat”ı içip ölmezliğe kavuşan kişi, Peygamber veya veli olduğu hususunda rivayetler vardır. Halk inanışında büyük bir yer edinmiş olup Kur’an-ı Kerim’de Musa Peygamber ile olan macerası anlatılır. Onun darda kalanların imdadına yetişmesi inancı hayli yaygın olup “Kul bunalmayınca Hızır yetişmez, Hızır gibi yetişmek” vs. kalıplaşmış sözlerle hala yaşar. (Pala, 1999: 183)

Karaisalı ve çevresinde hıdırellez geleneği yaygın olmamakla birlikte görülmektedir. Hızır peygamberlerin varlığına inanılmaktadır.

Karaisalı ve çevresinde hıdırellezle ilgili bazı adet ve inanmalara rastlanmaktadır.

- Hıdırellez günü istekler bir kağıda çizilip gül fidanına gömülür. (K29, K31, K45, K59, K63)
- Hıdırellezde daha çok genç kızlar dilek tutar. (K29, K31, K45, K59, K63)
- Yöremizde hıdırellez geleneği pek görülmez. (K4, K10, K15, K18, K26)

1.3. Halk İnanışları

Halk inancı, kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Halk bilimi, belli bir toplumun eski

dinlerinden miras alıp, yaşadığı çağdaki yeni dininde yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. Halk inanışları din, ahlak kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar ve yerden yere, topluluktan topluluğa değişiklikler gösterirler. (Boratav, 1997: 7)

İnsanoğlu yüzyıllardan beri çok şeye inanma ihtiyacı duymuştur ve inandığı şeyin mantıklı olmasını önemsemiştir. O, gördüğüne, duyduğuna, yetişme süresinde çevresinden edindiği halk kültürüne bağlı kalarak, inancından ödün vermeksizin inanmıştır. İnsanoğlu için inanmanın mantığı değil, inanmanın verdiği mutluluk hep ön planda yer almıştır. (Yardımcı, 1993: 279)

Türk toplumu binlerce yıllık tarihinde, çeşitli dinlere ve kültürlere girmiş ve bu dinlerin ve kültürlerin etkisi altında kalarak İslamiyete girdikten sonra da eski dinlerin, kültürlerin etkilerin sürdürmüşlerdir. Gerek yazılı kaynaklarda gerekse sözlü bilgilerde halk inanışları konusunda Anadolu'nun değişik yerlerinde önemli benzerlikler bulunmaktadır ki bu, Anadolu topraklarında yaşayan insanların aynı tarih ve kültüre sahip olduklarının bir göstergesidir. (Kılıç, 2001: 416)

Halk inançları toplumun kabul ettiği ilahi dinin hükümleri ve öğretileri dışında kalan ifakat halk arasında yaygın bir şekilde yaşatılarak bir sonraki nesle aktarılan inanmalardır. Toplular hayatlarına derinlemesine etkileyen adet, inanç ve geleneklerini uydurmaya çalışırlar. Halk inançları toplumsal hayatımızda teknik gelişmelerden, evlenmeye doğuma, ölüme, sosyal hayatımıza kadar her türlü etkinlikte yer almaktadır. (Kılıç, 2001: 415)

1.3.1. Yatırırlarla Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar

Orta Asya'dan gelip Anadolu ve Rumeli'ye yerleşen Türkler, buraya kendi kültürlerini taşıdı. Anadolu coğrafyası birçok uygarlığın din ve inanç sistemlerinin bulunduğu kültürlerin ortak kaynağı olmuştur. Türkler, Anadolu'ya gelince İslamiyet ve Anadolu kültürüyle tanışmıştır. Türk halk kültürü, günlük hayatın uygulama ve değer yargılarıyla yeni bir içerik ve nitelik kazanmıştır. İslamiyet öncesi atalar kültü, tabiat kültleri, gök tanrı kültü ve Şamanlık gibi eski inançlar yerini inanç örgüsü altında devam etti. (Ocak, 2000: 53)

Anadolu geçmiş zaman içinde çok sayıda kültürünün doğurganlığını yapmış topluluklara yurt olmuştur. Bu kültürel miras, Anadolu'ya gelen topluluklara

aktarılmıştır. Bu kültür alışverişi sonunda kültür sürekli bir birleşimin ürünü olarak değişimini sürdürmüştür. (Erginer, 1997: 137)

Anadolu’da inanç merkezlerinde bilinmeyen bir zamanda ermişliği onaylanmış kişiler öldükten sonra da sosyal açıdan yaşatılmaktadır. Onları bir anlamda ölümsüzleştiren şey genellikle kendilerine atfedilen olağanüstü manevi güçten öte onlara olan ilginin sürekliliği ve doğrudan ya da dolaylı bir biçimde gerçekleştirilen ritüellerin karakteristik bir özelliği olan tekrardır.

İnanç merkezlerinde eskiye oranla düşük yoğunlukta da olsa sorun ve sıkıntıların çözümünde büyüsel olarak nitelenebilecek pratiklere başvurulduğu görülmektedir. Bu inanç merkezlerindeki yatır ziyaretleri, evliyalardan medet umma, adak adama, ağaçlara çaput bağlama vd. pratikler din adamları tarafından hoş görülmemesine rağmen sürmektedir. Günümüzde yatır ve ziyaretlerin çoğu ile ilgili yazılı ve güvenilir sözlü bilgi toplama kaynakları yoktur. İnanç merkezleri adına bağlanan bazı erenlerin tarihi kişilikleri yok olmuş, yaptığı varsayılan kerametleri onlara ad olmuştur. Bazı inanç merkezleri de ilk kaynağından yola çıkarak, değişerek yeni kimlik, inanç ve pratikler kazanmıştır. (Artun, 2005: 258 – 259)

Karaisalı ve çevresinde ziyarete gitme geleneğine az da olsa rastlanmaktadır:

- Karaisalı ve çevre köylerde ağaca çaput bağlama, ölen kişilerden medet umma gibi inançlar yoktur. Ancak mübarek aylarda Eshab-ı Kefg gidildiği görülür. (K1, K7, K8, K10, K46, K52, K66, K77, K78)
- Bizim buralarda ziyarete gidilmez dinen günah sayılır. (K1, K7, K8, K9, K40)
- Eskiden yoktu; ama son yıllarda çocuğu olmayanlar, kısmeti kapalı olanlardan ziyarete (Çoban Dede) gidenler oluyor. (K31, K32, K37, K41, K54)

1.3.2. Kurban / Adak

Eski Türk boylarındaki doğaüstü güçler, genellikle ruh ve tanrı kavramları içeriğinde ek alınan tasarımlardı. Gök, yer, su, ateş, ağaç, dağ ve ata ruhları doğaüstülüğe sahip olarak kabul edilirdi. Kimileri kaprisli ve düşman, kimileri sevecen ve dost olan bu güçlerin belirli zaman ve yerlerde gönüllerinin hoş edilmesi gerektiğine inanırlardı. Bunu yapmanın yolu da, çeşitli ritüellerle onların gereksinim duydukları

şeyleri onlara vermek yalvarıp yakararak gönüllerini hoş tutmak ve onlar adına kan akıtmak yani kurban sunmaktır. (Erginer, 1997: 132)

Eski Türk boylarında kurban, temelde “Ben vereyim, sen de bana ver” ilkesiyle işlerlik kazanmaktadır; ancak Türk boylarındaki tüm kurbanlarda amacın bu olduğunu söylemek yanlış olur. Hediye verme ve teşekkür etme ritüellerinin önemli bir parçasıdır. Bu boylarda ister animistik, ister totemistik, isterse şamanistik esaslı olsun kurban, toplumsal yönüyle toplum birliğine süreklilik kazandırıcı, dayanışmayı artırıcı, tinsel yapıyı güçlendiricidir. Kuşaklar arası bağ kurma işlevlerini yerine getirmektedir. (Erginer, 1997: 132)

Karaisalı ve çevresinde adak adama ve bunu yerine getirme gözlenmektedir.

- Çocuğu olmayanlar olsun diye adak adarlar. (K30, K31, K32, K41, K51, K57, K68, K76, K100)
- Ev yaptıranlar, traktör, araba alanlar hayırlı olsun, kazadan beladan korunsun diye adaklık keserler. (K1, K4, K11, K16, K32, K38)
- Kesilen adağın tamamı dağıtılır. (K1, K5, K8, K9, K10, K63, K67, K76, K102)

1.3.3. Ocaklar

Ocak, belirli bir veya birkaç hastalığı sağaltma gücünde olan, bu işin yöntemlerini bilen, bunu uzmanlık edinmiş kimseyi gösterir. Sarılık ocağı, fıtık ocağı gibi. Ocak ve ocaklı deyimleri eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ocaklıların hastalıkları sağaltma yöntemleri çoğu kez büyülek işlemlerdir. Ama bunların yanında belirli şeyleri yedirmek, içirmek, vücudun ağrıyan yerine su veya bu maddeyi sürmek, bağlamak gibi ilaç saydıkları gereçleri kullandıkları da olur. (Boratav, 1984: 137 – 138)

Karaisalı ve çevresinde ocaklı kimselere rastlanmıştır.

- Ocak olan kimse ağrı sızı olan yere ellerini gezdirir, dualar okur, ağrı böylelikle kaybolur. (K8, K16, K36, K67, K69)
- Ocaklı olan kimse başka birine el verirse o kişi de ocaklı olur. (K1, K2, K3, K7, K13, K46, K50, K51, K54, K76, K91)
- Annem ocaklıydı, ben de ağrım var diye birine masaj yaptığımda ağrısı kesilirdi. (K50)

- Temre ocağında yaraya mürekkepli kalemle yazı yazılır, tükürülür, dua okunur. (K30, K31, K32, K34, K39, K40, K41, K55)
- Sarılık ocağına ocaklı tarafından hastanın alnına, göğsüne veya sırtına üç darbe jilet atılır ve dua okunur. (K4, K6, K12, K30, K40, K41, K48, K56)
- Sarılık ocağında okunmuş sarı bir ipe düğüm atılır, hastalık geçince uzak bir yerde götürülüp atılır. (K30, K31, K32, K71, K76, K103)
- Eskiden insanlar sarılıktan ölürdü, buna “deve sarılığı” derlerdi. (K7, K12, K18, K23, K30, K45, K63, K92, K94, K110)

1.3.4. Nazar – Nazarlık

Kendisini pek çok tehlikeden korumasını bilen insanoğlu;kaza, hastalık, ölüm getireceğine inandığı nazardan korunmak amacıyla çeşitli koruyucu nesnelere sarılmıştır. Topluca nazarlık olarak adlandırdığımız koruyucu nesneler, nazara inanan bütün topluluklarda hemen hemen birbirinin aynıdır. (Akalın, 1993: 247)

Halkımız tarafından da kullanılan nazarlıklar arasında mavi boncuk, yedi delikli boncuk, kendiliğinden delinmiş taş, eski süpürge, Sarımsak, kartal pençesi, hurma çekirdeği, sarı kehribar, yumurta kabuğu, kurban gözü, geyik boynuzu, öküz boynuzu, at kafası, çörek otu, günlük, kuru karanfil ve üzerliği sayabiliriz. (Akalın, 1993:247)

Bakış anlamındaki Arapça nazar kelimesi kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle, bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerindeki hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır. Türkçe’de herhangi bir zararlı olay, böyle bir sebebe yüklendiği zaman “nazar değdi” deyimini kullanılır: Örneğin; sapsağlam bir çocuk hasta düşüverince, bir aile içinde veya iki dost arasında bağlılık, düzen bozuluverince ... “Kem söze uğradı” deyimini de aynı anlama gelir. Açık, çit mavi gözlerde nazar gücü olduğu sanılır ve herhalde bu ilkeye dayanılarak mavi gözlülerin kötü niyetli kıskanç bakışlarına zarar vermekten hoşlanan kimseler olduklarına inanılır, bu gerçeklere aykırı olsa bile. Kıskançlık duygusunun nazara yol açacağı inancı da yaygındır. Nazara uğramaya en elverişli kimseler çocuklarla, güzellikleri, hünerleri herkesin hayranlığını uyandırmış kişilerdir. Çünkü çocuklar zayıf mahluklardır, çabuk etkilenebilirler; güzeller, hünerliler, mutlular da insanların kıskançlık duygularını kamçılar. Bu kötü duygular göz yolu ile hedefi etkiler ve sakatlar. Nazara uğrama

sadece insanlara özgü bir olay değildir. Mal, mülk, hayvanlar (özellikle, at, inek gibi büyükbaş hayvanlar), evler de nazara uğrayabilir. Durup dururken hastalanan veya sakatlanan at, sütü azalıveren inek, bereketli beklediği halde kıt elde edilen yıllık mahsül vb. için de “nazara geldi”, “nazara uğradı” yargısı verildiği olağandır. Hatta aile içindeki düzen, iki dost arasındaki sevgi bağı gibi aşarı ile yürütülebilen bir iş de nazara uğrama sonucunda bozulabilir. Halk içinde bazı kişilerin, sebebi bilinmeyen olağanüstü ölçüde “nazar” güçleri olduğuna inanılır. Bakışı ile bir atı yüz, iki yüz, üç yüz metreden “çatlatabileceğini” ileri süren ve bunu ispatlayan kimseler üzerine hikayeler anlatılır. Nazar, kıskançlık gibi olumsuz duygulardan gelebileceği gibi, özellikle kişinin yakınlarının fazla hayranlık ve sevgi duygularından da gelebilir; bu türlü nazardan en çok çocuklar etkilenirler; onun içindir ki ananın, babanın çocuğuna fazla düşkünlüğü iyi sayılmaz. (Boratav, 1967: 103 – 104)

Nazarlık, koruma ve korunma amaçlıdır. Bu objelerin yalnızca biçimleri değil, yapıldıkları maddeler ve renkleri de önemlidir. Bu maddelerin özünde gizli bir kuvvetin varlığı olduğuna inanılır. Tabiattaki birtakım objelerden korkan insan felaketleri ve mutlulukları bu objelerin içinde sanarak onlardan yararlanmak istemiştir. (Artun, 2005: 251)

Karaisalı ve çevresinde nazar değme ile ilgili inançlara rastlanmaktadır:

- Boz – kara renkli insanların nazarı değer. (K41, K45, K54, K65, K76, K103)
- Açık renkli gözü olan insanların nazarı değer. (K8, K25, K31, K37, K41, K46, K53, K57)
- Bir kişi imrenerek, kıskanarak bakarsa nazarı değer. (K8, K25, K31, K37, K41, K51, K53, K57, K59)
- Bir kişi bir şeyi beğenip “maşallah” demezse nazarı değer. (K3, K6, K12, K20, K32, K37, K38, K40, K41)
- Nazar değmesine inananlara nazar değer. (K1, K5, K17, K26, K27, K28, K51, K53)
- Nazar değdiği düşünülen kişiye kurşun dökülür. Kurşun atışta eritilip suya atılır, nazarlı kişinin başının üstünde bu işlem yapılır. (8K3, K7, K8, K23, K37, K653, K59)

Karaisalı ve çevresinde nazardan korunma ve nazarı önlemeyle ilgili inanışlara rastlanmaktadır:

- Bebek “çirkin” diye sevilir. (K3, K6, K25, K31, K53, K61, K67, K68, K69)

- Nazar boncuğu takılır.
- Karaçalı takılır.
- Evlerin giriş kapısına nal asılır.
- “Nas ve Felak” sureleri nazar değmesin diye, değdiği düşünüldüğünde okunur. (K3, K8, K23, K41, K45, K46, K50, K51, K65)
- Nazarının degeceği düşünülen insanların yanında mal, mülk, bereketten bahsedilmez. (K1, K2, K3, K25, K26, K30, K31, K37, K38)
- Biri sevilirken “maşallah” ya da “Allah nazardan korusun” denir. (K5, K14, K18, K19, K21, K23, K36, K37, K38, K41, K42, K54, K55)
- Üzerlik bir tavada içine soğan ve sarımsak kabuğu konarak tütürülür, dumanı nefesle içe çekilir. (K30, K31, K37, K48, K41, K51, K59, K65, K76, K87, K101)
- Karaçalı denen bitkiden küçük bir parça, nazar boncuğuyla bebeklere takılır. (K1, K2, K5, K11, K32, K50, K51, K55, K67, K71, K73)

1.3.5. Büyü

Büyü, iyi ve kötü sonuç almak için tabiat öğelerini, yasalarını etkileyerek, bu olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemlerin tamamına verilen addır. Bu anlamı ile kelimenin kavramı genişlemiş oluyor; deyim Fransızcadaki “magic” kelimesinin bilim dilindeki kullanılışını karşılıyor. Halk dilinde büyü daha dar bir alanda kalan işlemler için kullanılır: Bir kimseyi sevdiğinden soğutmak düşmanını hasta düşürmek veya öldürmek için yapılan “kötü büyü”, bir kişide karısına karşı saygı sevgi uyandırmak veya evine bağlılık sağlamak için yapılan “olumlu büyü” (muhabbet tılsımı). Bu türden etkilenmelerin öteki tipleri geçerli oldukları yerlere, şartlara, amaçlarına ve uzmanları olup olmadığına göre halk geleneğinde çeşitli adlar alırlar. (Boratav, 1997: 106)

İslamiyet öncesi büyü kültürünün yeryüzündeki belli başlı merkezlerinden Orta Asya, Şamanizm olarak bilinen bu büyü din karışımı inanç sistemi; aynı zamanda Türk kültürünün de ana kaynaklarından biridir. Orta Asya’dan Anadolu’ya geçmiş ve günümüze kadar farklı mistik uygulamalar içinde varlığını korumuştur. (Artun, 2005: 262)

Büyüler iyi ve kötü olmak üzere ikiye ayrılır. İyi, olumlu büyüler hastalıktan kurtulma, ara düzeltmek, kurt ağzı bağlamak, aşk ve muhabbet, çalınan eşyayı bulmak, loğusanın sütünü artırmak, çocuk sahibi olmak, nazarı önlemek vb. diye sıralanabilir. Kötü, olumsuz büyüler ise düşmanlık, kıskançlık ara açmak, kısmet bağlamak, istemediği birine varmasını sağlamak gerdek gecesi damadı bağlamak vb. diye sıralanabilir. İnanişâ göre büyü yapılan kişi uysallaşır, avareleşir, ne yaptığını bilmez. (Boratav, 1984: 129 – 13)

Karaisalı ve çevresinde büyüye Kuran-ı Kerim’de bahsedildiği için inanılmaktadır.

- Karı – koca muhabbetli olsun diye cami hocasına muska yaptırılır. (K8, K9, K23, K25, K28, K29, K30, K38, K39, K46, K51, K57, K65, K70, K76)
- Muskayı bu işle uğraşan bazı hocalar yazar. (K8, K9, K10, K11, K23, K25, K36, K37)
- Çok sinirli kişiler sakın olsun diye muska yazdırılır. (K3, K5, K15, K16, K38, K39, K54, K56, K80, K81, K86)
- Evhamlı kişilerin evhamı geçsin diye muska yazdırılır. (K8, K9, K10, K11, K23, K25, K36, K37)
- Kısmeti gelmeyen genç kızların kısmeti açılsın diye hocaya götürülüp dua yazdırılır. (K8, K9, K23, K25, K28, K29, K30, K38, K39, K46, K51, K57, K65, K70)
- Büyü, günah sayıldığı affı olmadığı için yapılmaz. (K7, K8, K37, K45, K50, K59, K62, K76)
- Evde biri tarafından konulmuş muska bulununca suya atılır. (K13, K26, K27, K53, K56, K57, K70, K76, K103, K110)
- Üzerinde büyü olduğunu düşünen bir insan “Büyü kara suya” kessin der. Büyünün etkisi geçer. (K3, K32, K37, K41, K53, K59, K67, K76)
- Bizler bilmeyiz; ama sabunu kuyuya atıp “Sabun gibi erisin.” diye büyü yapanlar varmış, biz rastlamadık. (K1, K3, K5, K23, K25, K28, K29, K30, K38, K39, K46, K51, K57, K65, K70)

1.3.6. Uğur – Bereket

Uğur (veya oğur) kelimesinin anlam gelişimi başlı başına bir inceleme konusu olabilir. Türk dilinin en eski sözlüğünde Kaşgarlı mahmut'un kitabında ona “vakıt, zaman”, “bir işte vakıt ve fırsat”, “karşılık”, “uğur, bereket”, “devlet” anlamları verilmiş. Kelime bu anlamlardan bir bölüğünü, “mutluluk”, “bereket” anlamlarını, günümüze de taşımaktadır; onunla yapılmış kişi deyimleri Kaşgarlı'nın çağındaki anlamlarıyla kullanırız. Oğur bulmak “yol hayırlı ve uğurlu olmak” kavramı “uğurlu olsun” deyiminde yer alır. (Boratav, 1997: 94)

Bütün bu açıklamalardan çıkaracağımız sonuç: Uğur, bir nesnenin, bir kişinin, bir hayvanın, bir işin bir zamanın, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı, kısacası olumlu niteliği ve gücüdür. Halkın inanış ve işlemlerindeki bütün davranışlar, zamanlar, yönler, çevresindeki nesneler, kişiler, hayvanlar uğurlu ve uğursuz diye kümelenmiştir. Uğurlu olanları yeğlemek uğursuz olanlardan kaçınmak veya onlardan gelecek olumsuzlukları giderme yöntemlerini gözetmek gerekir. (Boratav, 1997: 94)

Anadolu'da bereket inancı ile ilgili birçok uygulamanın yapıldığını görmekteyiz. Örneğin: Tunceli'de kapı eşiklerine nal çakmak veya geyik boynuzu asmakla bereketin artacağına, tüm kötü gözlerden sakınılacağına inanılır. İzmir'de belirli zamanlarda kadınlar toplanarak 40 çeşit yiyecekten oluşan “Zekeriya sofrası”, “Güllü yasin sofrası”, “Acele Bacı Sofrası”, “40 Yasin Sofrası”, “Halil İbrahim Sofrası” hazırlarlar. Böylece bereketin olacağına inanılır.

Artvin'de yılın bereketli ve uğurlu geçmesi için yılbaşında eve birkaç sokulup dolaştırılıp çıkarılır. (Kalafat, 1996: 42)

Karaisalı ve çevresinde bereket için yapılan inanmalar şöyle sıralanabilir:

- “Karıncı duası” da denilen bereket duası evin giriş kapısı üzerine asılır. (K33, K34, K36, K60, K61, K62, K74, K86, K91, K93)
- Sabah namazından sonra evde bereket olsun diye yatılmaz. (K1, K2, K3, K7, K16, K51, K52, K64, K76, K94, K103)
- İşe, tarlaya, bağa güneş doğmadan gidilir. (K3, K7, K16, K51, K52, K64, K76, K94, K103)
- Her namazdan sonra hanede, köyde, vatanda, millette bereket olsun diye dua edilir. (K1, K2, K3, K37, K41, K53, K102, K103)

- “Ettehiyyatü” duası yemek yapılırken, mutfakta okunur. (K1, K2, K12, K16, K30, K31, K37, K38, K41, K50, K51, K52, K59)
- Yemeğe başlamadan önce besmele çekilir. (K1, K2, 12, K16, K30, K31, K37, K38, K41, K50, K51, K52, K59)
- Cünüp gezmek bereketi azaltır. (K2, K3, K12, K25, K37, K38, K40, K41, K53, K50, K51, K599)
- Bazıları yiyeceklerinin Allah tarafından bitmediğini “bereket mucizeleri” yaşadıklarını söylerler. (K37, K41, K42, K44, K45, K51, K53)
- İsrâf yapanın evinde bereket azalır. (K61, K62, K64, K65, K72, K75, K84, K85)
- Eskiden düğünlerde gelinin başından aşağı buğday, mısır, nohut gibi tahıllardan oluşan “saçı” atılırdı. (K1, K2, K3, K7, K46, K54, K78, K103)
- Hava kurak gittiğinde bereket olsun diye şöyle yapılırdı: Öksüz bir çocuğun üzerindeki giysiler çıkarılır, beline bir ip bağlanır, aynı havan gezdiriliyor gibi gezdirilir. Bodi bodi diye gezerler. Böylece yağmur yağar. (K1, K3, K7, K10, K37, K38, K57, K67, K76, K104, K105)
- Yağmur yağsın, topraklar bereketlensin diye iki yengenin ayakkabısı çalınır. (K37, K38, K57, K67, K76, K104, K105)

1.3.7. Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar

Yılın belli mevsimleriyle ilgili kimi inanışlarda aylar canlı varlıklar gibi düşünülmüştür. Bir inanışa göre nisan gelince sıcağa kavuşup da martla alay eden koca karıya mart kızmış, şubattan bir gün almış; soğuk, fırtına geri gelmiş, koca karı küstahlığının cezasını bulmuş, mart içinde havayı yeniden kışa çeviren bir güne “koca karı fırtınası” denmesinin sebebi bu imiş. Anadolu’da yaygın, bir türlü şakaya dönüşmüş eski bir adet de, eski martın birinde “mart içeri pire dışarı” (ya da “mart bize pire size”) sözlerini söyleyerek evin tozlu eşyalarını başkalarının evine doğru silkelemek, ocaktan alınan külleri önce davranarak komşunun kapısına yığmaktır, bu işlemin bütün yıl boyunca evi pireden, tozdan, pislikten koruyacağına inanılır. (Boratav, 1997: 46)

Karaisalı ve çevresinde tabiatla ilgili inanmalara rastlanmaktadır:

- Poyraz esince bir gün sonra sıcak olur. (K26, K27, K28, K29, K39, K46, K54)
- Kışın çok soğuk olunca yazın çok sıcak olur, derler. (K17, K23, K26, K37, K38, K42, K53)
- Güneybatıdan esince yağmur yağacak derler. (K44, K45, K50, K56, K63, K80, K82)
- Kışın çok yağmur yağınca ürün az olur. (K1, K2, K5, K13, K15, K21, K39, K54, K55)
- Kış soğuk olunca buğdaylar bol olur. Kar ayı var ayı derler. (K1, K2, K5, K15, K21, K39, K54, K55)
- Hava çok sıcak olursa “Yağmur sıcaklığı var.” denir. Ardından yağmur yağar. (K8, K12, K18, K36, K41, K45, K50)
- Gök gürlediğinde “Allah’ım afatından koru denir, besmele çekilir dua edilir. (K1, K2, K3, K7, K8, K88, K76, K91, K99)
- 1998 yılında deprem olduğunda hava çok sıcaktı şimdilerde de hava çok sıcak olduğunda deprem olacak deniyor. (K26, K28, K29, K39, K40, K55, K61, K82, K98, K105)

1.3.8. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

Hayvanlar da bitkiler gibi kendilerinden yararlanma bakımından değerlendirilirler ve yaradılışları ve dönüşümlerini açıklayan efsanelere ve inanışlara konu olurlar. Hayvanlar, bitkilerden farklı olarak halkın geleneklerinden yenmesinde bir sakıncası olmayanlarla, yenmesi hatta dokunulması günah, rastlanması uğursuzluk getirici sayılanlar olmak üzere kümelenirler. (Boratav, 1997:56)

İslam dininin kesin olarak yemeyi yasak ettiği hayvan domuzdur ve bu yasak halkın davranışlarına da derinliğine işlemiştir. Şarap ve diğer sarhoş edici içkiler din kurallarınca yasak edildiği halde onlara gösterilen hoşgörülülük domuz etine gösterilmez. Genel olarak ev ve av hayvanlarından, memeli, ot yiyen ve geviş getirenler yenilir kümesine girer. Müslüman olan ve Anadolu Türkleriyle ırk, dil ve gelenek ortaklıkları bulunan Orta Asyalı göçebe ya da yarı göçebe toplumlar (Kırgızlar, Kazaklar vd.) at eti yemeyi hiçbir zaman yasaklamamışlardır. Kimi hayvanlar örneğin; kurbağa, kaplumbağa, kirpi, midye, istiridye vb. üzerine dini bir yargı olmadığı halde

halkın göreneklerinde zaman zaman din adamlarının da yürüttüğü hükümlerin etkisiyle yenilmesi hoş görülmeleyen hayvanlar olarak görülmüşlerdir. Bununla birlikte bunlardan birçoğunun hastalıklarda sağaltma, tılsım, büyü gibi işlemlerde de kullanıldığı görülmektedir. (Boratav, 1997: 56)

Alevi – Kızılbaş topluluklarınca domuz gibi kesin yasağa uğramış bir başka hayvan tavşandır. Tavşan uğursuz ve yenilmez sayılan bir hayvandır ve bu durum türlü türlü sebeplerle açıklanmaktadır. Tavşan sadece alevi toplumunda değil, Sünnilerde de uğursuz bir hayvan olarak sayılmaktadır. Yola çıktığında tavşana rastlayan biri, yolculuğu süresince bir çok güçlüğü uğrayacağına inanır. (Boratav, 1997: 56 – 57) Tekirdağ’da evde tavşan beslemenin yoksulluk getireceğine inanılır. Yine bir insanın önünden tavşan geçmesi uğursuzluk olarak kabul edilir. Tekirdağ’da da koç ve koyun kutsal sayılır. Koyun meleğe benzetilir ve koyun dövülürse ahrette hakkını alacağına inanılır. (Artun, 2005: 246) Kuşlardan turna kutlu sayılır. Halk şiirinde uzakta bulunanlara haber götürmesi, onlardan haber getirmesi ile ünlüdür. Alevi inancına göre turna sesini Hazret-i Ali’den almıştır (Boratav, 1997: 166) Bahar geldiğinde ilk defa yılan görülürse, iyiliğe; kaplumbağa görülürse uğursuzluğa işaret olarak kabul edilir. Çünkü bu hayvanlar kış mevsiminde toprağın altına çekilerek kış uykusuna yatmaktadırlar. Uzun bir süre ortalıkta görülmemekte, havaların ısınması ile yeryüzüne çıkmaktadır. İşte bu uzun aradan sonra ilk defa görülmeleri uğursuzluğun ve uğurluluğun işareti sayılmaktadır. Kurban Bayramı süresince kedilerin ortalıktan çekildiklerine ve açıkta bırakılan etleri yemeyeceklerine inanılır. Kedilerin ortalıkta görülmeişi, bazı köylerde kedilerin de hacca gittikleri şeklinde yorumlanırken bazı köylerde de kedilerin kendi aralarında konuştukları, “Bizi de keserler” diyerek bayram müddetince saklandıklarına inanılır. (Atılğan, 2002: 340 – 341)

Karaisalı ve çevresinde hayvanlarla ilgili inanışlara rastlanmaktadır:

- Baykuş gelen evde cenaze olur, baykuş uğursuz sayılır. (K1, K3, K5, K9, K12, K30, K31, K39, K43, K47, K63, K67)
- Köpeğin vakitsiz uluması bir felaket habercisidir, iyi sayılmaz. (K1, K3, K9, K17, K26, K27, K40, K50, K63)
- Kuş yuvasını bozmak günahıdır. (K8, K15, K16, K22, K50, K58)
- Karıncanın eve gelmesi bereket sayılır. (K31, K32, K37, K38, K45, K66, K94, K102)

- Karganın evin çevresine konması uğursuzluk sayılır. (K26, K27, K28, K309, K31, K50, K51, K54, K57, K67, K76)
- Örümcek Hz. Muhammed'i Hira mağarasında koruduğu için öldürmekte çekinilir. (K1,K2, K3, K5, K7, K9, K10, K11, K66, K76, K77, K78)
- Yılanı öldürünce eşinin gelip öldüren kişiyi sokacağına inanılır. (K42, K43, K50, K51, K54, K57)
- Bir kimsenin önünden kara kedi geçerse uğursuzluk derler; ama biz inanmayız, batıldır. (K1, K2, K3, K5, K7, K9, K10, K11, K66, K76, K77, K78)

1.3.9. Günlerle İlgili İnanışlar

Karaisalı ve çevresinde haftanın bazı günlerinin çeşitli anlamlar ifade ettiği gözlenmiştir.

- Hava karardığında dışarı kara bir şey verilmez ve dışardan kara bir şey alınmaz. (K40, K41, K50, K51, K57, K67)
- Salı günü yeni bir işe başlanmaz. (K26, K27, K28, K30, K31, K37, K38, K47, K54)
- Çarşamba günü çamaşır yıkanmaz perşembe yıkanır. Kırk perşembe yıkanırsa yokluk görülmezmiş.
- Perşembe günü düğünlerde bayrak çekilir. (K15, K17, K20, K23, K25, K26, K28, K30, K31, K32, K40, K50, K51)
- “Cuma akşamı” diye anılan perşembe akşamında Kuran-ı Kerim'den bir sure akşam yemeğinden sonra okunur. (K1, K2,K3,K5, K7, K9, K10, K11, K166, K76, K77, K78, K93, K103)

1.3.10. Rüya ile İlgili İnanışlar

Halk, rüyasında gördüklerinin etrafında inanışlar oluşturmuştur. Halk rüyasında gördüklerinden anlamlar çıkarıp geleceğe dair yorumlar yapar. Rüya da yeşil ve beyaz renkler görünce sevinilir, siyah renkte ise üzüntü duyulur. Rüya da yılan gören kişinin düşmanından kötülük göreceğine inanılır. Rüya da iplik görünce yola gidileceğine

inanılır. Rüyada kız çocuğu görmek kötü haber, erkek çocuğu görmek iyi haber duyulacağına işarettir. Yine rüyada ağlayanın sevineceğine inanılır. (Artun, 2005: 260)

Karaisalı ve çevresinde rüya ile ilgili düşünceler ve yorumlar yapılmaktadır:

- Görülen rüyalar anlatılırken karşı taraf “Hayırdır inşallah” der. Ardından rüya anlatılır. (K3, K8, K9, K16, K21, K37, K41, K44, K45, K46, K50, K51, K83, K109)
- Görülen rüya kötü de olsa hayra yorulur. (K61, K62, K66, K67, K76, K80, K81)
- Rüyaların tersi çıkarmış. (K17, K26, K27, K31, K32, K37, K38, K51, K54, K57)
- Rüyada yılan görenin düşmanı olurmuş. (K15, K16, K17, K33, K35, K57, K67)
- Rüyada silah görülürse büyük bir olay olur.
- Rüyada yaşayan birini ölmüş olarak görmek o kişinin ömrünün uzayacağı şeklinde yorumlanır. (K9, K10, K13, K30, K38, K41, K42, K61, K62, K70)
- Bazı dileklerin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini öğrenmek için rüyaya yatılır, buna “istihareye yatma” denir. Rüyaya yatmadan önce iki rekat namaz kılınır. Rüyada kırmızı, siyah gibi renkler görülürse rüyaya yatılan işin hayırlı olmadığına; yeşil beyaz gibi renkler görülürse rüyaya yatılır işin hayırlı olduğuna inanılır. (K30, K33, K46, K54, K67, K76, K84, K101, K103, K110)
- Rüyada su, yeşil, mavi görmek hayırlı sayılır. (K1, K4, K5, K51, K54, K58, K59)
- Rüyada devlet büyüğü ya da mevki sahibi birini görmek işlerin rast gideceğini gösterir. (K30, K31, K37, K59, K60)
- Görülen rüyayı iyiye yorsan iyi olur. (K1, K5, K15, K17, K23, K30, K31, K37, K38, K50, K51, K54)

1.4. Halk Mutfacı

Mutfak, Arapça “matbah” kelimensinin bozulmuş şeklidir ve “pişirilen yer pişirme yeri” anlamına gelmektedir. Bu kelime dilimize girmeden önce Türkler mutfak için “aşlık” “aş evi”, “aş taamı”, “aş ocağı” gibi kelimeleri Uygurlar zamanından beri

kullanagelmişlerdir. Aslında geleneksel Türk mutfağı bahçe içinde ve genellikle eve bitişik; ama evin dışında bir yere yapıldı. Bu usul, bugün Anadolu'da hâlâ görülebilmektedir. (Kut, 2002: 215)

Bugün çeşitli yörelerde pişirilen yemekler arasında çok eski tarihi geçmişe dayalı geleneksel örneklerin yanı sıra Anadolu'da şekillenmiş yemekler de vardır. Türk mutfağı, Türklerin yaşam süresinde oldukça değişikliğe uğramıştır. Tarihsel birikim ve çeşitlilik, coğrafyanın zenginliği ve değişkenliği Türk mutfağının zenginleşmesine olumlu katkıda bulunmuştur. Kaynaklardan Türk mutfağının çeşitli kültürlerden etkilendiği gibi çeşitli mutfakları da etkilediğini öğreniyoruz. Anadolu çeşitli kültürlerin beşiğidir. Türk mutfağı Anadolu'da şekillenmiştir. Birçok yemeğimiz unutulmaya yüz tuttuğu gibi, birçok yemeğimiz de bütün yurda yayılıp yöre yemeği olmaktan çıkmıştır. (Artun, 1994: 17)

Göçebe kültürden, yerleşik kültüre en son geçen Adana Yörükleri binlerce yıllık mutfak kültürünü de günümüze kadar saklayıp günümüze kadar taşımışlardır. Orta Asya Türk mutfağının Anadolu Türk mutfağında şekillenmesinin en güzel örneklerini görüyoruz. Büyük kültür merkezlerinden uzak yayla ve köylerde yaşayan Yörüklerde ilginç yemek çeşitlerine rastlıyoruz. (Artun, 1994: 19)

1.4.1. Yiyecek Türleri ve Yapılışları

Genel olarak tahıl, çeşitli sebze ve bir miktar etle sulu olarak hazırlanan yemek türleri, çorbalar, zeytin yağlılar ve hamur işleri ve kendiliğinden yetişen otlarla hazırlanan yemeklerden oluşan Türk mutfağı; pekmez, yoğurt, bulgur, vb. gibi kendine özgü sağlıklı yiyecek türlerini de ortaya çıkarmıştır. Türk mutfağındaki bu zenginlik damak tadına uygunluk yönünden olduğu kadar birçok yemek ve yiyecek türü ile sağlıklı ve dengeli beslenmeye vejeteryan mutfağına kaynaklık edebilecek niteliktedir. (Artun, 2005: 296)

Türk kavimlerinin çoğunluğunda ve göçebelerin gıdasında bitkiler önemli değildi. eski Türklerin temel gıdası, koyun eti ve süt ürünleri olmuştur. Tarımsal, ekonomik yapıda hububatlar, Türk yiyeceklerinin çoğunluğunu oluşturur. Kuru fasulye, nohut, bulgur pilavı, özellikle kırsal kesimin en popüler yiyecekleridir. (Tezcan, 1982: 115)

Basılı ilk yemek kitabı Melceü't-Tabbâhin'de çok çeşitli börek tarifleri vardır. Tam yufka böreği, puf böreği, su böreği, sakız böreği, tavuk böreği, kol böreği, kapak böreği, Türk böreği, saç böreği, soğan böreği, ince börek, fincan böreği, adi lokum, tatar böreği vb. gibi. Börek bazı evlerde tatil günlerinin vazgeçilmezi arasında yer alan geleneksel bir yemektir. Börek, ayran, çay gibi içeceklerle tüketilen ve bu içeceklerle ayrılmaz bir ikili oluşturan bir yiyecektir. (Kut, 2002: 218)

Toroslar ve civarı dağlık coğrafyaysa sahiptir. Yakın zamana kadar kapalı toplum yapısına sahip olan bu yörede gelenek, örf ve adetlerin korunduğunu görüyoruz. (Artun, 1998: 12)

Yufka Ekmek

Malzemeler: 1 çuval un, 250 gr. maya, yeterince tuz.

Hazırlanışı: Ortası açılan una ılık su ve maya koyulup bir süre bekletilir. Maya eriyince iyice yoğurulur. Bir süre mayasının gelmesi beklenir. Mayası gelince bezeler haline getirilir, ince bir şekilde açılır saçda pişirilir. Pişirilen ekmek, ekmeklerin genişliğindeki sepetlere koyulur. Yenileceği zaman ıslatılıp üzerine sofrta örtülür.

Eskiden ekmek ya da hamur işi bir şey yapılacağı zaman maya kimdeyse gidilip ondan maya istenirdi. Dört tane maya köyde dolanırdı dolanırdı. Kimse yedekte maya bulundurmaz o dört mayanın peşinde koşardı herkes. (K1, K3, K15, K17, K23, K25, K30, K31, K32, K41, K51, K54, K57, K60, K67, K76, K103, K106)

Kuru Fasulye

Malzemeler: 1 kilo kuru kuru fasulye, yarım kilo parça et, bir yemek kaşığı biber salçası, biraz tuz, biraz karabiber, bir çay bardağı sıvı yağı, 1 adet soğan

Hazırlanışı: Et gecedan ıslanmış fasulye, soğan, salça, tuz, karabiber ile yağda bir süre kavrulur, üzerini örtecek kadar su ilave edilir. Kaynayınca kadar pişirilir. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Dövme Pilavı

Malzemeler: 1 kilo dövme, yarım kilo kemikli parça et, 1 kase nohut, 250 gr. tereyağı, tuz.

Hazırlanışı: Dövme ve nohut bir gece evvelden ıslanır. Et ve nohut birlikte pişirilir. Dövme ayrıca kısık ateşte suyunu çekene kadar pişer. Üzerine nohut ve parça et

eklenir. 10-15 dakika dinlendikten sonra tavada iyice yakılan tereyağı üzerine eklenir. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Sütlü Çorba

Malzemeler: 1 kilo dövme, 2 kilo süt, 1 litre su, tuz.

Hazırlanışı: Dövme yıkanır, biraz pişirilir, daha sonra sütle iyice kaynatılır, özülü hale gelince, üzerine su ilave edilir, alabildiğince tuz atılır. İsteyen üzerine biber de atar. (K3, K8, K25, K36, K76, K103)

Dilme (Patlıcan)

Malzemeler: Patlıcan, soğan, domates, maydanoz, salatalık, yoğurt.

Yapılışı: Patlıcanlar dörde ayrılır içine soğan, domates, maydanoz, salatalıktan oluşan salata konur, az suda pişirilir. İsteğe göre patlıcan kızartılır, içine koyulan malzemeler kavrulur. Bu işlemlerden sonra üzerine yoğurt dökülür. (K3, K8, K17, K31, K37, K67)

Pancar (Bezik)

Malzemeler: 1 kilo pancar, 2 baş soğan, 1 çorba kaşığı biber salçası, 1 çay bardağı sıvı yağ, tuz, karabiber.

Hazırlanışı: Soğanı yağda kavrulur, üzerine salça eklenir, karabiber, tuz atılır, kavrulur. üzerine pancarlar konur. Pancarın suyu çekinceye kadar kavrulur. bu karışımdan börek de yapılır. (K3, K8, K30, K37, , K76)

Tarhana Çorbası

Malzemeler: 1 kg dövme, 1 kg yoğurt, 2 – 3 su bardağı un, biraz yağ, biraz salça, tuz, nane, etin suyu, 1 tane domates rendesi, 1 – 2 kaşık tereyağı

Hazırlanışı: Dövme haşlanır ve yoğurtla karıştırılır, tuz eklenir. Bu karışım küçük parçalar halinde bölünerek havadar bir yerde kurutulur. Yazdan hazırlanan bu tarhana yapılacağı zaman bir litre suyun içine konularak yumuşatılır. Sonra derince bir kapta pişirilir. Başka bir kapta yağ, salça, domates rendesi, nane kavrukları olarak çorbanın üzerine dökülür. (K3, K8, K17, K23, K25, K31, K36, K67)

Ommeç (Kedi Öfelemeci)

Malzemeler: Yufka ekmek, soğan, yağ, peynir.

Hazırlanışı: Yufka ekmek kırılır, soğan küçükçe doğranıp içine koyulur, peynir ilave edilir, bol miktarda, su serpilerek öfelenir. Avuç içine alınıp çiğ köfte gibi sıkılır. (K8, K17, K25, K30, K31, K36, K37, K76, K103)

Mumbar Kuru

Malzeme: Mumbar, tuz

Hazırlanışı: Mumbar iyice temizlenir, bolca tuzlanır, ipte kurutulur. Közde pişirilir, yufka ekmeğe sarılarak yenir. Kışın ılık suda yumuşatılıp, kıyılır, kuru fasulyeye konur. (K3, K8, K17, K23, K30, K36, K37, K103)

Et Kuru

Malzemeler: 1 kilo et (Etin fazlalığına göre yapılır.), tuz

Hazırlanışı: Et ince ince dilinir, bol tuzlanır, et bolca tuzlanır bir oklavaya veya ipe dizilip kurutulur. Közde pişirilir, yufka ekmeğe sarılıp yenir. (K8, K23, K25, K30, K36, K37, K76)

Yüzük Çorbası

Malzemeler: 1 kg un, 112 kg yağsız kıyma, 1 baş soğan, 1 kaşık salça, 1 yumurta, 1 fincan nar ekşisi, 1 bardak haşlanmış nohut, yeterince tuz, karabiber, kırmızıbiber

Hazırlanışı: Un, yumurta, limon ve su karışımı hamur haline getirilir. Dört parçaya ayrılan hamur oklava yardımıyla yufka şeklinde açılır ve kare kare kesilir. Başka bir kenarda rendelenmiş soğan, kıyma ve baharatlar karıştırılarak nohut büyüklüğüne getirilip hamurun üzerine konularak dört köşesinden tutularak kapatılır. Bir tencerede 3 litre kadar su kaynatıp kapatılan hamurları ve pişmiş nohudu içine atarız. Hamurlar yüze çıkınca başka bir kaptaki oluşturduğumuz salça, yağ ve baharat karışımını yemeğin üzerine dökülerek birkaç dakika kaynatılır. Eskiden et bulunmazdı. Şimdi nohut yerine kıyma konur. (K3, K8)

Topalak

Malzemeler: 1/2 kg ince bulgur, 1/4 kg yarma, 1 çay bardağı haşlanmış nohut, 1 kaşık salça, 1 kaşık yağ, yeterince ekşi, tuz, nane, sarımsak ve kırmızı biber

Hazırlanışı: Bulgur ve yarmayı derin bir tepsiye koyup, üzerine bir miktar sıcak su dökerek yoğurulur. Yoğurulan bu karışımdan parçalar alarak bilye gibi yuvarlanır. Topalaklar kaynamış suya atıp kaynatılırlar. İçine haşlanmış nohutları da atarak iyice pişirilir. Diğer tarafta başka bir tavada yağ, salça ve baharat karışımını kaynatarak sos haline getirilir ve çorbanın içine dökülür. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Sıkma

Malzemeler: 1 kg un, 1/2 kg peynir, 1/2 damet maydanoz, 4 baş soğan, 1/2 paket margarin, 1/2 adet bayat ekmek, yeterince tuz, karabiber, su ve pul biber.

Hazırlanışı: Soğanlar küçük küçük kıyılarak iki kaşık margarinle sararıncaya kadar kavrulur. Peynir ilave edilir. Tuz, karabiber ve pul biberle birlikte karıştırılan malzeme tekrar kavrulur.

Hamurun Hazırlanışı: Bayat ekmek bir bardak su ile ıslatılır. Islatılan ekmeklerin suyu sıkılarak; un, tuz ve su ile yoğurulup hamur haline getirilir. Hamurun sert olmasına dikkat edilir. Hamur küçük parçalara ayrılır. Unlanarak küçük yufka biçiminde açılır. Açılan yufkalar iki taraflı olarak sıcak sıcak margarin sürülür. Arasına hazırlanan iç konularak rulo şeklinde sıkıca sarılır. (K3, K17, K23, K25, K30, K31, K37, K76, K103)

Palıza

Malzemeler: 200 gr nişasta, 250 gr şeker, 1/2 litre süt veya su, yeterince tarçın

Hazırlanışı: Malzemeler kaynayıncaya kadar karıştırılır. (K25, K30)

Lepe Lepe eskiden sabahları, herkesin evinde pişerdi.

Malzemeler: 1 baş kuru soğan, 1 su bardağı ince bulgur, 1 kaşık yağ, 1 kaşık salça yeterince tuz ve kırmızıbiber

Hazırlanışı: Kareler halinde doğranan soğan yağla birlikte pembeleşinceye kadar kavrulur. Üzerine sırasıyla salça, baharatlar ve bulgur konularak kavrulmaya

devam edilir. Daha sonra üç su bardağı su eklenerek kaynatılır. (K3, K8, K25, K30, K31, K67)

Süt Çorbası

Malzemeler: 1 litre et suyu, 1 bardak süt, 3 çorba kaşığı un, yeterince tuz

Hazırlanışı: Et suyu bir tencerede kaynatılır. Sütle un küçük bir kapta iyice çırpılarak et suyuna karıştırılır. Tuz ilave edilerek 20 dakika kadar kısık ateşte kaynatılarak pişirilir. Pişen çorba servis edilir. (K3, K8, K25, K30, K31, K103)

Bulgur Pilavı

Malzemeler: 2 su bardağı bulgur, 4 su bardağı su, tuz, yağ

Yapılışı: Bulgur tencerede yağ ve tuz ile esmerleşinceye kadar ateşte tutulur. Daha sonra su eklenir ve suyunu çekinceye kadar pişirilir. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

İçli Köfte

Malzemeler: 1 kilo bulgur, 1 kilo kıyma, 2 kilo soğan, margarin, salça, tuz, karabiber

Yapılışı: Köftenin içi bir gün önceden hazırlanır. İnce şekilde doğranan soğan, kıyma, tuz, karabiber, margarin ile kavrulur. Bir süre soğuduktan sonra dolapta saklanır ve donar. Köftenin dışı ise bulgurdan hazırlanır. Bulgur su ile iyice yoğurulur ve sert hamur kıvamına getirilir. Daha sonra köfte hamuru avuç içi büyüklüğünde yuvarlak şekilde oyulup içine kıyma koyulup kapatılır. Hazırlan köfteler suda kaynatılarak yenir. (K17, K23, K31, K37)

Süllüm

Malzemeler: 1 kilo kömeç otu, 2 adet limon, 1 miktar tuz, bir miktar acı toz biber

Hazırlanışı: Kömeçler suda haşlanır, üzerine tuz atılır, acı toz biber atılır ve limon sıkılır. Yemeklerin yanında yenir. (K37, K67)

Erişte

Malzemeler: 1 kilo un, 1 yumurta, 1 bardak yeşil mercimek 1 yemek kaşığı tereyağı, bir çorba kaşığı salça, 1 adet limon, kuru nane, 1 – 2 diş sarımsak, tuz

Yapılışı: Su, tuz, yumurta unun ortasına koyulur, karıştırılır. Bu karışımdan sert bir hamur yapılır, hamurdan beze yapıp kalın açılır, katlanıp 2 cm uzunluğunda şeritler halinde ince ince kesilip kurutulur. Kış için makarna gibi kurutulur. Bu hamur parçaları suda kaynayan mercimeğin içine 2 kase dolusu erişte atılır. Küçük bir tavada salça, tereyağı, sarımsak, kuru nane, tuz, limon kavrulup tencereye dökülür. İsteyen nohut da koyar. (K3, K23, K25)

Isırgan Kavurması

Malzemeler: 1 kilo ısırgan otu, 3 adet soğan, 1 çay bardağı sıvıyağ, biraz biber salçası, tuz, yoğurt, sarımsak

Hazırlanışı: Yağ, soğan, tuz, sıvıyağda kavrulur, çok az salça ilave edilir, ısırganlar üzerine eklenir, kavrulur. Bu karışımdan börek de yapılır. Daha sonra üzerine yoğurt dökülür. (K3, K8, K31)

Kömeç

Malzemeler: 1 kilo kömeç otu, 3 baş soğan, 1 çay bardağı sıvıyağ, çok az biber salçası, biraz tuz

Hazırlanışı: Soğanlar küçük küçük doğranıp yağda kavrulur, salça ve tuz ilave edilir. Üzerine kömeç eklenip kavrulur. İsteyen üzerine sarımsaklı yoğurt da döker. Bu karışımdan börek de yapılır. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Sarma

Malzemeler: 1 kilo yarma, 1 demet maydanoz, 1 tutam nane, 250 gr domates, yeteri kadar asma yaprağı, bir büyük soğan, biraz karabiber, biraz salça, biraz tuz, yeteri kadar sıvı yağ

Hazırlanışı: Normal pirinçle yapılan sarma gibi yapılır. Yarma, küçükçe doğranmış soğan, salça, tuz, karabiber, küçük küçük doğranmış maydanoz, nane, sıvı yağ ilave edilip karıştırılır. Bir taraftan asma yaprakları ocakta rengi dönünceye kadar haşlanır, hazırlanan malzemeler asma yapraklarının içine koyularak sarılır, güveç

tencerede sarmaların üzerine – sarmalar açılmasın diye – taş koyularak pişirilir. Sarma kışın yapılıyorsa yazdan tuzlu suda kurulmuş yapraklarla sarılarak yapılır. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Pestil (Belbel)

Malzemeler: İncir, un, su

Hazırlanışı: İncir iyice kaynatılıp ezilir. Biraz un, biraz şeker atılıp iyice kaynatılır daha sonra temiz bir çarşafa serilir. Birkaç gün bekletilir. Kuruduktan sonra belirli büyüklükteki parçalar halinde katlanır. (K3, K5, 23, K25, K30, K31, K41, K51, K54)

Un Helvası (Ölü Helvası)

Malzemeler: Büyük kavurma sacı, yağ, un, pekmez, küncü (susam)

Hazırlanışı: Yağı ile un pembeleşinceye kadar kavrulur. Kavrulan malzeme elenir. Susam bir taraftan kavrulur, pekmez biraz sulandırılır, elenen unla iyice yoğurulur. Çiğ köfte sıkarak gibi sıkılır. (K3, K8, K30, K76, K103)

Yağlı – Ballı

Malzemeler: 1 kilo un, 1 miktar tuz, su balı için; bir bardak şeker, bir bardak su

Hazırlanışı: Hamur iyice yoğurulur, beze haline getirilir, sıkma açar gibi açılır, sacda pişirilir, küçük parçalara bölünür. Bu arada bir bardak şeker tavada sararınca kadar kavrulur, üzerine bir bardak su dökülür. Yapılan şerbet bazlamaya dökülür. (K3, K23, K30, K31, K36)

Teleme

Malzemeler: Yarım kilo kuru incir, 2 kilo koyun sütü

Hazırlanışı: Süt pişirilir ve ılıyınca kadar bekletilir, bir tabağa kur incir doğranır üzerine ılık süt ilave edilir, daha sonra tabaktaki incir ve süt diğer süte yoğurt çalar gibi ilave edilir. İncir ağacının sapı koparılır, bitkiden akan süt tencerede gezdirilir, yoğurt gibi tutar. (K3, K8, K17, K103)

Ağız

Malzemeler: Yeni buzağılamış ineğin bir miktar sütü, 2 kilo süt

Hazırlanışı: Çiğ süt ile yarım kilo kadar ağız karıştırılır, kaynayınca kadar karıştırılır. Kıvamına gelince pelteleşir. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Lokma

Malzemeler: 1 kilo un, 2 adet yumurta, 1 çay bardağı yoğurt, bir miktar maya, çok az tuz

Hazırlanışı: Un, ılık suyla ele gelecek şekilde çırpa çırpa yoğrulur, yumurta, yoğurt ve tuz atılır, iyice yoğrulur. (K3, K8, K25)

Köfte

Malzemeler: 1 kilo yarma, 2 – 3 litre yeni yapılmış pekmez

Hazırlanışı: Yarma ile pekmez daha kıvamına gelmeden özleşene kadar pişer. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Belben

Malzemeler: 1 kilo nişasta, 3 litre pekmez, 2 litre su

Hazırlanışı: Nişasta, pekmez, su koyuca pişirilir, temiz bir bezin üzerine serilir, ince bir tabaka haline getirilir. Kuruyan belben bezin altı ıslatılarak kavlatılır, kesilir, nişasta atarak katlanır. (K36, K37)

Karakuş

Malzemeler: 1 kilo un, 1 litre yağ, 2 yumurta, 1 bardak süt, 1 bardak içi 100 gr nişasta, 1 kaşık şeker; şiresi için, 4 bardak şeker, 4 bardak su, yarım limon

Hazırlanışı: Un, yumurta, süt, biraz su iyice yoğrulur Sert bir hamur yapılır. Sıkma bezesi gibi bezelere ayrılır. Üzerine nişasta serpilerek incecik açılır. Dövülmüş ceviz ve şeker karışımı açılan hamurun ortasına boydan boya koyulur. Hamur 4 cm genişliğinde katlanır, yassı bir şekilde kesilir. Kesilen parçalar kızdırılan yağda kızartılır. Bir yandan da 4 bardak şeker, 4 bardak su ve yarım limon suyu iyice kaynatılır. Kızartılan parçaların üzerine dökülür.

Murt, pelit, alıç, taş armudu, pelpir (dağ üzümü), melengiç, keçiboynuzu, iğde gibi dağ bitkileri, Karaisalı ve çevresinde tüketilen yiyeceklerdendir. (K3, K8)

İncir Reçeli

Malzemeler: 1 kilo kuru incir, yarım kilo şeker, yarım litre su biraz susam, biraz reyhan

Hazırlanışı: İncir, ikiye, üçer parça bölünür. Yarım kilo şekerle, yarım litre su kaynatılır, kıvamı gelince içine incir, reyhan atılır koyulaştırılır, susam atılır. İsteyen yerken tereyağında kavurur. (K3, K8, K23, K31, K36K67, K76, K103)

Kabak Reçeli

Malzemeler: 1 adet mantaş kabağı, 5 kilo şeker, 250 gr kireç, 7 litre su

Yapılışı: Kabak soyulur, iri iri dilimlenir. Sonra kireçli suda bir gece ıslanır. Sabah iyice yıkanır. Su ve şekerden şire yapıp kaynatılır, kabaklar içine atılıp renkleri dönene kadar kaynatılır, kıtır kıvama gelince ocaktan alınır. (K8, , K30, K31, K36, K76, K103)

1.4.2. İçecek Türleri ve Yapılışları

Türklerde içecek deyince akla ilk gelen sudur. Su kutsal niteliktedir ve özellikle yemekte çok içilir. Ev dışında mahallelerde çeşme geleneği de Türklerin suya verdikleri önemi yansıtır. Türk kahvesi, çay, ayran, şıra, limonata, şerbet, çeşitli şuruplar, boza, salep de sevilen içecekler meşrubatlardır. (Tezcan, 1982: 120)

Şekerin suda çözülmesiyle ortaya çıkan mayanın koyusuna şurup, sulusuna da şerbet denilir ki Türk içecekleri arasında özel bir yeri vardır. (Koz, 2003: 967)

- Çorbalara koymak için nar ekşisi yapılır, nar ekşisi şerbet olarak da içilir. Sonbaharda narların suyu çıkarılıp bekletilerek yapılır. (K3, K23, K25, K31, K32)
- Şeker, boya, gülsuyundan oluşan malzemelerle şerbet yapılır. (K1,K3, K25, K26, K28, K32, K37)
- Eskiden çay böyle moda değildi gelenlere kahve ikram edilirdi. Şimdi çay kahveyi solladı. Kahveyi kendimiz kavurur, el değirmenlerinde çekerdik. (K19, K20, K36, K42, K48, K49, K50, K54, K57, K66, K76, K104, K105)
- Koruğun suyu çıkarılır, şerbet diye içilirdi. (K1,K3, K23, K25, K47, K49, K103, K105)

- Dağlardan kekik, dağ çayı toplanır, genellikle de dağ çayı içilirdi. (K1, K3, K23, K27, K47, K49, K54)

Şerbet

Malzemeler: 5 kilo şeker, 1,5 litre su, bir tatlı kaşığı şerbet boyası

Yapılışı: Bütün malzemeler, kaynatılmadan karıştırılıp gelenlere dağıtılır, üzerine gül suyu damlatılır. (K17, K30, K31, K36, K37)

- Eskiden kızın şerbeti içilirken patiskalı önü arkası işlenmiş peşkiri, şerbeti dağıtan kişi omzuna atar. Şerbet içenlerin ağzını silmeleri için uzatır.

Nar Ekşisi

Malzemeler: Nar, tuz

Hazırlanışı: Nar temizlenir, bez torbaya koyulur, ayakla tepelenir, üzerine biraz tuz eklenir, kaynatılır, koyulaşır. (K3, K8, K31, K36, K37, K103)

Koruk Ekşisi

Malzemeler: Koruk, bir miktar su, bir miktar tuz.

Hazırlanışı: Koruğun suyu çıkarılır, kaynayan suya atılır, tuz atılır, kızarıncaya kadar bekletilir. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

1.4.3. Yiyecek ve İçeceklerin Korunması

- Eskiden buzdolabı yoktu, yiyeceklerden meyveler bozulmasın diye kurutulurdu, hatta eti bile kuruturduk, tahıllarımızı gölgelik ve serin yerde muhafaza ederdik, şimdi buzdolapları var yiyecekleri korumak kolay. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K10, K46, K76, K77, K78, K987, K99, K103)
- Kışın genelde tahıl pişer, serin yerde muhafaza edilir. (K1, K2, K3, K23, K25, K38, K46, K54, K60, K77)
- Peynir, zeytin, salça bol tuz konulup saklanır. (K30, K31, K32, K37, K38, K40, K50, K51)
- Eskiden zordu, artık dolaplar her şeyi koruyor. (K27, K28, K29, K30, K31, K37, K38, K60)

- Eskiden et fazla olunca bir kısmı kurutulurdu, kışın sacda ateşe tutulup yenirdi. (K1, K2, K3, K6, K28, K39, K50, K57)

1.4.4. Kışlık Hazırlanan Yiyecekler

Kışlık mutfak geleneksel yapısını – yavaş da olsa değişme uğramaktadır- halen sürdürebilmektedir. Kahvaltıya çay girmişse de çorba da içilebilmektedir. Tarla taban çalışmasında kuru yiyecek – yemekler – tarlaya götürülüp yenmektedir. Ekonomik getirisi nedeniyle süt ve süt ürünleri mutfaktaki yerini kaybetmiş, kaybetmektedir. Kış hazırlıkları yapılmakta, ekmekler köy fırınlarında haftalık aylık – 6 aylık pişirilmekte, makarna, erişte hazırlanmakta, bulgur kaynatılmaktadır. Daha pek çok şey varlığını sürdürmektedir. (Nahya, 2002: 237)

- Kış için ekmek yapılırken hamurdan yeteri kadar beze alınır, erişte kesilir, kurutulur, kışa hazır olur. (K27, K28, K29, K30, K31, K37, K41, K50, K51)
- Tarhana çorbası yapılır. (K30, K31, K37, K38, K41, K53)
- Bulgur kaynatılıp, damlara serilir. (K3, K9, K12, K23, K26, K33, K39, K45, K46)
- Turşu kurutulur. (K30, K31, K37, K38, K39, K41, K53)
- Nar ağacı olanlar nar ekşisi çıkarır. (K27, K28, K29, K30, K31, K37, K41, K50, K51)
- Çorbalara, dolma, sarma gibi bazı yemeklere koymak için koruk ekşisi çıkarılır. (K30, K31, K37, K41, K42, K45, K46, K53, K57)
- Kırmızı biber, “pul biber” yapmak için kurutulur, kuruyan biber makineden çektilir. (K1, K4, K8, K12, K23, K25, K30, K41, K45, K46, K50, K51, K57, K59, K62, K70)
- Nane, kekik kurutulur. (K8, K12, K23, K25, K30, K41, K45, K46, K50, K51, K62, K70)
- Patlıcan oyulur ve gölgelik, havadar bir yerde kurutulur. (K1, K4, K8, K12, K23, K25, K30, K41, K45, K46, K50, K57, K59, K62, K70)
- Bamya kurutulur. (K30, K31, K37, K38, K39, K41, K53)
- Biber salçası yapılır Ağustos ayı gibi damlarda kurutulur, bu yörede biber çok yetiştirilir, biber salçası satarak geçimi sağlayan çok kişi var. (K15, K17, K32, K38, K39, K43, K44, K45, K46, K56, K57)

- İncir kurutulur, reçeli yapılır. (K30, K31, K41, K42, K45, K50, K51, K53, K57, K70)
- Kışa girerken birkaç ay yetecek kadar yufka ekmek yapılır. (K3, K23, K25, K31, K41, K42, K45, K50, K51, K52, K53)
- Malı olanlardan (inek, davar, koyun) peynir alınır ya da süt alınır peynir evde yapılır. (K1, K3, K8, K12, K23, K25, K30, K41, K46, K50, K51, K57, K59, K62, K70)
- Kışın yer fıstığı, fındık, küncülü helva, (kıtır helva), şeker evde bulundurulur. (K8, K9, K10, K11, K12, K17, K20)
- Koruk suyu çıkarılır gelenlere ikram edilir. (K23, K25, K30, K37, K38)
- Şimdilerde salçalık biber çıkarılıyor, eskiden yoktu, böyle zengin çeşit. (K1, K2, K3, K7, K8, K46, K77)

1.4.5. Mutfak Araç ve Gereçleri ve Bunların Kullanılışları

Mutfak araç ve gereçleri XI. yüzyılın aşlığında yani mutfağında kullanılan çeşitli eşyalardan bardak, bıçak, selçi bıçak (yani “aşçı bıçağı”), etlik (ey asılmaya mahsus çengel) ıvrık (ibrik) tevsi (tepsi), kova saç, şiş, soku (yani havan) ve supsak (susak) gibi madeni mutfak eşyasının; çeşitli toprak eşyadan küpün ayrıca çanak, çömçe, kaşuk, tekne, tuzluk, yasgeç (yasdıgaç) gibi ağaçtan yapılma mutfak eşyasının, hatta sanaç (dağarcık), sarnıç (su tulumu), tagar (dağarcık) ve tulkok (tuluk) gibi deri eşyanın bugün de aynı adlar ile bilinmesi özellikle bugünkü köy mutfakları göz önünde bulundurulduğunda, geçen uzun zamana rağmen Türklerin kullandıkları muhtelif mutfak eşyasının adlarında bile büyük değişikliklerin olmadığını göstermektedir. (Genç, 1982: 4 – 5)

Mutfak eşyaları eskiden genellikle pişmiş toprak, porselen, bakır, gümüş, pirinç, çinko, demir gibi maddelerden yapılmıştı. Günümüzde ise bu araçlar çağdaş teknolojinin imkanları doğrultusunda modern ve kullanışlı hale getirilmiştir. Bunlar artık plastik, alüminyum, çelik gibi temizlenmesi kolay porselen, cam gibi malzemelerden yapılmaktadır. (Tekin, 1993: 92)

Türk mutfağında malzemelerine göre başta madeni kaplar olmak üzere cam, ahşap, taş, pişmiş toprak, deri ve çeşitli bitkilerden kaplar üretilmiş ve kullanılmıştır.

Bu kaplar kullanıldıkları yerlere göre değişik büyüklükte, üretildikleri şehirlere göre değişik formlarda tasarlanmışlardır. (Koz, 2003: 402)

Türk mutfağında geçmişte kullanılan madeni kapların hemen hepsini bakır kaplar oluşturmaktadır. Temini ve biçimlendirilişi, sağlıklı kullanımı bakımından bakır her zaman tercih edilen mutfağın temel malzemesi olmuştur. Bakır kaplar üzerinde yapılan değişik çalışmalar sonunda şu kap türleri belirlenmiştir: Bakraç, güğüm, havan, ibrik, kazan, kepçe, lenger, sahan, sefertası, sini, tas, tava, tencere, tepsi ve diğer kaplar. (Koz, 2003: 402)

Karaisalı ve çevresinde mutfak araç gereçleri şunlardır:

- Şimdi herkeste yok, eskiden daha çok yaygındı, su; alüminyum tasla içilirdi. (K1, K3, K5, K8, K9, K54, K67)
- Kabaklar su şişesi, bidon görevi görürdü değerliydi, kırmamaya çalışılırdı. (K57, K65, K67, K76, K80, K100, K101, K103)
- Eskiden cam eşya çok yoktu, cam eşyalara “cıncık” denirdi.

cere: testi

çencere: tenere

ekmek tahtası

ganeviz: kavanoz

herini: küçük kazan

kuşgana: tencere

sac: ekmek pişirmekte kullanılan alet

saplı: kulplu tas

seğen: alüminyum tabak

sini: büyük yuvarlak alüminyum tepsi

suğluk: kıyma bıçağı

tıngır leğen: bakır olmayan kap

üdürgü: çok keskin bıçak

(K1, K2, K10, K17, K39, K40, K41, K44, K47, K50, K51, K63, K75, K105, K106)

1.6.6. Sofra Gelenek ve Görenekleri

Türkler islami kurallara göre yemek yemeye özen göstermişlerdir. Yemekten önce ve sonra el yıkamak, yanında yemek yiyen kişinin yemeğine ve ağzına bakmamak, öksürmek v aksırmak gerektiğinde yüzünü yemek masasından çevirmek, ağzından lokma varken konuşmamak, yemek yermek biri geldiğinde onu mutlaka yemeğe davet etmek, yemek aynı kapta yenildiği için ortasından veya iyi yerinden değil kendi önündeki kısmından yemek çok yemek yememek gibi sofraya geleneği Türklerde yaygındır. (Kut, 2002: 216)

Sofrada tıka basa yemek ayıp sayılırdı ve peygamberimizin “Sofradan doymadan kalkınız.” sözünü hemen hemen her Müslüman bilirdi. Az yemekle ilgili “Az yiyen melek olur / çok yiyen helak olur.” ve “Az yiyen her gün yer / çok yiyen bir gün yer.” gibi özdeşimler de az yemenin faziletlerini vurgulamaktaydı. (Kut, 2002: 216)

Geleneksel davranışlardan birisi de yemeğin çabuk yenmesidir. Kırsal kesimde, yemeği çabuk yiyip sofradan kalkmak benimsenen bir davranıştır. Eskiden çocuklara sofrada “Adam olacak kişi sofrada yemek yiyişinden belli olur.” denirdi. Bunda yemeği çabuk yiyen çocuğun işinde de becerikli, başarılı olacağı inancı vardır. (Tezcan, 1982: 123)

Karaisalı ve çevresinde sofraya gelenek ve göreneklerinde şu uygulamalara rastlanır:

- Yemek yeneceği zaman önce yere sonra denilen – eskiden hemen herkes dokurdu– büyük bir örtü serilir, sonra “sofra” denilen daha küçük örtü serilir, üzerine “kasnak” denilen tahta daire koyulur, onun üzerine büyük yuvarlak “sini2 adı verilen tepsiyle yemekler koyulur ve yemeğe başlanır. (K1, K2, K3, K5, K7, K8, K9, K67, K76, K103)
- Yemeğe önce büyükler başlar. (K1, K5, K7, K8, K23, K25)
- Yemeğe başlayan aile büyüğü sesini biraz yükselterek besmele çeker, diğer kişilere böylelikle besmeleyi hatırlatır. (K7, K8, K9, K40, K46, K50)
- Misafire yemeğin güzel kısmı kesilir. (K37, K40, K41, K44, K45, K46, K50, K51)
- Misafir doymadan sofradan kalkılmaz. (K10, K11, K15, K16, K33, K34, K40, K44)

- Sofra uzun süre beklemez, yemek yenir ve hemen toplanır. “Melekler beklemekten yorulur.” denir. (K2, K7, K8, K9, K23, K25, K37, K46, K50, K51, K67)
- Yemek birkaç kaptan yenir, herkes kendi önünden yer. (K26, K27, K28, K29, K3)
- Sofra duası bilenler genellikle kalabalık bir sofranın ardından sofra duası okurlar. (K5, K17, K23, K25, K30, K31, K37, K40, K50, K51)
- Sofrada gerekmedikçe konuşulmaz. (K1, K2, K44, K45, K50)
- Yemekten önce eller, yemekten sonra el ve ağız mutlaka yıkanır. (K30, K31, K37, K38)

1.5. Halk Hekimliği

Doğada her derdin devasının bulunduğu inancıyla bitki, hayvan ve merhemlerin şekil, renk ve tatlarından hareket ederek içerdikleri tıbbi etkilere dair aradığı ip uçlarını insanoğlu düşüncesinde yarattığı felsefesiyle yoğurmuş ve tabiatın şifa verme hassasını binlerce yıl boyunca deneme – yanılma yoluyla aralıksız zaman içinde çoğunu bulmuştur. Tarih boyunca hekimler bitkilerden elde edilen ilaçlarla tedaviye büyük önem verirlerdi. Bu yalnızca cerrahinin yeterince gelişmemiş olmasından kaynaklanmayıp insan sağlığının dengesindeki sırrın tıbbi bitkilerde saklı olduğu inancına da dayanıyordu. (Sarı, 2003: IX)

Halkın olanakları bulunmadığı için, ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince, veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne “halk hekimliği” diyoruz . (Boratav, 197: 122)

Halkımızın bitkisel emlerden büyük ölçüde yararlanması, bize göre çok önemli bir olgudur. Çünkü bu durum, birçok yabancı ve bazı yerli araştırmacıların savundukları gibi, Türklerin yalnız at üzerinde gezen bir toplum olmayıp, aynı zamanda, Orta Asya’dan buy ayan, tarımla da uğraştıklarını göstermektedir. Aksi halde, geçmişli bilenlerce yılı kapsayan bu büyük toplumun, birkaç yıllık bir süre içinde, ani bir değişikliğe uğrayarak, tarımsal bir yapı kazandığını düşünmek, herhalde mümkün değildir. (Acıpayamlı, 1989: 1)

Karaisalı ve çevresinde halk hekimliğinde bazı adet ve uygulamaların varlığını bugün de görmekteyiz:

- Uçuk, çıkan yere ağaç dalı veya tahta bir kaşık ısıtılarak yara korkutulur. (K1, K5, K17, K43, K54, K60)
- Sarılık için okunmuş sarı bir ipe düğüm atılır hastalık geçince uzak bir yere götürülüp gömülür. (K1, K5, K17, K43, K54, K60)
- Sızı, ağrıyan yere masaj yapıp “Benim elim değil Fatıma anamızın eli.” denip masaj yapılır, ağrı sızı geçer. (K30, K31, K32, K33, K38, K41, K51, 53, K54, K67, K76, K102)
- Murt dalı, siğiller için kullanılır. Murt dalındayken kırılır, tam koparılmaz ve şöyle denir: “Allahım bu kuruyuncaya kadar benim siğillerim kurusun.” denir. (K1, K8, K10, K23, K50, K74)
- Soğan, dolama olan parmağın üzerine közletilip sarılır, sabaha kadar bekletilir, çıbanın olgunlaşmasını sağlar. (K3, K12, K13, K25, K30, K41, K46, K53, K58, K59, K95)
- Kül, kanı durdursun diye yaraya konur. (K60, K64, K68, K72, K82, K110)
- Korkan çocuğun damağı başparmakla kaldırılır. (K9, K21, K26, K27, K28, K39, K51)
- Sırt ağrısı çekene annenin ilk çocuğuna oklavayla hamur açar gibi ovdurulur. Birkaç kere düşürülerek ovalanır. (K17, K20, K25, K32, K40, K43, K51, K57, K59, K75, K82)
- Anne sütü, emenler kemikli olur, geç hastalanırlar. (K31, K38, K51, K53, K62, K63, K65)
- Gözde it dirseği (arpacık) çıktığında sarımsak sürülür. (K40, K41, K42, K67, K86, K91, K92)
- Yeni ay çıktığında üç ihlas suresi okunur, siğil çıkmış yere murt dalı sürülür ve aynı anda “Ayı gördüm hoş gördüm, siğilimin yerini boş gördüm.” denir. Siğil yok olur; ama inanarak yapmak gerekir. (K50, K51, K52, K57, K63, K67)
- Çıban çıkan yere şiş ısıtılıp batırılır. (K1, K3, K7, K8, K9, K15, K70, K56, K66, K67, K76)
- Nane, limon üşütme, mide bulantısı olursa kaynatılır. (K3, K10, K15, K20, K40, K41, K51, K91, K92)
- Kekik, sancıyı alır. (K62, K63, K67, K70, K76)

- İdrar, yara ve kesiklere sürülür. Hatta halk arasında hiç iyilik yapmayan kişilere “Yaralı parmağa işemez.” denir. (K5, K27, K28, K29, K38, K39, K41, K50, K51, K53, K57, K76)
- Tuz, kesik ve yaraların üzerine konur. (K60, K64, K68, K69, K90, K102)
- Bal, kesik ve yaralın üzerine konur. (K40, K41, K43, K50, K51, K110)
- Püse (kükürt), kara merhem ve lokum çıbana sürülür. (K3,K8, K16, K40, K50, K51)
- Sirke, kesik ve yaraya konur. (K26, K33, K34, K35, K41, K53)
- Sirke, ateş düşürülmesi için kullanılır. (K50, K51, K80, K87, K107)
- Cıbar doğal yakı gibidir, önce iyice dövülür sonra, ateşte bir sahanda eritilir, sıcakken beze dökülür, kırık çıkık olan yere dökülür. (K41, K50, K51, K53, K67, K76)
- Çamur, arı sokunca hemen ısıtılıp sürülür. (K42, K43, K44, K54, K58, K59, K67)
- Domates arı sokması üzerine kesilip yaralı yere konur. (K42, K43, K50, K51, K76)
- Yanık, olan yere soğuk suyun altına tutulur, buz konulur. (K50, K51, K60, K66, K76, K109, K110)
- Sarılıkta bebekler ışıklı ortamda tutulur ve bol bol anne sütü emzirilir. (K31, K37, K50, K51, K53, K67, K68)
- Sarılık, olan yetişkin kişide alına jilet vurulur. (K1, K2, K7, K8, K46, K50, K51, K54, K56, K57, K76)
- Temra (pul pul yara) olan kimseye ocak mürekkep kalemiyle yazılır, yara parpılanır (çizik atılır). (K1,K2, K7, K8, K46, K50, K51, K54, K56, K67, K76)
- Nazar değmesin diye karşı tarafa gözüün üstüne denir. Böylece önlenmiş olur, nazarı olan kişi de basur olurmuş. (K26, K27, K28, K29, K37, K39, K41,K50)
- Sülük, sızı olan yerlere konur, sülük pis kanları çeker ve sızılı yerden kendiliğinden düşer, küle konar ve emdiği pis kanları oralara kusar. (K50, K51, K54,K57, K63, K65, K67, K70, K76)

- Hamur, yağlı bir şekilde yoğrulur ezik olan yere konur. (K3, K5, K30, K31, K50, K51, K57, K59)
- Et, ezik olan yere konur. (K3, K39, K40, K50, K51).
- Buz, ezik olan yere konur. (K27, K28, K29, K40, K50, K51, K68, K70)
- Sındı (makas) ağrı sızı olan yere ocak olan kimse tarafından gezdirilir. (K1, K2, K15, K25, K30, K50, K51, K53, K67, K73)
- Adet sancısını kessin diye maydanoz kaynatılıp suyu içirir. (K3, K8, K12, K41, K42, K45, K53, K57, K67)
- Sıtma, olan kimseyi sivrisinekten koruyup “asinin” ilacı verilir. (K1, K3, K8, K46, K54, K67, K76)
- Kabakulak olan kişiye kullanılmayan sabun ısıtılır yüzüne basılır. (K104, K105, K107, K110)
- Susam yağı, göbeği düşenlerin göbeğine sürülüp masaj yapılır. (K8, K9, K10, K20, K41, K50, K51, K67, K76, K85, K110)
- Zeytinyağı, üşütmeye karşı göğüs ve sırt yağlanarak kullanılır. Zeytinyağının içine aspirin, ispirto, karabiber konarak uygulanır. (K1, K3, K8, K46, K54, K67, K76, K81, K83)
- Dolama, olan kişiye ipek kıyafetten ya da ipek böceğinin kozasından çekilen iplikle tırnağın dibine batırılır iplik yaranın içine batırılır. Tırnak dolamasının içi dökülür. (K4, K9, K12, K14, K17, K20, K34, K27, K38, K45, K53)
- Saç dökülmesine, eskiden ısırgan otu ve camız dışkısıyla bulamaç yapıp saçta sürülerek çare aranır. (K30, K31, K38, K40, K50, K51, K53, K56, K58, K62, K70, K103)
- Saplıcan (zatüre)ye karşı hasta iyi beslenir, sıcak tutulur. (K50, K51, K62, K65, K67, K68, K76, K81, K104, K110)
- Kaplıcaya köyde gitmek isteyenler toplanıp giderler, romatizmaya, ağrıya, sızıya çok iyi gelir. (K1, K4, K5, K7, K8, K9, K16, K46, K52, K54)
- Nar ekşisi, şeker hastalığına iyi gelir. (K57, K63, K67, K72, K75, K81, K90)
- Yoğurt suyu (sarı suyu), aşılama, greyfurt böbrek rahatsızlıklarına iyi gelir. (K30, K32, K41, K55, K60, K61, K64, K68, K69, K75)

- İncir süte siğil olan yere sürülür. (K3,K8, K12, K13, K40, K46, K56, K69, K76)
- Karanfil ağız kokusu için kullanılır. (K1, K5, K17, K26, K27, K30, K39, K46, K50, K69)
- Sabun uçuk çıkmışsa ısıtılıp uçuk çıkan yere koyulur; fakat sabunun kullanılmamış temiz olması gerekir. (K30, K37, K41, K46, K53, K57, K62, K66, K68)
- Bağırsak solucanları için içmeye gidilir. (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K10, K50, K51, K54, K57)
- Yoğurt, güneş yanığı olmuşsa sürülür. (K1,K2, K3, K4, K5, K7, K8, K10, K50, K51, K54, K57, K62, K65)
- Demir eksikliği ve kansızlık için kuru üzüm, harnup, dut pekmezi, üzüm pekmezi içilir. (K80, K81, K83, K96, K100, K103,K110)
- Kimyon gaz sancısı için kaynatılıp içilir. (RK30, K31, K41, K45, K46, K51, K53, K67, K76, K92)
- Kenger sakızı hazımsızlık için, sindirim sistemine iyi gelir. (K40, K41, K42, K50, K52, K53, K76)
- Nazar deymesin diye kulak çekilip tahtaya vurulur, kulak çekilir, kalça kaşınır. (K1, K3, K7, K11, K17, K36, K55, K79)
- Nazar deymesin, bebek düşmesin diye hamilelik etrafa hemen duyurulmaz. (K1, K3, K5, K30, K31, K41, K51, K57)
- Sarılık için yeni doğan bebeğe şekerli su içirilir. (K1, K3, K5, K30, K31, K41, K51, K57)
- Pamukçuk olan bebeklerin ağzına karbonatlı su sürülür. (K3, K9, K12, K32, K36, K51, K53, K67, K76)
- Sürme, bebeklerin gözündeki kızarıklığı almak için kullanılır. (K3, K9, K12, K32, K36, K51, K53, K67, K76)
- Turunç ezilir boğaza sarılır, bademciğe iyi gelir, turunç pişirilip sarılır. (K1, K3, K5, K30, K31, K41, K51, K57)
- Zeytin, ezilip bademciğe sarılır. (K1, K3, K5, K30, K31, K41, K51, K57)
- Kanlı şişe, sırtta jilette çizik atılıp şişe çekilir, çok ağrısı olana, çok üşütene yapılır. (K1, K3, K5, K30, K31,K51, K57)

- Sarımsak, kırk gün üst üste yenilirse beyaz saç siyah çıkarmış. (K103, K104, K105, K108, K110)
- Sirke, ile vücut silinirse ateş düşer. (K1, K2, K3, K7, K8,K9, K10)
- Pirinç, ishal olan kişiye haşlanıp lapa yapılarak verilir. (K23, K25, K26, K27, K28)
- Baş ağrırken tülbent katlanır sıkıca kafaya sarılır. (K3, K7, K11, K15, K17, K30, K31, K32)

İKİNCİ BÖLÜM

KARAIŞALI (MERKEZ) ANONİM HALK EDEBİYATI

2.1. Manzum Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri

2.1.1. Türkü

Türküler, bir fert tarafından ortaya konulan ve zamanla asıl söyleyeni unutilan, şahsa veya topluma ait herhangi bir konuyu aksettiren eserlerdir. Bu konu, doğumdan ölüme kadar insanı ilgilendiren ayrılık, aşk, düğün, depresyon, kıtlık, sel vs. gibi felaketler, öldürme, eşkıyalık, savaş ve daha pek çok hadiseyi ve durumları ihtiva eder mahiyettedir.

Türkü anonim halk şiirinin kendine özgü bir ezgisiyle söylenen, kavuşaklı bir nazım şekli ve türüdür. Türkü ezgisiyle diğer türlerden ayrılır. Daha önce mani ve koşma tipiyle söylenen bir nazım, türkü ezgisiyle söylenirse türkü olur. (Kudret, 1980; 295)

Hikmet Dizdaroğlu türkü kavramının kaynağının Türk sözcüğü olduğunu, bu sözcüğün sonuna zamanla Türkü şekline döndüğünü ileri sürmektedir. A.K. Tecer, varsağı, türkmani gibi türkünün de eski yıllardan doğmakla beraber, yabancı kültürlerle karşılaşılacak bölgelerde ona verilmiş bir isim olabileceğini de ilave etmektedir. (Dizdaroğlu, 1969: 257)

XV. yüzyıl Çağatay yöresi şairlerinden Ali Şir Nevai Mizanül Evzan isimli eserinde türküden söz eder, onun yanı sıra yine XV. yüzyılın ilk yıllarında yaşayan Babur Şah ise, Sultan Hüseyin Baykara zamanında, onun meclislerinde Anadolu Türk edebiyatının en eski Türkü örnekleri on altıncı yüzyıldan öteye çıkmıyor. Biçim bakımından Türki olan ilk metni, Öksüz Dede vermiştir. (Güleç, 2002: 325 – 326).

Türkü bentleri, yapı ve sözleri açısından iki bölüme ayrılır İlk bölümde Türkünün asıl sözleri bulunur. Bu bölüme bent adı verilir. İkinci bölüm ise her bendin sonunda yinelenen nakarattır. Bu bölüme de bağlama veya icat edildiğini, iki devrede bestelendiğini kaydeder. Böylece Türki kavram olarak islamiyetten önceki Türk edebiyat geleneğinde ır veya yır kelimesi ile ifade edilirken, XV. yüzyılda Batı Türkistan yörelerinde kullanılmaya başlanmış, bu yörelerden de Anadolu Türk

edebiyatına geçmiştir. Yazılı kayıtlarda ise, Peçevi, Eğrinin fethinden bahsederken, Türk kavramına kelime olarak yer vermiştir. (Öztürk, 1986: 367)

Kavuştak adı verilir. Bentler ve kavuştaklar kendi aralarında kafiyeleşir. Türküler hece ölçüsünün bütün kalıplarıyla söylenebilir. Ancak genellikle yedili, sekizli ve on birli hece ölçüsü kullanılmıştır. Türkülerin konuları arasında aşk duyguları, günlük olaylardan etkilenmeler, savaşlardaki kahramanlıklar vb. girmektedir. Başlangıçta bir kişinin yaratmasıyla ortaya çıkan türküler, bir süre sonra yeni eklemelerle anonimleşir ve topluma mal olur. Halk arasına geçen herhangi bir olay türkünün yakılmasına sebep olabilir. (Dilçin, 1983: 289) Türküler yaratıldıkları anda bestelenir ve çeşitli yollardan yurdun her köşesine yayılır. Türkü bölgelerde türlü biçimlere girer, bazı dizeler düşer yerlerine yenileri eklenir. (Artun, 2004: 131)

Folklor ürünleri olarak işlenen türküler insanımızın hayat tarzından yansıyan yaşama şekilleridir. Bu yaşama şekli sosyal yapının en çok söylenen ve dinlenen folklor ürünlerinden olması sade “halk edebiyatı ile halk musikisinin türkülerde bir araya gelmiş olmasına bağlanamaz. Çünkü insanımız sevdasını, sevgisini, sevincini, tasasını, yiğitliğini, hüznünü, kederini, umutlarını, kısacası hayatının büyük bir bölümünü türkülerle söylemiştir. Yurdun çeşitli bölgelerinde çalınıp söylenen türküler milli duyguların da mesajlarını taşımakla folklorik değer olarak kabul görmüş, kabul görmeye de devam etmektedir. Bir düşünürün “Bir milletin türkülerini yapanlar, kanunlarını yapanlardan daha güçlüdür” ifadesi çok anlamlıdır. Bu söz bile türkülerin bir milletin hayatındaki önemini vurgulaması bakımından önemli bir gerçeği ifade etmektedir. (Artun, 2004-b: 131)

Türküler insanoğlunun başına gelen olayları, bunun toplum içindeki iz ve akislerini, aşk, hasret, gurbet gibi insanların ortak duygularını, mertlik ve kahramanlık gibi milli karakteri ve tarihi olayları konu alan bir kültür hazinesidir. (Artun, 2004-b: 131)

Aruzla meydana getirmiş örneklerine de az sayıda rastlanmakta, Divan edebiyatı nazım şekilleriyle ortaya konulan türkülere divan, selis, semai, kalenderi, satranç adları da verilmektedir. (Özbek, 1981: 63 – 64)

Karaisalı yöresinden derlenen türkülerden yola çıkarak Karaisalı türkülerini aşağıdaki gibi tasnif edebiliriz:

1. Lirik Türküler
2. Oyun Türküleri

3. Taşlama-Takılma Türküleri

4. Olay Türküleri

5. Tören-Mevsim Türküleri

KT-1

Salbaşa da süreverdim davarı
Önüne koydum da arpa zavarı
Mahkemede hakim verir kararı
Yine bozuk hepimizin düzeni

Ekine de sürüverdim koyunu
Davul çalar millet oynar oyunu
Oyuna çıkarsan herkes görür boyunu
Gine bozuk hepimizin düzeni

Arabanın altında dört dene teker
Para olmayınca vermedi şeker
Para olmazsa çocuklar bekar
Gine bozuk hepimizin düzeni

Ulukışla' ya da gidiyor tren
Balata gevşedi dutmadı fren
Muktarlar köyün karşısında koymamış püren
Yine bozuk hepimizin düzeni

Kuzgun'da derler de pikapçı Bekir
Bozantı'nın o yanda diyorlar Tekir
Abd-ıllıda oturur Kepir'in Bekir
Gine bozuk hepimizin düzeni

Akşama olsa yeni bulgur lepesi
 Arabayı zorsundurur soyalığın tepesi
 Birbirine girdi Fadıl'ın hepisi
 Yine bozuk hepimizin düzeni

Depede derler de Fadıl yarması
 Akşama olsa yenir ilananın sarması
 Paramız olsa da iyi olur Antalya'da gezmesi
 Yine bozuk hepimizin düzeni (K4, K5)

KT-2

ELMALAR ALLANIYOR

Elmalar allanıyor
 Allanıp pullanıyor
 Benim sevdiğim oğlan
 Benimle eğleniyor

Asmaların üzümü
 Gel süzülü süzülü
 Benim sevdiğim yarım
 Kara giyer güz günü

Asmada üzüme bak
 Betime benzime bak
 Benim sevdiğim yarım
 Gülerek yüzüme bak(K4,K5,K49)

KT-3

HAVAYI DA DELİ GÖNÜL HAVAYI

Ahey Havayı da deli gönül havayı
 Alıcı kuşlar da yüksek yapar yuvayı
 Ahey Türkmen gızı da katarlamış mayayı
 Çekip gider de yaylasına bir gelin bir gelin bir gelin

Oy oy dertlim oy oy

Ahey Yörü dilber yörü de yolundan kalma
Her yüzü gülteni de dost olur sanma
Ahey Ölümden korkup da sen geri durma
Yiğidin alnına yazılan gelir oy gelir vay gelir

Oy oy dertlim oy oy

Ahey Yine bulanıyor da yüzü havanın
Yükseğinde şahin döner yuvanın
Ahey Alnı top zülüflü de gelin sevenin
Acep dünyasına doydum der mola sunam

Oy oy dertlim oy oy (K4, K5)

KT-4

EMİNEM OTURMUŞ TAŞIN ÜSTÜNE

Emimen oturmuş taşın üstüne
Taramış zülfünü kaşın üstüne
Selamın gelirse başım üstüne

Emine'm Emine'm tombul Emine'm
Bahçelerde geziyor nazlı Emine'm

Yüce dağ başına da bina yapılmaz
Penceresi yüksek de yâre bakılmaz
İn gel anam in gel de konaklarından

Emine'm Emine'm tombul Emine'm
Bahçelerde geziyor nazlı Emine'm

Dereye indim de taş bulamadım
Yüzük yaptırdım da kaş bulamadım
Gönlüme müsait eş bulamadım

Emine'm Emine'm tombul Emine'm
Bahçelerde geziyor da nazlı Emine'm (K1, K2, K4, K5)

KT-5

PINARA VURDUM KAZMAYI (Mengi)

Pınara vurdum kazmayı
Güzeller bağlar yazmayı
Kız küçük bilmez gezmeyi

Eloğlu öldürün beni
Gül iken soldurun beni
Sular akar ağ ırmaktan
İlik akar on parmaktan
Öldüm yare yalvarmaktan

Ark altında su doldurur
Eteğini yel kaldırır
Bakışı adam öldürür (K1, K2, K4, K5 K40, K49)

KT-6

KAZAN KAYNAR TAŞMAZ MI (Mengi)

Kazan kaynar taşmaz mı
Yol gedikten aşmaz mı
Merak etme sevdiceğim
Ayrılan kavuşmaz mı

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesinler
Aramızı bozanlar

Kazanımda bulgurum
 Sular gibi durgunum
 Zalım anan vermezse de
 Kız ben sana vurgunum (K1, K5)

KT-7

YAĞMUR YAĞAR

Yağmur yağar şimşek çakar düzlere
 Sürme çekmiş ceylan gibi gözlere
 Çakıt suyu akar gider özlere

Küçük kızlar nerden aşar yolunuz
 Doğrusunu söylen bana nolunuz

Yağmur yağar mor sümbüller ıslanır
 Islanınca birbirine yaslanır
 Küçük kızlar gelin gider uslanır

Küçük kızlar nerden aşar yolunuz
 Doğrusunu söylen bana nolunuz

Yağmur yağar su birikir göl olur
 Küçük kızlar gelin gider el olur
 Bekliyorum yolarını gel nolur

Küçük kızlar nerden aşar yolunuz
 Doğrusunu söylen bana nolunuz (K1, K2, K4, K5)

KT-8

Salbaş derler ilimize
 Konma bülbül gülümüze
 Ana hakkın halal eyle
 Misafirim bugün size

Ördek uçar göle gider
 Bülbul uçar güle gider
 Kadir mevlam böyle yazmış
 Kız evladı ele gider

Elimize elimize
 Konma bülbul gülümüze
 Ana hakkın halal eyle
 Misafirim bugün size

Ördeği gölden aldım
 Ceylanı dı çölden aldım
 Sen ağlama garip babam
 Sen anamı elden aldın

Elimize elimize
 Konma bülbul gülümüze
 Anne hakkın halal eyle
 Misafirim bugün size (K1)

KT-9

İstanbul'u gezdim her taraf yoldur
 Güzeldir İstanbul güzeli boldur
 Dünyada İstanbul cennette güldür

İstanbul İstanbul canım İstanbul
 Damarda dolaşan kanım İstanbul

Avrupa'yı Asya'ya bağlar
 Ötüşür varupu suları çağlar
 Bir cennet misali bulanır dağlar

İstanbul, İstanbul canım İstanbul
Damarda dolaşan kanım İstanbul

Ecdadım Fatih'ten bize emanet
Damarda kanımdır millet
Dünyada İstanbul ahrette cennet

İstanbul, İstanbul canım İstanbul
Damarda dolaşan canım İstanbul (K4, K5, K40, K49)

KT-10

Şungurlunun da çam sakızı parlıyor
Sultanım oturmuş da domur domur terliyor
Şükrü dayısı da görmüş gibi zorluyor
Diyeceğimi dedim sarı sultanım

Evleri var da bir çukurun içinde
Sultanım gül topluyor sabahın içinde
Hiç mi emsalin yoktur da köyün içinde
Diyeceğimi dedim sarı sultanım

Hiç mi emsalin yoktur da köyün içinde
Diyeceğimi dedim sarı sultanım
Hiç mi emsalin yoktur da köyün içinde
Diyeceğimi dedim de sarı sultanım (K1, K2, K4, K5)

KT-11

YEŞİLİM YELE YELE

Yeşilim yellen yellen
Yeşilim keleşim aman aman oy
Ben düştüm gurbet ele efendim efendim eğlen eğlen
Yedi mendil çürüttüm efendim güzelim aman aman oy oy
Gözyaşı sile sile efendim efendin eğlen eğlen oy oy

Dam ağzına gelsene yeşilim keleşim aman oy oy
 Şeker verdim yesene efendim efendim eylen eylen
 Anne baban görürse efendim güzelim aman aman
 At boşanmış desene efendim güzelim oy oy aman oy (K4, K5)

KT-12

Arpalar sarardı da geldik yolmaya
 Kız gurban olam da kolundaki burmaya
 Niyet ettim de küçük kızın almaya
 İfadene sordum söyle sultanım
 Kastettim de küçük kızın almaya
 Niyet ettim de sarı sultanım
 Karacaoğlan der ki neden hallın halınca
 Kararbin olur da güzellerin gözünce
 Bir yiğidin sevdiğini neden eller alma
 Ahili kalmaz da o yiğitte zel olur
 Bir yiğidin sevdiğini neden eller alınca
 O yiğitlerde akıl kalmaz zel olur
 Tarlalar ıda var murtlu filizli
 Irgatları var da gelinli kızlı
 İçlerinde var da bir kömür gözlü
 Onu da bana verseniz olmaz mı gelin
 İçlerinde var da bir ela gözlü
 Onu da bana verseniz olmaz mı gelin (K4)

KT-13

GİDE GİDE BİR SÖĞÜDE DAYANDIM

Gide gide bir söğüde dayandım dayandım
 O söğüdün allarına boyandım gelin boyandım
 Ben o yare dağlar kadar güvendim güvendim
 Güvendiğim dallar elime geldi elime geldi

Ölem ben ölem ben
Gurban olan ağzındaki dile ben gelin dile ben

Yüce dağlar var mı size zararım zararım
Yar yitirdim uğrun uğrun ararım dağlar ararım
Ben o yari her gelenden sorarım sorarım
Güvendiğim dallar elime geldi elime geldi

Ölem ben ölem ben
Gurban olan ağzındaki dile ben gelin dile ben

Yüce dağ başına çadır açarım açarım
Çadırın içine güller saçarım gelin saçarım
Ben o yari alır dağa kaçarım kaçarım
Güvendiğim dallar elime geldi elime geldi (K1,K2, K4, K5, K40, K49)

KT-14

KARAIŞALI, KARAIŞALI

(Uzun Hava)

Karaisalı, Karaisalı
Çevresi yemyeşil halı
Çukurova'da meşhurdur
Torosların arı balı

Karaisalı kayaları
Yoldan geçen yayaları
Çukurova'da meşhurdur
Kızıldağ'ın yolları

Gidiyorum dura dura
Saatimi kura kura
Karaisalı'ya giderken
Garipdostlar sıra sıra (K5)

KT-15**ABACILAR**

Abacılar yolundayım
 Yirmi ki yaşındayım
 Yirmi iki yaştan beri
 Ben o yarin peşindeyim

Abacılar, Abacılar
 Geliyor çifte bacılar
 Sevgilimi eller aldı
 Benim sol yanım sancılar

Çabutlu zeytinin dalı
 ordan geçer yarimin yolu
 Yarimi bana versinler
 İstemiyom dünya malı

Abacılar, Abacılar
 Geliyor çifte bacılar
 Nazlı yari eller almış
 Benim sol yanım sancılar (K1, K2, K4, K5)

KT-16**ADANA İLİMİZE**

Adana ilimize
 Su döktüm gülümüze
 Girdik yarsız bahçeye
 Ne geçti elimize

Adana bahçesinde
 Portakal sarı sarı
 Gel yarım sarılalım
 Oldu geceler yarı

Adana Çukurova
 Kuyu başında kova
 Verin benim yarimi
 Sarayım doya doya (K1, K2, K4, K5)

KT-17

FADİME (Sarı Mehmetli Havası) (Uzun Hava)

- Fadime türküsü Karaisalı'nın en yaygın uzun havalarındandır. 'Fadime' türküsünün hikayesi şöyle bilinmektedir. Fadime aslen Karaisalı'nın Kocaosmanlı köyündendir. Sarı Mehmetli köyünün cevherli parçasından Karamet (Kara Ahmet) Fadime'yi almak ister. Fakat isteğini kabul etmezler. Fadime'yi Karamet'e vermezler.

Fadimelerin davarları (keçileri) vardır. Davarlar her gün köyün yakınındaki Eğlence çayına indirilir, orada sağılır. Günlerden bir gün Fadime yine Eğlence çayı kenarında davarlarını sağmaktadır. Karamet Fadime'nin davar sağdığı bir öğle vakti Kocaosmanlı köyünün ilerisindeki Yapal Dağı sırtlarına çıkarak Fadime'yi yukarıdaki dörtlükleri söyler. Türküyü duyan Fadime elindeki çingili (kovayı) atarak Karamet'e kaçar; fakat hısımlar ve akrabaları mani olurlar. Böylece Fadime ile Karamet aşkı da hüsrarla sonuçlanır. Bu türkü de dilden dile, sazdan saza dolaşarak yayılır.

Fadime'm Fadime'm de şu ellerde ben gibi
 Ağ ellere kına yakmış gan gibi
 Pencereye de şavkı vurmuş gün gibi
 Karanlık gecelerin çınarsız Fadime'm

Fadime'm Fadime'm de şu ellerden eserek
 Güllü papuç giymiş de ökçesine basarak
 Her yerin eyi de biraz boyun kıсарak
 Mevla'm nazardan saklasın seni Fadime'm

Tarlaları var da murtlu firezli
 Irgatları var da gelinli kızlı
 Benim sevdiğim de bir ela gözlü
 Ela gözlerine kurban olam Fadime'm (K1, K5)

KT-18

SABAH GÜNEŞİ GİBİ DOĞUP ÇAĞLAMA

(Sarı Mehmetli Havası)

Sabah güneşi gibi anam doğup parlama
 Usul yörüde anam kız kendini sallama
 Ölümün yoluna da ölmez belleme
 Ölürsen canımı verebilir mi

Kız senin adında Fadime mi Fatma mı
 Gavur anan da seni bana satma mı
 Ben ölürsen de ciğerine batma mı
 Ölürsen canımı verebilir mi (K1, K5)

KT-19

SARI SULTAN (Bozlak)

Sarı Sultan Adana'nın Karaisalı kazasının Çungurlu köyündendir. Sultan sarışın olduğundan Sarı Sultan denilmektedir. Sarı Sultan'a aynı köyden olan ve köyün sığırlarını güden Kör Bayram adında bir delikanlı aşık olur. Sığır çobanlığı yapan Bayram, kızın babasından Sultan'ı ister. Fakat Bayram'a Sultan'ı vermezler. Bayram, çareyi Sultan'ı kaçırmakta bulur. Kavli karar ederek Sultan'la Bayram kaçarlar.

Bayram'la Sultan'ın kaışı duyulduktan sonra Sultan'ın babası kaçan iki aşığı şikayet eder yakalatır. Yakalanan aşıklar mahkemeye çıkmak üzere nezarete atılır. Kız tarafı Sultan'a, nezarete yatarken Bayram'ın kendisini zorla kaçırdığını söylemesi için baskı yaparlar. Israra dayanamayan Sultan, Bayram'ın kendini zorla kaçırdığını söyler. Bayram hapishaneye gönderilir. Sultan ise serbest bırakılır.

Bayram, hapishaneye götürülürken o anda yukarıdaki Sarı Sultan türküsünü yakar. "Barak Dağı Bozlağı" olarak türkü yayılır.

Çungurlu'nun çan saati parlıyor
 Sultan gelmiş domur domur terliyor
 Gavur emmisi de görmüş gibi zorluyor
 Doğru söyle kurtar beni Sarı Sultan'ım

Evleri var aman da dağın içinde
 Sultan gül topluyor bağın içinde
 Emsalin yoktur da köyün içinde
 Niye cebri dedin Sarı Sultan'ım

Boğazına takmış da bir ala boncuk
 topuğundan ısırısın enikli gancık
 Dizlerin sızı olsun da belin ilancık
 Kara bağrın üstüne sürün Sultan'ım

Arpalar sarardı da gittik yolmaya
 Kız gurban olam da kolundaki burmaya
 Hakim bey geldi de ifadeyi almaya
 Doğru söyle kurtar beni Sultan'ım

İki çavuş bir onbaşı geldiler
 İlk ifadeyi de karakolda aldılar
 Elimize de dar kelepçe vurdular
 Niye cebri dedin Sarı Sultan'ım (K1, K5)

Değerlendirme

a. Biçim

Biçim olarak değerlendirildiğinde türkülerin nazım birimi büyük oranda dördlüktür (KT-2, KT-3, KT-4, KT-6, KT-8, KT-10, KT-13, KT-14, KT-15, KT-16, KT-17, KT-18, KT-19). İki türkünün nazım birimi üçlük (KT-7, KT-9), birinin dokuzluk (KT-11), birinin ise on sekizliktir (KT-12).

Derlenen türkülerden bazıları nakaratlıdır (KT-2, KT-3, KT-4, KT-5, KT-9, KT-13). Bunlar; üçlüklerden oluşan ve nakaratları iki dize olanlar (KT-7, KT-9), üçlüklerden oluşan ve nakaratları beş dize olanlar (KT-5), dördlüklerden oluşan ve

nakaratları iki dize olanlar (KT-2, KT-4, KT-13), dörtlüklerden oluşan ve nakaratları bir dize olanlar (KT-3) olarak sıralanabilir.

Türkülere ölçü olarak baktığımızda; bir kısmının 11’li (KT-1, KT-4, KT-7, KT-9, KT-13), bir kısmının 7’li (KT-2, KT-6, KT-16), bir kısmının 8’li (KT-5, KT-8, KT-15) olduğu görülmektedir. Bazı türküler ise ölçü olarak kararlılık göstermemektedir (KT-3, KT-10, KT-11, KT-12, KT-14, KT-17, KT-18, KT-19).

Türkülere nazım şekli olarak baktığımızda; nazım birimi dörtlük olanlardan bir kısmı koşma tipinde kafiyelenmiştir (KT-1, KT2, KT-3, KT-4, KT5, KT-13, KT-16, KT-20, KT-21, KT-22). Nazım birimi dörtlük olanların bazıları ise mani tipinde kafiyelenmiş ve mani katarlarıyla kurulmuştur (KT-8, KT-11, KT-17, KT-18, KT-19). Nazım birimi üçlük, dokuzluk, on beşlik, on sekizlik olanlarda şekil olarak bir kararlılık yoktur.

b. İçerik

Lirik türkülerde; sevgiliye kavuşma isteği (KT-2, KT-6, KT-7, KT-12, KT-15, KT-16, KT-18), sevgilinin fiziksel güzelliklerine övgü (KT-4, KT-5, KT-7, KT-10, KT-12, KT-17, KT-19), diğer âşıklara beddua (KT-8), şehir veya ilçelerin güzelliklerine övgü (KT-9, KT-14) konularına yer verilmiştir.

Oyun türküleri yöredeki düğünlerde her türlü ezgiyle söylenir. Bu müzikli türkülerle düğünde insanlar oyunlar oynarlar. Bu türkülere içerik olarak baktığımızda lirik olmalarına rağmen sözlerin müziğin önüne geçtiği söylenemez, yani müzik daha ön plâdadır. Bu türkülerde sevgiliye bazı fiziksel övgülerde bulunulmakla birlikte doldurma dizelerle ve “oyy” gibi sözcüklerle oyunda ritim sağlanmaya çalışılmıştır (KT-3, KT-11, KT-13).

Taşlamalı ve takılmalı türkülerde topluma ve bozuk düzene eleştiri vardır (KT-1).

Olay türkülerinde, yöre insanının başından geçen çeşitli olaylar konu edilmiştir

Tek tören-mevsim türküsü yörede kına gecelerinde söylenmekte ve baba evinden ayrılmanın üzüntüsü işlenmektedir (KT-8).

2.1.2. Mani

Maniler, anonim (söyleyicisi belli olmayan) Halk Edebiyatı mahsullerinin en yaygın olanlarından biridir. Türk hece vezninin çoklukla 7 veya 8 lisi ile dört mısralık

bir bütün içinde kendine mahsus ezgisi ile söylenen manzumelere mani adı verilmektedir. Dört mısradan az veya çok mısralarla meydana getirilen maniler de vardır. (Elçin, 1990: 7)

Manilerin konuları her türlü hayat hadiseleridir. Köy, kasaba veya şehirlerimizde okumamış, okumuş kimselerin ve hususiyle kadınların irticalen yarattıkları eserlerdir. (Elçin, 1990:7)

Toplumlar, gelenekleri, görenekleri, inançları doğrultusunda kendilerine özgü yaşama biçimleri seçmişlerdir. Dünyaya ve yaşama bakış açılarıyla örtüşen kurumlarını oluşturdukları gibi özgün sanatlarını da geliştirmişlerdir. Sanat ürünlerinde maniler de diğer olduğu gibi duygu ve düşüncelerin yoğunlaşıp billurlaşmasıdır. Bu küçücük dörtlükleri toplum bireylerinin hemen hemen tümüne yakını öğrenip söylemektedir. Gönül kapılarını aralayanlar olduğu gibi kimileri de sıra özlemi, dert yumağı, dokunaklı sevdâ, ölüm, içgüdü, övgü çağlayanı ve tanımını yapmadığım nice yaşam boyutlarını dillendirir. (Gökçeoğlu, 2002: 9)

Mani anonim halk şiirinin en küçük nazım biçimidir. Anadolu ve Anadolu dışında çok geniş bir Türklük coğrafyasına yayılmıştır. Mani Anadolu ve Anadolu dışında çok çeşitli adlarla bilinmektedir. Anadolu’da “maniye, mana, değişleme, meani, hoyrat, meni, ficek, karşıberi; Anadolu dışında: beyati mani, meni, mahnı, mahna, hoyrat, çing, çır, aşule, aytıpa, kayın ölenk, torsapa, aytıspa törtlik, martifal vb. (Boratav, 1988: 286; Köprülü, 1981: 273; Elçin, 1990: 6 – 7; Gözaydın, 1989: 3 – 25; Dizdaroğlu, 1969: 53) gibi isimler verilmektedir.

Mani yerine kullanılan diğer sözcükler ise şunlardır. Acem manisi: Bu sözü Evliya Çelebi kullanmıştır. Acem sözü Azeri anlamında kullanılmıştır. Akışta; Kars yöresinde zincirleme mani metinlerinin eklenmesiyle oluşan şekillere bu ad verilir. Ala gözlüm – kömür gözlüm; Eğin yöresinde 11 heceli düz manilere bu ad verilir. Arandak aşule: Saadettin Nüzhet Ergun, islamiyetten önce maninin bu adlarla adlandırıldığını belirtir. Bayati: Doğu Anadolu yöresinde kullanılan cinaslı manilere verilen addır. Bir türkünün bir deyişin arkasına eklenerek söylenir. berete: Halay çekilirken karşılıklı söylenen mani yapıları türkülerdir.

Cır: Kırım Türkleri arasında kullanılır. Döndürme Anadolu’nun bazı yörelerinde kullanılır. Dörtleme: Mani dört dizeden oluştuğu için bu ad da verilir. Peşrevi: Kars yöresinde halk hikayelerinin türkü bentleri arasına sıkıştırılan manilere bu ad verilir. Şın: Gagavuz Türkleri arasında kullanılır.

Mani genellikle yedi heceden oluşan dört dizelik bir türdür. Bir tek dörtlük içinde bir anlam bütünlüğü gösterir. Genellikle anlamının ağırlığı üçüncü ve dördüncü dizelerdedir. Manilerde anlamın dört dizeye yayılması, ilk iki dizelerle çizilen tabla maniyi estetik bir yapıya kavuşturur. İlk iki dize meninin dış dünyayla bağıdır. Üçüncü ve dördüncü dizede duygu ve düşünce ortaya konur. Manilerin doğaçlama söylenmesi maniyi iki bölüme ayırır. Birinci bölüm genellikle hazırlıktır ve maniciye kafiye, söz için zaman kazandırır. Manici için birinci bölüm çağrışım, duygu ve düşünce için hareket noktasıdır. (Boratav, 1988: 185 – 197)

Mani söyleme; yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılacak günümüze ulaşmış bir gelenektir. Manilerle Anadolu insanının düşünce yapısını, beğenisini, dertlerini, kıskançlıklarını, özlemlerini, sevgilerini vb. ortak kültürün sergilenişini görürüz.

Kendine özgü bir gelenek içinde söylenen meniler bir ucuyla geçmişe, bir ucuyla günümüze uzanır. Diğer halk kültürü ürünleri gibi toplumu ayakta tutan dinamikleri belirlemekte önemli bir rolü olan manilerde, Anadolu insanının dünyaya bakışının yanı sıra estetik modelleri de temsil edilir. (Artun, 2000: 208)

Milletle kimliği olan kültürler uygarlığı oluşturur. Kültür bir insan topluluğunun oluşturduğu, geliştirdiği içinde yaşadığı ortamdır. Ortak duygu ve davranışlar bütünüdür. Maniler İslamiyet öncesinden günümüze kadar yaşamını sürdürmüştür. Maniler Türk toplum hayatını ifadesi, milli bilinç ve duygu beraberliğinin bir göstergesidir. Maniler halk ruhunun yansıtıcısıdır. Anonim mani dörtlüklerinde Türk toplum yapısına ve düşüncesine ait izler, duygulu, içten bir anlatımla buluruz. Ayrıca yöresel gelenek ve göreneklerin izlerini manilerde görebiliriz. (Artun, 2000: 209)

Mani çok geniş bir coğrafi alana yayılmıştır. Türkiye sınırları içinde Denizli’de mana, Urfa’da kadınlar arasında me’ani, erkekler arasında hoyrat (veya hoyrat), Doğu Karadeniz bölgesinde ise karşı – beri kavramları kullanılmaktadır. Karşı – berilerde karşılıklı olarak ve sıra ile kişiler iki dize söylerler, ikinci dizeler kendi arasında kafiyevidir. Türkiye dışında Azerbaycan’da bayatı, Irak’taki Türkler arasında hoyrat, Kazan ve Kırgız Türkleri arasında aytıpa, kayım, ölenç veya ülenek, Tatarlar arasında çinik, cinig, cink, şın; Kırım Tatarlarında mane, Özbek Türkleri arasında koşuk, aşula kelimeleri kullanılmaktadır. (Gözyayın, 1989: 3)

“Mani, çoğunlukla hece ölçüsünün yedili, çok az olarak da dört, beş, sekiz ve on birli kalıbıyla söylenen, kafiye örgüsü aaba veya baca şeklinde olan; bazı türlerinde

mısra sayısı artsa bile, çoğunlukla tek dörtlükten oluşan; her zaman ana tema olan sevginin yanında, toplumu ilgilendiren hemen hemen bütün temaların işlendiği, anonim halk şiirinin en çok sevilen, en yaygın ve en eski türüdür. “Şeklinde bir tanım ortaya çıkar. (Çelik, 2005:17-18)

Mani, sözcüğü Türkçe sözlükte genellikle ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan, daha çok hecenin yedili ölçüsüyle söylenen anonim halk şiiri olarak tanımlanmaktadır.

“Mani” kelimesinin asıl şeklinin ne olduğu üzerinde bugüne kadar birtakım görüşler ileri sürülmektedir. Kimi araştırmacılar maninin kesinlikle Arapça asıllı bir söz olduğunu savunurken, kimileri de bu kelimenin Türkçe olabileceğini düşünmüşlerdir. (Öztürk, 1986: 7)

Karaisalı yöresinde derlenen manilerden yola çıkarak Karaisalı yöresi manilerini şöyle tasnif edebiliriz:

1. Sevda Manileri
2. Evlenme Manileri
3. Sosyal Olaylarla İlgili Maniler
- 4 .Mektup Manileri
5. Şakalaşma-Takılma Manileri
6. Öğüt Manileri
7. Ramazan Manileri
8. Niyet-Fal Manileri

Karaisalı’dan derlediğimiz manileri şöyle sıralayabiliriz:

KM-1

Emelcikten aldım hasır

Yedi yüzü getir nasır

Yedi yüzü getirmezsın

Geri giden kasır kasır (K1, K4, K5)

KM-2

Ispanaktan olur börek
 Gel de cemalini görek
 Sana derim Mustafa emmi
 Arı balı olmak gerek (K1, K4, K5)

KM-3

Bu dağın nesine geldiniz
 Koyun meledi de sesine mi geldiniz
 Bugün benim yarım öldü
 Yunus'a yas yerine mi geldiniz(K-67)

KM-4

Çıkrığının kulpu demir
 Eđeririm gümür gümür
 Büyük yerden geldi emir
 Bu ne diyeyim eller (K1, K5)

KM-5

Üçürgenin özlerini
 Sel gelir de durur mu ola
 Yarimin zenaatlı elleri
 Cora yerde çürür mü olan (K67)

KM-6

İlenger, (pilavlık) attım ırmağa
 Dönsün fırlanı fırlana
 Nazlı yarin evleri
 Yansın körlene körlene (K59)

KM-7

Ben ağlarım yonca yonca
 Belüğimin ucu ince
 Nazlı yarı godurmam
 Kuzuları gelmeyince (K54)

KM-8

Ne giysem de yakışır
 Komşular bize bakışır
 Nazlı yarım kara yağaz
 Beyaz giydirin pek yakışır (kefen) (K4)

KM-9

Ürdü ürdü geri kaçtı
 Ayağına dolaştı
 Düşman mıydın yağlı kurşun
 Ak köpeğe toz ulaştı (K57)

KM-10

Yeteri bilersen yeter
 Sabılları elinden tutar
 Benim ağamı sorarsanız
 Hastanede çıplak yatar (K4)

KM-11

Develeri çökmüş düze
 Sürmeleri çekmiş göze
 Bir canım var Kurban Allah
 Pencereden bakan kıza (K1)

KM-12

Şu yol Salbaş yolu mudur?
 Yağan yağmur tolu mudur?
 Kızlar oynar erkek bakar
 Yoksa gençlik gülü müdür? (K3)

KM-13

Develeri çökmüş güzel
 Çizmeleri çekmiş güzel
 Bir canım var kurban olduğum Allah
 Onu da almış güzel (K19)

KM-14

Leçe leçe kara taşlar
 Aktı gözlerimden yaşlar
 Gittim gördüm ibret aldım
 Ağardı başımda saçlar (K4, K15, K30)

KM-15

Fatma bacı, Fatma bacı
 Tandırına koymuş sacı
 Ben mevlaya duacıyım
 İnşallah olursun hacı(K4, K15, K30)

KM-16

Sivri sivri dağları var
 Üzüm dolu bağları var
 Hiç kahveden çıkmıyorlar
 Dokuz tekne ağları var (K4, K15, K30)

KM-17

Karanfil ek biber ek
 Biber her eve gerek
 Kederlenme sevdiğim
 Kavuşuruz giderek (K30)

KM-18

Tepsiye koydum biber
 Yarım gayetten dilber
 Ağzı gevşek olanın
 Yari elinden gider (K30, K32)

KM-19

Bostana çulluk girdi
 Daşlayım mı ne diyon
 Yar üstüne yar sevdi
 Başlayım mı ne diyon (K29)

KM-20

Köprünün altı ırmak
 Su gelir parmak parmak
 Herkesin karı değil
 Al duvaklı kız almak (K31)

KM-21

Dağlarda kar kalmadı
 Yüreğimde fer kalmadı
 Daha yazacaktım da
 Mektupta yer kalmadı (K27, K31)

KM-22

Çekmecenin kilidi
 Üstünü güller bürüdü
 Yarım orda ben burada
 Cahil ömrüm çürüdü (K30, K31, K32)

KM-23

İnci serdim güneşe
 Gören gözler kamaşa
 Sen bir deste gülisen
 Ben de bir top menevşe (K27, K28, K31)

KM-24

Kekliğim uçar gelir
 Yurdundan kaçır gelir
 Gönül koşır ardından
 Dağları aşır gelir (K30, K31)

KM-25

Pencereden bak da gel
 Altın saat tak da gel
 Hakikatlı yar isen
 Sular gibi ak da gel (K27, K28, K31)

KM-26

Kız adın Havva mıdır
 Dertlere deva mıdır
 Ben sevdim eller aldı
 Allah'tan reva mıdır (K27, K28, K29)

KM-27

Dağda biçerler tahta
 Bak şu talihsiz bahta
 Yardan bir mektup aldım
 Ayrılık var bu hafta (K23, K27)

KM-28

Entarin mavi boya
 Yırtılsın boydan boya
 Yar elime geçerse
 Sararım doya doya (K31, K40, K47)

KM-29

Altın yüzük çinçini
 Öpem ağzın içini
 Hoş geldin sefa geldin
 Gönlümün güvercini (K1, K30, K31, K32)

KM-30

Fistan giymiş beyazlı
 Geziyor nazlı nazlı
 Deyyus teresin kızı
 Beni ettin marazlı (K1, K8, K30, K31, K32)

KM-31

Masa üstünde pekmez
 Bu pekmez bana yetmez
 Emelcik'in kızları
 Davulsuz düğün etmez (K41, K42, K43)

KM-32

Kızın adı Melek'tir
 Elbisesi yeledir
 Yakası açık gezmek
 Sevdalıyım demektir. (K27, K28, K31)

KM-33

Çukurova uşağı
 İpek bağlar kuşağı
 Onu bunu dinlemez
 Çeker vurur bıçağı (K5, K8, K28)

KM-34

Mektup yazdım karadan
 Dağlar kalksın aradan
 Şu benim sevdiğimi
 Kavuştursun yaradan (K8, K29, K31)

KM-35

Dere dere giderim
 Mor koyunu güderim
 Sultan benim olursa
 Yaylalara giderim (K1, K4, K27)

KM-36

Karınca toplar darı
 Bal yapar durmaz arı
 Sen de bunlara bakıp
 İbret alsana bari (K1, K8)

KM-37

Maydanoz demet demet
 Yarimi aldı Memet
 Memet beni alırsa
 Ne karışır hükümet (K27, K30, K31)

KM-38

Saç üstünde gözleme
 Yalancıktan özleme
 Ne muradın var ise
 Sakın benden gizleme (K5, K8, K47)

KM-39

Enginden gel enginden
 Evimizin denginden
 İpek mendil vereyim
 Buluzumun renginden (K31, K47)

KM-40

Karyolada yatıyor
 Yorgan göbek atıyor
 Çok yaklaşma sevdiğim
 Bıyıkların batıyor (K8 K47)

KM-41

Yokuşta yoruldun mu
 Sözüme darıldın mı
 Sen bana yar olalı
 Boynuma sarıldın mı (K30 K31, K47)

KM-42

Bahçelerde gezen kız
 İnci mercan dizen kız
 Geçme kapım önünden
 Hastamız var üzen kız (K5, K27, K28, K29)

KM-43

Sandık üstünde sandık
 Tez sevdik de usandık
 Tuttuk da gönül verdik
 Adam evladı sandık (K8, K30)

KM-44

Çiçek açmış bir dalsın
 Çevrem yadigar kalsın
 Vızıldayıp durursun
 Ben arıyım sen balsın (K8, K11)

KM-45

Seyhan nehri çağlamasın
 Yürekleri dağlamasın
 Şehitlerin anaları
 Evlat için ağlamasın (K1, K9)

KM-46

Çeçeli boyanır mı
 Sevsem yar uyanır mı
 Sen orada ben burada
 Buna can dayanır mı (K44, K45, K46)

KM-47

Yayla gülü nedendir
 Çiçeği kendindendir
 Benim hep çektiklerim
 Yarimin derdindendir (K45, K46, K47)

KM-48

Deredeki çınar'mola
 Yaprakları döner'mola
 Anam desem ağlasam
 Eller acep kınar'mola (K8, K31)

KM-49

Ay doğar arasından
 Gün doğar neresinden
 Kız memem görünüyor
 Düğmenin arasından (K27, K28, K29, K31)

KM-50

Raftan aldım makası
 Biçtim gömlek yakası
 Derdimden ölüyorum
 Gelsin doktorun hası (K1, K10)

KM-51

Çekmecenin kilidi
 Üstünü güller bürüdü
 İnsaf eyle gel dilber
 Cahil ömrüm çürüdü (K25, K32)

KM-52

Püsesini çaldığım
 Gecesinde kaldığım
 Sen de gelin mi oldun
 Gadasını aldığım (K7, K8, K9)

KM-53

Bugün ayın otuzu
 Kızlar kurar hotuzu
 Bu dünyada yar seven
 Ahrette yer topuzu (K1, K5, K8)

KM-54

Reyhan ekim duvara
 Gelen geçen su vere
 Ben küçük yarım küçük
 İşimizi Allah onara (K8, K30, K32)

KM-55

Burmamı eridirim
 Sözümü yörüdürüm
 Oğlan beni almazsa
 Hapiste çürüdürüm (K31, K47)

KM-56

Mani benim ezberim
 Kan ağlıyor gözlerim
 Ben o yarin yolunu
 Öleneçe özlerim (K1, K4)

KM-57

Saydere portakalı
 Pahalıdır pahalı
 Böyle güzel görmedim
 Ben anamdan doğalı (K7, K16, K27)

KM-58

Yaylanın çimenine
 Gül açtı mine mine
 Sigaranın içine
 Sığar mısın Emine (K5, K27, K28, K29)

KM-59

Dağlarda kar kalmadı
 Yürekte fer kalmadı
 Daha yazacak idim
 Mektupta yer kalmadı (K28, K29, K31)

KM-60

İndim nane biçmeye
 Eğildim su içmeye
 Ben de senden öğrendim
 Böyle dalga geçmeye (K27, K28)

KM-61

Yokuşta yoruldun mu
 Sözüme darıldın mı
 Sen bana yar olalı
 Boynuma sarıldın mı (K8, K31)

KM-62

Deniz ortasında mildir
 Bizi söyleten dildir
 Bir sen söyle bir de ben
 Bakalım dertli kimdir (K30, K31, K37)

KM-63

Ayna attım tarlaya
 Tarlada yüzün parlaya
 Ne zaman geleceğiz
 İkimiz bir araya (K32, K37)

KM-64

Bre eller bre eller
 Evimize dolun eller
 Bizim evde düğün var
 Buna başka düğün derler (K25, K27, K29)

KM-65

Dağlarda biter çalı
 Evleri selvi altı
 Acele etme sevdiğim
 Daha yaşın on altı (K1, K4, K37)

KM-66

Karanfil uzun olur
 Sarı gülüm yazın olur
 Unutma kötü sözü
 Gün gelir lazım olur (K23, K25, K37)

KM-67

Kulağımda küpeler
 Kösteklidir köstekli
 Biz ikimiz seninle
 On senedir istekli (K1, K5, K9)

KM-68

Bir taş attım havaya
 Düştü Çukurova'ya
 Elci bir kız kandırmış
 Yarım kilo helvaya (K5, K27, K29, K31)

KM-69

Ramazan olsun kutlu
 Tesrifi baldan tatlı
 Hiç günah işlemeyen
 Tutanlara ne mutlu (K8, K12, K30, K37)

KM-70

Armut dalda dal yerde
 Bülbül öter her yerde
 Ötme bülbülüm ötme
 Her birimiz bir yerde (K1, K5, K9)

KM-71

Baş örtümün ucuna
 Sakız bağlarım sakız
 Doğru söyle sevdiğim
 Sever misin başka kız (K3, K8, K25)

KM-72

Ekin ekim olacak
 Bu dert beni alacak
 Dert değil kara sevda
 Adam bundan ölecek (K10, K14, K15, K29)

KM-73

Çiçek açmış bir dalsın
 Çevrem yadigar kalsın
 Vızıldayıp dururum
 Ben arıyım sen balsın (K27, K28, K29, K39)

KM-74

Zeytin yaprağı dökmez
 Muhabbet candan gitmez
 Bu gözler seni gördü
 Başkasına kâr etmez (K8, K12, K25, K31)

KM-75

Gittiğim gidişimdir
 Giydiğim ibrişmidir
 Dön bir daha göreyim
 Belki son görüşümdür (K8, K12, K25, K31)

KM-76

Yazı yazdım yaz idi
 Kalemim kiraz idi
 Daha çok yazacaktım
 Mürekkebim az idi (K1, K4)

KM-77

Kekliğim seker ağlar
 Tüyünü döker ağlar
 Anasız gelin olan
 İçini çeker ağlar (K1, K4, K30, K38)

KM-78

Gölge gölgeden kısa
 Adam büründü yasa
 Tezce gelesin oğlan
 Çektirme bana tasa (K7, K8)

KM-79

Atımın başlığı yok
 Gönlümün hoşluğu yok
 Ben dilberi sevemem
 Cebimin harçlığı yok (K5, K29, K30)

KM-80

Bahçelerde limonu
 Kestim suyun yolunu
 Beş gündür görmemişem
 Nazlı yarin boyunu (K37, K50, K71)

KM-81

Doğru sözlere kanın
 Dedigime inanın
 Kıymetini bilmeli
 Ana ile babanın (K1, K4, K37, K39)

KM-82

Evleri çukur m'ola
 Çulfalık dokur m'ola
 Emmingil düğün kurmuş
 Bizi de okur m'ola (K37, K38, K39)

KM-83

Aşağıdan gelir deve
 Geveliyor geve geve
 Sen de mi oldun gelin
 Al duvaklı yüksek eve (K1, K4, K7, K15)

KM-84

Dam ardına gelsene
 Şeker aldım yesene
 Anan izin vermezse
 Tay boşandı desene (K1, K4, K7, K15)

KM-85

Pathıcanı haşladım
 Doldurmaya başladım
 Yar geliyor dediler
 Oynamaya başladım (K12, K23, K31, K37)

KM-86

Asma çardaktan aşmış
 Yaprakları dolaşmış
 Yarın güzel saçları
 İnce bele ulaşmış (K27, K38, K39)

KM-87

Ceviz dalı kırıktır
 Dibinde su duruktur
 Babasız gelin giden
 Yüreği buruktur (K27, K38, K39)

KM-88

Karaisalı yolu taşlı
 Gel bize kalem kaşlı
 Noldu sana a yarım
 Durmadan gözün yaşlı (K1, K4, K5, K10)

KM-89

Su çekin kova ile
 Yemek yap tava ile
 Tasalanma sevdiğim
 İş bitier dua ile (K30, K31, K32)

KM-90

Yağmur yağar sel akar
 Dağı bayırı yıkar
 Kız senin bakışların
 Beni yürekten yakar (K30, K31, K32)

KM-91

Ayna attım çayıra
 Şavkı vurdu bayıra
 Tasalanma sevdiğim
 Bizi mevlam kayıra (K8, K12, K25)

KM-92

Kar yağar alçaklara
 Dökülür saçaklara
 Yenile bir yar sevdim
 Sıgmıyor kucaklara (K4, K10, K39)

KM-93

Yarım arpa biçiyor
 Suyu nerden içiyor
 Öğlenin sıcaklığı da
 Kafasına geçiyor (K20, K21, K39)

KM-94

Karyolam engin olsun
 Sevdiğim zengin olsun
 Zenginlikten ne çıkar
 Kafanın dengi olsun (K25, K31, K37)

KM-95

Kara şalvar dikerim
 Diker diker sökerim
 Eller yarım dedikçe
 Ben boynumu bükerim (K12, K13, K23, K25)

KM-96

Gül ağacı boğum boğum
 Gül dalını dökmüş bugün
 Kınamayın a dostlarım
 Ayrılığın günü bugün (K15, K18, K24)

KM-97

Mendilim mor menekşe
 Beni salma ateşe
 Yazımız böyle geçti
 Neyleriz kara kışa (K20, K22, K23)

KM-98

Merdiven basak basak
 Çıkma yukarı yasak
 Hükümetten emir var
 Talebeye iş yasak (K1, K9, K27, K28, K29)

KM-99

Gözdür bu görmek ister
 Gönüldür sevmek ister
 Beni soran olursa
 Çıkar resmimi göster (K17, K23, K32, K37)

KM-100

Duvar da halı mıyım
 Sarmaşık dalı mıyım
 Elli yıl bekar kalsam
 Kız seni alır mıyım (K5, K38, K39)

KM-101

Kunduram suya battı
 Şoför bana göz attı
 Gözün kör olsun şoför
 Elalem bize baktı (K27, K30, K31, K32)

KM-102

Duvara çaktım kazık
 Kaynanam ölmüş yazık
 Öldüğüne acımam
 Bir top bezime yazık (K1, K4, K4, K7, K12, K23, K24, K31, K37)

KM-103

Bulamacım bularım
 Kaşığımı yalarım
 Karnıcığım doyarsın
 Kikir kikir gülerim (K8, K12, K23, K25, K30)

KM-104

Sepet sepet narım var,
 Her gün artan zarım var
 Şu tepenin ardında
 Usul boylu yarım var (K31, K37, K39)

KM-105

Güvercin sökün sökün
 Göğerdi bizim ekin
 Sen orada ben burada
 Gezelim sakın sakın (K1, K4, K5, K15, K38, K39)

KM-106

At yerini kükürüm
 Yerine gül bürürüm
 Eller ne derse desin
 Ben bey olur yürürüm (K1, K4, K5, K15, K38, K39)

KM-107

Kaya dibi yurdumuz
 Meclis mi kurdunuz
 Ak terlikli oğlana
 Beni layık gördünüz (K11, K14, K36, K38)

KM-108

İki kefen arası
 Seke seke varası
 Yad değil yabancı değil
 Amca kızı alası (K8, K10, K23, K32)

KM-109

Sıra sıra takalar
 Takalardan bakarlar
 Oğlan büyük kız küçük
 Şimdi bunu yakalar (K27, K29, K31)

Değerlendirme**a. Biçim**

Derlenen manilerin tamamının nazım birimi dördlüktür.

Derlenen manilerden bir kısmı (KM-17, KM-18, KM-19, KM-20, KM-21, KM-22, KM-23, KM-24, KM-25, KM-26, KM-27, KM-28, KM-29, KM-30, KM-31, KM-32, KM-33, KM-34, KM-35, KM-36, KM-37, KM-38, KM-39, KM-40, KM-42, KM-43, KM-44, KM-45, KM-46, KM-47, KM-48, KM-49, KM-50, KM-51, KM-52, KM-

53, KM-54, KM-55, KM-56, KM-57, KM-58, KM-59KM-60, KM-61, KM-65, KM-67, KM68, KM-69, KM70, KM-71, KM-72, KM-73, KM-74, KM-75, KM-76, KM-77, KM-78, KM-79, KM-80, KM-81, KM-84, KM-85, KM-87, KM-89, KM-90, KM-91, KM-92, KM-93, KM-94, KM-95, KM-97, KM-98, KM-99, KM-100, KM-101, KM-102, KM-103, KM-104, KM-105, KM-106, KM-107, KM-109) 7 heceli; bir kısmı (KM-1, KM-2, KM-7, KM-8, KM-11, KM-12, KM-13, KM-14, KM-15, KM-16, KM-83, KM-96) 8 heceli, bir kısmı (KM-3, KM-4, KM-5, KM-6, KM-9, KM-10, KM-62, KM-63, KM-66, KM-88, KM-108) da ölçü bakımından kararlılık göstermemektedir.

Manilerin bir kısmı (KM-1, KM-2, KM-3, KM-6, KM-7, KM-8, KM-9, KM-10, KM-11, KM-12, KM-14, KM-15, KM-16, KM-17,, KM-18, KM-20, KM-21, KM-22, KM-23, KM-24, KM-25, KM-27, KM-28, KM-29, KM-30, KM-31, KM-32, KM-33, KM-34, KM-35, KM-38, KM-39, KM-40, KM-41, KM-42, KM-43, KM-44, KM-45, KM-46, KM-47, KM-48, KM-49, KM50, KM-51, KM-52, KM-53, KM-54, KM-55, KM-56, KM-57, KM-58, KM-59, KM-60, KM-61, KM-62, KM-63, KM-64, KM-65, KM-66, KM-67, KM-68, KM-69, KM70, KM-72, KM-73, KM-74, KM-75, KM-76, KM-77, KM-78, KM-79, KM-80, KM-81, KM-82, KM-83, KM-84, KM-85, KM-86, KM-87, KM-88, KM-89, KM-90, KM-91, KM-92, KM-93, KM-94, KM-95, KM-96, KM-97, KM98, KM-99, KM-100, KM-101, KM-102, KM-103, KM-104, KM-105, KM-106, KM-107, KM-108, KM-109) aaxa şeklinde kafiyeleenirken, bazıısı (KM-4) aaab, bazıısı (KM-5, KM-19) abab şeklinde, bazıısı (KM-13) aabc şeklinde bazıısı ise (KM-67, KM-71) abcb şeklinde kafiyeleenmiştir.

b. İçerik

İçerik olarak değerlendirdiğimizde sevda manilerinde; sevgilinin fiziksel özelliklerine övgü (KM-5, KM-11, KM-23, KM-29, KM-44, KM-57, KM-73, KM-86, KM-88, KM-92), sevgiliye beddua (KM-6, KM-30), sevgiliye gözdağı (KM-7, KM-8, KM-37, KM-100), sevgiliye sitem (KM-13), sevgilinin güzelliğinden ibret alma (KM-14), sevgiliye kavuşma dileği (KM-17, KM-24, KM-25, KM-35, KM-41, KM-54, KM-63, KM-67, KM-84, KM-104), sevda konusunda diğer âşıklara öğüt (KM-18, KM-53), âşığa gözdağı (KM-19, KM-55), âşığın övünmesi (KM-20), sevgiliden ayrı kalmanın acısı (KM-22, KM-26, KM-46, KM-47, KM-48, KM-50, KM-51, KM-70, KM-80), sevgilinin başkalarına yar olmasından duyulan üzüntü (KM-26), feleğe sitem (KM-26), vuslat isteğinden duyulan mutluluk (KM-28), sevdalılığın belirtileri (KM-32), sevgiliye

tavsiye (KM-38, KM-42, KM-65), sevgilinin âşığa yakınlık göstermesi (KM-39), âşığa tavsiye (KM-40), âşığa gönül vermekten duyulan pişmanlık (KM-43), cinsellik (KM-49), sevgiliye yalvarış (KM-51), vuslat için âşığı bekleme sözü (KM-56), sevgiliye yakın olma isteği (KM-61, KM-105), âşığın sevgiliden başkasını sevmesini istememe (KM-71), kara sevdanın âşık üzerindeki olumsuz etkisi (KM-72, KM-90), sevgiliye duyulan aşk ve özlem (KM-74), gurbet konusundaki üzüntü (KM-75), aşk konusunda kararsızlığın verdiği çaresizlik (KM-79), sevgiliyi görme sevinci (KM-85), sevgiliyi teskin (KM-89, KM-91), âşığı önemseme (KM-93), âşığın sevda konusundaki çaresizliği (KM-95), sevgiyi belli etme isteği (KM-99) gibi düşünceler işlenmiştir.

Maniler arasında sevda düşüncesine ek olarak günlük yaşamda insanlar arasındaki çeşitli sosyal ilişkileri konu edinen maniler de vardır (KM-9, KM-10, KM-12, KM-15, KM-33, KM-36, KM-45, KM-66, KM-77, KM-83, KM-87, KM-97, KM-101, KM-103, KM-106, KM-107, KM-108, KM-109).

Mektup manilerinde, duygu ve düşüncelerin mektuba aktarımındaki yetersizlik (KM-21, KM-59, KM-76), vuslat için aradaki engellerin kalkması dileği ve Allah'tan kavuşmayı dileme (KM-34), yardan alınan mektuptaki ayrılıktan duyulan üzüntü ve feleğe sitem (KM-27) düşünceleri göze çarpmaktadır.

Derlenen maniler arasında insanlar arasındaki ilişkilerde kişilerin birbirlerine şaka ve takılma yolunda söyledikleri manilere de rastlamaktayız (KM-16, KM-31, KM-52, KM-58, KM-60, KM-62, KM-68,).

Maniler arasında öğüt konulu olan tek manide (KM-81), ana-babanın değerini bilme düşüncesi işlenmiştir.

Evlenme törenleri ile ilgili söylenen manilerde, okuntuluk âdeti (KM-82), düğünden duyulan mutluluk (KM-64) temaları karşımıza çıkmaktadır.

Derlenen tek niyet-fal konulu manide (KM-94) dengiyle evlenme isteği işlenmiştir.

Ramazan konulu manide (KM-69) oruç tutanlara övgü yer almaktadır.

Sonuç olarak Karaisalı yöresinde mani söyleme geleneği çeşitli ortamlarda devam etmektedir. İnsanların bir araya geldiği kış gecelerinde, imece olarak yapılan işler sırasında, düğünlerde insanlar duygu ve düşüncelerini manilerle ifade etmektedirler. Doğrudan ifade edemedikleri isteklerini maniler vasıtasıyla rahatlıkla anlatabilmektedirler.

2.1.3. Ninni

Ninniler çeşitli zaman birimlerinde kuşaktan kuşağa devredilip aktarılan, ezgileri yönüyle çocukları etkileyen ürünlerdir. Ortaya çıkışlarıyla ilgili kesin bilgiye sahip olmadığımız ninniler, çıkış zamanlarındaki asıl şekillerini koruyamamışlardır. Tarihsel, sosyal ve kültürel nedenler, göçler değişikliğe uğramalarına neden olmuştur. Ninniler söylendikleri toplumun kültürünü yansıtmışlardır. (Artun, 1998: 140)

Birçok şekilleri olmakla birlikte, ninniler genellikle mani dörtlükleriyle söylenir. Ninni konulu manilerin son dizeleri ninni anlatım kalıplarından oluşur. Ninni başlangıcında ninni söyleyene bir seslenme görülür. Ninni sonunda çocuğu uyutmayı amaçlayan ses tekrarlarından yararlanır. Ninniler ezgi yönüyle beşik sallama adetine uygun söylenirken bazen ezgi ve ses tonu çocuğun durumuna göre ayarlanır. (Artun, 1998: 140)

KN-1

Dandini dandini dastana

Danalar girmiş bostana

Kov bostancı danayı

Yemesin lahanayı

Eee eee ...

Hu hu hu Allah

Hu hu hu Allah

Uyusun da büyüsün ninni

Tıpış tıpış yürüsün ninni

Ee eee ... (K30, K42, K45, K59, K62, K65)

Değerlendirme

a. Biçim

Yöreden derlenen tek ninniye (KN-1) şekil açısından baktığımızda; nazım biriminin, nazım şekli ve ölçü bakımından kararlılık göstermemektedir.

b. İçerik

Ninni olarak söylenen tekerlemelerde doldurma dizelerle hikâye eder şekilde çocuğun dikkati çekilmeye çalışılmakta ve uyuması sağlanmaktadır (KN-1)

2.1.4. Ağıt

Ağıtlar, “İnsanlığın ortak ıstırabı’nın canlı bir şekilde ifade edildiği edebi metinlerdir. bu özellikleri sebebiyle ağıtlar, halk şiirinin başlangıçtaki ilk şekilleri olarak kabul edilmektedir. İnsanlar arasındaki münasebetlerin “ferdi” ve “samimi” olduğu devir ve kültürlerde, ölümün insana verdiği ıstırap, kolay dindirilebilecek cinsten değildi. (Görkem, 2001: XV)

Hayatta kalanlar, ölenlerle münasebet kurabilmek için, birtakım vasıtalara ihtiyaç duyarlar. Bazı özellikleri sebebiyle ağıtlar, ölenleri hatırlamada önemli bir vasıta vazifesi görmektedir. Onları bu özellikleri sebebiyle birer “sembol” olarak düşünebiliriz. (Görkem, 2001, XVI)

XIII. asırda Anadolu şahsında da bu gelenek devam etmekteydi. Bu ç ağın büyük şairi Yunus Emre bir yandan insanoğlunun ölüm hadisesi karşısında duyduğu müthiş korkuyu dile getiriyor, mücerred ölüm şiirleri söylüyor bir yandan da bugün hala devamına şahit olduğumuz aşık tarzı ağıtın ilk örneklerini veriyordu. (Bali, 1997: 28)

Ağıt terimi ile bir törene bağlı olsun olmasın acıklı bir olayı konu alan ve metni de bu olayı hatırlatmaya, bütün yoğunluğuyla yaşatmaya elverişli türkülerin bütünü adlandırılır. (Boratav, 1982: 444)

Ağıtlar sızlayan kalplerin dayanılmaz acıların, akan gözyaşlarının, yanık yüreklerin çare arayan feryadıdır. Yavrusunu yitiren ana, sevgilisine kavuşmayan aşık yatağında inleyen hasta, sıra hasretiyle yanıp tutuşan garip duygularını, ıstıraplarını ağıtlarla dile getirir. (Şimşek, 1993: 1)

Türklerde ağıt yakma geleneği ve yas törenleri önemli bir yer tutmaktadır. Türkler ölenlerin ardından “yuğ” adı verilen törenler düzenlemişlerdir. Bu törenlerde değişik adetler uygulamışlardır. Örneğin, yas tutanların bağıra çağıra ağladıkları Çin kaynaklarından öğrenilir. Orhun Yazıtları’nda da matem törenlerinde Göktürklerin; saçlarını kulaklarını keserek feryat ettikleri anlatılır. Oğuzların yas adetleri Dede Korkut Hikayeleri’nde, feryat ederek ağladıkları, yüzlerini parçaladıkları, saçlarını yoldukları, kardeşlerin akları çıkarıp karaları giydikleri şeklinde tasvir edilir. (İnan, 1995: 195 – 196)

Yöreden derlenen ağıtlardan yola çıkarak Karaisalı ağıt söyleme geleneğindeki ağıtları konuları bakımından şu şekilde tasnif edebiliriz:

1. Kişilere Yakılan Ağıtlar
2. Sosyal Olaylar Üzerine Yakılan Ağıtlar

KA-1

Atladım geçtim eşiği
Sofrada buldum kaşığı
Büyük evin yakışığı
Gelin oldu gidiyor

Kız anası kız anası
Hani bunun öz anası
Çağırın gelin kardeşini
Bağlasın kardeş kuşağını

Karacadır ismi tutar
Altın yüzük pasmı tutar
Ağlar ise annem ağlar
El oğludur, yasmı tutar

Kız anası kız anası
Yakalım gelin kınası
Kuru yere kazık çaktım
Batar gider demedim mi!

Kurbete giden kızları
Yiter gider demedim mi
Kız anası kız anası
Evinde mumlar yanası

Keklik gelir seke seke
 Bağrında altın küpe
 Anamdan ben ayrılmazdım
 Ayırdılar çeke çeke

Kız eşim kınan kutlu olsun
 Evin mutluluk dolsun
 Bir incecik ark akıyor
 Gelin bizde bakalım

Koca evden kız çıkıyor
 Kınasını yakalımın
 Kızanası kız anası
 Hani bunun öz anası

Karaçadır bacaları
 Aksarıklı hocaları
 Çağırın gelin kardeşini
 Bağlasın kardeş kuşağını

Kız anası kız anası
 Evin de mumlar yanası
 Okmuydu okmuydu
 Bir kızınız yük müydü

Kör olası emmileri
 Hiç oğlunuz yokmuydu
 Kız anası kız anası
 Hani bunun öz anası

Çağırın gelin kardeşini
 Bağlasın kardeş kuşağını
 Su geliyor merdin merdin
 Su değildir benim derdim

Ağaçlarda kalem olsa
 Yazılırmı benim derdim
 Kız eşin kınan kutlu olsun
 Evin mutluluk dolsun (K105, K106, K107, K108, K111)

KA-2

Ellerimle giydirdim tacını
 Göstermesin mevlam hiçbir acını
 Alda bağrına bas küçük bacını

Göster Kadir mevlam o günü bana
 Nasıl şükretsem az olur sana
 Göster kadir mevlam o günü bana
 Nasıl şükretsem az olur sana

Kardeşin yok kuşağını bağlasın
 Annen baban oturup da ağlasın
 Gözlerini çeşme edip çağlasın

Göster Kadir mevlam o günü bana
 Nasıl şükretsem az olur sana
 Göster kadir mevlam o günü bana
 Nasıl şükretsem az olur sana

Büyüttüm yavrumu kendim elimle
 İncitmedim ben yavrumu dilimle
 Bağlayacam kuşağını elimle

Göster Kadir mevlam o günü bana
 Nasıl şükretsem az olur sana
 Göster kadir mevlam o günü bana
 Nasıl şükretsem az olur sana (K5)

KA-3

Nayıbın yeri tepe
 Kulakta nişan küpe
 Ayşe kendini asmış
 Yatıyor sere serpe

Ah nayıplar nayıplar
 Dönmez giden kayıplar
 Bu halimizi duyan
 Bilir bilmez ayıplar

Başın yolar anası
 Dizin döver bacısı
 Kınamayın komşular
 Zordur evlat acısı

Ayşe güzel bacıdır
 Evde başın tacıdır
 Ayşe kendini asmış
 Bu haber ne acıdır. (K1, K2, K4, K5)

KA-4

Dünyayı seyrettim ovadır dağdır
 Düşünme dünyayı bozuk bir bağdır
 İster fakir ol ister ağadır
 Ölüm bize görünüyor

Geçen dünyanın çölünden
 Bir tas su içen gölünden
 Kurtulan var mı ölümden
 Bir gün gelir alır gider

Gün ikindin vakit dardır
 Ne yaşarsan odur kardır
 Her şey yalan ölüm vardır
 Bir gün gelir alır gider

Geçen dünyanın çölünden
 Bir tas su içen gölünden
 Kurtulan var mı ölümden
 Bir gün gelir alır gider

Amma bugün amma yarın
 Hiç acımaz ölüm zalım
 Burada kalır bütün malın
 Ölüm gelir alır gider

Yaşasam da yaşasan da bu dünya yalan
 Ağardı saçlarım da kocadım galan
 Yavaş yavaş tükendik galan
 Ölüm bize görünüyor

Bilirsin Bahrim bu dünya yalan
 Var mıdır Bahrim bu dünyada kalan
 Gidiyok artık, tükendik galan
 Yolun sonu görünüyor. (K1, K3, K5, K67, K76)

KA-5

Evimizin önü kuyu
 Kulaçladım çektim suyu
 Hiç gözümün önünden gitmez
 Kardeşimin uzun boyu

Yol üstünde kar açalı
 Ateş düştü yandı dalı
 Hiç yanıma gelmez benim
 Emmim oğlu ali

Üçürgenin akıntısı
 Kenarının çıkıntısı
 Köyümüze gittimi ola
 Oğlumun okuntusu

Farımar da deli gönlüm farımar
 Akar gözlerimin yaşı kurumaz
 Kak gidelim bu el bize yaramaz
 Aman yaramaz

Benim emmim bir idi
 Yakası hep kiridi
 Sabun ısmarladım gelecekti
 Akan sular kurudu

Karşı dağlar lekeliymiş
 Benim başım belalıymış
 Ben bana yanmam diyordum ya
 Kan damarda Ulahıymış

Evimizin önü çınar
 Yeleser yaprağı düşer
 Gitme babamoğlu gitme
 Yurdumuza eller konar

Çıkrığının oku ola
 Eğiririm dala dala
 Gurban olam babamoğlu
 Beni de götür gittiğin yere

Evimizin önü püren
 Neder ola bizi gören
 Gül ağacı boğum boğum
 Gül yaprağını döktü bugün

Hele geline geline
 Çiçekleri vermiş eline
 Kimseler kabul etmemiş
 Gelin gelmiş evine (K39, K47, K67)

KA-6

Gaplan geldi bağırmaya
Yaşı değdi yirmiye
Her annenin kârı değil
Böyle yiğit doğurmaya

Yüce dağda çam yıkıldı
Dalı budağı yere döküldü
Kalksana ya Sar'ahmedim
Koca babayın beli büküldü

Üzüm kara düzüm kara
Salkımcığım yüzüm kara
Şimdi emmin dayın oluyor
Ağlamaya yüzüm yara (K1, K2, K3, K5, K8, K9)

KA-7

Iraz kız 13 – 14 yaşlarındaymış. Halil isimli bir genç varmış. Bu iki genç birbirlerini sevmiş. Iraz kız pek güzelmiş, babayığitmiş. Orada kör Osman diye biri varmış. Kör Osman'ın arkadaşları Halil'in yanına gidip "Iraz'ı sana vermeyecekler." demişler. Hasetlik yapmışlar. Bunun üzerine Halil 2 – 3 tane arkadaşını toplar ve Iraz kızını kaçırmaya karar verir. Kızın arkadaşları da Iraz'ı pınara suya götürürler. Iraz pınarın başına varıp bir tas su alıp tuluğa (şimdiki peynir kapları) korken Halil'in arkadaşları Iraz'ı Halil'e kaçırmak için üstüne abanıyorlar, Iraz da onlara inanmıyor, Halil'i göremeyince panikliyor, Halil'in arkadaşları Iraz'ı korkutmak biraz önce Halil'in yanına götürmek için bıçak gösteriyorlar. Iraz'da çırpınırken bıçak batıyor, kötü niyetle olmasa da Iraz kız oracığa yığılıp kalıyor. (K1, K3, K5, K38, K46, K76, K105, K106)

Kıranın ola deresi
Hayli de çeker arası
Gadanızı alam eller
Çok mu derinde yarası

Mor kefesi başında
 Filketesi döşünde
 Nasıl kıydın gavur dölü
 Daha on beş yaşında

İrazımda benzer tülüye (deve)
 Düşmanlar pısmış çalıya
 Ün eylemiş de gelmemiş
 Yanındaki ahaliye

Arabalar gıcır gıcır
 Kuşlar öter vicir vicir
 Gavur muydun gavur dölü
 Gavurun yüreği acır

Şu gaşına yatırdılar
 Köye haber getirdiler
 İraz kızın kanlı ileşin
 Kıl çul ilen getirdiler

Şu çardağa yatırdılar
 Altta mı akıyor kanı
 Gadanızı alam eller
 Daha yeni çıkmış canı

Sağ yanına boynun bükmüş
 Sol yanına kanı akmış
 Gadanızı alam eller
 Daha yeni canı çıkmış

Anasının adı yeter
 Ben ağlarım senden beter
 Kurban olam babam oğlu
 Kaç da başlarını kurtar (K1, K3, K7, K8)

KA-8

Çattılar çatı taşını
 Kurdular düğün aşını
 Çığırın gelsin kardaşını
 Kardaşı yok dayısını

Bir incecik su akıyor
 Gelin biz de akalım
 Bir öksüz ya kız çıkıyor
 Kınasını yakalım mı

Bir incecik su bulanır
 Akar dereyi dolandır
 Ana besler, el gönenir
 Kız eşin kınan kutlu olsun
 Yarendan ağzın datlı olsun (K1, K7, K8)

KA-9

Gelir geçer yazın güzün
 Amenettir oğlum kızın
 Kara toprak iki gözüm
 Dolduğu zaman inanırsın

Kitap gönderdim kullara
 Keramet verdim dillere
 Azıksın gidersen yollara
 Gittiğin zaman inanırsın

Altımızda sular yürür
 Üstümüzü çimen bürür
 Kefin çürür, toprak olur
 Olduğu zaman inanırsın

Altımızdan daşlar batar
 Üstümüzde otlar biter
 Yılan çıyan yer yer yatar
 Yememeye çağre mi var

Kabirimin üstünü bürümüş çayır
 Dünyaya aldandım etmedim hayır
 Oğlunu kızını yanına çağır
 İsterse bağır, istersen çağır

Kapını çalacak ölüm meleği
 Siyah saçlarına karlar yağacak
 Yaprığın kuruyup gülün solacak
 Kapını çalacak ölüm meleği

İstersen asırlar boyunca yaşar
 Yazılanlar elbet gelecek başa
 İstersen bir bey olur, istersen paşa
 Kapını çalacak ölüm meleği

Suyunu doldururlar kazan dolunca
 Bir kefen biçerler, boylu boyunca
 Dağılırlar seni kabre koyunca
 Kapını çalacak ölüm meleği

Bu dünya benzer imiş bir pazara
 Üç arşın astarla gidersin mezara
 O zaman kâr etmez serbetin parana
 Kapını çalacak ölüm meleği

Aşağıdan gelen eller
 Develeri kilim salar
 Anne olmaz yaban eller
 Ne diyeyim mevlam sana

Kıraç yerde çeti bitmez
 Biter amma çitil atmaz
 Ananın yerini eller tutmaz
 Ne diyeyim mevlam sana (K1, K7, K8, K67)

KA-10

Kaynana kayınbaba ne etti geride
 Taksinin içinde, gitti Feride
 Aşık Ali'm der ki yaktı beni de
 Yazarken kalemim düştü zalimler

Develi'de çıkmış gelin gidiyor
 Bakın şu kadere nasıl ediyor
 Nere gitsen ezrail seni güdüyor
 Demek ki peşine düştü zalimler

Motor mu bozuldu böyle noluyor
 Geçmiş olsun diye inip soruyor
 Vakit akşam dostlar güneş açıyor
 Benim de sıkıldı canım anneler (K1, K2, K4, K5)

KA-11

Hastane içine de uzandım yattım
 Anamı babamı da gurbete attım
 Yaradan helal eder bilmiyon hakkın
 Aman doktor aman ölecek miyim
 Ölmeden köyümü görecek miyim
 Hastane içinde de bir büyük tahan
 Kalkmıyor kollarım tutmuyor tokan
 Anam babam yokki yalvarsın hakka
 Aman doktor aman ölecek miyim
 Ölmeden köyüme dönecek miyim
 Hemşireler gelmiş serum takıyor
 Kalkmıyor kollarım gözüm bakıyor
 Zalım dert vurmuş beni yakıyor
 Aman doktor aman ölecek miyim
 Ölmeden köyüme dönecek miyim (K1)

Değerlendirme

a. Biçim

Derlenen ağıtların büyük bölümünün nazım birimi dördlüktür (KA-1, KA-3, KA-4, KA-5, KA-6, KA-7, KA-9, KA-10). Bazı ağıtlar ise nazım birimi açısından kararlılık göstermemektedir (KA-2, KA-8, KA-11). Ağıtlardaki ölçülere baktığımızda da farklı durumlarla karşılaşırız. Ağıtlardan bir tanesi 7'li hece ölçüsüyle (KA-3), bir tanesi 8'li hece ölçüsüyle (KA-7) söylenmiştir. Bunların dışında kalan ağıtlarda ise ölçü açısından bir kararlılık görülmemektedir. Nazım şekli olarak değerlendirildiğinde ağıtlardan bir bölümünün mani nazım şekliyle (KA-3, KA-5, KA6, KA-7), birinin ise koşma nazım şekliyle (KA-10) yazıldığını görüyoruz. Bu ağıtların dışında kalanlar ise şekil açısından bir kararlılık sergilememektedir.

b. İçerik

İçerik olarak bakıldığında ağıtların dördünün (KA-5, K-6, KA-7, KA-10) kişilerin arkasından söylendiğini görüyoruz. Ölenin arkasından duyulan üzüntü ve geride kalanların ölümü kabullenememesi ve bulunulan yerden ayrılıp gitme isteği, ölenin günlük yaşamından kesitler (KA-5, KA-7, KA-10) bu konuda söylenen ağıtlarda işlenen düşüncelerdir. Sosyal olaylar üzerine söylenen ağıtlar (KA-1, KA-2, KA-3, KA-4, KA-8, KA-9, KA-11), genellikle düğünlerde söylenen kına ağıtlarını kapsamaktadır. Bu ağıtlarda baba evinden ayrılmanın verdiği üzüntü ve yakın akrabalara sitem vardır (KA-1, KA-2, KA-8). Sosyal olaylar üzerine söylenen ağıtlarda ölümün kaçınılmazlığı (KA-4) düşüncesi işlenmektedir.

2.1.5. Çocuk Sevmeleri

Oynar oynar daş doldurur koynuna
Her günahı babasının boynuna
Oynuyanı sorarsanız
Terzi İbrahim Ahmet'i diyin

Elleri yaprak sarması
Alsın yesin nenesi
Burnu da mumbar dolması
Gözleri Halep aynası

Tıraş da olsun babası
Alnı da meydan yazısı
Geride oynasın dayısı
Kaşları yaya benzer (K8, K37)

Değerlendirme

a. Biçim

Yöreden derlenen tek çocuk sevmesinde nazım birimi, ölçü ve nazım şekli olarak kararlılık yoktur.

b. İçerik

Çocukları sevmek için söylenen bu metinde hikâye eder şekilde çeşitli olaylar sıralanmakta ve ninnilerdekine benzer bir şekilde çocuğun dikkati çekilmeye çalışılmaktadır.

2.2. Manzum – Mensur – Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri

2.2.1. Bilmece

Bilmeceler sorulanın adını anmadan niteliklerini, niceliklerini üstü kapalı olarak söyleyerek, anlatılanın ne olduğunu bulmaya dayanan bir oyundur. Bitkiler, hayvanlar, gibi doğa varlıkları yanında insan bedeninin öğelerini de konu alan bilmeceler vardır. Bunların yanında soyut kavramlarla kutlamalar da bilmecelerin baş köşelerine kurulup oturmuşlardır. Bilmece soruları hem biçim hem de söylenişleri özenilerek oluşturulmuştur. Bozulmadan geçmişten günümüze kadar ulaşmışlardır. (Gökçeoğlu, 1999:8)

Bilmeceler kalıplaşmış sözlerdir. Bilmek fiilinden türemiş bir addır. Tıpkı lügat sözcüğünün Arapça bilmece demek olduğu gibi. Türk dünyasında bilmece sözcüğünün karşılığı çeşitlidir. Örneğin Türkmenler matalı Kırgızlar, Kazaklar Karakalpaklar, cumbak Kazanlılar tabışmak ve cumak, Balşkıtlar yumak demektedir. Anadolu'daysa bilmece masal, mesel, matal, hikaye, metal, bulmaca, söz, dek, fıcık, güzelleme, gibi sözcüklerle dillendirilmektedir. Yukarıdaki dördlükten anlaşılacağı gibi bilmeceye Kıbrıs'ta geçmişte mesel sözü neredeyse unutuldu. Ancak deyimlerin ve bilmecelerin yapılarına yapışma yoluyla yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır.

Birisi kaçamak konuşup, yalan yanlış konuşmaya başladığında halkımız “Bana mesel, gazel okuma” denmektedir. (Gökçeoğlu, 1999: 8 – 9)

Köylük yerlerde çift çubuk, hayvan hasatla bunların sağımı sıkımı gündüzden geceye taşan uğraşlardır. Bununla birlikte ayna nakışla, giyim kuşamlıklar çoğu zaman gecenin arta kalan süresinde gerçekleştirilirdi. İğnesini, yumağını, gergefini alan konu komşu, gecede bir evde toplanırdı. İşte bu toplantılar yorgun dillerin bağlarını çözerdi. Anlat babam anlat. Sözlü edebiyat dillendikçe dillenirdi. Bir başlandı mı çorap sökücü

örneği uzadıkça uzardı. Dinlenilene birle değil ikiyle üçle karşılık verilirdi. Kim altta kalmak ister ki? İş yarışa döndüğünde bilmeceler baş tacı olurdu. Herkes yeni şeyler anlatabilmek için yarıştırdı. (Gökçeoğlu, 1999: 9 – 10)

KB-1

Neler gördüm neler gördüm (Bakış)

Yer altında keler gördüm (Mezar)

Tuzsuz pişen aş gördüm (Kahve)

Köpük kusan taş gördüm (K32, K27, K28, K30, K31, 39)

(Sabun)

KB-2

Benim bir devem vardı çok zayıftı; ama yağdı öldü (Yağ taşımaktan),

Akşama varmadan Saba yakın öldü (Saba, şehri)

Ne yerde öldü ne gökte öldü

Benim devam nerde öldü (K21, K28, K30, K31, K39)

(Köprü)

KB-3

Allah yapar yapısını

Demir açar kapısını (K12, K13, K25, K37)

(Karpuz)

KB-4

Tintini hamam

Kubbesi tamam

Bir gelin aldım

Babası imam (K1, K4, K5, K10)

(Saat)

KB-5

Benim bir eşeğim var

Dört ayaklı bir kulaklı (K23, K25, K30, K31)

(Ekmek tahtası)

KB-6

Dağdan attım kırılmadı

Taştan attım kırılmadı

Bir tükürüğe dayanmadı (K27, K28, K29)

(Kağıt)

KB-7

Sarıdır sarkar

Düşerim diye korkar (K14, K27, K28, K29)

(Armut)

KB-8

Het dedim hüt dedim

Git şuraya yat dedim (K30, K32, K37)

(Süpürge)

KB-9

Hey gidi adem

İçi dolu badem (K27, K28, K31)

(Elma)

KB-10

Kara tavuk karnı yarık (K8, K23, K25, K30)

(Ocak)

KB-11

Teptim tekerlendi

Öptüm şekerlendi (K19, K21, K39)

(Elma)

KB-12

Nar tanesi nur tanesi

Yeryüzünün bir tanesi (K8, K30, K37)

(Kur'an)

KB-13

Helemez hemeze

Ocak başına gelemes (K60, K72, K84)

(Yağ)

KB-14

Geriden baktım ıldır ışık

Yanına vardım kınalı kaşık (K30, K31)

(Nergis)

KB-15

Öte yüzü beri yüzü

Her tarafı geyik izi (K27, K28, K29)

(Kitap)

KB-16

Geriden baktım emür ümür

Yanına vardım kilitli demir (K12, K17, K31, K38)

(Mezar)

KB-17

Ağdırıverdim yamaca

Ya keklige ya turaca (K29, K38, K39)

(Tüfek)

KB-18

Tuzsuz pişen aş gördüm (K33, K37, K39)

(Palıza)

KB-19

Aydan arı günden duru (K12, K17, K30 K31)

(Sarımsak)

KB-20

Hemidi hümüdü

Akşam gelen kim idi (K30, K31, K37)

(Uyku)

KB-21

Benim bir dağım var

Bir yanına kar yağar

Bir yanına dolu (K7, K9, K10, K16)

(Çırçır makinesi)

KB-22

Yer adında kürklü koca (K9, K16, K28, K37)

(Soğan)

KB-23

Hastadır hasta

Canı kafeste

Et yer su içmez

Böyle bir usta (K8, K12, K23)

(Bit)

KB-24

Canı var kanı yok

Palanı var kolanı yok (K27, K29, K31)

(Salyangoz)

KB-25

Hatun içerde saçı dışarıda (K7, K9, K10, K16)

Evden eve allı gelin (K60, K61, K70)

(Ateş)

KB-26

Uzun kız burnu yirik (K5, K10, K38)

(Hallaç yayı)

KB-27

Dal üstünde bir yemiş

Bunu yiyen doymamış

Ramazanda yiyenin

Orucu bozulmamış (K5, K27, K28, K30, K37, K38, K60)

(Dayak)

KB-28

Fıçıcık fıçıcık

İçi dolu turşucuk (K12, K13, K14, K27, K28, K30, K31, K2, K33, K37, K60)

(Limon)

KB-29

Altı göl üstü gül (K12, K17, K21, K37)

(Lamba)

KB-30

Mantosu yeşil düğmesi siyah (K70, K78, K79)

(Karpuz)

KB-31

Bilmece bildirmece mektup yazar gündüz gece (K27, K28, K29, K39)

(Kalem)

KB-32

Çarşıdan alınmaz

Mendile konulmaz

Ondan tatlı bir şey bulunmaz (K70, K78, K79, K90)

(Uyku)

KB-33

İçi taş dışı taş

Dolaş babam dolaş (K7, K8, K9, K15)

(Minare)

KB-34

Kuyruklu kumbara

Bulgur taşır ambara (K23, K31, K32, K37)

(Kaşık)

KB-35

Mermer taşı mermer taşı

İçinde bulgur aşı

Piştirirsen aş olur

Piştirmezsen kuş olur (K23, K31, K32, K37)

(Yumurta)

KB-36

Yeraltında kınalı kaşık (K15, K17, K32, K37)

(Soğan)

KB-37

Sarp kayada sarkıp durur

Düşerim diye korkup durur (K27, K28, K29, K37, K39)

(Kulak)

KB-38

Dereye teke bağladım

Boynuzunu çeke bağladım (K6, K11, K14, K17, K18)

(Patlıcan)

KB-39

Daldı çıktı denizi

Sarıverdi benizi (K37, K39, K64, K68)

(Ay)

KB-40

Deve tabanı

Zıngır zabanı

Gezer evi bilmez yabanı (K33, K34, K36, K38, K39)

(Terazi)

KB-41

Gökyüzünde eğri orak (K1, K4, K5, K10)

(Ay)

KB-42

Gağıl gağıl kaz gider

Gağıltısı düz gider

Ayağı nalsız

Başı yularsız gider (K27, K28, K29, K39)

(Tren)

KB-43

Şukkada şukka

Bukkada bukka

Tintani

Mani mani (K25, K30, K32, K379)

(Havan)

KB-44

Tap tap üstüne tap tap üstüne, en küçüğü onun üstüne (K7, K9, K10, K12, K16, K19)

(İnek pisliği)

KB-45

Ezan okur namaz kılmaz

Karı alır nikah kıymaz (K27, K28, K29, K39)

(Horoz)

KB-46

Ay hırmandı hırmandı

Kız kapıya tırmandı

Hırmandı gelmeden

Kız kapıdan inmedi (K11, K12, K15, K18)

(Anahtar)

KB-47

Metel metel meliki

Oğlu kızı on iki

Metel başın bağlamış

Döne döne ağlamış (K70, K74, K75, K8)

(Çıkrık)

KB-48

Çalı başı çanacık

İçi dolu danecik (K70, K74, K78, K91)

(Nar)

KB-49

Akşam sererim gündüz dererim (K1, K5, K15, K16)

(Yıldız)

KB-50

Yapan satar, alan kullanmaz

Kullanan kullandığını bilmez (K1, K2, K7, K8, K9)

(Tabut)

KB-51

Dış kütük içi kütük (K1, K5, K9, K27, K28, K29, K31)

(Zeytin)

KB-52

İki dağ arasında bir dana höğürüyor (K14, K17, K29, K38, K39, K64)
(osuruk)

KB-53

Dam altında küflü tabak (K23, K35, K31, K379)
(Tezek)

KB-54

Mıkısı mıkısı
Arkasında küncü çıkısı (K3, K8, K12, K23, K25, K31)
(Örümcek)

KB-55

Çıktık gittik anaya
Elimiz battı kınaya (K3, K8, K12, K23, K25, K31)
(Dut)

KB-56

Gökte çingil asılı
İçinde kavurma basılı (K27, K28, K29, K39)
(Nar)

KB-57

Benim bir kızım var
Kalk deyince kalkmaz
Elime aldığımda kalkar (K3, K8, K12, K25, K28, K31)
(Süpürge)

KB-58

Allah'ın aklı deldi taktı
Altı gözlü on ayaklı (K1, K4, K5, K15)
(Saban – öküz – adam)

KB-59

Kırmızıya boyadım

Anayın önüne dayadım (K3, K12, K3, K25, K39)

(Yayık)

KB-60

Öte linlin beri linlin

Bir ayağın üstüne tara linlin (K27, K28, K29, K38, K39)

(Kapı)

KB-61

Han var han var

Yerden tutma dam var

(Mezar)

KB-62

Et sakallı kuş var

Tuzsuz pişmiş aş var (K1, K5, K15, K31, K32, K39, K64, K71, K75, K80)

(Palıza)

KB-63

Bir tazım var üstünde çulu yok

Ne atsam yemem demez

Ağzında dili yok (K12, K13, K23, K25, K31, K39)

(Soba)

KB-64

Bir takada dans oynar oynama desem yine oynar (K1, K5, K27, K28, K64, K80, K96, K98)

(Dil)

KB-65

Şak şak eder şakı benim elimde

Bir kavağın kökü benim elimde (K10, K11, K38, K39, K64)

(Çulfalık)

KB-66

Evvela yeşil sonra al olur

Parmaklarını uzca sık

Sonra bal olur (K5, K15, K27, K29, K39, K71, K96)

(Dut)

KB-67

Al iken ekşi siyah iken bal olur (K5, K15, K27, K29, K39, K71, K96)

(Dut)

KB-68

Alaca mezar dünyayı gezer (K1, K4, K26, K30, K31, K38)

(Göz)

KB-69

Yer altında kilitli sandık (Tabut)

Açıldı sandık döküldü fındık (K7, K9, K10, K12, K16)

(Keçi pisliği)

KB-70

Murt yaprağı

Hacı zemzem toprağı

Ya bu bilmeceyi bileceksin

Ya bu gece öleceksin (K8, K12, K13, K23, K25, K30, K31, K32, K37)

(Kına)

KB-71

Altı tahta üstü tahta

İçinde bir kanlı kahpe (K2, K3, K20, K35, K36, K49)

(Kaplumbağa)

KB-72

Helemez helemez

Ocak başına gelemes (K64, K72, K73, K78, K90)

(Barut)

KB-73

İnsan yapar yapısını

Kemik açar kapısını (K3, K8, K12, K23, K25, K30, K31, K32, K37)

(İçli köfte)

KB-74

Dağdan gelir takır makır

Ayakları gümüş bakır (K7, K10, K11, K14, K17, K28, K29, K36)

(Traktör)

KB-75

Dağdan gelir taştan gelir

Ağzı bağlı aslan gelir (K7, K10, K11, K14, K17, K28, K29, K36)

(Postal)

KB-76

Benim bir dağım var, üstünde üç yol aşar (K17, K23, K25, K31, K37)

(Çıkrık)

KB-77

Fukaralar alır atar

Zenginler cebine katar (K1, K4, K15, K17, K23, K27, K28, K29, K38, K39)

(Sümük)

KB-78

Buradan attım kılıcı

Halepten çıktı bir ucu (K14, K19, K21, K22, K26, K39, K54)

(Şimşek)

KB-79

Metel metel meliki

Oğlu kızı on iki

Metel bir baş bağlamış

Döne döne ağlamış (K16, K25, K32, K37, K50)

(Kirmen)

KB-80

Çin yatağı

Döner bindirmez

Kederden kötü

İki ağzı var bir gözü (K8, K25, K31, K37, K54)

(Bit)

KB-81

Uzun uzun urk atar

Baş ucunda kurt yatar (K8, K25, K31, K37, K54, K56, K71)

(Kabak)

KB-82

Kara kız karnı yarık (K3, K8, K12, K23, K25, K27, K31, K32, K37)

(Ocak)

KB-83

Benim bir odam var, içinde iki çift sarı öküz yatar (K5, K8, K12, K23)

(Ceviz)

KB-84

Benim bir dedem var

Kırk kat çamaşır giyer (K5, K8, K12, K23, K30, K31, K39)

(Lahana)

Değerlendirme

a. Biçim

Karaisalı yöresinden derlenen bilmecelerin büyük çoğunluğu manzum bilmecelerdir (KB-1, KB-2, KB-3, KB-4, KB-6, KB-7, KB-8, KB-9, KB-11, KB-12, KB-13, KB-14, KB-15, KB-16, KB-17, KB-20, KB-21, KB-23, KB-24, KB-25, KB-27, KB-28, KB-32, KB-33, KB-34, KB-35, KB-37, KB-38, KB-39, KB-40, KB-42, KB-43, KB-45, KB-46, KB-47, KB-48, KB-50, KB-54, KB-55, KB-56, KB-57, KB-58, KB-59, KB-60, KB-61, KB-62, KB-63, KB-65, KB-66, KB-69, KB-70, KB-71, KB-72, KB-73, KB-74, KB-75, KB-77, KB-78, KB-79, KB-80, KB-81, KB-84). Bilmecelerin bir kısmı ise mensurdur (KB-5, KB-10, KB-18, KB-19, KB-22, KB-26, KB-29, KB-30, KB-31, KB-36, KB-41, KB-44, KB-49, KB-52, KB-53, KB-64, KB-67, KB-68, KB-76, KB-82, KB-83).

Manzum bilmecelerin büyük bir bölümünün nazım birimi ikiliktir (KB-3, KB-7, KB-8, KB-9, KB-11, KB-12, KB-13, KB-14, KB-15, KB-16, KB-17, KB-20, KB-24, KB-25, KB-28, KB-33, KB-73, KB-74, KB-75, KB-77, KB-78, KB-79, KB-80, KB-84). Diğer bilmecelerin bir kısmının nazım birimi dördlük (KB-1, KB-2, KB-4, KB-23, KB-27, KB-79, KB-80), bir kısmının ise üçlüktür (KB-21, KB-32, KB-40, KB-57, KB-63, KB-66).

Bilmecelerin az bir kısmı nazım şekli açısından düzenlidir ve mani nazım şekliyle söylenmişlerdir (KB-27, KB-35, KB-42, KB-46). Bunların dışında kalan bilmeceler nazım şekli olarak bilinen herhangi bir nazım şekline uygunluk göstermemektedirler.

Ölçü olarak baktığımızda da bilmecelerin çok azı kararlılık göstermektedir. Bunlardan bir kısmı 8'li (KB-1, KB-3, KB-6, KB-12, KB-17, KB-71, KB-74, KB-75, KB-77, KB-78), bir kısmı 7'li (KB-27, KB-39, KB-47, KB-48, KB-79, KB-81), biri 6'lı (KB-33) hece ölçüsü ile yazılmıştır. Diğer bilmeceler ise ölçü açısından bir kararlılık göstermemektedir.

b. İçerik

Cevaplarına göre; cevabı tek olan bilmecelerin cevaplarının nesne adı (KB-1, KB-2, KB-3, KB-4, KB-5, KB-6, KB-8, KB-9, KB-10, KB-12, KB-13, KB-15, KB-16, KB-17, KB-18, KB-21, KB-25, KB-26, KB-28, KB-31, KB-33, KB-34, KB-35, KB-40, KB-41, KB-42, KB-43, KB-44, KB-46, KB-47, KB-49, KB-50, KB-52, KB-53, KB-57, KB-58, KB-59, KB-60, KB-61, KB-62, KB-63, KB-65, KB-70, KB-72, KB-73, KB-74, KB-75, KB-76, KB-77, KB-78, KB-79, KB-82), hayvan adı (KB-45, KB-54, KB-71,

KB-80), bitki adı (KB-7, KB-9, KB-11, KB-14, KB-19, KB-20, KB-29, KB-30, KB-36, KB-41, KB-55, KB-56, KB-66, KB-67, KB-81, KB-83, KB-84), organ adı (KB-37, KB-64), soyut varlık adı (KB-20, KB-32) olduğunu görüyoruz. Cevabı birden çok olan tek bilmecede (KB-58) yanıtlar nesne adı ve hayvan adı başlıkları altında değerlendirilebilir.

2.2.2. Atasözü

Bir milletin hayat görüşüne ve kültür birikimine dayanan atasözleri, iç kuruluş ve dış yapı yönünden taşıdıkları özelliklerle, edebi türler arasında klasik değer taşıyan tür, değişik yer ve değişik dillerde kavramca birbirine yakın anlamlarla tarif edilmiştir. Bu tanımlarda atasözleri tarif edilirken, “Toplumun sesi hayat anlayışı, yargısı” tariflerin hareket noktası temel sebebi olmuştur. (Öztürk, 1986: 257)

KAT-1

Aç it fırın yakar. (K1, K2, K3, K8, K10, K23, K25, K30)

KAT-2

Ağaç dalıyla gürler (K1, K5, K15, K17, K30, K31, K39, K54, K65)

KAT-3

Ağır giden yol alır; hızlı giden yolda kalır. (K8, K9, K17, K28, K29, K39, K64)

KAT-4

Akılsız başın derdini ayaklar çeker. (K22, K26, K33, 35, K36, K40, K58, K60, K72, K81, K83, K90)

KAT-5

Ala keçiyi gören içi dolu yağ sanar. (K1, K5, K15, 23, K25, K30, K32, K37, K54)

KAT-6

Allah'ın bir işine karıştım dokuz bok böcüğünü birden yedirdi. (KR1, K3, K5, K9, K15, K17, K20, K28, K29, K30, K37, K54, K63, K74, K86, K87, K90)

KAT-7

Allah'ın ondurmadığını peygamber sopa ile kovar. (K3, K23, K25, K46, K51)

KAT-8

Aman ağalar diyeceğime aman dağlar derim. (K27, K28, K29, K39, K51)

KAT-9

Aptaldan paşa tahtadan maşa olmaz. (K1, K2, K17, K32, K44, K56, K70)

KAT-10

Aşığa Bağdat sorulmaz. (K1, K3, K5, K8, K36, K41, K54, K58, K70, K74)

KAT-11

At ile yola giden eşeğin vay haline. (K27, K28, K29, K31, K39, K40)

KAT-12

Ata da ite de soy gerek (K16, K24, K27, K36, K39, K53)

KAT-13

Ateş dumansız yiğit imansız olmaz. (K3, K8, K10, K11, K27, K27, K36, K52, K59, K66)

KAT-14

Atın yerine eşek bağlanmaz. (K8, K24, K27, K28, K29, K39, K40, K41, K56, K64, K71)

KAT-15

Ayağında don yok başına karanfil takar. (K1, K3, K4, K5, K15, K17, K22, K25, K30, K31, K36, K42, K54)

KAT-16

Ayrarı yok içmeye gümüş köprü ister geçmeye. (K18, K20, K21, K27, K33, K37, K41, K46, K49, K54, K77)

KAT-17

Ay benden olduktan sonra yıldızın kuyruğuna çarpayım. (K37, K38, K39, K57, K64)

KAT-18

Az oku uz oku, her kitaptan bir cüz oku. (K5, K7, K17, K32, K36, K44, K60, K92)

KAT-19

Azıcık aşım, ağrısız başım. (K1, K2, K3, K5, K7, K15, K17, K18, K26, K28, K309, K38, K40, K41, K47, K51, K53, K65, K67, K71)

KAT-20

Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun. (K7, K15, K18, K24, K28, K36, K41, K55)

KAT-21

Bağı bülbül bekler, üzümü karga yer. (K5, K6, K33, K47, K54, K55, K56, K64)

KAT-22

Beleş sirke baldan tatlıdır. (K1, K2, K3, K5, K12, K13, K25, K26, K29, K31, K37, K39, K55, K58, K60, 61, K65, K70, K80, K83, K85)

KAT-23

Benim derdim inek ile danada, karımın derdi sürme ile kınada. (K7, K10, K11, K13, K37, K38)

KAT-24

Bir nal buldum, sıra üç nal ile bir ata kaldı. (K3, K7, K21, K36, K45, K56, K59)

KAT-25

Boş çuval ayakta durmaz. (K11, K19, K21, K25, K27, K28, K29, K39, K56, K71, K72, K73, K74)

KAT-26

Boş itin menzili olmaz, dolandır gelir Van'ı. (K1,K3, K7, K9, K13, K26, K27, K33, K37, K44, K56)

KAT-27

Boş laf karın doyurmaz. (K1, K2, K3, K6,K7, 8, K16, K17, K38, K46, K65, K74, K80)

KAT-28

Bulan bulgur kaynatır, bulmayan omuz oynatır. (K15, K17, K30, K31, K37, K51, K53, K57, K60)

KAT-29

Büyük lokma ye, büyük söyleme. (K1, K5, K7, K12, K13, K20, K37, K38, K41, K44, K50, K51, K56)

KAT-30

Çağrılan yere erinme, çağrılmayan yere görünme. (K1, K3, K5, K12, K17, K27, K28, K29, K30, K31, K37, K40, K44)

KAT-31

Çoban arasıyla çiftçi mesesiyle. (K7, K8, K10, K13, K17, K30, K47, K56)

KAT-32

Çobanın gönlü olursa tekeden teleme çıkarır. (K7, K8, K10, K13, K17, K30, K47, K56)

KAT-33

Çok laf yalansız, çok mal haramsız olmaz. (K1, K2, K5, K10, K15, K17, K19, K25, K27, K28, K29, K30, K31, K37, K39, K50, K54, K58, K60, K72, K73, K80, K92, K98)

KAT-34

Çok söyleme arsız olur, aç bırakma hırsız olur. (K1, K2, K3, K10, K15, K17, K27, K28, K51, K62, K73, K75, K92, K100)

KAT-35

Çürük tahtaya mih çakma. (K15, K17, K30, K31, K39, K50)

KAT-36

Dadanmış kudurmuştan beterdir. (K6, K10, K14, K34, K35, K50, K46, K70)

KAT-37

Danışan yol aşar; danışmayan şaşar. (K1, K3, K5, K6, K10, K21, K24, K36, K42, K65, K72, K90, K92, K93, K100)

KAT-38

Dedesi koruk yer, torununun dişi kamaşır. (K1, K3, K5, K6, K10, K21, K24, K36, K42, K65, K72, K90, K92, K93, K100)

KAT-39

Deli, deliden, imam ölüden hoşlanır. (K28, K37, K39, K61, K62, K72)

KAT-40

Delikli taş yerde kalmaz. (K1, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K25, K27, K28, K33, K37, K38, K40, K50, K61, K71, K72, K82, K100)

KAT-41

Densizin devesi çansız öter. (K1, K5, K11, K39, K42, K50, K51, K52)

KAT-42

Dil var taş yarar, taş var baş yarar. (K1, K3, K15, K17, K34, K40, K60, K72)

KAT-43

Dirgeni yiyen sıpa bir daha gelmez sapa. (K27, K28, K39, K40, K50, K51)

KAT-44

Doğmadık çocuğa fistan biçilmez. (K15, K17, K30, K31, K37)

KAT-45

Donsuzun gönlünden dokuz arşın bez geçer. (K8, K12, K23, K25, K30, K32, K37)

KAT-46

Dut demeye dudak gerek. (K5, K10, K11, K13, K15, K38)

KAT-47

Düğün evini bilmez kabın tıngırtısına gider. (K8, K23, K25, K30, K31, K32)

KAT-48

Eğri ağaca yayım, her gördüğüne dayım deme. (K1, K4, K9, K19, K34, K39, K50, K70)

KAT-49

Etmezsen bitmezsin. (K1, K4, K7, K8, K9, K15)

KAT-50

El eli yılan tut, yarısını yalan tut. (K3, K8, K12, K25, K60)

KAT-51

Elin ağzı torba değil ki büzesin. (K1, K4, K5, K8, K13, K14, K27, K28, K30, K31, K39, K40, K45, K46, K50, K60, K61, K62, K70, K75, K80, K100)

KAT-52

Engin daldan murt yenmez. (K1, K4, K7, K8, K9, K19, K30, K31, K37, K50, K75)

KAT-53

Er çıkan yol alır, tez evlenen döl alır. (K8, K12, K13, K23, K33, K30)

KAT-54

Erim er olsun yerim çalı dibi olsun. (K8, K12, K13, K23, K33, K30)

KAT-55

Erine göre bağla başını, tencerene göre kaynat aşını. (K3, K4, K5, K12, K15, K23, K25, K30, K31, K32, K37)

KAT-56

Eskiye itibar olsaydı bit pazarına nur yağardı. (K27, K28, K29, K37, K39, K50, K63)

KAT-57

Eşeğe gem vurunca kendini at zanneder. (K8, K12, K13, K20, K23, K33, K30)

KAT-58

Fol yok yumurta yok çok tavuğum çok. (K1, K3, K17, K61, K66, K67, K77, K87)

KAT-59

Fukaranın ahı, tahtından indirir şahı. (K4, K33, K37, K56, K70)

KAT-60

Geline oyna demişler yerim dar demiş, yerini boşaltmışlar yenim dar demiş. (K30, K31, K32, K37, K47, K49, K50, K51, K56, K60, K66, K73, K94)

KAT-61

Genç avrat alma el için, yüksek yere harman kurma el için. (K27, K28, K29, K37, K39, K50, K63)

KAT-62

Göç geri dönerse topal deve öne geçermiş. (K1, K2, K4, K6, K14, K16, K17, K18, K23, K36, K38, K42, K50, K64, K68, K71)

KAT-63

Göçün geri döndüğü topal ite yarar. 8K1, K2, K4, K6, K14, K16, K17, K18, K23, K36, K38, K42, K50, K64, K68, K71)

KAT-64

Gözele pöpen yakışır, çirkine atlas neylesin. (K12, K3, K8, K12, K21, K25, K74)

KAT-65

Gurbete kız verme yiter gideri denize taş atma batar gider. (K2, K5, K7, K8, K9, K30, K31, K32, K40, K54)

KAT-66

Halının tozu, delinin sözü tükenmez. (K27, K28, K29, K37, K38, K64, K90, K92)

KAT-67

Hav demeyince mav denmez.(K2, K4, K6, K14, K16, K17, K18, K23, K36, K38, K42, K50, K64, K68, K71)

KAT-68

Hayır dile komşuna, hayır gelsin başına. (K1, K2, K5, K15, K19, K21, K23, K34, K37, K40, K41, K50, K62, K64, K70, K71, K72, K80, K85, K90, K100)

KAT-69

Herkesin kargası kendine b  b  d  r. (K1, K4, K7, K8, K9, K31, K32, K33, K60, K61, K64)

KAT-70

Hızır sandıklarımız hep hırsı   ıktı. (K50, K51, K52, K64, K67, K86, K88, K94)

KAT-71

  di   koyun gibi gev  eme. (K1, K4, K7, K8, K9, K15, K19, K23, K25, K37, K38, K39, K40, K42, K47, K56, K57, K60, K64, K72, K77)

KAT-72

  ki kılı   bir kına girmez.(K11, K22, K23, K27, K28, K29, K36, K42, K55, K62, K75, K86, K91)

KAT-73

  nsanı el azdırır, ya  muru yel azdırır. (K1, K3, K5, K11, K23, K25, K30, K31, K32, K39, K50, K54, K61,K75, K82)

KAT-74

  t uyuz kendi gicimik. (K1, K3, K7, K8, K9, K40, K42, K50, K56, K60, K71, K73, K80)

KAT-75

  t kılı postal ba  ı. (K1, K3, K7, K8, K9, K40, K42, K50, K56, K60, K71, K73, K80)

KAT-76

Kelin canı kekil ister. (K1, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K19, K23, K25, K31, K37, K55, K56, K60, K72, K73)

KAT-77

Keser sapını yontmaz. (K1, K2, K5, K7, K10, K11, K16, K21, K80, K82, K83, K91)

KAT-78

Koca ekmeği meydan ekmeği, evlat ekmeği zından ekmeği. (K1, K7, K10, K20, K33, K34, K35, K36, K39, K75, K86, K81)

KAT-79

Mızrak çuvala sığmaz. (K6, K13, K21, K22, K30, K46, K60, K61, K65, K80, K82, K90)

KAT-80

Olmadık yılın yağmuru harman vakti gelirmiş. (K1, K2, K5, K7, K10, K11, K16, K21, K25, K27, K31, K38, K39, K50, K53, K57, K60, K62, K71, K72, K80, K83, K95)

KAT-81

Olmazsa akıl neylesin sakal, çarığı dağlara çıkardı çakal. (K3, K8, K10, K17, K23, K27, K28, K29, K39, K49, K61, K62, K77)

KAT-82

Öküz tekini bulmadan çifte koşulmaz. (K5, K7, K21, K22, K27, K28, K29, K60, K11, K77)

KAT-83

Ölümünden öte yol gitmez, mezardan öte sal gitmez. (K3, K8, K12, K13, K23, K25, K30, K31, K32, K37, K46, K53)

KAT-84

Rastına gitmezse kişinin işi, baklavadan kırılır dişi. (K1, K3, K7, K11, K23, K25, K38, K39, K50, K63, K67, K91, K100)

KAT-85

Sabır eyle işine, hayır gelsin başına. (K1, K3, K7, K8, K9, K19, K37, K56, K61, K62, K65, K91)

KAT-86

Sakalda keramet olsa her işi keçiye danışırlardı. (K1, K4, K11, K23, K27, K28, K29, K37, K38, K39, K54)

KAT-87

Sekinin taşlısı, öküzün inek başlısı, kızın sarı saçlısı. (K11, K23, K25, K27, K28, K29, K30, K31, K38, K39)

KAT-88

Senin yüzünün aklığı benim ağzımın pekliğindendir. (K1, K4, K5, K12, K20, K60, K62, K67, K91, K100)

KAT-89

Tabak (debbag) serdiği deriyi yere vurur. (K11, K13, K14, K26, K27, K39, K50, K53, K72, K91, K95)

KAT-90

Tarlayı taşlı yerden, kızı gardaşlı yerden. (K7, K9, K10, K13, K16, K21)

KAT-91

Tavşan yamaca geçti. (K7, K9, K10, K13, K16, K21)

KAT-92

Ucuz etin yahnisi yenmez. (K27, K28, K29, K39, K50, K51)

KAT-93

Ürmesini bilmeyen it, sürüye getirir kurt. (K1, K2, K5, K9, K31, K36, K44, K52, K56)

KAT-94

Yağmurda yağ, kavgada taş mı görmüş. (K3, K8, K12, K23, K28, K30, K31, K37, K60, K72, K73, K80, K81, K85, K90, K100)

KAT-95

Yağmur yağdı yarıklar kapandı. (K17, K18, K20, K24, K36, K44, K55, K65, K73)

KAT-96

Yavuz at kırbaç vurdurmaz. (K1, K3, K5, K8, K9, K13, K20, K31, K32, K50, K70, K71, K76, K80, K81, K94, K100)

KAT-97

Yeloğlu poyraz bankası. (K18, K19, K38, K39, K50, K65, K78, K79, K80, K81, K82, K93, K98, K100)

Değerlendirme

Yörede söylenen atasözlerini biçim ve kavram özelliklerine göre iki grupta değerlendirebiliriz.

Atasözlerinin büyük bir bölümü basit ve tek cümle özelliği göstermektedir (KAT-1, KAT-2, KAT-4, KAT-5, KAT-6, KAT-7, KAT-8, KAT-9, KAT-10, KAT-11, KAT-12, KAT-13, KAT-14, KAT-15, KAT-16, KAT-17, KAT-19, KAT-22, KAT-25, KAT-27, KAT-31, KAT-32, KAT-35, KAT-36, KAT-40, KAT-41, KAT-43, KAT-44, KAT-45, KAT-46, KAT-47, KAT-49, KAT-51, KAT-52, KAT-54, KAT-56, KAT-57, KAT-58, KAT-62, KAT-63, KAT-65, KAT-67, KAT-69, KAT-70, KAT-71, KAT-72, KAT-74, KAT-75, KAT-76, KAT-77, KAT-79, KAT-80, KAT-82, KAT-86, KAT-88, KAT-89, KAT-91, KAT-92, KAT-95, KAT-96, KAT-97). Bu atasözlerinin dışındakiler ise birden fazla yargı bildirmektedirler (KAT-3, KAT-18, KAT-20, KAT-21, KAT-23, KAT-24, KAT-26, KAT-28, KAT-29, KAT-30, KAT-33, KAT-34, KAT-37, KAT-38, KAT-39, KAT-42, KAT-48, KAT-50, KAT-53, KAT-55, KAT-59, KAT-60, KAT-61, KAT-64, KAT-66, KAT-68, KAT-73, KAT-78, KAT-81, KAT-83, KAT-84, KAT-85, KAT-87, KAT-90, KAT-93, KAT-94).

Atasözlerinin büyük çoğunluğu geniş zaman kipindedir (KAT-1, KAT-2, KAT-3, KAT-4, KAT-5, KAT-7, KAT-8, KAT-9, KAT-10, KAT-11, KAT-12, KAT-13, KAT-14, KAT-15, KAT-16, KAT-17, KAT-19, KAT-21, KAT-22, KAT-23, KAT-25, KAT-26, KAT-27, KAT-28, KAT-31, KAT-32, KAT-33, KAT-34, KAT-36, KAT-37, KAT-38, KAT-39, KAT-40, KAT-41, KAT-42, KAT-43, KAT-44, KAT-45, KAT-46, KAT-47, KAT-49, KAT-51, KAT-52, KAT-53, KAT-54, KAT-57, KAT-59, KAT-63, KAT-64, KAT-65, KAT-66, KAT-67, KAT-68, KAT-69, KAT-71, KAT-72, KAT-73, KAT-74, KAT-75, KAT-76, KAT-77, KAT-78, KAT-79, KAT-82, KAT-83, KAT-84, KAT-85, KAT-87, KAT-88, KAT-89, KAT-90, KAT-92, KAT-93, KAT-96, KAT-97). Bu atasözlerinin dışındakilerde sadece emir kipi (KAT-18, KAT-20, KAT-29, KAT-30, KAT-35, KAT-48, KAT-50, KAT-55, KAT-58, KAT-61), geçmiş zaman (KAT-6, KAT-24, KAT-56, KAT-60, KAT-62, KAT-70, KAT-80, KAT-81, KAT-86, KAT-91, KAT-94, KAT-95) ya da hem emir hem de geniş zaman kipi birlikte kullanılmıştır.

Yörede kullanılan atasözleri, yöre insanının yaşam felsefesini, diğer bir deyişle dünya görüşünü anlatır. İncelediğimiz atasözleri, yöre insanının yaşamı nasıl gördüğünü, insana niçin ve nasıl değer verdiğini, hangi toplumsal kural ve ilkelere uyulması gerektiğini gösterir.

2.2.3. Deyim

Cümle içinde “deyimi” oluşturan kelimeler, anlamca diğer kelime veya söz grupları ile bir bütünlük meydana getirirler. Bu bütünlük içinde deyim kendine özgü bir görevi vardır, normal olarak kullandığımız kelimelerin anlamı maksadımızı yeterince vermez, veya anlatıma beklenenin ötesinde bir anlam derinliğine ihtiyaç olduğu zaman; cümle içinde söz sanatına, benzetmelere, veya olağanüstü anlatıma dayanan ifadelerle başvurulduğu çoktur. Bu anlatım şekline çoğunlukla; ya duyguların ya da düşüncelerin aşırı taşkınlığa yöneldikleri zaman ihtiyaç duyulur. Bazen de konuşma halinde anlatıma canlılık katmak maksadı ile deyimleri cümle içinde kullandığımız olur. (Öztürk, 1986: 316)

KD-1

Abdala malum olmak (K1, K3, K7, K11, K23)

KD-2

Açlıktan nefesi kokmak (K1, K3, K7, K8, K9, K19, K37)

KD-3

Ağzını açmak, gözünü yummak (K11, K23, K25, K27, K28, K29)

KD-4

Adı çıkacağına canı çıkmak (K11, K13, K26, K27, K39, K59)

KD-5

Adım çıkmış dokuza inmez sekize (K7, K9, K10, K13)

KD-6

Afiyni sıçamak. (Sinirden eli ayağına dolaşmak) (K7, K9, K10, K13)

KD-7

Ağırlık çökmek (K27, K28, K29, K50)

KD-8

Ağzı açık ayran delisi (gibi olmak) (K1, K4)

KD-9

Ağzı ile kuş tutmak (K1, K2, K5)

KD-10

Ağzı pis olmak (küfürlü) (K9, K31, K36, K44, K52)

KD-11

Ağzı sıkı olmak (K3, K8, K12, K23, K28)

KD-12

Ağzına sulu dilim vermek (Ağzına göre laf vermek) (K3, K8, K12, K23, K28)

KD-14

Ağzından cimbitile (cimbız) laf almak (K30, K31, K37)

KD-15

Ağzını bıçak açmamak (K56, K60, K72, K73)

KD-16

Ağzını toplamak (K80, K81, K85, K90, K100)

KD-17

Ağzının domarışından Omar diyeceğini anladım. (Kişinin ne söyleyeceğinin karşı tarafca anlaşılması) (K27, K28, K29, K38, K39)

KD-18

Ağız kokusunu dinlemek (K1, K2, K4, K5)

KD-19

Ağzının suyu akmak (K6, K7, K13, K15)

KD-20

Aklı başından gitmek (K23, K25, K27)

KD-21

Aklına turp suyu sıkmak (Söylenenin gerçeğe ilgisi olmaması) (K30, K31, K37)

KD-22

Aklından zoru olmak (K1, K3, K5, K8, K9, K13)

KD-23

Aklını başına toplamak (K20, K31, K32, K50, K70, K71)

KD-24

Aklını çelmek (K30, K31, K32)

KD-25

aklının dibini göstermek (K30, K31, K32, K33)

KD-26

Allah yalan söyleyen kulu beygir gibi osutturur. (Bir gün yalan söyleyenin zararını görür.) (K1, K2, K4, K5)

KD-27

Anan güzel mi (yağma yok anlamında kullanılır.) (K23, K25, K26)

KD-28

Anasını ağlatmak (K43, K44)

KD-29

Anasını belletmek (K51, K52, K65, K76)

KD-30

Ar damarı çatlamak (K1, K2, K7, K8, K9)

KD-31

Arı gibi sokmak (K40, K41, K42, K43)

KD-32

Ark altında su bağışlamak (K70, K71, K72)

KD-33

Arkası kuvvetli olmak (K50, K51, K52)

KD-34

Armuda saplı, üzüme çöplü demek (K30, K31, K32)

KD-35

Astarı yüzünden pahalı olmak (K16, K17, K18, K20)

KD-36

Ayağı cıvık olmak (çok gezen namus anlayışı kıt olan) (K7, K8, K12, K16)

KD-37

Ayağı gitmemek (Düğünde istemediği bir müzikte oynamak zorunda kalmak)
(K3, K5, K6)

KD-38

Ayağını denk almak (K16, K17)

KD-39

Ayak yapmak (K26, K27, K28)

KD-40

Aydan arı günden duru olmak (K40, K41, K50, K51)

KD-41

Ayrarı kabarmak (çok istekli isterik) (K1,K5)

KD-42

Baltayı taşa vurmak (K49, K60, K62)

KD-43

Bam teline basmak (K40, K41, K67)

KD-44

Bastı bacak (Kısa etine dolgun kişiler için söylenir.)

KD-45

Başgöz etmek (K3, K67, K76, K103)

KD-46

Beni görünce abdestin bozuldu. (İstemedik, beklenmedik bir anda karşılaşmak.)
(K38, K39)

KD-47

Beş parmağın beşi bir olmamak (K1, K2, K7, K8)

KD-48

Bıçak kemiğe dayanmak (K30, K31, K37)

KD-49

Bıyık altı geçmek (Bir konudaki düşüncesini yoklamak için ağız aramak) (K55, K76)

KD-50

Bıyık altından gülmek (K10, K11)

KD-51

Boğaz tokluğuna çalışmak (K12, K13, K15)

KD-52

Burnunun direği sızlamak (K16, K17, K18)

KD-53

Burnundan fitil fitil gelmek (K26, K27)

KD-54

Burnundan kıl aldırmamak (K1, K2)

KD-55

Burnunun dikine gitmek (K19, K24)

KD-56

Cin fikirli olmak (K38, K39, K50)

KD-57

Çala kırbaç vurmak (K1, K7, K8, K11)

KD-58

Çalımından geçilmemek (K3, K7, K8)

KD-59

Çeki düzen vermek (K9, K10, K12)

KD-60

Çekirdekten yetişmek (K16,K17, K20)

KD-61

Çil yavrusu gibi dağılmak (K30, K31, K32)

KD-62

Çürük tahtaya basmak (K40, K41)

KD-63

Dal budak salmak (K17, K19, K20)

KD-64

Damdan düşse kedi gibi dört ayağı üstüne düşmek (K19, K20, K22)

KD-65

Dayak delisi etmek (K30, K31)

KD-66

Değneği yiyen mi sayan mı (K37, K40)

KD-67

Deli değil demsek değil (K56, K60)

KD-68

Deli kız cehizi gibi dökülmek (K70, K71)

KD-69

Deli mi demsek mi (K3, K4, K5)

KD-70

Delik büyük yamalık küçük (K1, K2)

KD-71

Deliye her gün bayram (K36, K37, K40)

KD-72

Deve arayıcısı: İstenmedik zamanda birinin bir şey istemesi (K41, K51)

KD-73

Devede kulak olmak (K16,K17)

KD-74

Deveyi hamuduyla yutmak (K8, K9)

KD-75

Deveye hendek atlatmak (K16, K20)

KD-76

Deveden büyük fil var (K32, K36)

KD-77

Dırbıdık tutmak: Heyecandan yerinde durmamak (K19,K42)

KD-78

Diken üstünde oturmak (K45, K47)

KD-79

Dili uzun olmak (K47, K48)

KD-80

Dipsiz kuyu gibi olmak (K16, K17)

KD-81

Dişine göre olmak (K3, K5, K8)

KD-82

Dolap beygiri (K8, K9)

KD-83

Eğri oturup doğru konuşmak (K16, K17)

KD-84

Ekmeğini taştan çıkarmak (K1, K4)

KD-85

Ekmeğine yağ sürmek (K1, K2, K4, K5)

KD-86

Ekmek, elden su yaşamak (K3, K67)

KD-87

Ekmeğini ayağıyla tepmek (K7, K8)

KD-88

Eksik etek (K7, K8, K11)

KD-89

El ile gelen düğün bayram (K11, K16, K20)

KD-90

El elde baş başta olmak (K21, K60)

KD-100

El öpüp papuş döndermek (K60, K67)

KD-101

Elseyre doymaz (K73, K75)

KD-102

Ele güne karşı (K73, K75, K76)

KD-103

Eli cebine girmez. (K40, K41)

KD-104

Eli eğri: Dürüst olmayan (K67, K76)

KD-105

Eli hamur ovalar, gözü çoban kovalar (K3, K5)

KD-106

Eli işte gözü oynaşa olmak (K5, K8)

KD-107

Eli yüzü yumak (K7, K8)

KD-108

Elinden kabuklu ceviz yenmez (K1, K4)

KD-109

Eline geçse bir kaşık suda boğar (K67, K76)

KD-110

Epeyce encik kırmak: Başına çok iş getirmek (K67, K76, K102)

KD-111

Eşekten düşmüşe dönmek (K16, K17, K33, K34)

KD-112

Faka basmak (K11, K12, K41, K50)

KD-113

Fellik fellik aramak (K38, K40, K46, K47)

KD-114

Fol yok yumurta yok (K13, K15, K16)

KD-115

Foyası meydana çıkmak (K13, K24)

KD-116

Gel gelelim çam kertmesine: Esas meseleyi konuşmak (K18, K19)

KD-117

Gide gele su yolu etmek (K40, K41)

KD-118

Göğüs geçirmek (K50, K51)

KD-119

Gölünü bulup yüzmek (K3,K5)

KD-120

Göz görgüsü olmak (K9, K11)

KD-120

Göz kulak olmak (K15, K16)

KD-121

Gözü dört dönmek (K33, K43)

KD-122

Gözü felfecir okumak (K7, K18)

KD-123

Gözü sulu olmak (K3, K20)

KD-124

Gözü göğermek (Çok acıktığını ifade etmek için kullanılır) (K19, K21)

KD-125

Gözü seyirmek (K5, K10)

KD-126

Gözünün içine girmek (K36, K37)

KD-127

Gözünün çapağını yemek (K1, K38, K39)

KD-128

Gün kuşluk oldu, vakit hayli ilerledi (K8, K9)

KD-129

Hal hatır etmek (K8, K9, K10)

KD-130

Hallaç pamuğu gibi attırmak (K3, K5)

KD-131

Hatır için ... yemek (K8)

KD-132

Havanda su dövmek (K16)

KD-133

Helal süt emmek (K21)

KD-134

Hem nalına hem mihına vurmak (K25)

KD-135

Her havaya oynamak (K33, K35)

KD-136

Herkese şapur şapur bize yarabbi şükür (K37)

KD-136

Het deli hüt deli, beşik teki cip deli: Herkes deli ama hele biri var o hepsinden daha deli (K1, K4, K5)

KD-137

Hevesi kursağında kalmak (K7, K8)

KD-138

Hık deyip burnundan düşmek (K1)

KD-139

Hibipçi olmak: Elinden bir iş gelmeyip baba parası yiyen (K1, K4)

KD-140

Hoyurt hoyurt bakmak: Bön bön, insanı öldürecek gibi bakmak (K1, K4, K49)

KD-141

Hop oturup hop kalkmak (K59)

KD-142

Hızır gibi yetişmek (K65)

KD-143

İlgıdır incikli; çok zayıf ve cılız çocuklar için söylenir. (İlgıdır yörede ipin kelep edilmesine yarayan bir aygıt.) (K76)

KD-144

İnciğini, cıncığını çıkarmak (K77)

KD-145

İğen ederim mandalak: İşini yapacağını; ama hemen bitirmeyip sana işkence yapacağım (K78)

KD-146

İğne yutmuş ite dönmek (K77, K78)

KD-147

İki arada bir derede kalmak (K40)

KD-148

İki ayağını bir papuca koymak (K17)

KD-149

İkili birli iki verip bir almak. Genelde satıcılar için kullanılır. (Alıcı iki kilo buğday verir, bir kilo üzüm alır.) (K1, K5)

KD-150

İlk göz ağrısı olmak (K5, K7, K8)

KD-151

İnce eleyip sık dokumak (K1, K4, K5)

KD-152

İpliğini pazara çıkarmak (K1, K2)

KD-153

İt kalmadı seğmen yağdı: İşi olan olmayan herkes oraya geldi, toplandı. (K2, K67)

KD-154

İt kılı postal bağı: Havadan sudan konuşma (K3, K67, K76)

KD-155

İt linlinine gitti, it linlinine geldi: Boşa gitti geldi emeğine yazık. (K1, K8)

KD-156

İt uyuz kendi gicimik: Elde avuçta hiçbir şey yok. El elde baş başta anlamında. (K9)

KD-157

İt ürüdükçe yalan söylemek (K16)

KD-158

İtin ayağını taştan mı esirgeyeceksin. Gitsin gelsin işi ne, çalışsın, öğrensin.
(K27)

KD-159

İyi dediğin domuzun karnından kırk batman yağ çıkmak (K39)

KD-160

Kabak çiçeği gibi açmak (K76)

KD-161

Kabak tadı vermek (K77)

KD-162

Kabasını almak (K41, K44)

KD-163

Kabından kaşığından çıkmak: Çok sinirlenmek (K60, K63)

KD-164

Kabir azabı çekmek (K1, K5)

KD-165

Kaç'ın kur'ası (K12)

KD-166

Kafadan kontak: Deli, normal düşünmeyen (K16, K17)

KD-167

Kanadının altına almak (K7, K8, K9)

KD-168

Kanı kaynamak (K16, K21)

KD-169

Kara bilgiç: Her şeyi bilen kültürlü (K23, K25)

KD-170

Karıncalı kütük: Yerinde duramayan kişi (K7, K8)

KD-171

Karnı burnunda olmak (K19, K20)

KD-172

Karnı dar: Çekemeyen haset (K24, K25)

KD-173

Karnının içinde kaç bağırsak olduğunu bilmek. (K19, K24)

KD-174

Kayış kıran: Zorba, dediğini hemen anlamayan, anlayışı kıt (K24, K26)

KD-175

Kefeni yırtmak (K44)

KD-176

Kel kel düşünmek (K63, K65)

KD-177

Kel başa şimşir tarak (K21, K23)

KD-178

Kendinden pay biçmek (K26, K30)

KD-179

Kılı kırk yarmak (K31, K32)

KD-180

Kılıç kırmaca: Doğrudan doğruya, direkt (K40)

KD-181

Kırık dökük: Pis (K41)

KD-182

Kıtlıktan çıkmış gibi yemek (K44)

KD-183

Kirişi kırmak (K1, K45)

KD-184

Koltuğunun altına iki çakıt karpuzu kıstırmak: İşi bitirecek kişiye yağ çekmek (K1)

KD-185

Körün taşı gibi rast gitmek (K19)

KD-186

Kucak delisi olmak (K108, K110)

KD-187

Kulağı delik olmak (K109,K110)

KD-188

Kulak kabartmak (K3, K7)

KD-189

Kum gibi kaynamak (K7, K11)

KD-190

Kuyruğunu altına alıp yatmak: Verenle yetinmek, rıza göstermek (K12)

KD-191

Küncü göneni: Ne iyi ne kötü orta kıvamda yaşamak (K18)

KD-192

Laf ebesi: Her söyleneni dikkatle dinleyen (K21, K24)

KD-193

Lami cimi yok: Çaresiz yapmak durumunda olmak (K32)

KD-194

Leblebiden nem kapmak (K1, K5)

KD-195

Leyleği havada görmek (K3, K41, K59)

KD-196

Lök gibi oturmak (K54, K57, K59)

KD-197

Malından malamat olmak: Mal varlığı yüzünden tatsızlık yaşayıp elaleme rezil olmak (K63, K65, K71)

KD-198

Mart sıpası: Yaramaz, hayırsız (K3, K7)

KD-199

Mayası bozuk (K9, K11)

KD-200

Maymun iştahlı olmak (K21, K24)

KD-201

Meteliğe kurşun atmak (K30, K36)

KD-202

Meydanı boş bulmak (K41)

KD-203

Mezhebi geniş olmak (K46)

KD-204

Mılığı yıkkın: Yüzü eğri işi rast gitmediği için pek neşesi olmayan (K100, K103)

KD-205

Mırmırık çorbası: Ne yemek yapıldığı söylenmeden bir yemek yapıldığın ifade etmek için (K18, K19, K21)

KD-206

Mitil atmak: Bir yere yerleşip kalmak (K4, K5)

KD-207

Muma dönmek (K4, K5)

KD-208

Ne alıp vermediğin var (K4, K5)

KD-209

Ne kokar ne bulaşır (K1, K2)

KD-210

Ne tadı var ne tuzu (K13, K15)

KD-211

Ne oldum delisi olmak (K16, K17, K18)

KD-212

Ne Şam'ın şekeri ne Arap'ın yüzü (K3, K7)

KD-213

Ne olur, ne olmaz (K41, K51)

KD-214

Ne şiş yansın ne kebab (K37, K38, K41, K51)

KD-215

Ne yardan geçer ne serden (K16, K17)

KD-216

Nutku tutulmak (K1, K4, K5)

KD-217

Ocağı sönmek (K2, K3, K17, K21, K23)

KD-218

Oldu bittiye getirmek (K11, K12, K20)

KD-219

Onu anası kadir gecesi doğurmuş (K18, K36)

KD-220

Onu sen gel benim külahıma anlat (K45, K47)

KD-221

Ortalığı kasıp kavurmak (K63, K67)

KD-222

Öksüz doyuran (K76)

KD-223

Para peşin kırmızı meşin (K20, K21, K26)

KD-224

Parayla iman gizlidir (K33, K35)

KD-225

Pelit, kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş (K38)

KD-226

Pis boğaz: Önüne gelen her şeyi yiyenler için kullanılır. (K41, K42)

KD-227

Pişmiş kelle gibi sırtmak (K54, K56)

KD-228

Pot kırmak (K65)

KD-229

Rüzgara karşı işer: Kolay olmayan işleri yapmakta becerikli (K67)

KD-230

Sakal keçide de var. (K76)

KD-231

Senin ki can da benim ki patlıcan mı (K110)

KD-232

Sakalım yok ki sözüm tutulsun (K1, K5)

KD-233

Saman alevi gibi yanmak (K1, K4, K5)

KD-234

Sakız gibi yapışmak (K1, K4, K5, K8)

KD-235

Santır çivisi gibi dikilmek: İş yapmadan öylece eli belinde beklemek (K17, K19)

KD-236

Sapı silik: Şahsiyetsiz, güven vermeyen kötü kişi (K17, K18, K19)

KD-237

Sarı çizmeli Mehmet ağa (K21, K24)

KD-238

Sekilgen tutmak: Bir kimsenin istediği bir şeyin yapılmamasından kaynaklanan sıkıntı, telaş (K45, K46)

KD-239

Sel ağzından kütük kapar: Zor işleri başarır. (K46, K47)

KD-240

Seninki murt yemek değil b.k. karartmak: Yapmış olmak için yapmak, yapmadı demesinler diye yapılan iş. (K50, K51)

KD-241

Sepeti seyrek: Aklından noksan (K56, K57)

KD-242

Ser verip sır vermemek (K3, K5, K9)

KD-243

Sevinçten gülü yarılmak (K19, K24)

KD-244

Sırta kadem basmak (K5, K8, K21)

KD-245

Silip süpürmek (K36, K37, K41)

KD-246

Soğan yemedimki ağzım koksun (K3, K7, K11)

KD-247

Solağan beygir gibi: Hasta sağlığı yerinde olmayan (K11, K13)

KD-248

Solda sıfır: Hiç değeri yok (K11, K13, K21)

KD-249

Sörsöbü sünmek: Takadı kesilmek, yorgunluktan ulu orta yatmak (K21, K24)

KD-250

Su dökmeye gitmek: Tuvalete gitmek (K36, K37)

KD-251

Su içerken yılan bile dokunmaz (K37, K40)

KD-252

Sulu dereye götürüp susuz getirmek (K42, K46)

KD-253

Surat mahkeme duvarı (K3, K10)

KD-254

Sütü bozuk: Asil olmayan, ihanet eden kişi (K7, K21)

KD-255

Şeytan görsün yüzünü (K24, K26)

KD-256

Şeytanın alt bacağı kırarak kırmak (K9, K13)

KD-257

Tabanı yağlamak (K16, K17)

KD-258

Tasası sana mı düştü (K3, K5)

KD-259

Taşı gediğine koymak (K10, K11)

KD-260

Tencere yuvarlandı kapağını buldu (K12)

KD-261

Tarasutta kalmak: Kararsızlık, karar verememe (K26)

KD-262

Tıngır elek tıngır saç: Elde avuçta bir şey yok (K36)

KD-263

Tortusun gibi gerneşmek: Yeni doğmuş tosun gibi gerilmek (K1, K5)

KD-264

Turnayı gözünden vurmak (K8, K9, K10)

KD-265

Turp gibi olmak (K40, K41, K50, K51)

KD-266

Tuzu kuru: Gamsız (K18, K21)

KD-267

Tüyleri diken diken olmak (K13, K15)

KD-268

Uçkuru gevşek (K5, K8)

KD-269

Uçkuruna sağlam (K18, K24)

KD-270

Ucu bucağı belirsiz (K6, K8)

KD-271

Ucu ucuna getirmek (K11, K14)

KD-272

Üç buçuk atmak (K19, K21)

KD-273

Üç aşağı beş yukarı (K25, K26)

KD-274

Üstüme iyilik sağlık (K1,K2,K4, K5)

KD-275

Üzümün ye, bağını sorma (K3, K39, K54, K57)

KD-276

Üstün körü (K18, K19)

KD-277

Üstümden ırak olsun (K32, K67)

KD-278

Vakit vangırdadı: Vakit bir hayli geçti (K1, K6)

KD-279

Verip veriştirmek (K1, K5, K11)

KD-280

Yağmazsan da gürle: Yapmazsan da yapacağımı söyle (K7, K8)

KD-281

Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak (K8, K11, K16)

KD-282

Yakayı ele vermek (K9, K21, K26)

KD-283

Yarım ağızla söylemek (K23, K25, K26)

KD-284

Yayan yapıldak yola düşmek (K30, K31)

KD-285

Yere bakan yürek yakan (K1,K2, K4, K5)

KD-286

Yüzüp yüzün kuyruğuna gelmek (K8, K9, K11)

KD-287

Yüzüne tükürsen kar yağdı sanmak (K19, K21)

KD-288

Zıvanadan çıkmak (K21, K26)

KD-289

Zölve kıran: Kaba, saba laf anlamayan, zorba (K26, K32, K33)

2.2.4. Alkış – Kargış

Alkış sözü halk edebiyatında karşıdaki kişinin iyiliğinin istendiğini gösteren, kargış ise tam tersine söylenen kişinin kötülüğünü isteyen söz kalıplarıdır. Alkış ve kargış bir halk edebiyatı türü değildir. Bunlar konuşmayı süsleyici, duyguları belirtici, anlatımı güçlendirici dil öğeleridir. Kısa olmaları ve anlatım yoğunluğu taşımaları nedeniyle kullanılırlar. Alkış ve kargışların sanat değeri olanları, özenilmiş, imge, düşünce ve çağrışım buluşlarında başarılı olanlardır. Bu yönleriyle küçük birer sanat eseridirler (Boratav, 1984 : 136-144).

Alkış ve kargışlar kullanım yerleri ve söyleniş amaçlarına bağlı olarak atasözleri ve deyimler gibi genel bir yaygınlık taşımazlar. Her zaman genel toplumsal durumları değil duygulara bağlı olarak özel dilekleri yansıtır. Bu bakımdan kullanım alanları belli bir sınırlılık taşır.

Alkış ve kargışlar toplumun değer yargılarını bulduğumuz özlü söz kalıplarıdır. Bunlarda söylendiği toplumun değer yargılarını, millî karakterin izlerini buluruz. Alkışların ve kargışların sanat değeri taşıyanlarının bir bölümü kuşaktan kuşağa aktararak günümüze gelmiştir. Bir kısmı da şartların ve insanın hayata bakışının değişmesiyle kullanımdan kalkmıştır. Alkış ve kargışların çoğu bireysellik çizgisini aşarak duygu ve düşünce yoluyla anonimleşmiştir.

Alkış ve kargışların kaynağını bulmak zordur, genellikle yaşanmış bir olaydan kaynaklanmıştır. Bunlarda insana, topluma ilişkin konular ve sorunlar vardır. Bu söz kalıplarının odak noktasını insan oluşturmaktadır. Alkışlarda saygın insan tipi nitelenir. Çizilen bu insan tipinin düşüncesiyle eylemi tutarlıdır. İnsanları sever sayar, yardımlaşmadan yanadır. Yoksulları korur, haksızlıklara göz yummaz. Bencil ve çıkarıcılara ödün vermez. Kargışlarda bireysel ve toplumsal bası yerilir (Artun, 2003: 169).

KAL-1

Allah tamamına erdiresin (K1, K3,K5, K10)

KAL-2

Allah bir yastıkta kocatsın (K3, K7, K8)

KAL-3

Allah zihin açıklığı versin (K8, K9, K11)

KAL-4

Allah hayırlı etsin (K21, K22)

KAL-5

Allah beterinden saklasın (K14, K16, K76)

KAL-6

Allah ne muradın varsa versin (K67, K76, K81)

KAL-7

Allah tuttuğunu altın etsin (K81, K76)

KAL-8

Allah gördüğünden geri komasın (K1, K5)

KK-1

Allah belanı versin (K67, K78)

KK-2

Allah cezanı versin (K3, K23, K25)

KK-3

Allah sana dert verir de derman vermez inşallah (K1, K2, K3, K4)

KK-4

Başını bağrını yiyesice (K30, K31, K32)

KK-5

Bir solukta Allah canını alır inşalah (K30, K31, K32)

KK-6

Cehennem beriyse ötesine git (K30, K31, K41, K51)

KK-7

Cehennemin dibine git (K47, K48)

KK-8

Cennet yüzü görmeyesin (K67, K76, K81)

KK-9

Çırasın yaksın (K1, K3, K8)

KK-10

Ciğerin söküle (K49, K54)

KK-11

Cumaya çıkmazsın inşallah (K46, K47)

KK-12

Çeke çeke ölesin (K1, K2, K3)

KK-13

Dermansız dertlere kalasın (K3,K76)

KK-14

Dert tuta (K3, K76)

KK-15

Dertlere kalasın (K3, K67, K76)

KK-16

Dertlere kalasın da derman bulamayasın

KK-17

Dilin tutula (K37)

KK-18

Dilini yılan soka (K38)

KK-19

Düştüğün yerden saklamayasın (K37)

KK-20

Ekmeğe dilenesin (K49)

KK-21

Ektiğini biçsin (K40)

KK-22

Eli yüzü belirsiz kerahat (K49, K53, K54)

KK-23

Ettiğinden bulasın (K80, K81)

KK-24

Evin barkın viran ola (K47)

KK-25

Evin düneğin yıkıla (K30)

KK-26

Evine baykuşlar tünesin (K1,K3)

KK-27

Gıran giresice (K3)

KK-28

Gidişin olsun da gelişin olmasın (K3)

KK-29

Gözlerin önüne aksın (K26, K27, K28)

KK-30

Gözü çıkasica (K47)

KK-31

Gözün kör ola (K3, K17)

KK-32

Gözün kör ola da ahirete kara gidesin (K3,K15, K17)

KK-33

Gün görmeyesin (K1, K4)

KK-34

Hanen harap ola (K46)

KK-35

İnce ağırlardan gidesice (K3)

KK-36

İplerde sallanasın (K1, K2)

KK-37

Kara yere gark olasın (K1, K4)

KK-38

Karnına kara yılanlar aksın (K56)

KK-39

Kefenin biçile (K59, K72)

KK-40

Köküne kıran girer inşallah (K1)

KK-41

Kurban olduğum Allah çeke çeke öldürür (K3)

KK-42

Kurtlara kuşlara yem olasın (K4)

KK-43

Malıyın da canıyın da hayrını göremeyesin (K41, K51)

KK-44

Ocağın bata (K41, K51)

KK-45

Ocağına baykuşlar tünesin (K3, K67, K76)

KK-46

Ocağına incir dikile (K67, K100)

KK-47

Ocağından duman tütmeye (K37)

KK-48

Ölünün yüzüne baksın (K54)

KK-49

Sebeup olan kebap ola (K1,K15)

KK-50

Soykan kalır inşallah (K46, K47)

KK-51

Sürüm sürüm sürünesin (K65)

KK-52

Teneşirlerde yunasın (K3)

KK-53

Ulum ulum ulasın (K4, K5)

KK-54

Yağlı iplerde sallanasın (K3,K67, K76)

KK-55

Yek ekmeğe muhtaç olasın (K67, K100)

KK-56

Yerinden yekinemeyesin (K46)

KK-57

Yüzü donu kara olasıca da ahirete kara gidesice (K100, K103)

KK-58

Yüzünü şeytan görsün (K86)

KK-59

Zıkkımın kökünü yiyessin (K70, K71, K75, K77, K86, K90, K103)

Değerlendirme

Yöre insanı karşılaştığı çeşitli durumlar karşısında insanlara minnetini alkışlar, öfke ve tepkisini kargışlar yoluyla dile getirmiştir. Alkış ve kargışlar yörede yaşayan insanların olaylara bakış açısını, değer yargılarını, örf ve âdetlerini, söz varlığını yansıtır (KAL-1, KAL-2, KAL-3, KAL-4, KAL-5, KAL-6, KAL-7, KAL-8, KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-5, KK-6, KK-7, KK-8, KK-9, KK-10, KK-11, KK-12, KK-13, KK-14, KK-15, KK-16, KK-17, KK-18, KK-19, KK-20, KK-21, KK-22, KK-23, KK-24, KK-25, KK-26, KK-27, KK-28, KK-29, KK-30, KK-31, KK-32, KK-33, KK-34, KK-35, KK-36, KK-37, KK-38, KK-39, KK-40, KK-41, KK-42, KK-43, KK-44, KK-45, KK-46, KK-47, KK-48, KK-49, KK-50, KK-51, KK-52, KK-53, KK-54, KK-55, KK-56, KK-57, KK-58, KK-59).

Alkışların birinde (KAL-5) karşıdaki insanın kötülükten ve ölümden uzak olması dilenirken, diğerlerinde karşıdaki kişinin istediğinin olması, muradını alması dilenmektedir (KAL-1, KAL-2, KAL-3, KAL-4, KAL-6, KAL-7, KAL-8).

Yörede söylenen alkışlarla, karşıdaki kişinin iyiliği dilenmekte ve kötülüklerden uzak kalması istenmektedir. Kargışlarda ise karşısındakinin kötülüğü istenmekte, bu istek kişiye yapılan kötülükle orantılı olarak değişmektedir.

2.3. Mensur Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri

2.3.1. Fıkra

Yaşanmış olaylardan konusunu ve malzemesini alan fıkra, kısmen yazıya geçmiş olmakla beraber sözlü gelenekte yaşayarak gelişen edebi bir türdür, anonim edebiyatın diğer türlerinde olduğu gibi bu türün de kendine göre kuruluş – anlatım ve edebi özellikleri vardır. Duygulardan ziyade haliyle düşünceye hitap eden mantığında, güldürme ile düşündürme bir mizah gizlidir. Böyle bir özelliğe sahip iç yapısı ile atasözüne yaklaşan fıkra – nükte – şekil yönünden hikayeye benzer; fakat bir bütün olarak her iki türden de ayrılır. (Öztürk, 1986: 221)

16. yüzyılda “latife” sözü fıkra karşılığında kullanılan bir edebi terim halini almış, fıkraların toplanıp yazıldığı dergilere letaif adı verilmiştir.

19. yüzyıl sonlarına doğru yayınlanan kitapların kaynaklarında letaifin yanı sıra fıkara ifadeside yer almaya başlamıştır. Avrupalı araştırmacılar ise 10. yüzyılın ikinci yarısından sonra halkın yarattığı realist, güldürü hikayeleri “anektoda” adı altında incelemişlerdir. Fıkra bugün, halk edebiyatımızda halkın yarattığı realist ve güldürü hikayeler için kullanılmaktadır. (Yıldırım, 1976:4-5)

Bir nükteyle sona eren, farklı karakter etrafında kurulmuş kısa anlatmalardır. Türk fıkraları, temsil ettikleri anlayış ve davranışlarla tiplerine göre gruplanabilir. Nasrettin Hoca, Bektaşî, İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Aldar Köse vd. Bunların dışında Karadenizli, Kayserili, Karatepeli vd. gibi kendi bölgelerinde tanınmış yerel fıkra tipleri vardır. Fıkraların konuları toplumdaki çelişkiler, düşünce ve davranış farklılıklarından doğan çatışmalar üzerine kurulmuştur. Fıkralarda nükte kadar düşündürme ögesi de ön plandadır. (Artun, 2003:52)

Türk dilinin yazılı kaynaklarında Fıkra ile ilgili ilk bilgilere Kaşgarlı Mahmut’un Divanü Lügat’it – Türk adlı eserinde rastlanmıştır. Kaşgarlı “Küg” “külüt” kelimelerini, “Halk arasında ortaya çıkıp insanları güldüren şey”, “halk arasında gülünç olan nesne” şeklinde açıklamıştır. Hiç şüphesiz bu kelimeler, İslamiyet’ten önceki Türk toplulukları arasında anlatılan fıkralara verilen isimler olmuştur. İslamiyetten sonra bu anlatılar, Türkçe’de “hikaye, kıssa, masal, mizah, nükte, latife vb.” isimlerle adlandırılmıştır. Fıkra ile aynı anlamda kullanılan bu kelimeler içinde en çok latife sözü yaygınlık kazanmıştır. (Yıldırım, 1976:3)

KF-1

Zamanın birinde ağıtçı bir kadını cenazeye getirmişler. Kadın bayağı ünlenmiş. Kocası da Avrat sen bayağı ünlendin olur da ben senden evvel ölürsem bana nasıl bir ağıt yakarsın?” demiş.

Kadın: “- Allah korusun herif o nasıl laf?” demiş ve başlamış:

“Evimizin önünde enikli kancık

Boynunda var bir sıra boncuk

Kıyıp da bilmem napmadığın ney

Ellere kaldı godoşum godoşum” demiş.

Adam yerinden birden kalkmış: Höt anasını avradını nasıl ağıt?” demiş.

(K27, K28, K39, K52, K55)

KF-2

Bir gün padişahlardan biri memlekette ne kadar tembel varsa hepsini toplayın demiş, ferman çıkarmış. Her memlekette tembel bulup getirmişler.

İstanbul'da Gülhane'den Topkapı'ya ne kadar zamanda gelirler diye sınav yapacaktı. Padişah tembel adamlardan birine sormuş: Ne kadar zamanda gelirsin, söyle bakayım? Adam, yavaş yavaş konuşarak “Altı ay mı desem bir yıl mı desem?” demiş. Padişah en tembellerin bunlar olduğuna karar vermiş ve ferman çıkarmış. “Bu tembeller depoya atılacak ve depo yakılacak.” diye. Bizim kahramanların biri bir tarafa biri bir tarafa düşüyor, tavan da bu esnada yanıyor, tahtalar yanarak üzerlerine düşmek üzere birinin ağzında da sigara var. Tembellerden biri şöyle der: “Şu ateş düşse de yan tarafıma sigaramı yaksa.” diye, diğer tembel bunun üzerine “ulan üşenmeden nasıl da konuşuyorsun...” der. (K27, K28, K39, K52, K55)

KF-3

Birgün köyde şenlik düzenlenir gece geç saatlere kadar eğlenilir. Hanın bütün odaları dolar hiç boş yer kalmaz. Ordan geçen bir adam hancıdan kalacak yer ister. Hancı: “Hiç boş yerim yok tuvaletler bile dolu her yer dolu.” der. Adam da: “Şu sızmış sarhoşun yanına yatım, sabah erkenden o uyanmadan giderim.” der. Hancıyı razı der. Derken adamın gece fena halde tuvaleti gelir napsam napsam diye düşünmeye başlar. Tuvaletler dahi dolu ne yapacağını şaşırır. En sonunda sarhoşun pijamasını indirir tuvaletini oraya yapar.” nasılsa sarhoş kendinin yaptığını zanneder der. Sabah da erkenden gider. Aradan epeyce zaman geçer, adamın yolu köye düşer. “Varım de hancıya sorim adam altına yaptığını görünce ne yaptı?” diye hancıya sorar. Hancı da “Adam çamaşırla pijamam arasına nasıl yaptım? diye düşünmekten tımarhaneye gitti.” der. (K27, K28, K39, K52)

Değerlendirme

Derlenen fıkraları öncelikle tipler konusunda değerlendirip sınıflandırabiliriz. Fıkraların çoğunluğu “belli bir topluluk tip, ünlü bir kişi söz konusu olmaksızın, orta tabakadan insanların güldürücü maceralarını konu edinen fıkralar” sınıfında değerlendirebiliriz (KF-1, KF-2, KF-3, KF-4).

Fıkraları belirli bir zaman tespit edemiyoruz (KF-1, KF-2, KF-3, KF-4). “Bir zaman, bir gün...” türünden zaman ifadeleri fıkranın geçtiği gerçek zaman hakkında

fikir vermemektedir. Fıkraların büyük bölümünde (KF-1, KF-3, KF-4) yer adı olarak da kesin bir ifadeye rastlayamıyoruz. Fıkraların birinde (KF-2) ise yer adı olarak İstanbul ve İstanbul'daki bazı semt isimleri geçmektedir.

2.3.2. Efsane

“Efsane” terimi, dilimize Farsça’dan girmiştir. Batı dillerinde Latince “legendus” kökünden çıkan “legenda, legend, leggenda, legenda” vb. kelimeler, efsane kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. (Sakaoğlu, 1980:4)

İnsanlar varoldukları andan itibaren dış dünyayı ve doğayı tanımak, ondan faydalanmak çabası içinde olmuşlar, yaşamlarını devam ettirirken karşılaştıkları sorunları ise kendilerine göre geliştirdikleri bir düşünce sistemine göre yorumlamışlardır. (Okuşluk, 1994: 8)

Dışa karşı üstünlük sağlamak isteyen insan düşüncesi, kendisini etkileyen olaylar karşısında birtakım kavramlar geliştirmiş bu kavramları belli biçimlerde harekete geçirerek sözlü gelenekte yaşayan anlatım türlerini meydana getirmiştir. (Okuşluk, 1994: 8)

GELİN BATTI

Karaisalı Yerköprü’de eskiden atın üzerinde gelin alayı sudan geçerken birden çukur bir yerde büyük bir akıntı olmuş gelin atla birlikte suya batmış, birkaç kişi de suya batmış, ölmüşler. Oraya da böylece “Gelin Battı” denmiş. Bugün bile hala coşkun akar derindir. (K1, K3, 7, K8, K9, K67, K76, K103, K105)

Değerlendirme

Yöreden derlenen tek efsane (KE-1) yer adının ortaya çıkışı üzerine anlatılmaktadır. Bu efsaneden yörede yer alan yer adının kökeninin nereden geldiği anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Kültür; kişinin içinde bulunduğu toplumun benimsediği din, âdet, gelenek ve görenekler gibi manevî unsurlarla bunlara bağlı olarak şekillenen maddî özellikteki sosyal yapı unsurlarından meydana gelir. Kültür, toplumların geçmişi ile geleceği arasında bir köprü görevindedir. Halk kültürü ürünleri de bağlı bulunduğu toplumun maddî ve manevî unsurlarına bağlı olarak oluşur ve gelişir. Her toplumun sahip olduğu sosyal yapılar birbirlerinden farklı olduğundan, her toplumun kendine özgü bir halk kültürü geleneği oluşmuştur.

Karaisalı yöresi halk kültürü ürünleri içerisinde doğum-evlenme-ve ölüm ile ilgili uygulamalar önemli bir yer tutmaktadır. Doğum ile ilgili uygulamalar; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak üç ayrı başlık altında değerlendirilebilir. Doğum ile ilgili olan kısırlığın giderilmesi ve gebe kalmanın önlenmesi gibi durumlar için halk sağlık kuruluşlarına başvurmakta, bundan sonuç alamadığı takdirde halk hekimliği, tıbbi sağıltma ve dinsel-büyüsel işlemlere başvurmaktadır. Bunun yanında hem sağlık kuruluşlarını hem de bu yöntemleri deneyenler vardır. Buradan; halk hekimliği ve dinsel-büyüsel işlemlerin hala halk arasında sürdüğü, bunun yanında tıbbi işlemlere de başvurulduğu sonucuna varabiliriz.

Karaisalı yöresinde geçiş aşamalarından ikincisi evlenmedir. Evlenme; evlilik öncesinde gelin-güvey seçiminden başlayarak duvak uygulamasına kadar uzanan bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç içerisinde birçok âdet uygulanmaktadır.

Yörede geçiş dönemlerinden sonuncusu olan ölüm olayı etrafında da birçok âdet ve inanış oluşmuştur. Bu âdet ve inanışları ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası aşamalarında görmekteyiz.

Ölüm ile ilgili işlemler genelde İslami usûllere göre yapılmaktadır (yıkama, kefenleme, defin vb.). Mezarlık ziyaretlerine de büyük önem verilmekte, Cuma günleri ve arefelerde mezarlıklar mutlaka ziyaret edilmektedir. Yörede nazara inanılmakta ve nazarla ilgili çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. İnsanlar nazardan çekinmekte ve buna karşı önlemler almaktadırlar.

Halk mutfağı insanların ekonomik güçleri ve yetişen tarım ürünlerine göre şekillenmiştir. Genel olarak halkın ekonomik gücü iyi olmadığı için yemekler daha çok tahıl ürünlerine ve mevsimlik sebzelere dayanmaktadır. İçecek çeşitleri de oldukça

kısıtlı kalmaktadır. Mutfakta kullanılan araç ve gereçler yemek yapımında ve yenilmesinde kolaylıklar sağlamaktadır. Sofra âdetleri günümüzde de uygulanmaktadır.

Yörede halk hekimliği önemli bir yer tutmaktadır. İnsanlar tıbbi sağaltmanın yanında günümüzde de halk hekimliği uygulamalarına başvurmaktadırlar. Bunda doktora ulaşamama durumu ve ekonomik yetersizliklerin payı büyüktür.

Anonim halk edebiyatı yöre kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Bu ürünlerin en önemlilerinden biri türkülerdir.

Biçim olarak değerlendirildiğinde türkülerin nazım birimi büyük oranda dördlüktür. İki türkünün nazım birimi üçlük, birinin dokuzluk, birinin on beşlik, birinin ise on sekizliktir.

Derlenen türkülerden bazıları nakaratlıdır. Bunlar; üçlüklerden oluşan ve nakaratları iki dize olanlar, üçlüklerden oluşan ve nakaratları beş dize olanlar, dördlüklerden oluşan ve nakaratları iki dize olanlar, dördlüklerden oluşan ve nakaratları bir dize olanlar olarak sıralanabilir.

Türkülere ölçü olarak baktığımızda; bir kısmının 11'li, bir kısmının 7'li, bir kısmının 8'li olduğu görülmektedir. Bazı türküler ise ölçü olarak kararlılık göstermemektedir.

Türkülere nazım şekli olarak baktığımızda; nazım birimi dördlük olanlardan bir kısmı koşma tipinde kafiyeleşmiştir. Nazım birimi dördlük olanların bazıları ise mani tipinde kafiyeleşmiş ve mani katarlarıyla kurulmuştur. Nazım birimi üçlük, dokuzluk, on beşlik, on sekizlik olanlarda şekil olarak bir kararlılık yoktur.

Lirik türkülerde; sevgiliye kavuşma isteği, sevgilinin fiziksel güzelliklerine, diğer âşıklara beddua, şehir veya ilçelerin güzelliklerine övgü.

Oyun türküleri yöredeki düğünlerde her türlü ezgiyle söylenir. Bu müzikli türkülerle düğünde insanlar oyunlar oynarlar. Bu türkülere içerik olarak baktığımızda lirik olmalarına rağmen sözlerin müziğin önüne geçtiği söylenemez, yani müzik daha ön plâdadır. Bu türkülerde sevgiliye bazı fiziksel övgülerde bulunulmakla birlikte doldurma dizelerle ve “oyy” gibi sözcüklerle oyunda ritim sağlanmaya çalışılmıştır.

Taşlamalı ve takılmalı türkülerde topluma ve bozuk düzene eleştiri vardır.

Olay türkülerinde, yöre insanının başından geçen çeşitli olaylar konu edilmiştir.

Tek tören-mevsim türküsü yörede kına gecelerinde söylenmekte ve baba evinden ayrılmanın üzüntüsü işlenmektedir.

Maniler de yöredeki anonim ürünler arasında önemli bir yere sahiptir.

Derlenen manilerin tamamının nazım birimi drtlktr.

Manilerin bir kısmı aaxa şeklinde kafiyeleirirken, bazıısı aaab, bazıısı abab şeklinde, bazıısı aabc şeklinde bazıısı ise abcb şeklinde kafiyelemiştir.

İçerik olarak değeriendirdiğimizde sevdâ manilerinde; sevgilinin fiziksel özelliklerine övgü, sevgiliye beddua, sevgiliye gözdağı,ü sevgiliye sitem, sevgilinin güzelliğinden ibret alma, sevgiliye kavuşma dileği, sevdâ konusunda diğeri âşıklara öğüt, âşığa gözdağı, âşığın övünmesi, sevgiliden ayrı kalmanın acısı, sevgilinin başkalarına yar olmasından duyulan üzüntü, feleğesi sitem, vuslat isteğinden duyulan mutluluk, sevdalılığın belirtileri, sevgiliye tavsiye, sevgilinin âşığa yakınlık göstermesi, âşığa tavsiye, âşığa gönül vermekten duyulan pişmanlık, cinsellik, sevgiliye yalvarış, vuslat için âşığı bekleme sözü, sevgiliye yakın olma isteğesi, âşığın sevgiliden başkasını sevmesini istememe, kara sevdanın âşık üzerindeki olumsuz etkisi, sevgiliye duyulan aşk ve özlem, gurbet konusundaki üzüntü, aşk konusunda kararsızlığın verdiği çaresizlik, sevgiliyi görme sevinci, sevgiliyi teskin, âşığı önemseme, âşığın sevdâ konusundaki çaresizliği, sevgiyi belli etme isteğesi gibi düşünceler işlenmiştir. Maniler arasında sevdâ düşüncesine ek olarak günlük yaşamda insanlar arasındaki çeşitli sosyal ilişkileri konu edinen maniler de vardır.

Mektup manilerinde, duygu ve düşüncelerin mektuba aktarımındaki yetersizlik, vuslat için aradaki engellerin kalkması dileğesi ve Allah'tan kavuşmayı dileme, yardım alınan mektuptaki ayrılıktan duyulan üzüntü ve feleğesi sitem düşünceleri göze çarpmaktadır.

Derlenen maniler arasında insanlar arasındaki ilişkilerde kişilerin birbirlerine şaka ve takılma yollu söyledikleri manilere de rastlamaktayız. Maniler arasında öğüt konulu olan tek manide, ana-babanın değeriini bilme düşüncesi işlenmiştir. Evlenme törenleri ile ilgili söylenen manilerde, okuntuluk âdeti, düğünden duyulan mutluluk temaları karşımıza çıkmaktadır. Derlenen tek niyet-fal konulu manide dengiyle evlenme isteğesi işlenmiştir.

Ramazan konulu manide oruç tutanlara övgü yer almaktadır.

Sonuç olarak Karaisalı yöresinde mani söyleme geleneğesi çeşitli ortamlarda devam etmektedir. İnsanların bir araya geldiğesi kış gecelerinde, imece olarak yapılan işler sırasında, düğünlerde insanlar duygu ve düşüncelerini manilerle ifade etmektedirler. Doğrudan ifade edemedikleri isteklerini maniler vasıtasıyla rahatlıkla anlatabilmektedirler.

Yöreden derlenen tek ninniye şekil açısından baktığımızda; nazım biriminin, nazım şekli ve ölçü bakımından kararlılık göstermemektedir.

Derlenen ağıtların büyük bölümünün nazım birimi dördlüktür. Bazı ağıtlar ise nazım birimi açısından kararlılık göstermemektedir. Ağıtlardaki ölçülere baktığımızda da farklı durumlarla karşılaşırız. Ağıtlardan bir tanesi 7'li hece ölçüsüyle, bir tanesi 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. Bunların dışında kalan ağıtlarda ise ölçü açısından bir kararlılık görülmemektedir. Nazım şekli olarak değerlendirildiğinde ağıtlardan bir bölümünün mani nazım şekliyle yazıldığını görüyoruz. Bu ağıtların dışında kalanlar ise şekil açısından bir kararlılık sergilememektedir.

İçerik olarak bakıldığında ağıtların ikisinin kişilerin arkasından söylendiğini görüyoruz. Ölenin arkasından duyulan üzüntü ve geride kalanların ölümü kabullenememesi ve bulunulan yerden ayrılıp gitme isteği, ölenin günlük yaşamından kesitler bu konuda söylenen ağıtlarda işlenen düşüncelerdir. Sosyal olaylar üzerine söylenen ağıtlar, genellikle düğünlerde söylenen kına ağıtlarını kapsamaktadır. Bu ağıtlarda baba evinden ayrılmanın verdiği üzüntü ve yakın akarabalara sitem vardır. Sosyal olaylar üzerine söylenen ağıtlarda ölümün kaçınılmazlığı düşüncesi işlenmektedir.

Yöreden derlenen tek çocuk sevmesinde nazım birimi, ölçü ve nazım şekli olarak kararlılık yoktur.

Karaisalı yöresinden derlenen bilmecelerin büyük çoğunluğu manzum bilmecelerdir. Bilmecelerin bir kısmı ise mensurdur.

Manzum bilmecelerin büyük bir bölümünün nazım birimi ikiliktir. Diğer bilmecelerin bir kısmının nazım birimi dördlük, bir kısmının ise üçlüktür.

Bilmecelerin az bir kısmı nazım şekli açısından düzenlidir ve mani nazım şekliyle söylenmişlerdir. Bunların dışında kalan bilmeceler nazım şekli olarak bilinen herhangi bir nazım şekline uygunluk göstermemektedirler.

Ölçü olarak baktığımızda da bilmecelerin çok azı kararlılık göstermektedir. Bunlardan bir kısmı 8'li, bir kısmı 7'li, biri 6'lı hece ölçüsü ile yazılmıştır. Diğer bilmeceler ise ölçü açısından bir kararlılık göstermemektedir.

Yörede söylenen atasözlerini biçim ve kavram özelliklerine göre iki grupta değerlendirebiliriz.

Atasözlerinin büyük bir bölümü basit ve tek cümle özelliği göstermektedir. Bu atasözlerinin dışındakiler ise birden fazla yargı bildirmektedirler.

Atasözlerinin büyük çoğunluğu geniş zaman kipindedir. Bu atasözlerinin dışındakilerde sadece emir kipi, geçmiş zaman ya da hem emir hem de geniş zaman kipi birlikte kullanılmıştır.

Yörede kullanılan atasözleri, yöre insanının yaşam felsefesini, diğer bir deyişle dünya görüşünü anlatır. İncelediğimiz atasözleri, yöre insanının yaşamı nasıl gördüğünü, insana niçin ve nasıl değer verdiğini, hangi toplumsal kural ve ilkelere uyulması gerektiğini gösterir.

Yöre insanı karşılaştığı çeşitli durumlar karşısında insanlara minnetini alkışlar, öfke ve tepkisini kargışlar yoluyla dile getirmiştir. Alkış ve kargışlar yörede yaşayan insanların olaylara bakış açısını, değer yargılarını, örf ve âdetlerini, söz varlığını yansıtır. Alkışların birinde karşıdaki insanın kötülükten ve ölümden uzak olması dilenirken, diğerlerinde karşıdaki kişinin istediğinin olması, muradını alması dilenmektedir.

Yörede söylenen alkışlarla, karşıdaki kişinin iyiliği dilenmekte ve kötülüklerden uzak kalması istenmektedir. Kargışlarda ise karşısındakinin kötülüğü istenmekte, bu istek kişiye yapılan kötülükle orantılı olarak değişmektedir.

Derlenen fıkraları öncelikle tipler konusunda değerlendirip sınıflandırabiliriz. Fıkraların çoğunluğu “belli bir topluluk tip, ünlü bir kişi söz konusu olmaksızın, orta tabakadan insanların güldürücü maceralarını konu edinen fıkralar” sınıfında değerlendirilebiliriz.

Fıkradaki bir zamanı tespit edemiyoruz. “Bir zaman, bir gün...” türünden zaman ifadeleri fikranın geçtiği gerçek zaman hakkında fikir vermemektedir. Fıkraların büyük bölümünde yer adı olarak da kesin bir ifadeye rastlayamıyoruz. Fıkraların birinde ise yer adı olarak İstanbul ve İstanbul’daki bazı semt isimleri geçmektedir.

Yöreden derlenen tek efsane yer adının ortaya çıkışı üzerine anlatılmaktadır. Bu efsaneden yörede yer alan yer adının kökeninin nereden geldiği anlaşılmaktadır.

Çalışmamızın sonucunda Karaisalı halk kültürü ve anonim halk edebiyatının eskisi kadar canlı olmasa da günümüzde de sürdüğünü tespit ettik. Bu şekilde günümüzde kaybolmaya yüz tutan ve her geçen gün unutilan bu halk kültürünü ve halk edebiyatı ürünlerini kayıt altına almaya ve gelecek kuşaklara aktarmaya çalıştık.

KAYNAK KİŞİLER

- K1:** Bahri KILIÇ: 75 yaşında, okuma yazması yok, çiftçi, Salbaş köyü
- K2:** Abdullah EROĞLU: 86, okuma yazması var, çiftçi, Salbaş köyü
- K3:** Ayşe EROĞLU: 75 yaşında, okuma yazması yok, ev hanımı, Salbaş köyü
- K4:** Ali İhsan KAYIK: 55 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Salbaş köyü
- K5:** İbrahim KÜÇÜK: 63 yaşında, ilkokul mezunu, emekli işçi Nayıplar (Pirili) köyü
- K6:** Mehmet ÇAKIR: 51 yaşında, yüksekokul – öğretmen, , Çukur köyü
- K7:** Mustafa BEYAZ: 80 yaşında, ilkokul 3.sınıf, çiftçi, Çukur köyü
- K8:** Elifa BEYAZ: 82 yaşında, okuma yazma yok, ev hanımı, Çukur köyü
- K9:** Mehmet YILDIRIM: 80 yaşında, okuma yazma var, çiftçi, Çukur köyü
- K10:** Ali IŞIK: 60 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü
- K11:** Duran ÇAM: 54 yaşında, ilkokul mezunu, bakkal, çiftçi, Çukur köyü
- K12:** Rahile IŞIK, 56 yaşında, okuma yazma yok, ev hanımı, Çukur köyü
- K13:** Embiya DOĞAN: 66 yaşında okuma yazma var, çiftçi, Çukur köyü
- K14:** Cevdet GENÇ, 53 yaşında, ortaokul mezunu, emekli memur, Çukur köyü
- K15:** Bekir KAPLAN: 69 yaşında, okuma yazma var, Bağkur emeklisi, Çukur köyü
- K16:** Fehmi CEVİZ: 72 yaşında, okuma yazma var, çiftçi, Çorlu köyü
- K17:** İbrahim KAYIK: 57 yaşında, okuma yazma var, terzi, Pirili köyü
- K18:** Fahri ESEN: 57 yaşında, lise mezunu, emekli , Karaisalı
- K19:** Mustafa KÜTÜK: 66 yaşında, orta okul mezunu, emekli, Karaisalı
- K20:** Ali EROĞLU: 55 yaşında, okuma yazma var, emekli, Karaisalı
- K21:** Yusuf KAYIK: 55 yaşında ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı
- K22:** Arif BAKIR: 46 yaşında, orta okul mezunu, serbest, Karaisalı
- K23:** Vahide BAKIRCI: ilk okul, ev hanımı, Karaisalı
- K24:** Kemal ÜNALDI: 53 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Çorlu köyü
- K25:** Gülhan ÜNALDI: 50 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Çorlu köyü
- K26:** Savaş ÜNALDI: 30 yaşında, ilkokul mezunu, serbest meslek, Çorlu köyü
- K27:** Yunus KÖK: 44 yaşında, meslek lisesi, işçi emeklisi, Karaisalı
- K28:** İhsan KÖK: 43 yaşında, meslek lisesi, esnaf, Karaisalı
- K29:** Akif KÖK: 57 yaşında, yüksekokul, memur, Karaisalı
- K30:** Kerime KÖK: 57 yaşında, okuma yazma yok, ev hanımı, Karaisalı
- K31:** Pakize ALKAN: 32 yaşında, ilkokul, mezunu, ev hanımı, Karaisalı

- K32:** Mehmet Ögü: 53 yaşında, ilkokul, mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K33:** Ömer CANGÜVEN: 56 yaşında, yüksekokul, emekli, Çorlu köyü
- K34:** Cengiz TAŞÇI: 50 yaşında, lise mezunu, boya ticareti, Çorlu köyü
- K35:** Abdullah TÜREL: 57 yaşında, lise mezunu, emekli, Çorlu köyü
- K36:** Ahmet KUŞDEMİR: 52 yaşında, yüksekokul mezunu, ziraat yüksek mühendisi, Çorlu köyü
- K37:** Fadime İPEK: 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Pirili/Abacı köyü
- K38:** Ahmet İPEK: 56 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı , Pirili/Abacı köyü
- K39:** Sabahattin KÖK: 57 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı
- K40:** Abdullah GÖK: 63 yaşında, ilkokul mezunu, işçi emeklisi, Karaisalı
- K41:** Naciye GÖK: 56 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K42:** Dürüye ALKAN: 42 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K43:** Süleyman ÇAĞLAYAN: 42 yaşında, ilkokul mezunu, fotoğrafçı, Salbaş köyü
- K44:** Nadir DALDABAN: 45 yaşında, lise mezunu, güvenlik görevlisi, Karaisalı
- K45:** Fadime DALDABAN: 43 yaşında, ev hanımı, Karaisalı
- K46:** Emine KILIÇ: 70 yaşında, okuma yazması yok, ev hanımı, Karaisalı
- K47:** Döndü ÖZDEN, 51, İlkokul mezunu, ev hanımı, Söğütlü köyü
- K48:** Adile SARIGÜL: 70 yaşında, okuma yazması yok, Kaşoba köyü
- K49:** İbrahim TULÜ: 65 yaşında, İlkokul mezunu, emekli, Kaşoba köyü
- K50:** Niyazi KÖK: 57 yaşında, ilkokul mezunu, serbest meslek, Karaisalı
- K51:** Asiye KÖK: 48 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K52:** Mustafa KÖK: 67 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi-bakkal, Karaisalı
- K53:** Ümmü ÖGÜ: 51 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K54:** İsmail GEVREK: 88 yaşında, okuma yazma yok, çiftçi, Karaisalı
- K55:** Hasan KILIÇ: 47 yaşında, okuma yazma yok, çiftçi, Karaisalı
- K56:** Mehmet ALKAN: 83 yaşında, okuma yazma yok, çiftçi, Karaisalı
- K57:** Zehra ALKAN: 50 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K58:** Abdullah ALKAN: 54 yaşında, ilkokul mezunu, işçi emeklisi, Karaisalı
- K59:** Emsal YILDIRIM: 48 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K60:** Halil İbrahim YILDIRIM: 51 yaşında, yüksekokul mezunu, öğretmen, Karaisalı
- K61:** Zeki KÖK: 51 yaşında, ilkokul mezunu, çiçekçi, Karaisalı
- K62:** Perihan KÖK: 49 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K63:** Abdurrahman YAĞDIRAN: 73 yaşında, okuma yazması var, emekli, Adana

- K64:** İbrahim DEVELİ: 62 yaşında, ilkokul mezunu, emekli memur, Karaisalı
- K65:** Perihan DEVELİ: 59 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K66:** Abdullah DEVELİ: 72 yaşında, ilkokul mezunu, imam, Karaisalı
- K67:** Dudu DEVELİ: 69 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K68:** Ahmet DEVELİ: 40 yaşında, ilkokul mezunu, memur, Karaisalı
- K69:** Mehmet DEVELİ: 42 yaşında, lise mezunu, güvenlik görevlisi, Karaisalı
- K70:** Mühibe DAĞ: 49 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K71:** Aşık İMAMİ: 45 yaşında lise mezunu, Aşık (Halk ozanı), Karaisalı
- K72:** Kerim YEŞİL: 43 yaşında, ilkokul mezunu, Tedaş (işçi), Kızıldağ yaylası
- K73:** Mehmet ŞAHİN, 40 yaşında, ilkokul mezunu, belediye işçisi, Kızıldağ yaylası
- K74:** Kudret ESER: 38 yaşında, yüksekokul mezunu, sağlık görevlisi, Karaisalı
- K75:** Hasan BAYKAN; 34 yaşında, lise mezunu, çerçi, Karaisalı
- K76:** Fındık KÖK: 83 yaşında, okuma yazma yok, ev hanımı, Salbaş köyü
- K77:** Mehmet SEYYAR: 70 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Çukur – Çömelek köyü
- K78:** Nevzat GÜNGÖR: 70 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Çukur – Çömelek köyü
- K79:**Osman YANGIN: 63 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Boztahta köyü
- K80:** Sami GENÇ: 56 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü
- K81:** Cumali GÜNGÖR: 51 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü
- K82:** Ahmet EROĞLU: 63 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü
- K83:** Emine SAVAŞCI: 62 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Salbaş köyü
- K84:** İsa GÜNGÖR: 57 yaşında, ilkokul mezunu, esnaf, Çukur köyü
- K85:** İbrahim KAPTÜRK: 53 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Çukur köyü
- K86:** Fethi GÖKÇE: 56 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Çukur köyü
- K87:** Veli GÖKÇE: 56 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü
- K88:** Metin BAŞLI: 40 yaşında, ilkokul mezunu, şoför, Karaisalı
- K89:** İsmail ASLAN: 56 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Eğlence köyü
- K90:** Ahmet YÜCEL: 62 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Çukur köyü
- K91:** Rifat GÜNGÖR YILMAZ: 80 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Karaisalı
- K92:**Hürü DEVELİ: 70 yaşında, okuma yazması var, ev hanımı, Karaisalı
- K93:** Mehmet ÜNALDI: 43 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı
- K94:** Abdürrezzak GÖKÇE: 80 yaşında, ilkokul mezunu, imam, Reyhanlı köyü
- K95:** Halil ÇETİN: 42 yaşında, ilkokul mezunu, memur, Karaisalı
- K96:** Hüseyin GÖKÇE: 37 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı

- K97:** Ahmet IŞIK. 54 yaşında, İlkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü
- K98:** Ali BURSA: 73 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı
- K99:** Mehmet Sürmeli, 84 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı
- K100:** Hamiyet KÖK, 57 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı , Salbaş köyü
- K101:** Hamiyet TÜLÜ: 70 yaşında, okuma yazması yok, evhanımı, Kaşoba köyü
- K102:**Durmuşali KOCA: 70 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Kocaali köyü
- K103:**Emine KOCA: 80 yaşında, okuma yazması yok, ev hanımı, Kocaali köyü
- K104:** Hamiyet KÖK: 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Pirili köyü
- K105:** Zeynep KOÇAK: 74 yaşında, okuma yazması yok, ev hanımı, Karaisalı
- K106:** Hatice TAŞÇI: 55 yaşında, ilkokul mezunu, Ev hanımı, Aktaş/Karaisalı
- K107:** Hatice ÖZKAN: 48 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı
- K108:** Emine İPEK: 73 yaşında, okuma yazma yok, ev hanımı, Pirili köyü
- K109:** Muzaffer İPEK: 73 yaşında, lise mezunu, Pirili köyü
- K110:** Mükerrerem DEMİR: 36 yaşında, lise mezunu, serbest meslek, Döşekevi köyü

KAYNAKÇA

- ACIPAYAMLI, Orhan (1974), *Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
-(1989), “Türkiye folklorunda halk hekimliğinin morfolojik ve fonksiyonel yönden incelenmesi”, *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ALP, Münevver (1964), “Eski istanbul’da loğusalık şerbeti”, *TFA*, c.9, s.183, ss.3447.
- ARTAN, Gündüz (1958), “Kars’ın Göle ilçesinde kız isteme ve nişan”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C.5, S.113.
-(1975), “Tire’de düğün gelenekleri”, *TFA*, c.15, s.306, ss.6724.
- ARTUN, Erman (1995), *Adana’da Mutfak Kültüründe Ekmekler ve Hamurışı Yemekler, Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar*, Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
-(1995), *Adana Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar*, Ankara: Türk Halk Kültürü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
-(1996), "Çukurova yörüklerinin gelenek ve görenekleri", *1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı(Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
-(1997), "Adana bilmece sorma geleneği", *Balıkesir Üniversitesi Bilgi Şöleni Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
-(1998), *Adanada Mutfak Kültürü ve Adana Yemekleri*, Adana: Hece Yayınları.
-(1998), "Günümüz Adana aşıklık geleneğinde nasihat (öğütleme)", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları*, Ankara: Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları.
-(1999), "Adana aşıklık geleneğinde alkış-kargış", *3. Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Adana: Adana Ofset.
-(2000), "Adana'da asker uğurlama-karşılama törenleri, asker ağıtları, türküler, şiirleri, manileri" *Milli Folklor*, c.6, S. 47.
-(2000), "Adana'da mani söyleme geleneği" *Adana Halk Kültürü Araştırmaları 1*, Adana: Adana Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları.
-(2000), *Günümüz Adanalı Aşıkların Dini-Tasavvufi Şiirleri*, Adana

- Halk Kültürü Araştırmaları I*, Adana: Adana Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları.
-(2000), *Adana’da Asker Uğurlama – Karşılama Törenleri, Asker Ağıtları, Türküleri, Şiirleri, Manileri, Adana Halk Kültürü Araştırmaları I*, Adana: Adana Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları.
-(2002), "Küreselleşmenin geleneksel Türk halk kültürüne etkisi", *IV Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi-Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
-(2004), *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
-(2004), *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- ASLANOĞLU, İbrahim (1972), "Divriğide düğün adetleri", *Türk Folklor Araştırmaları*, c.13, s.72.
- Ana Britanica (1989), "Örf", c.5, İstanbul: Ana Yayıncılık.
- ATAMAN, Sadi Yağver (1992), *Eski Türk Düğünleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ATILGAN, Halil (2002), *Murtçu Folkloru*, Ankara: Karaisalı Kaymakamlığı Yayınları.
- AYDINOĞLU, Güllali (1968), "Posof'ta düğün adetleri" *Türk Folklor Araştırmaları*, c.11, s.221.
- BALİ, Muhan (1997), *Ağıtlar*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- BASRI, Hasan (1960), "Çarşamba ve Terme’de adlarla ilgili gelenek ve inançlar", *Türk Folklor Araştırmaları*, c.6, s.135, ss.2238.
- BAŞÇETİNCİLİK, Ayşe (1998), "Adana halk kültüründe geçiş dönemleri, doğum- evlenme-ölüm", *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- BAYAT, Ali Haydar (2000), *Türk Kültüründe Lokman Hekim*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları.
- BORATAV, Pertev, Naili (1982), *Folklor ve Edebiyat I – II*, İstanbul: Adam Yayınları.
-(1984), *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- ÇAĞIMLAR, Zekiye (1999), "Adana avşar ağıtları araştırması", *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- ÇELİK, Ali (2005), *Manilerimiz ve Trabzon Manileri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- DEVELİOĞLU, Ferit (1998), *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın

Kitabevi.

DUYMAZ, Ali (2002), *Tekerlemeler*, Ankara: Akçağ Yayınları.

ELÇİN, Şükrü (1990), *Türkiye Türkçesinde Maniler*, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

ERGİNER, Gürbüz (1997), *Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da Kanlı Kurban Ritüelleri*, Ankara: Yapı Kredi Yayınları.

GÖKÇEOĞLU, Mustafa (1999), *Bilmecelerimiz*, Lefkoşa: Gençlik Merkezi Yayınları.

.....(2002), *Manilerimiz*, Lefkoşa: KTEV Yayınları.

GÖRKEM, İsmail (2001), *Türk Edebiyatında Ağıtlar "Çukurova Ağıtları"*, Ankara: Akçağ Yayınları.

GÜRCAN, Nural (1967), "Yeşilöz köyünde doğumla ilgili gelenek ve inançlar", *TFA*, c.11, İstanbul: Yörük Matbaası.

GÜVENÇ, Bozkurt (1999), *İnsan ve Kültür*, Ankara: Remzi Kitabevi.

HALICI, Nevin (1983), *Akdeniz Bölgesi Yemekleri*, Konya: Arı Basımevi.

İNAN, Abdülkadir (1995), *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara: TTK Basımevi.

KALAFAT, Yaşar (1997), "Yenigün nevrüz ve döneme bağlı merasimlerde bereket motifi", *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası, Nevruz Özel Sayısı*, s.39.

KARATAŞ, H. Cemal (1968), "Artvin ve Kars'ta bazı inanış ve âdetler", *TFA*, c.11, s.228, ss.5011.

KARAKAŞ, Ayhan (2005), "Feke halk kültürü araştırması", *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

KAYA, Doğan (1996), "Düğünlerimizle ilgili terimler ve bunların fonksiyonel özellikleri", 3. *Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Kongre Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

.....(1999), *Anonim Halk Şiiri*, Ankara: Akçağ Yayınları.

KETRE, Melek (1999), "Adana halk kültüründe askeri uğurlama ve askeri karşılama geleneği", 3. *Uluslar arası Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Adana: Adana Ofset.

KILIÇ, Abdullah (2001), "Isparta yöresi halk inançları", *Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri*, Ankara: Evrak Yayınları.

KILIÇKIRAN, Mazlum Nusret (1976), "Kilis düğün geleneklerinde çille", *TFA*, c.16, s.322.

KOZ, M. Sabri (2003), *Yemek Kitabı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

- KÖKSAL, Hasan (1996), "Türk düğünlerinde 'saçı' geleneği, buna bağlı ritler-praktikler", *"III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KÖSE, Nerin (2000), *Kazak Düğünü*, Ankara: Milli Folklor Yayınları.
- KUT, Günay (2002), "Türklerde yemek kültürü", *Türkler*, c.4.
- OCAK, Ahmet Yaşar (1992), *Menakıbnameler*, Ankara: TTK Yayınları.
- OKUŞLUK, Refiye (1994) "Adana efsaneleri araştırması", *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- ÖRNEK, Sedat Veyis (2000), *Türk Halk Bilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÖZDER, M. Adil (1967), "Doğum ve çocuk üstüne gelenek ve inançlar", *TFA*, c.10, s.213, ss.4390.
- ÖZTELLİ, Cahit (1951), "Zile'de doğum ve adetleri", *TFA*, c.2, s.28, ss.436 – 438.
- ÖZTÜRK, Ali (1985), *Türk Anonim Edebiyatı*, İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- PALA, İskender (1999), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Akçağ Yayınları.
- POLAT, Şükrü (1953), "Suşehri köyünde düğün", *TFA*, c.3, s. 52.
- SAKAOĞLU, Saim (1980) *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifler ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- SANTUR, Meltem E. (Cingöz) (1998), "Anadolu'nun bazı yörelerinde gerdek sabahı gelinle ilgili adet ve uygulamalar üzerine bir atlas denemesi", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları*, ss.133-170.
- SARI, Nil-Ramazan Tuğ (2003), *Klasik Dönem İlaç Hazırlama Yöntemleri ve Terkipleri*, İstanbul: Novartis.
- SEZEN, Lütfi (1993), "Erzurum şehir folkloru", *Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- ŞENTÜRK, Ahmet (1971), "Malatya'da kız kaçırma", *TFA*, c.13, ss.266.
- ŞİMŞEK, Esmâ (1993), *Kadirli ve Osmaniye Ağıtları*, Ankara: Tesfo Yayınları.
- SOYLU, Sıtkı (1973), "Mut düğünlerinde düğün, tören ve süreleri", *TFA*, c.14, s.287.
- TACEMEN, Ahmet (1995), *Bulgaristan Türkleri İnanışlar, ve Türk Kimliği*, Ankara: Üçbilek Matbaası.
- TEKİN, Mehmet (1993), "18. ve 19. yüzyıllarda Hatay'da kullanılan mutfak eşyaları", *Hatay Mutfağı Sempozyumu*, Hatay: Kültür Ofset Basımevi.
- TEZCAN, Mahmut (1982), "Türklerde yemek yeme alışkanlıkları ve buna ilişkin davranış kalıpları", *Türkiye Mutfak Sempozyumu Bildirileri*, Ankara:

Ankara Üniversitesi Basımevi.

TURAN, Fatma Ayten (2000), *Türkiye'de Halk İlacı Araştırmaları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Türkçe Sözlük (2000), c.I-II, Ankara: TDK Yayınları.

www.tdk.org.tr

www.wikipedi.org.tr/wiki/Karaisal'lıc4/.B1,-Adana

www.karaisalı.net.tr/modules.php?name=ekonomik

http://turkoloji.cu.edu.tr/halkbilim_kyn/ara_02.php

YARDIMCI, Mehmet (1993), “Çukurova’da ölümle ilgili inanışlar uyulamalar ve İskenderun mezar taşlarının dili”, *II. Uluslar arası Karacaoğlan Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Adana: Adana Ofset.

YETİŞEN, Rıza (1973), “Çocuk kırklama, diş buğdayı ve duşak kesme”, *TFA*, c.15, s.289.

YILDIRIM, Dursun (1976), *Türk Edebiyatında Bektaşî Tipine Bağlı Fıkralar*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

YILDIZ, Mehbuse (1968), “Ermenek başyayla kasabasında ölüm ve cenaze törenleri”, *TFA*, c.11, s.226, ss. 47-44.

YEREL KELİMELER SÖZLÜĞÜ

-A-

Abbağ	: Beyaz, temiz.
Acar	: Yeni.
Adisti	: Ölen erkek çocuğun adının sonradan doğana verilmesi
Afara	: Harman kaldırıldıktan sonra harman yerinde kalan buğday
Ağı	: Zehir
Ağıl	: Bağın veya tarlanın çevresinin çalılarla çevrilmesi
Ağılık	: Zakkum
Alemeççik	Yörede bir kuşun adı
Alevçik	: Davarlar için yapılan sığınak, yatma yeri
Anturun	: Tömbeki
Asifinik	: Naftalin
Aşana	: düğünde yemek yapan kadın

-B-

Balcan	: Patlıcan
Banadura	: Domates
Bayaktan	: Biraz önce
Baytar	: Hayvan doktoru
Bekere	: Çıkırığın iğindeki ipi sarmaya yarayan boynuzdan yapılmış bir aygıt
Bekit	: İpi sağlamlaştıır
Bıçılğan	: Elde ayakta ve topukda oluşan yarıklar
Bıtırak	: Küçük otlardaki diken
Bider	: Ekim için ayrılan tohum
Biseğel	: Birazdan, biraz sonra
Bocud	: Ağaç veya tahtadan yapılmış testi, su kabı
Boğasak	: İneğin çiftleşme arzusu
Boyunduruk	: Çift sürmede öküzlerin boynuna takılan aygıt
Böcü	: Kurt
Börtme	: bulgur yapmak için kaynatılmış buğday

Burçalak : Kökü yenilen bir ot
Buzalacı : İneğin hamile olması

-C-

Camız : Manda
Celfin : Tavuğun küçüğü, piliç
Cıdal : Nizah, ağız kavgası, tartışma
Cibar : Bel ağrılarında kullanılan yakı
Cibinlik : Sivrisinekten korunmak için yapılan sineklik
Cipcip : Kekliğin yumurtadan yeni çıkmış yavrusu
Cülük : Tavuğun yavrusu
Cünüp : Cenabet

-Ç-

Çatıştı : Dişi ve erkek köpeğin çiftleşmesi
Çeç : Harman savrulduktan sonraki buğday yığını
Çeçik : Küçük demir halka
Çelen : Damın kenarı
Çepel : tarlanın otlu olması
Çeti : Genelde pamuk tarlalarında çok olan bir ot
Çevirge : Yerli kozayı temizlemeye yarayan bir aygıt
Çılçık : İnce yaş değnek
Çılpık : Kesilmiş ince bez parçaları
Çıngı : Ocaktan çıkan küçük ateşler
Çıtlık : Menengiç
Çiğit : Pamuk tohumu
Çinçer : Serçeye benzer bir kuş
Çintiyan : Basmadan yapılan kadın şalvarı
Çirpi : Küçük çalı
Çirmiş : Karaisalı yöresinde yetişen, nergize benzeyen bir bitki
Çisenti : Yağmurun ekmek sular gibi atıştırması
Çörtlen : Damın oluğu
Çulfat : Yöreye özgü bir dokuma tezgahı

-D-

Dadandı	: Alıştı, gitmez oldu.
Dalbızlama	: İsteyerek yapmama, iğreti tutma
Daylak	: Dişi deve
Delbek	: Darbuka
Develik	: Yörede süpürge yapılan bir maki çeşidi
Dığrak	: Şık ve düzgün giyimli
Dıkıl	: İçeri gir
Dışlık	: Rahat huzur
Dibek	: Soku
Dipçik	: Tüfek harbisi
Dirgen	: Harman işlerinde kullanılan alet
Divle	: Kavun
Dolama	: Genelde elde çıkan bir çeşit cıban
Dubara	: Numara çeken, yalan söyleyen
Dulda	: Rüzgar değmeyen yer
Düve	: Henüz doğum yapmamış dişi dana

-E-

Ebe	: Nine
Ebilobut	: Büyük, iri, kaba saba
Eftik	: Fakit geçirme, oyalanma
Eğir	: Çıkırıktaki veya kirmende yün eğirmek
Ehniyan	: Yiyipte doymayan, obur, çok yiyen
Ekemiş	: Boyundan büyük laf eden
Eli uz	. Becerikli elinden iş gelir
Eliflemiş	: Yetişmiş incirin yüzündeki beyazlar
Emişmek	: süt kardeşi olmak
Eremeke	: Mükemmel, has, iyi, çok açık seçik
Esikli	: Kadınlar için kullanılan bir hitap
Evregeç	: Saçda ekmek çevirmeye yarayan ince tahta

-F-

Fer	: ışıık
Ferfut	: Kırık dökük
Fıcıt	: Bir şeyi atmak
Fıcıtımak	: Fırlatmak, fırlatıp atmak
Fışkı	: Hayvan pisliğı
Firez	: Ekin biçildikten sonra toprakta kalan sap
Firtik	: Kurnaz, hazır cevap 9 – 10 yaşıındaki kız çocuğı

-G-

Gabara	: Ayakkabıların altına çakılan çivi
Gadana	: Çok şişman
Galıç	: Orak
Galle	: Sincap
Gamalak	: Çam ağacındaık reçineli kısım
Gamaz	: Şiddetli rüzgar; kasırğa
Gamga	: Küçük ağaç parçaları, yonga
Gancık	: dişi
Gandak	: Suyun gitmesini sağlayan bir nevi hendek
Ganere	: Karnı doyup da gözü doymayan
Gapısalık	: Tam tekmi olmanın bağ kapısı
Gapıt	: Palto
Gapız	: Boğaz, dar geçit
Gargı	: Kamış
Garipdost	: Okalıptüs ağacı
Gasgasılanmak	: Çok su harcamadan yıkanmak
Gavırka	: Buğdayın tavada kavrulmamsı
Gavlak	: Başında saçı olmayan
Gaytan	: Fırıldak ipi
Geliç	: Tarlalarda zararlı ot
Gereze	: Bir horoz çeşidi
Germeç	: Çamaşır kurutmak için serilen ip
Geseğes	: Yaramaz, vefasız

Gıcı banadura	: Tarlalarda yetişen küçük domates
Gıfır	: Üzüm çubuklarında olan bir çeşit böcek
Gınnap	: Bir çeşit ip
Gırış	: Tosunların kavgası, kırışması
Gısmık	: Pinti, bonkör olmayan
Gıygaç	: Evli kadınların bağladığı bir baş örtüsü
Gıygıdı	: Keman
Gızdır	: Isıt
Geciřme	: Kařınma
Gidek	: Damdaki çıkıntı
Gillik	: Çekirdek
Goçmar	: Kertenkele
Goėanç	: Saçtaki kepek
Goėsuk	: Duvar deliği
Goėuřma	: İneğin çiftleşmesi
Gotik	: Kısa boylu
Goz	: Ceviz
Göde	: Göbekli,karnı büyük
Göė	: Yeşil
Göėüslük	: İř yaparken bağlanan önlük
Gölek	: Suyun biriktiėi çukurluklar
Gön	: Hayvan derisi
Gönen	: Toprağın yeteri kadar su almış olması
Göreset	: Muařeret kuralları, medeniyet, terbiye
Göveėen	: Tek tırnaklı hayvanları rahatsız eden sinek
Göynek	: Gömlek, iç çamaşırı
Gukumavuk	: Baykuş
Gullep	: Kapı menteřesi
Gullibi	: Kamış ve hayıttan örölmüş ağzı geniş büyük sepet
Gunnacı	: Hamile, (Genelde eşekler için kullanılır)
Gurdanma	: Kendine iř yaratıp oyalanma
Gurk	: Kuluçkaya yatmıř tavuk
Gurna	: Çeşme önündeki oluk

Guşluk	: Sabahla öğlenin arası
Guyruklu	: Akrep
Gücele	: Zarzor üstesinden geldi
Güdük	: Kuyruğu kesik, Gömlek
Gülle	: Misket

-H-

Havayi	: Buğday ölçmede kullanılan bir ölçek
Helik	: Duvar örmede kullanılan küçük taş
Helke	: Kova
Hergeleci	: Sığır çobanı
Hevkere	: Evin önündeki ekilip biçilen arazi
Hotum	: Ağır y ara, çıban
Höceken	: Baş çeken, elebaşı
Höşmeri	: Bir çorba adı
Höşşik	: Ara bozan, uygunsuz hareketler yapan
Hüğme	: yığma, oldukça dolu
Hürrüple	: Dudağını şapırdatarak içme

-I-

Icık	: Az
Ilgıdır	: İplik kelepçesi yapan bir aygıt
Ilgın	: Sulak yerlerde biten bitki
İğdiş	: Hadım
İhana	: Pamuğun toplanacak hale gelmesi
İlan	: Yılan
İlenger şapka	: Fört şapka
İlişkin	: Et sucuğu
İreçber	: Çiftçi
İstilik	: İsilik
İvitle	: Ayıkla. (Narı ivitle – Ayıkla, temizle)

-K-

Kakavan	: Andavallı, aptal, düşüncesiz, bilgisiz kişi
Kakılı	: Oldukça fazla, yığınla
Karakılçık	: Bir buğday çeşidi
Keber	: Beyaz çiçek açan bir maki türü
Kekre	: Acımtırak, ağzı buran yiyeceğin tadı
Kelep	: İp rulosu
Kelli	: Bundan sonra
Kelpetin	: Pense
Kemçik	: Alt çenesi çıkık, dişleri üst üste gelmeyen
Kemre	: Gübre
Kemre	: Yaranın kabuk bağlaması, yara kabuğu
Kenef	: Tuvalet
Kepkepi	: Küçük çivi
Kerehat	: Pis melun, mendebur
Kerkenek	: İştah, arzu
Keskenmek	: Vuracaktı gibi yapmak
Kesme	: Pınar cinsi bir ağaç
Kessek	: Tarla sürüldükten sonra taş gibi olan toprak
Keşir	: Havuç
Keşik	: Nöbetleşerek çalışma, nöbetleşme
Ketez	:Araba tekerinin çevresindeki demir çember
Kevik	: Fırsat yakalama
Kırı	: Eşeğin yeni doğan yavrusu
Kıska	: Küçük soğan
Kile	: Bir buğday ölçeği
Kitle	: Mandala takılan kanca
Kipişik	: Gözünü açamayan
Kirç	: Çam yaprağı
Kirekör	: Kir götüren, kiri göstermeyen
Kirtiş	: Kısa boylu, gotik
Köfe	: Büyük sepet
Kömbe	: Küle gömülerek yapılan çörek

Köreken	: Enişte
Kös	: Damaya benzer bir oyun çeşidi
Kösdek	: Hayvanların ayağının iple bağlanması
Köstü	: Köstebek
Kücü	: Çulfalık dokumada kullanılan sağlam ip
Kümül	: Susamların bağlanıp yığın yapılması, kümelenmesi,
Küncü	: Susam
Kürele	: İtekle
Küspe	: Hayvan yemi
Kütlü	: Çeşitli pamuk

-L-

Labıt	: Meseste toprak temizlemeye yarayan demir
Lapinciri	: Dikenli incir, Hint inciri
Lavgar	: Geveze
Lepe	: Bulgur çorbası
Lifir	: Zurna

-M-

Maçmaç	: Ağız şapırdatmak
Mahrama	: Havlu
Malama	: Samandan buğdayın ayrılmış hali
Malamat	:Kötü, pis, kir
Maliken	: Kapıt bezi
Mancar	: Yenilen bir ot
Mangır	: Para
Manık	: Kedi yavrusu
Manila	: Kaldıraç
Mantız:	Üç ayaklı mangal
Martaval	: Palavra
Maşala	: Düğünlerde sinsin oynanırken içine ateş yakılarak etrafında dönülen nesne
Maşraba	: Su kabı

Mayasır	: Basur
Meççik	: Davul tokmağı
Melefe	: Yorganın örtünen kısmındaki yüzü
Mesdan	: Kedi
Mesek	: Komik, güldürücü
Meses	: Çift sürmede kullanılan çivili uzun değnek
Mık	: Çivi
Mılığı yıkık	: Yüzü ekşi, keyfi yok
Mılık	: Çehre, yüz
Mıncık	: Ufalama
Mile	: Basma
Minco	: Eli yüzü düzgün olmayan, pasaklı
Minder	: Döşek
Mintan	: Erkek gömleği
Mirt mirt	: Cansız hareketler
Mitil	: Yüzsüz, melefe yorgan
Mudara	: iyiliğe karşı duyulan minnet borcu
Mukul	: Öküz arabasının okunun altına konulan dikeç
Muzur	: Zararlı insan veya hayvan
Murt	: Yabani mersin bitkisi, bir maki çeşidi, hambeles
Muzu	: Ara bozan, nifak sokan

-N-

Nalin	: Takunya
Nancacık	: Azıcık

-O-

O misilli	: Eşi dengi bulunmayan
Okuntu	: Düğün davetiyesi
Oluk	: Çeşmelerde suyun akmasını sağlayan boru
Ommaç	: Yufka ekmeği islatıp peynir, soğan karıştırılarak yapılan yiyecek
Ortancıl	: İkinci

-Ö-

Örtme : Evlerde üstü kapalı önü açık yer, sofa

-P-

Palaz : Uçma aşamasındaki keklik yavrusu
Palıza : Nişasta ve pekmezden yapılan bir tatlı
Part : Karın
Pelit : Palamut
Pelpir : Yabani üzüm
Peşkir : Havlu
Pırtı : Yatak yüzü, keten basma gibi çeşitli kumaşlar
Piz : Tiğ
Pöçük : Kuyruk sokumu
Püren : Bir maki çeşidi
Püse : Kaynatılmış katran

-S-

Sadır : Gübre
Sal : Tabut
Sapısılık : Karaktersiz, kendini bilmez
Saplı : Kulplu tas
Saplıcan : Bir çeşit zatürre
Sası : Özellikle bardaklardaki pis kokunun adı
Setik : Bulgurun küçüğü
Sındı : Makas
Sınıkçı : Kırık çıkıklara bakan halk doktoru
Sırım : Uzun boylu insan
Sokum : Yiyecekleri yufka ekmeğe sarma, dürüm
Soyka : Ölünün üstünden çıkan elbiseler
Sömek : Mısır koçanı
Suğluk : Büyük bıçak
Sulfatı : Okalüptüs ağacı
Susa : Asfalt

Sünepe : Uyuşuk insan

-Ş-

Şibidik : Alkış

Şif : Pamuk çıktıktan sonra kalan kabuk

Şifan : Yulaf

Şifanak : Buğday içinde biten yabani yulaf

-T-

Taka : Küçük pencere

Teçce : İpliği çile yapmaya yarayan bir araç

Teliz : İçine pamuk konulan harar

Temre : Bir çeşit deri hastalığı

Tepiz : Toplu iğne

Terleme : Tabaktaki kuruğa tuz karıştırıp üstü kapatılarak terletilmesi ile yapılan yiyecek

Tevir : Çeşit

Tosarmak : Surat asmak

Tokaç : Kirli çamaşıra vurmaya yarayan tokmak

Tummak : Üzerine saldırmak, atlamak

Tülü : Hamam havlusu

-U-

Uçkur : Şalvar bağı

Ufra : Yufka ekmek açılırken üstüne serpilene un

Urgan : Kalın ip

-Ü-

Üç demirli : Kara sabanın üçlüsü

Üdürgü : Çok keskin bıçak

Üleşmek : Bölüşmek adaletli paylaşmak

-V-

Vıcı vıcı : Çulfalık tezgahının bir parçası

-Y-

Yanaz : Kendi bildiğine giden, ters insan, aksi

Yağlık : Yazma, örtü

Yalın : Ateş alevi

Yavşak : Bit yavrusu

Yavşan : Bir çeşit ot

Yüklü : Hamile

-Z-

Zağar : Av köpeği

Zebella : İri yarı

Zılcan : Bir maki türünün dikenli

Zırrıkı : Akıldan noksan

Zorsundu : Zorlanmak

Zöhür : Sahur

FOTOĞRAFLAR

1: Karaisalı çarşı girişi

2: Karaisalı yayla yollarından bir görünüş

3: Karaisalı Orman İşletmesi'nden bir görünüş

4: Biber tarlasından küçük bir kesit

5: Karaisalı girişı

6: Karaisal'dan bir görünüş

7: Karaisalı'da biber tarlasından bir görünüş

8: Karaisalılı Zeynep Nene

9: Karaisalı'da bamyâ tarlasından bir görünüş

10: Karaisalı'da toplanmış salçalık biber

11: Karaisalı'da bir nişan fotoğrafı

12: Karaisalı'da bir nişan fotoğrafı

13: Karaisalı çarşı meydana

14: Karaisalı Merkez Camii

15: Karaisalı'da eski bir köy evinden görünüş

16: Karaisalı'da eski bir köy evinden görünüş

17: Kızıldağ güreşleri

18: Kızıldağ güreşlerini sunan Aşık İmami

19: Kızıldağ güreşlerinden bir görünüş

20: Kızıldağ güreşlerinden bir görünüş

21: Karaisalı'da pamuk tarlasından bir görünüş

22 .Karaisalı'da yerfıstığı tarlasından bir görünüş

23: Karaisalı'da pamuk tarlasından bir görünüş

24: Karaisalı'da kına gecesi

25: Varna (Alman) Köprüsü'nden bir görünüş

26: Varna(Alman) Köprüsü'nden bir görünüş

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı: Zeynep KÖK

Doğum tarihi ve yeri:16.02.1981, ADANA.

Medeni Durumu: Bekar

Adres: Namık Kemal M. 58 S. No: 1 01140 Seyhan / Adana

E-Posta Adresi: zeynepkok01@hotmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans: (2004-2006), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.

Lisans: (2000 – 2004), Çukurova Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bitirme Tezi: “Adana İli Kesik Köyü Monografisi”

Ortaöğretim: Adana Borsa Lisesi, Haziran 1998

İŞ DENEYİMİ: 2006 – 2007 Adana Kültür Dershaneleri Türkçe Öğretmenliği
2005 – 2006 Adana Kültür Dershaneleri Türkçe Öğretmenliği
2004 – 2005 Adana Kavram Dershaneleri Türkçe Öğretmenliği

YABANCI DİL: İngilizce

